

Regionalny
Ośrodek
Kultury
w Częstochowie
(1955-2020)

Regionalny Ośrodek Kultury
w Częstochowie
(1955–2020)

Monografia
pod redakcją Juliusza Sętowskiego

Częstochowa 2023

Dyrektorka Regionalnego Ośrodka Kultury
Małgorzata Majer

Recenzentka
dr Elżbieta Wróbel

Korekta
Olga Tomczyk, Wiesław Paszkowski

Przygotowanie techniczne tekstów oraz indeksu nazwisk
Olga Tomczyk

Skład tekstu
Dorota Boratyńska

Projekt okładki
Tadeusz Michał Ogonek

ISBN 978-83-7193-946-4
e-ISBN 978-83-7193-947-1

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2023
© Copyright by Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Częstochowa 2023
© Copyright by Juliusz Sętowski, Częstochowa 2023

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa –
Użycie niekomercyjne 4.0 Międzynarodowa (CC BY-NC 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej

al. Armii Krajowej 36B, 42–202 Częstochowa
redakcja tel. 34 325 04 80, dystrybucja tel. 34 325 03 93
e-mail: wydawnictwo@pcz.pl, www.wydawnictwo.pcz.pl

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie

ul. Ogińskiego 13a, 42–200 Częstochowa
tel. 34/324 46 51, tel./fax 34/324 94 81
e-mail: rok@rok.czestochowa.pl
www.rok.czestochowa.pl

Spis treści

Słowo wstępne	5
Wprowadzenie	7
Rozdział I	
Powiatowy Dom Kultury i Powiatowa Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie (1955–1974)	
<i>Juliusz Sętowski</i>	11
Aktywność kulturalna w powiecie częstochowskim (1946–1974)	13
Funkcjonowanie Powiatowego Domu Kultury (1955–1963)	20
Działalność Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej (1963–1975) ...	21
Rozdział II	
Wojewódzki Dom Kultury w Częstochowie (1975–1990)	
<i>Dorota Musiał</i>	25
Utworzenie, struktura i zarys działalności	27
Teatr i literatura	34
Plastyka i fotografia	40
Folklor. Muzyka. Taniec	42
Działalność filmowa, wydawnicza i bibliotekarska	48
Rozdział III	
Wojewódzki Ośrodek Kultury w Częstochowie (1990–2000)	
<i>Ewelina Ignaszak-Stolarska</i>	53
Powstanie i zakres działalności	55
Literatura i teatr	61
Plastyka	70
Fotografia	72
Kultura ludowa	77
Muzyka i taniec	88
Aktywność szkoleniowa, współpraca z innymi instytucjami polskimi i zagranicznymi	95

Rozdział IV	
Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie (2000–2020)	
<i>Karolina Mrugalska</i>	103
Utworzenie Ośrodka, jego zadania i zakres działań	105
Teatr	107
Plastyka	116
Kultura ludowa	120
Muzyka i taniec	127
Fotografia i film	139
Edukacja kulturalna	145
Aktywność wydawnicza	149
Działania interdyscyplinarne	151
Rozdział V	
Dzieje siedziby Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie (1955–2020)	
<i>Juliusz Sętowski</i>	157
Podsumowanie	163
Bibliografia	166
Summary	174
Aneksy	177
Aneks 1. Biogramy osób kierujących Powiatowym Domem Kultury, Powiatową Poradnią Pracy Kulturalno-Oświatowej, Wojewódzkim Domem Kultury, Wojewódzkim Ośrodkiem Kultury i Regionalnym Ośrodkiem Kultury	177
Aneks 2. Wykaz osób pracujących w Wojewódzkim Domu Kultury, Wojewódzkim Ośrodku Kultury i Regionalnym Ośrodku Kultury	180

Słowo wstępne

W roku 2020 minęło sześćdziesiąt pięć lat od momentu oficjalnie uznanego za początek działalności naszego ośrodka kultury. Jubileusze są zwykle okazją do retrospekcji, oceny dokonań i przemian oraz osiągnięć osób i instytucji. Niniejsza publikacja Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie (1955–2020) przedstawia pełny obraz funkcjonowania placówki, od jej powstania do współczesności. Ośrodek przez minione lata stał się ważną instytucją, która miała znaczny wpływ na życie kulturalne w regionie częstochowskim, a później w północnym subregionie województwa śląskiego. Był miejscem rozlicznych działań, w tym wszechstronnej edukacji w zakresie folkloru, muzyki, tańca, plastyki, fotografii, a także filmu, nie tylko dzieci i młodzieży, lecz również osób w wieku dojrzałym.

W latach 1955–2020 w Powiatowym Domu Kultury, Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej, Wojewódzkim Domu Kultury, później w Wojewódzkim Ośrodku Kultury i wreszcie w Regionalnym Ośrodku Kultury były organizowane przedsięwzięcia obejmujące swoim zasięgiem nie tylko region częstochowski, lecz mające wymiar ogólnopolski, a nawet międzynarodowy – były to festiwale, przeglądy, konkursy, dzięki którym niezmiennie przez wszystkie te lata upowszechniane było nasze dziedzictwo kulturowe.

W swoich progach ośrodek gościł wielu wybitnych twórców kultury, ludzi działających na różnych polach – zajmujących się poezją i prozą, aktorstwem, muzyką i śpiewem, malarstwem, rękodziełem czy też fotografią.

Przekazujemy w ręce Czytelników monografię w pełni dokumentującą dzieje Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie. Książka daje przekrojowy i dokładny wgląd w działania tejże placówki. Uświadamia nam, jaki ogrom ludzkiej aktywności złożył się na te sześćdziesiąt pięć lat funkcjonowania Ośrodka.

Ponieważ przyszło mi piastować stanowisko dyrektorki tejże instytucji podczas świętowania jej jubileuszu, pragnę podziękować Zespołowi Autorskiemu za pisarski i dokumentalny trud włożony w opracowanie tak obszernego materiału.

Wyrażam wdzięczność za lata pracy wszystkim – aktualnym i byłym – Pracownikom, którzy współtworzyli naszą instytucję kultury.

Małgorzata Majer
Dyrektorka Regionalnego
Ośrodka Kultury w Częstochowie

Jura Rok Festiwal w Koniecpolu. Pracownicy Ośrodka Kultury w Częstochowie, 2022 r.
(fot. arch. ROK)

Wprowadzenie

Dzieje naszego kraju po drugiej wojnie światowej, słusznie oceniane dziś krytycznie, zanotowały wiele dokonań, których wartości nie sposób nie docenić. Najbardziej wymownym tego przykładem było powołanie do życia w wielu miejscowościach instytucji mających upowszechniać kulturę.

Historia Regionalnego Ośrodka Kultury nie doczekała się dotąd całościowego opracowania. Podjęto co prawda próbę ujęcia monograficznego dziejów ROK, była to publikacja popularnonaukowa *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie 1975–2010*.¹ Nie uwzględniała jednak pełni dziejów tegoż ośrodka. Prezentowana obecnie monografia jest pierwszym syntetycznym ujęciem, obejmującym powstanie i przemiany, jakie zachodziły w tej instytucji. Pozwoli nam zapoznać się z funkcjonowaniem kolejnych placówek kultury usytuowanych przy ulicy Ogińskiego 13a w Częstochowie: Powiatowego Domu Kultury (PDK), Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej (PPPKO), Wojewódzkiego Domu Kultury (WDK), Wojewódzkiego Ośrodka Kultury (WOK) oraz Regionalnego Ośrodka Kultury (ROK).²

Począwszy od powstania Powiatowego Domu Kultury, instytucja ta, funkcjonująca od początku w tym samym miejscu, nie była typowym domem kultury. Jej zadania były inne – miała przede wszystkim wspierać aktywność kulturalną innych ośrodków kultury w miastach i gminach powiatu częstochowskiego, później także powiatu kłobuckiego, w latach 1975–98 województwa częstochowskiego, następnie regionu częstochowskiego.

---

¹ *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie 1975–2010*, praca zbiorowa pod red. Anny Woźniak, Częstochowa 2010.

² W okresie działalności placówek kultury (przy Ogińskiego 13 a) Częstochowa należała początkowo do województwa katowickiego (1950–1975), później była stolicą województwa częstochowskiego (1975–1998), a po roku 1998 znalazła się w województwie śląskim.

Funkcjonujący współcześnie Regionalny Ośrodek Kultury jest instytucją Samorządu Województwa Śląskiego; misja tej placówki to rozwój kultury północnego subregionu województwa śląskiego. Wraz ze współpracującymi z ROK kilkudziesięcioma terenowymi ośrodkami kultury – miejskimi, miejsko-gminnymi i gminnymi – tworzy, upowszechnia oraz chroni tradycje i zwyczaje.

Wśród licznych publikacji o tematyce regionalnej te poświęcone instytucjom i zjawiskom kultury nie są zbyt liczne. Wybijają się tu książki dotyczące życia muzycznego, teatralnego, filmowego i plastycznego.³ W tym obszarze mieści się szereg artykułów i przyczynków o wąskim zakresie tematycznym i chronologicznym. Częstkową wiedzę o działalności placówki przy ulicy Ogińskiego 13a (głównie jednak przynoszące szersze informacje o życiu kulturalnym w regionie) zawierają artykuły naukowe Ignacego Heromińskiego⁴ i Antoniego Gładysza.⁵

Dużą pomocą w ustalaniu faktów istotnych dla tej pracy służył miesięcznik „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”; wydawany był w latach 1978–86 przez WDK w Częstochowie.

Działalność ośrodka kultury znajdowała swoje odbicie w prasie codziennej oraz w wydawnictwach periodycznych. Stąd źródłem wiadomości była również miejscowa prasa; artykuły, drobne informacje, wzmianki, a także omówienia różnych imprez kulturalnych organizowanych w Ośrodku zamieszczały lokalne dzienniki oraz tygodnik „Gazeta Częstochowska” i jego miesięczny dodatek „Nad Wartą”. Do gazet publikujących systematycznie artykuły o wydarzeniach z dziedziny życia kulturalnego, związanych z działalnością PDK, PPPKO, WDK, WOK i ROK, należały: „Dziennik Częstochowski 24 Godziny”, dodatek częstochowski „Gazety Wyborczej”, „Życie Częstochowy”. Autorami artykułów, informacji, wywiadów zamieszczanych w miejscowej prasie byli m.in. Tadeusz Gierymski, Małgorzata Szczodrowska, Tadeusz Piersiak, Janusz Pawlikowski.

W publikacji wykorzystane zostały dokumenty dotyczące Wojewódzkiego Domu Kultury znajdujące się w zasobach Archiwum Państwowego w Częstochowie oraz materiały przechowywane w zasobach archiwum zakładowego ROK (m.in. wydawane przez ośrodek druki okolicznościowe – afisze, programy, informatory, katalogi wystaw, zaproszenia).

---

³ L. Jelonek, *Z dziejów życia muzycznego w Częstochowie*, Częstochowa 1995; W. Malko, *Życie muzyczne Częstochowy w latach 1918–1939*, Częstochowa 2004; W. Malko, *70 lat Orkiestry Symfonicznej w Częstochowie. Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana 1945–2015*, Częstochowa 2015; *Życie teatralne 1870–1945–1970*, praca zbiorowa pod red. B. Lubosza, Częstochowa [1970]; J. Kołodziejcki, *Dyskusyjny Klub Filmowy „Rumcajs” przy Politechnice Częstochowskiej*, Częstochowa 2011; A. Pobratyn, *Zjawiska kultury teatralnej i filmowej w Częstochowie do 1939 roku*, Częstochowa 2016; *Od Biura Wystaw Artystycznych do Miejskiej Galerii Sztuki. Częstochowa 1977–2007. Kalendarium siedmiuset wystaw*, red. B. Szyc, K. Morejska, Częstochowa 2007.

⁴ I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, „Ziemia Częstochowska”, t. X, 1974.

⁵ A. Gładysz, *Amatorski ruch artystyczny na ziemi częstochowskiej (wyniki badań Wojewódzkiego Ośrodka Kulturalno-Oświatowego w Katowicach przeprowadzonych w roku 1960)*, „Ziemia Częstochowska” t. VII, 1967.

W pracy zastosowano chronologiczno-problemowy układ treści, by ukazać różnorodne aspekty działania placówki. W opracowaniu podkreślono najważniejszą aktywność ośrodka, która obejmowała wspomaganie placówek kultury w regionie w ich działalności statutowej.⁶ Instruktorzy prowadzili poradnictwo kulturowe, doskonalenie zawodowe pracowników kultury, realizowano działania z zakresu edukacji kulturalnej dzieci, młodzieży i osób dorosłych, tworzono możliwości prezentacji dorobku artystycznego. Na kartach tej książki ukazano działania ośrodka w zakresie organizacji imprez kulturalnych w dziedzinach: kultury ludowej, muzyki filmu i fotografii, plastyki oraz literatury i teatru.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie jako instytucja kultury Samorządu Województwa Śląskiego prowadzi obecnie działalność polegającą na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie dóbr kultury.

Zespół autorski pragnie podziękować dyrektorce Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie Małgorzacie Majer za inspirację do napisania niniejszej monografii. Wyrazy podziękowania kierujemy również do recenzentki – dr Elżbiety Wróbel za bardzo wnikliwą analizę pracy oraz życzliwe uwagi, które miały wpływ na ostateczny kształt pracy.

Słowa wdzięczności kierujemy w stronę byłych i obecnych Pracowników Ośrodka za dzielenie się swoją wiedzą oraz pomoc w pozyskiwaniu materiałów archiwalnych.

---

⁶ Do roku 1989 placówka pełniła funkcję nadzoru merytorycznego nad innymi ośrodkami kultury w województwie częstochowskim. Później współpraca została oparta na zasadach dobrowolności kontaktów.

Rozdział I

Powiatowy Dom Kultury i Powiatowa Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie (1955–1974)

Juliusz Sętowski

Aktywność kulturalna w powiecie częstochowskim (1946–1974)

Biblioteki, kina, świetlice, domy kultury utworzone po 1945 r. na terenie powiatu częstochowskiego były placówkami, które służyły upowszechnianiu oświaty, czytelnictwa i kultury. W powstałej w latach 1945–55 sieci świetlic pielęgnowano tradycje i kulturę ludową, upowszechniano wśród społeczeństwa powiatu wzorce kulturowe.

We wrześniu 1946 r. Wydział Powiatowy Starostwa Powiatowego przystąpił do zorganizowania Biblioteki Powiatowej. Utworzona placówka otrzymała jednoizbowe pomieszczenie o wielkości 36 m² w siedzibie Starostwa w Częstochowie. 1 listopada tegoż roku została uruchomiona wypożyczalnia dla pracowników Starostwa i Wydziału Powiatowego.

Biblioteka Powiatowa miała do spełnienia dwie podstawowe funkcje: stworzenie w powiecie ośrodka organizacyjnego obejmującego swym wpływem teren całego powiatu i zapewnienie mieszkańcom wsi jak najlepszej obsługi czytelniczej. W następnym etapie miała rozpocząć organizację pełnej sieci bibliotek gminnych w powiecie.

Zaczątkiem bibliotek gminnych były punkty biblioteczne organizowane w pierwszych miesiącach 1947 r., mieszczące się w siedzibach gmin, do których wysyłano ruchome komplety książek z Biblioteki Powiatowej (przeciętnie po 50 książek).

Liczba czytelników w punktach wahała się w granicach 15–30. Stopniowo punkty przekształcono w biblioteki gminne, a punkty przesuwno do gromad. Jako pierwsze powstały biblioteki w Mstowie (1 października 1946), Grabówce (15 kwietnia 1947), Mykanowie (15 kwietnia 1947), Ostrowach (1 maja 1947) i Poczesnej (1 lipca 1947). Biblioteka Powiatowa scentralizowała na szczeblu powiatu zakup mebli, książek oraz częściowo przekazywanie funduszy na akcję biblioteczną.

Na koniec roku 1949 dorobek Biblioteki Powiatowej był imponujący: w okresie 1947–49 w każdej siedzibie gminy powstała biblioteka. Ogółem było ich 23, w tym: dwie miejskie (Kłobuck, Krzepice), 21 wiejskich (Grabówka, Janów, Hutki, Kamienica Polska, Mykanów, Mstów, Olsztyn, Poczesna, Przyrów, Rędziny, Ostrowy, Wrzosowa, Kuźniczka, Miedzno, Opatów, Panki, Popów, Węglowice, Kamyk, Przystajń, Lipie).

Ponadto biblioteki posiadały 125 punktów bibliotecznych, z czego sześć prowadziła Biblioteka Powiatowa, a 119 – biblioteki gminne. Punkty mieściły się w szkołach, mieszkaniach prywatnych lub w świetlicach. Niektóre punkty biblioteczne znajdowały się również w spółdzielniach produkcyjnych i Domach Młodego Robotnika, jako tzw. punkty specjalne.

W połowie roku 1952, w wyniku podziału terytorialnego powiatu częstochowskiego, utworzony został nowy powiat z siedzibą w Kłobucku. W wyniku tego osiem bibliotek wiejskich i dwie miejskie oraz prowadzone przez nie punkty biblioteczne przeszły wraz z księgozbiorami i wyposażeniem do nowego powiatu. W granicach powiatu częstochowskiego pozostało 12 bibliotek gminnych.

W końcu 1953 r. sieć bibliotek objęła wszystkie gminy powiatu. Założono również 24 nowe punkty biblioteczne.⁷

Tabela 1. Rozwój sieci bibliotek

Rok	Biblioteki nowo otwarte	Biblioteki zlikwidowane	Ogólna liczba bibliotek na koniec roku
1952	Grabówka, Janów, Hutki, Kamienica Polska, Mykanów, Mstów, Olsztyn, Poczesna, Przyrów, Rędziny, Ostrowy, Wrzosowa	–	12
1953	Cykarzew, Czarny Las, Dźbów, Gnaszyn, Konopiska, Mokrzysz, Zrębice, Żuraw	–	20
1954	Błachownia	–	21
1955	Aleksandria, Brzeziny Wielkie, Piasek, Zarębice	–	26
1956	Turów	–	27
1959	Rudniki, Konin, Huta Stara B	Zarębice	29
1960	Borowno, Kiedrzyń, Rybna, Starcza	Zrębice	32
1966	Zalesice	–	33

Źródło: I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, „Ziemia Częstochowska”, t. X, 1974, s. 456

Począwszy od roku 1954 aż do 1962 statystyki poszczególnych lat wykazują systematyczne obniżanie liczby punktów bibliotecznych. Było to zapewne wynikiem porządkowania sieci bibliotek, likwidacji jednostek nie przejawiających działalności,

⁷ I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, „Ziemia Częstochowska”, t. X, 1974, s. 453, 455, 456.

zaniechania nieprawdziwej statystyki. Od roku 1963 nastąpił ponowny rozwój punktów na wsi i mimo stałej korekty ich sieci liczba punktów corocznie wzrastała.

W końcu roku 1970 sieć bibliotek powszechnych w powiecie częstochowskim przedstawiała się następująco: Biblioteka Powiatowa, Biblioteka Miejska w Blachowni, 21 bibliotek gromadzkich – 11 filii bibliotecznych powstałych w wyniku zmniejszenia się liczby gromadzkich rad i istnienia co najmniej dwu bibliotek na terenie jednej gromady. Pewne zmniejszenie liczby czytelników nastąpiło w latach 1957–58.

Ze sprawozdań Powiatowej Biblioteki wynika, że przyczyny tego stanu tkwiły w ogólnym zmniejszeniu aktywności czytelniczej w tymże okresie, w pogarszającej się pracy punktów bibliotecznych i niewłaściwej pracy wielu bibliotek na skutek nieodpowiedniej kadry (brak kandydatów na bibliotekarzy). Nie bez wpływu na taki stan miał także zasób księgozbiorów kompletowanych w latach 1949–55, brak troski ze strony prezydiów gromadzkich rad o bazę materialną oraz sprawy bytowe bibliotekarzy.

Od roku 1958 jednak liczba wypożyczeń systematycznie wzrastała i w końcu roku 1970 niemal potroiła się w stosunku do roku 1957.

Ignacy Heromiński na podstawie dostępnych źródeł stwierdza, że począwszy od roku 1957 systematycznie wzrastało wypożyczanie literatury popularno-naukowej, osiągając w roku 1970 wskaźnik siedmiokrotnie większy. Łączna powierzchnia lokali bibliotecznych w końcu roku 1970 wynosiła 1284 m². Na 1 m² przypadało 197 tomów.

Tabela 2. Wzrost księgozbiorów w latach 1946–1970

Rok	Liczba tomów w bibliotekach nadzorowanych przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej (wg stanu na 31 grudnia)
1946	985
1949	44 067
1950	53 744
1951	75 192
1952	54 221
1953	63 589
1956	77 710
1962	93 985
1965	124 325
1968	146 680
1970	156 335

Źródło: I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, „Ziemia Częstochowska”, t. X, 1974, s. 458

Mimo corocznej poprawy baza materialna bibliotek była niedostateczna, zarówno w zakresie lokalowym, jak i wyposażenia w sprzęt i księgozbiór. W roku 1970 ze względu na zły stan techniczny, warunki pracy bibliotekarzy, nieproporcjonalnie szczupłą w stosunku do stawianych zadań powierzchnię, 12 pomieszczeń bibliotecznych nie nadawało się do dalszego użytkowania.

Podczas gdy biblioteki i kina służyły upowszechnianiu oświaty, czytelnictwa i kultury, to świetlice, a w latach późniejszych również wykształcone w nich kluby, stawiały sobie cele kulturotwórcze. W placówkach tych można było również poczytać prasę, wypić kawę, herbatę, zjeść ciastko, a także posłuchać muzyki z płyt i obejrzeć programy telewizyjne (w 15 klubach znajdowały się telewizory zakupione przez władze gromadzkie).⁸

Tabela 3. Liczba czytelników w bibliotekach publicznych w latach 1946–1970

Rok	Liczba czytelników	% do liczby mieszkańców
1946	50	–
1948	1700	–
1950	3500	–
1952	4462	–
1954	7452	–
1956	8371	8,8
1957	6418	7,3
1958	6866	9,3
1960	8956	9,3
1962	11 015	9,9
1964	13 619	11,7
1966	14 784	12,7
1968	15 830	13,5
1970	15 603	13,5

Źródło: I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, „Ziemia Częstochowska”, t. X, 1974, s. 460

W 1957 r. na terenie powiatu częstochowskiego czynnych było 7 świetlic państwowych, 18 należących do Związku Samopomocy Chłopskiej, 8 prowadzonych przez zakłady pracy w Gnaszynie, Blachowni, Korwinowie, Rudnikach oraz przy

⁸ *Krzewiciele kultury*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 31, s. 3.

kopalniach rudy żelaza: „Jerzy” koło Łojek, „Czesław” – należącej do KRZ „Ostrowy” i „Dźbów”.⁹

W latach 1964–70 sieć placówek kulturalnych w powiecie częstochowskim uległa zmianie. Utrzymała się liczba świetlic gromadzkich (około 24), nieznacznie za to spadła liczba świetlic zakładowych (z dziewięciu w 1964 r. do sześciu w latach 1969–70), w 1964 r. powstały za to kluby „Ruch” (ich liczba zmniejszyła się: od 54 w 1964 r. do 26 w latach 1969–70), od 1965 r. działały kluby „Rolnik” (15 w 1965 r., 22 w latach 1967–68 i 17 w latach 1969–70). Powoli zamierały świetlice społeczne (16 w 1965 r., 10 w 1966 r., dwie w latach 1967–68, jedna w 1969 r., żadnej nie było w 1970).

Dużą aktywność w zakresie upowszechniania kultury w miejscowościach wiejskich powiatów częstochowskiego i kłobuckiego przejawiało Przedsiębiorstwo Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch”. Począwszy od roku 1963 przedsiębiorstwo to zakładało Kluby Prasy i Książki „Ruch”. Należały one do najliczniejszych i najpopularniejszych placówek na terenie wiejskim. W końcu 1970 r. 26 klubów „Ruch” prowadziło działalność kulturalną, oświatową i usługową, wiele z nich, skupiających młodzież, było prawdziwymi ogniskami promującymi kulturę na wsi.¹⁰

Z kolei Kluby „Rolnik” organizowane od roku 1965 wykształciły swą działalność na przykładach pracy świetlic gromadzkich oraz klubów „Ruch”.¹¹

W roku 1960 w powiecie częstochowskim działało 30 artystycznych zespołów amatorskich: 15 teatralnych, 10 instrumentalnych, cztery śpiewacze i jeden taneczny. Organizacyjnie zespoły te podlegały: Powiatowej Radzie Narodowej (10), Związkowi Zawodowym (11), straży pożarnej (4), organizacjom młodzieżowym – Związkowi Młodzieży Wiejskiej i Związkowi Młodzieży Socjalistycznej, kościołowi (1) oraz innym organizacjom (2).¹² W 1964 r. na terenie powiatu częstochowskiego aktywne były 42 zespoły amatorskie (działające przy świetlicach): 17 zespołów teatralnych, 14 recytatorskich, 5 śpiewaczych, 4 instrumentalne, 2 estradowe.¹³

Od 1955 r. funkcjonował teatr amatorski we Wrzosowej. Założył go i prowadził (wraz z nauczycielami miejscowej Szkoły Podstawowej) Ireneusz Cuglewski. Zespół teatru, liczący ok. 60 osób, należał do najlepszych sekcji dramatycznych w powiecie częstochowskim. W roku 1964 podczas eliminacji powiatowych do Wojewódzkiego Festiwalu Teatrów Amatorskich, w którym wzięło udział 7 zespołów (z kół Związku Młodzieży Wiejskiej, świetlic społecznych i gromadzkich) z powiatu częstochowskiego, teatr z Wrzosowej okazał się najlepszy.¹⁴ Zespół działał przy Ochotniczej

⁹ „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 31 (4–10 VIII), s. 5.

¹⁰ W uroczystościach otwarcia kilku świetlic i klubów w powiecie częstochowskim w latach 60. uczestniczył Roman Knejczuk, kierownik Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie.

¹¹ I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, s. 467.

¹² A. Gładysz, *Amatorski ruch artystyczny na ziemi częstochowskiej (wyniki badań Wojewódzkiego Ośrodka Kulturalno-Oświatowego w Katowicach, przeprowadzonych w roku 1960)*, „Ziemia Częstochowska”, t. VII, 1967, s. 337.

¹³ W. Tyras, *Jak być lubianą*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 40, s. 3.

¹⁴ *Amatorzy z Wrzosowej najlepsi w województwie*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 23, s. 4.

Straży Pożarnej (tam w 1970 r. urządzono dużą scenę, dobudowano pomieszczenia na magazyny strojów i rekwizytów teatralnych). W latach 1955–75, kiedy to teatr prowadził I. Cuglewski, wystawiono 35 sztuk, 9 baśni i bajek kukielkowych, 50 humoresek, 30 programów poetyckich. Zespół wystąpił 390 razy w 55 miejscowościach województw katowickiego, łódzkiego i kieleckiego.¹⁵

Także w Mykanowie, przy świetlicy wiejskiej działającej od 1949 r., funkcjonował w latach 50. zespół teatralny. Odznaczał się dużą aktywnością; był jednym z najlepszych spośród zespołów istniejących przy świetlicach. Świadczy o tym m.in. zdobycie I miejsca za pokaz sztuki *Pan Damazy* podczas przeglądu wiejskich zespołów dramatycznych w 1956 r.¹⁶

W latach 1957–60 zespół teatralny istniał przy świetlicy gromadzkiej w Kiedrzynie, kierowanej przez Stanisława Krzyżaka. Zespół zdobywał nagrody podczas eliminacji powiatowych. W 1963 teatr amatorski został reaktywowany, a jego kierownictwo objął Tadeusz Gierymski; wystawiano m.in. jednoaktówki i przedstawienia muzyczne.¹⁷

Od końca lat 50. zespoły teatralne działały w kilku miejscowościach podczęstochowskich – Grabówce (od 1959 r.), Kawodrzy, Koninie, Liszce Dolnej (w 1964 r. w świetlicy kierowanej przez Marię Pydzińską), a także w Piasku (od 1956 r.). W I połowie lat 60. działał teatr przy świetlicy w Grabówce; jego kierownikiem był Bogdan Miller (który zarządzał też świetlicą).

W powiecie częstochowskim było szereg działaczy, którzy czas wolny od pracy zawodowej poświęcali na działalność kulturalną – np. w Szarlejce był to nauczyciel Stanisław Musik, który zajmował się młodzieżowym zespołem pieśni i tańca, liczącym 80 osób. Jeśli chodzi o przygotowanie merytoryczne zespołu, to pracował z nim instruktor.¹⁸

Wśród zespołów instrumentalnych prym wiodły orkiestry górnicze: orkiestra dęta przy kopalni „Dźbów” (założona w 1946 r.), orkiestra przy kopalni „Borek-Osiny” (która powstała w 1945 r.). Od roku 1947 funkcjonowała orkiestra Ochotniczej Straży Pożarnej w Janowie. Z kolei zespół taneczny, który miał w programie inscenizacje piosenek, działał w Rybnej.¹⁹

---

¹⁵ R. Knejczuk, *Inteligencja wiejska – społecznym zapleczem placówek kulturalno-oświatowych*, „Gazeta Częstochowska” 1963, nr 41, s. 7; L. Brodowicz, M. Hadaś, Wrzosowa. *Szkice monograficzne z dziejów miejscowości*, Wrzosowa 2007, s. 26, 32. Zob. też „Gazeta Częstochowska” 1960, nr 50, s. 5; „Życie Częstochowy” 1965, nr 258, s. 6.

¹⁶ Świetlicą w Mykanowie kierował Zygmunt Jarosik, reżyserem grupy teatralnej w II połowie lat 50. był Zdzisław Bombolewski, scenografią zajmował się Kazimierz Jaros, instruktorem był Władysław Radziwołek z Powiatowego Domu Kultury w Częstochowie. Zespół teatralny składał się z 14 osób. Przy świetlicy istniał zespół taneczny oraz sekcje sportowe: tenisa stołowego i szachów. T.S., *Oby Mykanów nie był wyjątkiem*, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 44 (31 X–6 XI), s. 4.

¹⁷ T.S., *Na wiejskiej scenie. W Kiedrzynie znów grają*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 20, s. 3.

¹⁸ R. Knejczuk, *Inteligencja wiejska*, s. 7.

¹⁹ A. Gładysz, *Amatorski ruch artystyczny na ziemi częstochowskiej*, s. 337, 343, 345, 346.

W powiecie częstochowskim w 1960 r. w amatorskich zespołach artystycznych występowało 715 osób; co ciekawe, spośród nich zaledwie 73 osoby (10,2%) związane były z rolnictwem.

Do roku 1960 większość artystycznych zespołów amatorskich działających na terenie powiatu częstochowskiego nie korzystała z żadnej pomocy instruktażowej. Nieliczne miały zapewnioną pomoc Teatru w Częstochowie (były to trzy zespoły) lub posiadały własnego instruktora (np. zespół amatorski w Borku-Osinach, gdzie instruktorem był nauczyciel). Na ogół, jak podkreśla Antoni Gładysz, instruktor był na terenie powiatu częstochowskiego „zjawiskiem rzadkim i cennym”, w przeciwieństwie do terenu Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego.²⁰

W roku 1970 w powiecie częstochowskim funkcjonowało ponad 200 placówek kulturalnych. Oprócz kilku dużych ośrodków, takich jak Dom Kultury Gnaszyńskich Zakładów Przemysłu Lniarskiego „Wigolen”²¹ czy Klub Cementowni Rudniki „Klinkierek”²², w powiecie częstochowskim działało: 29 świetlic gromadzkich i zakładowych, 43 kluby „Rolnik” i „Ruch”. Poza tym funkcjonowały 34 biblioteki wiejskie, 74 punkty biblioteczne, trzy kina stałe (w Przyrowie, Mstowie i Konopiskach), dwa kina ruchome i cztery kina zakładowe (przy Odlewni i Emalierni w Blachowni, Zakładach Chemicznych w Rudnikach, Gnaszyńskich Zakładach Przemysłu Lniarskiego, Fabryce Przetworów Ziemniaczanych w Zalesicach).²³

Dogodne warunki komunikacyjne sprzyjały korzystaniu przez mieszkańców powiatu częstochowskiego z ośrodków kultury w Częstochowie, głównie z teatru, kin, filharmonii, księgarń.

---

²⁰ Tamże, s. 347.

²¹ Dom Kultury przy Zakładach Przemysłu Lniarskiego „Wigolen” w Gnaszynie w II połowie lat 60. prowadził wszechstronną działalność. Funkcjonował tam balet dla 40 młodszych i starszych dzieci (kierowała nim Janina Łęgownik), teatr poezji kierowany przez aktora Teatru im. A. Mickiewicza – Mariana Łozińskiego, kółko majsterkowania dla 30 osób, studium wychowania estetycznego dla 30 osób, Uniwersytet Powszechny. Raz w tygodniu urządzane były wieczorki, poprzedzane prelekcjami prowadzonymi przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej. Cztery razy w tygodniu czynne było kino „Włókniarz”; w soboty seanse filmowe poprzedzane były prelekcjami i występami zespołów artystycznych. Kierownikiem Klubu był Z. Kita. *Dom Kultury „Wigolen” przykładem dobrej roboty*, „Życie Częstochowy” 1969, nr 132 (4 VI), s. 8.

²² Klub Cementowni Rudniki funkcjonował w osiedlu w Rędzinach. Dysponował dużą salą przeznaczoną na imprezy artystyczne, odczyty, próby zespołów, świetlicą, pokojem do gry w brydża. W klubie znajdowała się biblioteka (licząca ponad 5 tysięcy pozycji). W klubie działały zespoły artystyczne, m.in. balet dziecięcy (pod kierunkiem instruktorki Haliny Kurowskiej), zespół muzyczny, organizowano odczyty i spotkania. Kierownikiem klubu był W. Warzycki. *Klub „Klinkierek” – przodującą placówką pracy oświatowej w pow. częstochowskim*, „Życie Częstochowy” 1970, nr 32 (7 II), s. 6.

²³ I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, s. 464, 467; – *O kulturę na co dzień*, „Gazeta Częstochowska” 1970, nr 50 (15–21 XII), s. 3. W 1964 r. Częstochowa dysponowała kinem objazdowym, które wyświetlało filmy fabularne we wsiach powiatów częstochowskiego i kłobuckiego. *Panoramiczne kino ruchome*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 20, s. 4.

Funkcjonowanie Powiatowego Domu Kultury (1955–1963)

W roku 1955 utworzony został w Częstochowie Powiatowy Dom Kultury (PDK). Podlegał on Powiatowej Radzie Narodowej. Rada ta powoływała i odwoływała kierowników PDK.

Istnienie placówki po dwóch latach działalności było zagrożone. Z zamiarem jej zamknięcia nosiły się władze województwa katowickiego. Powodem były imprezy organizowane w PDK, które raczej do kulturalnych nie należały.²⁴

Od października 1957 r. przy PDK funkcjonował zespół dramatyczny; składał się z 10 osób, kierownikiem artystycznym był Władysław Radziwołek. W grudniu tegoż roku wystawiono sztukę Jerzego Zawieyskiego *Wysoka ściana*.²⁵

W roku 1957 zrezygnowano z organizowania dużych zabaw (z alkoholem) na rzecz wieczorków tanecznych (bez alkoholu). Położono większy nacisk na zajęcia oświatowe, tworzenie i rozwijanie zespołów artystycznych, wycieczki, odczyty. Rozwinęła się działalność biblioteki PDK; otrzymała ona większy pokój, utworzono czytelnię czasopism. Z zasobów korzystało miesięcznie około 120 czytelników i czytelniczek. Prowadzono ognisko plastyczne, które skupiało blisko 20 osób; opiekę nad nim sprawowali członkowie oddziału częstochowskiego Związku Polskich Artystów Plastyków – Wanda Wereszczyńska, Wojciech Barylski, Maksymilian Brożek. Na terenie placówki z powodzeniem działał zespół rytmiczno-instrumentalny, chór mieszany, balet oraz kwintet rytmiczny.²⁶ W drugiej połowie 1957 r. uruchomiono zespoły: czytelniczy i gazetek ściennych oraz koła zainteresowań szachowe i warcabowe.²⁷

Zespół instruktorski PDK współpracował ze świetlicami gromadzkimi, zakładowymi, społecznymi na terenie Częstochowy i powiatu częstochowskiego oraz powiatów: kłobuckiego, myszkowskiego i zawierciańskiego. W powiecie częstochowskim w latach 1960–63 działało kilkadziesiąt placówek kulturalnych; były to: świetlice gromadzkie (od 20 w 1961 r. do 27 w 1963 r.), świetlice społeczne.²⁸

---

²⁴ Tak pisał o placówce dziennikarz „Gazety Częstochowskiej” Tadeusz Gierymski: „Szczególnie kiepską sławę zyskały urządzane w PDK zabawy taneczne, a raczej alkoholowe. Po alarmie w naszym mieście z ub. roku po lokal wyciągały ręce różne miejskie instytucje. Dom nie spełniał w tym czasie swej wychowawczej roli. Mając promieniować kulturą i ogładą towarzyską na młodzież osiedla Sobieskiego i okoliczne hotele robotnicze – przeciwnie, stał się punktem zbornym okolicznej chuliganerii, miejscem łobuzerskich awantur i wyczynów. (...) Pamiętam skargi bibliotekarki, której chuligani – mówiąc delikatnie, przeszkadzali w pracy i odstraszały czytelników. Pamiętam skargi mieszkańców osiedla, którym pijani złodziejaskowie zatruwali spokój, wyczyniając w nocy awantury pod ich oknami.” T. Gierymski, *Metamorfoza jednego domu kultury*, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 21, s. 6.

²⁵ [T. Gierymski] (tg.), „*Wysoka ściana*”, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 44 (31 X–6 XI), s. 4.

²⁶ Tamże.

²⁷ „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 31 (4–10 VIII), s. 5.

²⁸ Działalność świetlic społecznych opierała się na społecznej aktywności miejscowego nauczycielstwa, działaczy młodzieżowych. Prowadzona była bez dotacji ze strony Powiatowej Rady Narodowej, a jedynie przy sporadycznym wsparciu udzielanym przez różne instytucje i organizacje działające na wsi. Od roku 1966 ich liczba zmniejszała się. Działalność świetlic społecznych wygasła w 1970 r. I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, s. 465.

Działalność programowa PDK wspierana była finansowo przez Wojewódzki Ośrodek Kulturalno-Oświatowy w Katowicach. W Powiatowym Domu Kultury w Częstochowie założono specjalistyczną bibliotekę metodyczną; korzystały z niej ośrodki w Częstochowie i w wyżej wymienionych powiatach. Lata 1956–57 tak wspominał ówczesny kierownik PDK Edward Staniowski: „Czas Powiatowego Domu Kultury to był czas >>ofensywy kulturalnej<<, więc pracowaliśmy na okrągło, również w niedzielę. Byliśmy młodzi, pełni zapału”.²⁹

Powiatowy Dom Kultury począwszy od roku 1957 organizował co jakiś czas szkolenia dla kierowników świetlic wiejskich, prowadził liczne kursy instruktażowe w zakresie konkretnych działań kulturalno-oświatowych. Na przykład w roku 1962 przeprowadzono 13 kursów z następujących dziedzin: oświata (jeden kurs, 25 osób uczestniczących), teatr (pięć kursów, 100 osób uczestniczących), muzyka (jeden kurs, 26 osób uczestniczących), plastyka (jeden kurs, 28 osób uczestniczących), obsługa aparatury filmowej (cztery kursy, 92 osoby uczestniczące), fotografia (jeden kurs, 24 osoby uczestniczące). W tymże roku udzielono też szeregu konsultacji i porad z zakresu oświaty (242), działalności teatralnej (360), muzycznej (70), plastycznej (220), fotograficznej (120), choreograficznej (80).

Sala Powiatowego Domu służyła czasem za miejsce zebrań różnych stowarzyszeń, np. w końcu listopada 1957 r. obradował tam I Powiatowy Zjazd Delegatek Kół Gospodyń.³⁰

Od marca 1956 do października 1957 kierownikiem Powiatowego Domu Kultury był wspomniany wyżej Edward Staniowski.³¹

Działalność PDK na rzecz środowiska odegrała bardzo pozytywną rolę. Oprócz powiatu częstochowskiego prowadzono pracę kulturalno-oświatową także w powiatach kłobuckim, myszkowskim i zawierciańskim. Działalność programową PDK kierowana była przez Wojewódzki Ośrodek Kulturalno-Oświatowy w Katowicach, który wspierał finansowo tę placówkę.³²

W roku 1963 uchwałą prezydium Powiatowej Rady Narodowej (nr 11/71 z 9 maja 1963) PDK został przekształcony w Powiatową Poradnię Pracy Kulturalno-Oświatowej (PPPKO).³³

Działalność Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej (1963–1974)

Podstawowe zadanie Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej, podobnie jak wcześniej Powiatowego Domu Kultury, polegało na nadawaniu kierunków pracy placówkom kulturalno-oświatowym w powiecie częstochowskim. Dokonywało się to poprzez pomoc metodyczną, instruktażową, konsultacyjną, a także poradnictwo

²⁹ TP [T. Piersiak], *Historia ROK od 1954 r.*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 2010 (7 XII), s. 4.

³⁰ (zl), *Sejmik kobiet wiejskich radził w Częstochowie*, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 48 (28 XI–4 XII), s. 5.

³¹ Tamże.

³² I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, s. 466.

³³ Tamże, s. 465, 466.

w zakresie repertuarowym. W PPPKO można było otrzymać materiały pomocnicze potrzebne do organizowania różnych form rozrywki i zajęć – głównie w środowiskach wiejskich. W roku 1966 Poradnia sprawowała nadzór nad działalnością kulturalno-oświatową blisko stu placówek na terenie powiatu; były to: 42 kluby „Ruch”, 18 Klubów Młodego Rolnika, 25 świetlic gromadzkich i 9 świetlic zakładowych. Działania te dotyczyły też wielu klubów i świetlic w Częstochowie i najbliższej okolicy.³⁴

Powiatowa Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej organizowała też kursy i seminaria dla instruktorów i kierowników zespołów artystycznych placówek kulturalno-oświatowych z miasta i powiatu częstochowskiego z zakresu reżyserii teatralnej, choreografii, recytacji i fotografii. W drugiej połowie lat 60. w teren wyjeżdżały etatowe instruktorki Poradni: Danuta Libel (która zajmowała się teatrem), Romualda Chabrowska (odpowiedzialna za sprawy kulturalno-oświatowe), Anna Operacz (która zajmowała się plastyką). Kierownikiem Poradni był Roman Knejczuk.³⁵

Aktywność Poradni wybiegała nieraz poza wyżej wymienione działania; np. w roku 1965 PPPKO współorganizowała (m.in. wraz z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej) Festiwal Twórczości Rosyjskiej i Radzieckiej. Poradnia przekazała wówczas do dyspozycji uczestników festiwalu 135 utworów z literatury rosyjskiej i radzieckiej; otrzymały je świetlice w Częstochowie i powiecie częstochowskim. Pracownicy Poradni brali udział w przygotowaniu eliminacji powiatowych Festiwalu (w sali Teatru im. A. Mickiewicza w Częstochowie) oraz występów finałowych (w Filharmonii Częstochowskiej). W imprezie finałowej wystąpili m.in.: zespół wokalny-muzyczny „Nonet-rytm” ze świetlicy gromadzkiej we Mstowie, zespół chórny ze świetlicy gromadzkiej w Szarlejce, zespół teatralny z Wrzosowej.³⁶

Poradnia prowadziła bibliotekę, w której w roku 1966 znajdowało się około 3 tysięcy, a w 1974 r. 3,5 tysiąca publikacji – z zakresu metodyki pracy kulturalno-oświatowej, teatru, plastyki itp. Na wyposażeniu poradni znajdowało się kilka magnetofonów i zestawy taśm.³⁷

W zakres pracy Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie, tak jak miało to miejsce w Powiatowym Domu Kultury, wchodziły działania dotyczące instruktażu i poradnictwa oświatowego, teatralnego, muzycznego, plastycznego, fotograficznego, obsługi nowoczesnego sprzętu audiowizualnego. W placówce organizowano dyżury instruktorskie, np. w początkach 1972 r. dyżur pełnił aktor, który udzielał porad osobom, które chciały wziąć udział w Ogólnopolskim Konkursie Recytatorskim. Przyjmowano też chętnych na kurs przysposobienia plastycznego; mogli w nim wziąć udział instruktorzy III i IV kategorii oraz dotychczas nie zweryfikowani.³⁸

³⁴ T.S., *W zapaskach do teatru. Giermkowie kultury z ul. Ogińskiego*, „Gazeta Częstochowska” 1966, nr 41, s. 4.

³⁵ Tamże; „Życie Częstochowy” 1965, nr 262, s. 6.

³⁶ *Czechow, Gogol, Puszkina w listopadowym festiwalu*, „Gazeta Częstochowska” 1965, nr 38, s. 3; *Laureaci festiwalu*, „Gazeta Częstochowska” 1965, nr 52, s. 3.

³⁷ „Życie Częstochowy” 1965, nr 264, s. 6. Tu informacja, że „bogata biblioteka fachowa czynna codziennie (oprócz niedziel i świąt) w godz. 9.00–15.00”.

³⁸ „Życie Częstochowy” 1972, nr 1, s. 10, nr 25, s. 6.

Od roku 1971 Powiatową Poradnię Pracy Kulturalno-Oświatowej kierowała Romualda Chabrowska

Poza działalnością kursową, poradnictwem kierowanym i indywidualnym Poradnia prowadziła pracę zmierzającą do upowszechnienia działalności wystawienniczej. W świetlicach i klubach wiejskich powiatu częstochowskiego organizowano wystawy historyczne i plastyczne; w latach 1964–70 przygotowane zostało 109 wystaw.

Tabela 4. Konsultacje i porady indywidualne udzielone przez Powiatową Poradnię Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie w latach 1964–1970

Porady i konsultacje z zakresu	Liczba uczestników			
	1964	1966	1968	1970
oświaty	279	231	223	207
teatru	344	301	277	383
muzyki	89	100	–	–
plastyki	351	303	184	169
fotografii	60	20	–	–
choreografii	60	–	–	–
Razem	883	955	684	759

Źródło: I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie, „Ziemia Częstochowska”*, t. X, 1974, s. 466, 467

Tabela 5. Kursy zorganizowane przez Powiatową Poradnię Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie w latach 1964–1970

Kursy z zakresu	Liczba kursów (k) i uczestników (u)							
	1964		1966		1968		1970	
	k	u	k	u	k	u	k	u
oświaty	4	120	4	80	6	140	2	44
teatru	2	44	1	21	1	28	–	–
plastyki	–	–	–	–	–	–	1	42
obsługi aparatury filmowej	1	33	–	–	–	–	–	–
fotografii	–	–	–	–	1	35	–	–
choreografii	–	–	2	64	–	–	–	–

Źródło: I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie, „Ziemia Częstochowska”*, t. X, 1974, s. 466

Aby wzbudzić u mieszkańców powiatu częstochowskiego wrażliwość na piękno, umiejętność oceniania i przeżywania twórczości artystycznej w szeroko pojętym zakresie (muzyka, sztuki plastyczne, literatura itd.), przy udziale Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej prowadzono wykłady w ramach Studium Wychowania Estetycznego; w latach 60. spotkania takie miały miejsce w Domu Kultury „Stradom” oraz w Klubie Gnaszyńskich Zakładów Lniarskich.³⁹

Od 1964 r. Poradnia prowadziła i kierowała (w odniesieniu do repertuaru i spraw technicznych) 53 zespołami artystycznymi. Liczba tych zespołów ustabilizowała się i prawie niezmienną przetrwała do roku 1974; były to zespoły: teatralne (17), recytatorskie (14), muzyczne (4), taneczne (5), estradowe (2), plastyczne i fotograficzne (9).⁴⁰

Działalność Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej wybiegała poza aktywność, o której pisaliśmy powyżej. Na przykład w „Życiu Częstochowy” z 29 lutego i 3 marca 1972 znalazły się ogłoszenia o prowadzeniu przez Poradnię szkolenia kapelmistrzów orkiestr dętych z powiatów częstochowskiego, kłobuckiego i zawierciańskiego.⁴¹

Powiatowy Dom Kultury i Powiatowa Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej współpracowały ze świetlicami gromadzkimi, klubami „Rolnik” oraz klubami Prasy i Książki „Ruch”. Wspierały działalność kulturalną placówek, rozwój amatorskiego ruchu artystycznego. Zadania realizowane przez ośrodki kultury w powiecie częstochowskim, później także w powiecie kłobuckim były narzucane odgórnie. Zgodnie z przyjętym modelem polityki kulturalnej władze państwowe wspomagały rozwój amatorskiego ruchu artystycznego. Upowszechniane w ten sposób treści kulturalne spełniały w dużym stopniu rolę propagandową. Wspomniane wyżej świetlice i kluby funkcjonujące na terenach wiejskich były centrami tychże działań. Nie można jednak całkowicie negatywnie ocenić polityki kulturalnej prowadzonej przez władze PRL. Trzeba przyznać, że życie mieszkańców wsi w tym kontekście ulegało pozytywnym zmianom.

---

³⁹ Studium Wychowania Estetycznego otwarto w końcu 1963 r. w Klubie Gnaszyńskich Zakładów Lniarskich. Zajęcia trwały przez siedem miesięcy, raz w tygodniu (przez cztery godziny). Prowadzono wykłady z dziedziny teatru, filmu, sztuki, kultury życia codziennego. Popularnonaukowe wykłady wygłaszali (ilustrowane przezroczami) instruktorzy Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie. Od listopada tegoż roku zajęcia w ramach Studium Wychowania Estetycznego prowadzono w Domu Kultury „Stradom” (przy ul. 1 Maja 40). W ramach zajęć odbywały się wycieczki do teatrów, muzeów, na koncerty i spotkania z twórcami. *Gnaszyn sięga po wyższą rangę kulturalną*, „Gazeta Częstochowska” 1963, nr 49 (4–10 XII), s. 5; *Studium Wychowania Estetycznego w DK „Stradom”*, „Życie Częstochowy” 1963, nr 281 (26 XI), s. 6.

⁴⁰ I. Heromiński, *Działalność kulturalna w powiecie*, s. 467.

⁴¹ „Życie Częstochowy” 1972, nr 50 (29 II), s. 6, nr 53 (3 III), s. 8; *Przed finałową imprezą Festiwalu Twórczości Rosyjskiej i Radzieckiej*, „Gazeta Częstochowska” 1965, nr 47, s. 3.

Rozdział II

Wojewódzki Dom Kultury w Częstochowie (1975–1990)

Dorota Musiał

Struktura i zarys działalności w latach 70. i 80.

W wyniku zmian administracyjnych, do których doszło w roku 1975, powstało województwo częstochowskie. Powołano wówczas Wojewódzki Dom Kultury (WDK); podstawą było zarządzenie wojewody częstochowskiego nr 7/75 z 23 czerwca 1975. WDK powstał w miejsce Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej, która istniała od roku 1963. Siedziba instytucji mieściła się w Częstochowie, przy ul. Ogińskiego 13 a. Wojewódzki Dom Kultury finansowany był jak zakład budżetowy, na bazie materiałowej Powiatowej Poradni. Źródłem utrzymania była dotacja budżetowa oraz niewielkie dochody własne, np. za wypożyczenie samochodu.⁴²

WDK swoim działaniem objął teren województwa częstochowskiego. Sprawował wówczas opiekę i nadzór nad 483 placówkami kulturalno-oświatowymi, do których zaliczały się: miejskie, gminne i wiejskie ośrodki kultury, zakładowe domy kultury, świetlice, kluby „Prasa – Książka – Ruch”, kluby rolnika, placówki spółdzielczości mieszkaniowej. WDK oferował ww. jednostkom pomoc merytoryczną i organizacyjną, m.in. w opracowaniu dokumentów-statutów, zakresów czynności pracowniczych, tworzeniu struktur organizacyjnych i funduszy międzyorganizacyjnych.⁴³ Rolą instytucji było dbanie o podnoszenie kwalifikacji pracowników ośrodków kultury z terenu województwa, kierowanie ich na studia albo kursy kwalifikacyjne, odbywające się w zależności od specjalności w różnych miastach. Kolejnym posłannictwem było włączenie mieszkańców województwa do uczestnictwa w kulturze, odbywało się to przez organizację i współorganizację licznych przeglądów, konkursów, festiwali.

W latach 70. struktura WDK oparta była na działach i stanowiskach; wśród działów znajdowały się: dział domów i klubów kultury, dział finansowo-księgowy, dział informacji, wydawnictw i dokumentacji (z komórką socjologiczną o działalności sondażowo-badawczej), dział administracji, dział organizacji społecznego uczestnictwa w kulturze, dział programowania i organizacji pracy, dział kadr. Co roku

---

⁴² Archiwum Państwowe w Częstochowie (APCz), Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1975, sygn.8/695/0/-/15.

⁴³ Tamże.

odnotowywano ponad 100 wyjazdów instruktorów działu domów i klubów kultury w celu pomocy instruktazowo-metodycznej. Wśród stanowisk początkowo istniały: instruktor ds. rozwoju bazy, bibliotekarz, maszynistki. Natomiast w drugiej połowie roku 1976 powstał Wojewódzki Klub Instruktora, w którym działały sekcje: muzyczna, folklorystyczna, taneczna, teatralna, plastyczna, fotograficzna i filmowa. W WDK funkcjonowały Rada Zakładowa Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki oraz Pracownicza Kasa Zapomogowo-Pożyczkowa dla Pracowników Resortu Kultury Rad Narodowych Województwa Częstochowskiego.⁴⁴

Na przestrzeni kilkunastu lat funkcjonowania WDK otoczył opieką metodyczną i repertuarową podległe placówki, zespoły i twórców w województwie, ewidencjonował organizowane imprezy i wydarzenia kulturalne, sprawował nadzór merytoryczny nad szkoleniami. Organizowane były szkolenia dla kadr kultury, seminaria, sesje naukowe, prelekcje i odczyty. Dokonywano też weryfikacji instruktorów amatorskiego ruchu artystycznego, zajmowano się upowszechnianiem ciekawych form obchodów i imprez okolicznościowych.

W kolejnych latach funkcjonowania nie uległy znacznej zmianie zadania programowe Wojewódzkiego Domu Kultury, wzrosła jedynie baza kadrowa i materialna. WDK wspierał ośrodki i zespoły artystyczne, podejmował szereg inicjatyw, zmierzających do ich rozwoju; m.in. dzięki interwencji instruktorów WDK oraz po konsultacjach z władzami administracyjnymi województwa w końcu lat 70. uzyskano pomieszczenia dla Gminnych Ośrodków Kultury w Kruszynie i Niegowie, niezbędne do prowadzenia działalności kulturalnej.⁴⁵

Na początku lat 80. najważniejsze zadania Wojewódzkiego Domu Kultury związane były ze wzmocnieniem istniejących gminnych ośrodków kultury, rozszerzeniem opieki nad amatorską twórczością artystyczną, kontynuacją założeń wypracowanych w latach poprzednich. Odbływały się liczne wizytacje, hospitacje oraz inne formy obserwacji i oceny efektów pracy ośrodków, czyli sprawowany był nadzór nad ich działalnością i funkcjonowaniem.

W roku 1980 rozpoczęto i zakończono badania socjologiczne, dotyczące uwarunkowań akcji odczytowych w wybranych ośrodkach kultury. Niestety, wiele działań zostało zawieszonych, a szereg propozycji nie zostało zrealizowanych z powodu wprowadzenia w grudniu 1981 stanu wojennego. W kolejnym roku instytucja nadal borykała się z małym zapleczem lokalowym, przy jednoczesnym rozbudowanym działaniu i zwiększającej się kadrze. Ośrodek dysponował wówczas trzema autami, w tym dwoma typu kinowóz i samochodem marki Fiat 125p.⁴⁶ W latach 80. zaplecze lokalowe WDK stanowiły (znajdujące się na parterze budynku): pokój dyrektora, pokoje Działu

---

⁴⁴ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1979, sygn. 8/695/o/-/19.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1980, sygn. 8/695/o/-/20; Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1981, sygn. 8/695/o/-/21; Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1982, sygn. 8/695/o/-/22.

Informacji, Wydawnictw i Dokumentacji, pokoje dla instruktorów, dwa pomieszczenia biblioteczne, sala widowiskowa z kabiną projekcyjną oraz na I piętrze: Dział Programowania i Organizacji Pracy, dział administracji, księgowość, dwa pomieszczenia amatorskiego ruchu artystycznego, a także pokój zastępcy dyrektora (dzielony z pracownikami Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”). Borykając się z bardzo skromnym zapleczem lokalowym WDK wynajmował pomieszczenia od Spółdzielni Mieszkaniowej „Północ” – do pracy tzw. małej poligrafii, a także pracownię fotograficzną, którą przygotowano w piwnicy budynku sąsiadującego z WDK. Instruktorzy często prowadzili swoje zajęcia w klubach na terenie miasta.⁴⁷

W roku 1984 WDK zobowiązany przez władze partyjne podjął działania propagujące 40-lecie PRL, organizowano wystawy malarstwa, montaż i programy poetyckie, występy amatorskich zespołów, a także inne działania.

Jednym z naczelných zadań programowych stało się wówczas zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży oraz przygotowanie ich do aktywnego uczestnictwa w kulturze.⁴⁸

Pod koniec lat 80. nadal prowadzono nadzór nad działalnością domów i ośrodków kultury, m.in. przeprowadzano rozmowy z kandydatami na stanowiska kierownicze w ośrodkach, hospitolowano wybrane miejsca oraz imprezy, sprawdzano prawidłowość organizacji i realizacji zaplanowanych działań, sprawowano ogólny nadzór merytoryczny. Szczególną opieką otaczano nowo zatrudnionych dyrektorów ośrodków kultury. WDK oferował również pomoc w opracowaniu dokumentów prawno-organizacyjnych.⁴⁹

Popularyzowana była lokalna twórczość. Dokonywało się to poprzez organizację konkursów, festiwali i przeglądów. Otaczano opieką twórców kultury na terenie województwa. Dzięki współpracy z Centrum Edukacji Teatralnej w Gdańsku zrealizowano w roku 1987 około 10 spotkań w zakresie edukacji teatralnej dzieci i młodzieży w ośrodkach w województwie. Dużą aktywnością koncertową wykazywał się Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa”. Prowadzono zajęcia stałych form kulturalno-wychowawczych, m.in. zespołu poezji śpiewanej, poezji i pantomimy, zespołu recytatorskiego. Kontynuowana była działalność Studium Wiedzy o Kulturze oraz Klubu Wiedzy i Myśli. Organizowano liczne seminaria wyjazdowe dla kadry kierowniczej ośrodków kultury. Podczas tradycyjnie organizowanych w maju Dni Oświaty, Kultury, Książki i Prasy zrealizowano kilkanaście spotkań autorskich i prelekcji. WDK zaangażowany był także w akcję przeciwdziałania patologii społecznej. Dzięki temu w ośrodkach w województwie zostało przeprowadzonych blisko 30 spotkań z lekarzami, psychologami, pedagogami.⁵⁰

⁴⁷ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1983, sygn. 8/695/o/-/23.

⁴⁸ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1984, sygn. 8/695/o/-/24.

⁴⁹ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1986, sygn. 8/695/o/-/26; Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1987, sygn. 8/695/o/-/27; Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1988, sygn. 8/695/o/-/28.

⁵⁰ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1987, sygn. 8/695/o/-/27.

W roku 1987 nastąpiła istotna zmiana w strukturze organizacyjnej instytucji. Połączono Dział Organizacji Imprez z Działem Amatorskiego Ruchu Artystycznego i utworzono Dział Społecznego Uczestnictwa w Kulturze. Nastąpiły kolejne zmiany kadrowe. Do pracy przyjęto kilkanaście osób, około 10 odeszło. W tymże roku w WDK było zatrudnionych około 40 osób w pełnym wymiarze godzin oraz około 10 w systemie godzinowym lub zmianowym.⁵¹

Wojewódzki Dom Kultury jak wspomniano wyżej był zobligowany do wcielania w życie postulatów związanych z kulturą, narzuconych przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. Stąd brały się hasła umocnienia tożsamości kulturalnej społeczeństwa, przeciwdziałania kulturalnej dyskryminacji środowisk wiejskich, działania zmierzające do poprawy kulturalnych warunków życia ludności wiejskiej oraz intensyfikacji aktywności kulturalnej wśród dzieci i młodzieży.⁵²

Za pośrednictwem WDK realizowano cykle szkoleń dla kadry kierowniczej i instruktorskiej ośrodków kultury, także dla gospodarzy klubów „Ruchu” i „Rolnika”. Potrzeby ośrodków kultury w województwie (głównie chodziło o sprzęt i urządzenia audiowizualne) pokrywane były również dzięki pośrednictwu WDK.⁵³

Od początku swojego funkcjonowania w latach 70. Wojewódzki Dom Kultury był bardzo aktywny, organizował lub współorganizował różne wydarzenia. Jednym z nich był realizowany z dużym rozmachem Wojewódzki Przegląd Amatorskiej Twórczości Plastycznej; na tę imprezę napływało blisko 500 prac malarskich, graficznych, rzeźbiarskich czy tkanin artystycznych. Przeglądy były współorganizowane z Wydziałem Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego oraz Wojewódzką Radą Związków Zawodowych. Organizowano też: Wojewódzki Przegląd Amatorskich Zespołów Artystycznych działających przy Kołach Gospodyń Wiejskich, Przegląd Orkiestr Dętych (od 1976 r. była to impreza o zasięgu wojewódzkim), Wojewódzkie Święto Tańca. Od roku 1977 współorganizowano także Biennale Plastyki Amatorskiej Krajów Nadbałtyckich, w którym brali udział twórcy z ZSRR, Niemiec, Szwecji, Danii, Finlandii i Polski.⁵⁴

W roku 1976 powołano ugrupowania i zespoły, kluby, które stanowiły o stałych i cyklicznych formach pracy. Jednym z nich był zespół recytatorski Estrada Poetycka, złożony z uczniów szkół średnich w Częstochowie; zespół brał udział w konkursach recytatorskich oraz występował z okazji imprez okolicznościowych. W tymże roku powstał też Teatr Amatorski „Dialog” liczący ok. 50 osób; złożony z uczniów różnych typów szkół, studentów, nauczycieli wystawiał spektakle bazując na tradycjach polskiego teatru, klasycie rodzimej literatury i współczesnym dramacie polskim. Swoją działalność rozpoczął Klub Tańca Turniejowego „Cze-Tan”; skupiał 20 par turniejowych w klasach

---

⁵¹ Tamże.

⁵² J. Ławnikowski, *Rok 1982 w kulturze województwa częstochowskiego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1983, nr 1, s. 5.

⁵³ Tamże, s. 6.

⁵⁴ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1976, sygn. 8/695/o/16.

D i E, uczestniczył w turniejach tańca, organizował kursy tańca towarzyskiego. Kursy w Klubie „Cze-Tan” prowadził Henryk Warski.

Proponowano także inne formy ciekawego spędzania czasu wolnego, funkcjonował Klub Kolekcjonera, w którym swoje pasje realizowali hobbyści,⁵⁵ w roku 1977 powołano Klub Esperantystów, a od 1978 r. działał Teatr Poezji (prowadzony przez aktora Teatru Dramatycznego w Częstochowie, Zdzisława Derebeckiego) i Zespół Małych Form Teatralnych. W latach 1978–79 wprowadzono kolejne imprezy: Jarmark Jurajski z pokazami warsztatu pracy twórców ludowych oraz Wojewódzki Przegląd Dorobku Kół Fotograficznych. Nie brakowało imprez o charakterze ideologicznym, właściwym dla tamtej epoki; były to eliminacje do Ogólnopolskiego Konkursu Piosenki Radzieckiej (jego celem była popularyzacja pieśni i piosenki radzieckiej, skierowany był do solistów, zespołów wokalnych i wokально-instrumentalnych), eliminacje do Festiwalu Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu, a także Konkurs na Plakat do Filmu Radzieckiego. W roku 1979 WDK włączył się w obchody Międzynarodowego Roku Dziecka, w ramach którego została przeprowadzona akcja „Kultura – Lato '79”. Zrealizowano Ogólnopolskie Konfrontacje Poetyckie Częstochowa – Kłobuck '79, Częstochowską Panoramę Lipcową (pokazanie dorobku społeczno-kulturalnego miasta, a także pokazy sportowe, loterie, kiermasze, giełdy) i Wojewódzki Przegląd Twórczości Ludowej.⁵⁶

Od października 1982 działał przy WDK Dyskusyjny Klub Filmowy „Lech”; w ramach działalności DKF organizował spotkania, seminaria i przeglądy filmowe, prelekcje i wykłady wybitnych osobistości świata filmowego.

W roku 1982 WDK włączył się w organizację Wojewódzkiego Przeglądu Teatrów Lalkowych, którego głównym organizatorem był wojewódzki oddział RSW „Prasa – Książka – Ruch”.

W latach 80. zorganizowano również Studium Wiedzy o Kulturze, w ramach którego odbywało się ok. 130 spotkań i wykładów rocznie w domach i ośrodkach kultury w województwie częstochowskim. Wydano także szereg pozycji z zakresu poradnictwa metodycznego i instruktażu.⁵⁷ W 1983 r. powstało przy WDK Centrum Piosenkarskie, opiekę nad nim sprawował instruktor ds. muzyki Ryszard Strojec. Zgodnie z założeniami piosenkarze-amatorzy pracowali nad doskonaleniem swoich umiejętności wokalnych – emisją głosu, dykcją, interpretacją utworów. Uczestnicy zajęć doskonalili również naukę gry na instrumencie, akompaniament, estetykę estradową. Młodzi piosenkarze i muzycy z Centrum reprezentowali województwo częstochowskie podczas przeglądów, festiwali, konkursów oraz wszelkich imprez o charakterze muzycznym.⁵⁸

---

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ APCz, Sprawozdania z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1978 i 1979, sygn. 8/695/o/18, 8/695/o/19.

⁵⁷ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1982, sygn. 8/695/o/22.

⁵⁸ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1983, sygn. 8/695/o/23.

Prężnie działał Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa”, dając co roku nawet do 20 koncertów. Zespół utworzono w roku 1978, WDK przejął nad nim opiekę w latach 80. Kierownictwo artystyczne w tym okresie sprawował Tadeusz Gorzelak, stroną muzyczną zajmowali się Marek Koper i Andrzej Kloś, nad choreografią czuwały Ewa Mrzygłód i Jadwiga Opala-Spisak. Zespół koncertował nie tylko na terenie województwa częstochowskiego, swoimi występami dał się poznać na terenie całego kraju. Sztandarowy program zespołu obejmował suitę częstochowską, krakowską, pieśni i tańce ludowe z różnych regionów Polski, prezentował polskie tańce narodowe.⁵⁹ Barwne stroje, artystyczne umiejętności i żywy temperament przyciągały do zespołu „Częstochowa” miłośników i znawców folkloru.

Fot. 1. Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa” (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

W WDK systematycznie organizowano wystawy fotografii i malarstwa, miały miejsce inne wydarzenia, m.in. kursy, narady, seminaria, warsztaty, plenery. Co roku udzielano ok. 100 instruktaży i porad z zakresu organizacji i koordynacji usług kulturalnych, programowania oraz organizacji pracy. Podejmowano działania na rzecz młodzieży nieprzystosowanej społecznie oraz na rzecz zagospodarowania wolnego czasu dzieci i młodzieży. W tym celu organizowano konkursy tematyczne, a także zawody

⁵⁹ A. Płachecka, *Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa”*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1, s. 22.

o charakterze sportowym (np. rozgrywki tenisa stołowego). Wystawiano spektakle, montaże poetyckie, prowadzono systematycznie konsultacje i zajęcia z różnych dziedzin sztuki: plastyki, teatru, muzyki i innych. Rozpoczął swoją aktywność m.in. Dziecięcy Teatr Lalek i Amatorski Klub Filmowy „Paralaksa”.

WDK od początku swojej działalności wspierał amatorski ruch recytatorski. Co roku odbywały się w siedzibie Domu Kultury eliminacje środowiskowe Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, którego głównym organizatorem było Towarzystwo Kultury Teatralnej w Warszawie. W przesłuchaniach konkursowych uczestniczyło często ponad 100 osób. Przykładowo, w roku 1986 poszczególne etapy konkursowe były organizowane przez WDK w województwie częstochowskim od stycznia do marca.⁶⁰

Istotnym przedsięwzięciem była organizacja Wojewódzkiej Giełdy Programowej Ośrodków, Klubów i Domów Kultury, której celem było inspirowanie do podejmowania problematyki kulturalno-wychowawczej.⁶¹ Wojewódzki Dom Kultury przy organizacji Giełdy współdziałał z wieloma innymi podmiotami – związkami, zrzeszeniami, spółdzielniami, np. z Wojewódzkim Związkiem Spółdzielni Rolniczych, Spółdzielnią Wydawniczą „Prasa – Książka – Ruch”, Wydziałem Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego. Zachęcano do poszukiwania nowatorskich i atrakcyjnych form działania przez osoby pracujące w placówkach kultury – miejskich domach kultury, zakładowych i spółdzielczych domach kultury, klubach, miejsko-gminnych i gminnych ośrodkach kultury, spółdzielniach mieszkaniowych, świetlicach.⁶²

Wojewódzka Giełda Programowa odbywała się pod patronatem Ministra Kultury i Sztuki. Przebiegała w kilku etapach. Udział w niej polegał na nadsyłaniu scenariuszy imprez jednorazowych bądź cyklicznych (często zgłaszano ok. 20 scenariuszy). W pierwszej kolejności zainteresowane placówki zgłaszały opracowane przez siebie pomysły i programy imprez w formie scenariuszy. Specjalnie powołana komisja programowa decydowała o zakwalifikowaniu wybranych propozycji do kolejnych etapów Giełdy. Następnie realizowano te propozycje, które zostały ocenione przez komisję programową. Starano się docenić przede wszystkim nowatorstwo i atrakcyjność, społeczną wartość projektów, możliwości realizacyjne i formy propagowania. Najlepsze programy były wydawane drukiem.⁶³

---

⁶⁰ Etap miejski konkursu odbył się w Klubie „Emko” w Częstochowie. Przed wystąpieniami uczestnicy obejrżeli spektakl na podstawie tekstów Tadeusza Boya-Żeleńskiego w wykonaniu aktorów Państwowego Teatru Dramatycznego im. A. Mickiewicza. Kolejny etap – eliminacje wojewódzkie Konkursu zostały zrealizowane przez WDK w Klubie „Ceba”, przy zakładach włókienniczych o tej nazwie. Cztery osoby, które najlepiej recytowały i śpiewały poezję, wzięły udziału w etapie międzywojewódzkim Konkursu. Laureaci eliminacji wojewódzkich wystąpili w uroczystym koncercie w sali WDK w czerwcu 1986 roku. J. Mochnacki, *Konkurs Recytatorski*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1986, nr 5, s. 33, 34.

⁶¹ *Regulamin II Wojewódzkiej Giełdy Programowej Domów, Ośrodków i Klubów Kultury Województwa Częstochowskiego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1979, nr 1, s. 19.

⁶² Tamże.

⁶³ Tamże, s. 20.

W roku 1976 zapoczątkowano współpracę z oddziałem Związku Polskich Artystów Plastyków w Częstochowie, Teatrem Dramatycznym im. A. Mickiewicza, Średnią Szkołą Muzyczną w Częstochowie i Wyższą Szkołą Muzyczną w Katowicach, zaczęto rozwijać kontakty z zawodowymi środowiskami artystycznymi.⁶⁴ Rok później nawiązano współpracę z Filharmonią Częstochowską oraz z Federacją Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. W kolejnych latach zwiększano zasięg i miejsca współpracy, nawiązano kontakty z Wojewódzkimi Domami Kultury w Łodzi, Bydgoszczy, Katowicach, Opolu; współpraca miała na celu doskonalenie instruktorów, którzy w wymienionych placówkach uczestniczyli w różnych kursach. W latach 80. nawiązano współpracę z uczelniami wyższymi (Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersyteciem Warszawskim, Uniwersyteciem Śląskim, z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Częstochowie), z Kuratorium Oświaty i Wychowania w Częstochowie, Wojewódzką Społeczną Radą Kultury, Towarzystwem Wiedzy Powszechnej.⁶⁵ Kontynuowano systematyczną współpracę z organizacjami społecznymi i politycznymi, stowarzyszeniami, placówkami upowszechniania kultury. WDK podejmował także szereg inicjatyw w kooperacji z Przedsiębiorstwem Gospodarki Mieszkaniowej w Częstochowie, z klubami osiedlowymi, np. z klubami seniora. Organizowano wieczory piosenek, wystawiano spektakle Teatru Poezji działającego przy Wojewódzkim Domu Kultury.⁶⁶

Teatr i literatura

Jedną z ważniejszych imprez o charakterze literackim były Ogólnopolskie Konfrontacje Poetyckie Częstochowa – Kłobuck. Wydarzenie to ulegało zmianom na przestrzeni lat. Za początek należy uznać lata 70. oraz inicjatywę Bogdana Wołowicza i Grzegorza Makowskiego z Zarządu Wojewódzkiego Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.⁶⁷ Miłośnikom kultury zależało na tym, aby Częstochowa stała się ważnym punktem na mapie literackiej kraju, stąd pomysł na zorganizowanie Konfrontacji Poetyckich. Celem było również umożliwienie częstochowskiej publiczności spotkań zarówno z debiutującymi, jak i uznanymi twórcami literatury. Ze wspomnień Grzegorza Makowskiego wynika, że był to niezwykle, ale chwilami też trudny czas. Szczególnie wtedy, gdy uczestniczący w imprezie niepokorni poeci byli pod ostrzałem kontroli państwowej, która bacznie śledziła przebieg wydarzenia w latach 1980–81.

Wraz z zainicjowaniem Konfrontacji narodziła się też idea wyboru najlepszego tomiku poetyckiego, dlatego do tego celu zaangażowano specjalnie powołane jury pod

⁶⁴ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1976, sygn. 8/695/o/-/16.

⁶⁵ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1977, sygn. 8/695/o/-/17.

⁶⁶ *Aktualności kulturalne*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 12, s. 27–28.

⁶⁷ Na podstawie rozmów przeprowadzonych z byłą dyrektorką WDK Krystyną Koziołek oraz Grzegorzem Makowskim w dniach 15 IX 2021 i 24 IX 2021.

przewodnictwem Edwarda Polanowskiego, dziekana Wydziału Filologiczno-Pedagogicznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. W tym samym czasie grupa poetów w Kłobucku organizowała Turniej Jednego Wiersza. Do pewnego momentu Konfrontacje Poetyckie w Częstochowie i Turniej Jednego Wiersza w Kłobucku były dwiema niezależnymi od siebie imprezami poetyckimi. W roku 1974 z pomocą Urzędu Powiatowego i Powiatowego Domu Kultury w Kłobucku zorganizowano pierwsze regionalne spotkanie literackie Konfrontacje Poetyckie – Kłobuck 1974. Ponieważ organizatorom działań literackich w Częstochowie zależało na dotarciu do mieszkańców całego województwa, zwrócili się do Wojewódzkiego Domu Kultury z prośbą o pomoc w organizacji i spopularyzowanie wydarzenia w ośrodkach kultury w województwie. Od roku 1979 wydarzenie było współorganizowane przez WDK i zyskało rangę jednej z bardziej poważanych imprez literackich w województwie, a później nawet w kraju. Pomimo że oba wydarzenia – kłobuckie i częstochowskie, miały osobne jury konkursowe, wkrótce zaczęły być kojarzone jako jedna impreza, zyskując nazwę Ogólnopolskich Konfrontacji Poetyckich Częstochowa – Kłobuck; Konfrontacje odbywały się w dwóch miejscach – w Częstochowie i Kłobucku. Składały się z Konkursu Poetyckiego o Laur Publiczności, Turnieju Jednego Wiersza oraz konkursu recytatorskiego poświęconego poezji Haliny Poświatowskiej.⁶⁸

Głównym elementem Konfrontacji był konkurs poetycki, otwarty dla wszystkich poetów i poetek, którzy nie należeli do Związku Literatów Polskich. Nadsyłać można było utwory dotąd nigdzie nie publikowane. Uczestnicy mogli dostarczyć na konkurs trzy wiersze, w pięciu egzemplarzach każdy. Dwudniowe Konfrontacje obfitowały w spotkania i dyskusje, dzięki którym formułowano także sugestie dla organizatorów – co należałoby ulepszyć, zmienić, wprowadzić do kolejnych edycji. Obok Haliny Poświatowskiej patronem Konfrontacji był także Władysław Sebyła, poeta dwudziestolecia międzywojennego, który urodził się i spędził dzieciństwo w Kłobucku. Pomyślnymi nazwaniami konfrontacji imieniem Haliny Poświatowskiej byli poeta Tadeusz Gieryski oraz miłośnik twórczości poetki Wojciech Pestka – przedstawiciel Zarządu Wojewódzkiego ZSMP w Częstochowie. Gospodarzem wydarzenia w Kłobucku był Zbigniew Jędrzejewski, liderem kłobuckiej grupy poetyckiej – Jan Lipiński. Należy wspomnieć również Rajmunda Piersiaka i Tadeusza Piersiaka – dziennikarzy, wieloletnich przyjaciół i jurorów konfrontacji. Rajmund Piersiak towarzyszył imprezie od początku jej istnienia.

W roku 1982 w pierwszym dniu Konfrontacji w Kłobucku obok tamtejszego Domu Kultury została odsłonięta tablica pamiątkowa ku czci Władysława Sebyły.⁶⁹ Podczas imprezy goszczono znanych i uznanych twórców literatury, krytyków literackich, badaczy literatury, a także aktorów i wokalistów, m.in. Tadeusza Śliwiaka, Tadeusza

---

⁶⁸ T. Gieryski, *Migawki i wrażenia z VII Konfrontacji*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1981, nr 2, s. 18.

⁶⁹ T. Gieryski, *Po poetyckim sejmiku*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 7, s. 15.

Mocarskiego, Romana Śliwonika, Wojciecha Siemiona. Nieodłącznym i pięknym zwyczajem było coroczne składanie przez uczestników Konfrontacji wieńca kwiatów na grobie patronki, Haliny Poświatowskiej, na cmentarzu św. Rocha w Częstochowie.⁷⁰

Konfrontacje Poetyckie, za organizację których z ramienia WDK odpowiadały instruktorki i animatorki kultury Maja Chadryś i Anna Woźniak, na stałe wpisały się do kalendarza imprez kulturalnych województwa częstochowskiego. Przyczyniały się do rozbudzenia regionalnego środowiska twórczego, do wymiany poglądów między twórcami, do poznania i docenienia twórczości poetyckiej licznych autorów. Opisujuący Konfrontacje podkreślali, że z każdym rokiem przysyłano coraz lepsze prace. Teksty cechowały duże umiejętności warsztatowe, bogate słownictwo, odwaga do lingwistycznego eksperymentowania i bogata metaforyka. Corocznie wydawano również tomik prezentujący utwory nagrodzonych twórców, a pierwsi organizatorzy wydarzenia nawiązali wieloletnią współpracę z częstochowską Drukarnią Gryf i jej właścicielem Andrzejem Szczepańczykiem. W Gryfie drukowano nie tylko wiersze laureatów, lecz także wszelkie materiały promocyjne związane z imprezą. Z czasem do współpracy zaproszono i inne drukarnie, a tradycja przygotowania tomiku została utrzymana do czasów obecnych.

Fot. 2. Konfrontacje Poetyckie i Konkurs Recytatorski Poezji Lirycznej im. H. Poświatowskiej, uroczystość finałowa w Teatrze im. A. Mickiewicza w Częstochowie, lata 80. (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

---

⁷⁰ Tamże.

Zorganizowanie stałej imprezy poetyckiej w Częstochowie, wykraczającej ambicjami poza województwo częstochowskie, stanowiło nowy i twórczy element, również integrujący środowisko literackie, dotychczas dość rozproszone. Kulturotwórczej roli imprezy sprzyjały także liczne działania towarzyszące: autorskie spotkania w zakładach pracy, bibliotekach, gminnych ośrodkach kultury, warsztaty prowadzone przez twórców literatury, wykłady, koncerty, spektakle. Od roku 1979 główna impreza odbywała się w Częstochowie, często w lokalu Klubu „Wakans” przy ulicy Raclawickiej i w Klubie „Politechnik” przy alei Armii Krajowej, natomiast Turniej Jednego Wiersza w Domu Kultury w Kłobucku.

Od roku 1981 Konfrontacjom Poetyckim towarzyszył Konkurs Recytatorski Poezji Lirycznej im. Haliny Poświatowskiej. Konkurs postanowiono organizować co dwa lata. Współorganizatorem był Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miasta.⁷¹ W pierwszej edycji konkursu wzięło udział 40 osób recytujących wiersze; reprezentowały one województwa: częstochowskie, katowickie, bielskie, kieleckie i opolskie – w ramach podpisanego porozumienia o współpracy między domami kultury.⁷² Patronką konkursu, podobnie jak konfrontacji poetyckich, została Halina Poświatowska, uznana za jedną z najwybitniejszych indywidualności poetyckich XX wieku. Konkurs obrał sobie za cel popularyzację jej poezji, stąd uczestnicy konkursowi mieli za zadanie przygotować do recytacji dwa teksty poetyckie – jeden autorstwa Haliny Poświatowskiej, drugi dowolnie wybrany tekst poezji lirycznej polskiej lub obcej.⁷³ Regulamin pozwalał uczestnikom na swobodny wybór formy prezentacji. Mogła to być czysta recytacja lub użycie pozasłownych środków wyrazu (muzyka, światło, gest) wspomagających interpretację. Co szczególnie warte uwagi, konkurs zachęcał wykonawców do twórczego, ciekawego opracowania wybranych tekstów oraz do podkreślenia własnej postawy wobec ich treści poprzez odkrycie przed słuchaczem swojego sposobu myślenia i odczuwania.⁷⁴ Jurorzy przyznawali nagrody i wyróżnienia.

Wojewódzki Dom Kultury w Częstochowie był również miejscem, w którym spontanicznie narodziła się fascynacja teatrem wśród młodych ludzi. Zaczęło się od twórczych spotkań i rozmów. W związku z Konkursem Poezji Lirycznej im. H. Poświatowskiej w roku 1980 zjawiała się grupa licealistów z pytaniami odnośnie repertuaru i interpretacji. W sprzyjającej atmosferze WDK młodzi ludzie zaczęli spotykać się regularnie pod opieką merytoryczną instruktorki Mai Chadryś. Początek stanowiły zabawy wyobraźni, spontaniczne ćwiczenia, improwizacje, rozważania o współczesności i ludzkim życiu. Tak powstał zespół dramatyczny i pierwsze spektakle teatralne; jednym z nich był *Zniknąć tak w wykonaniu dzieła* na podstawie wierszy Cypriana Kamila Norwida.⁷⁵

---

⁷¹ *Recytacje dojrzałe*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1981, nr 1, s. 18.

⁷² Tamże.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże, s. 1.

⁷⁵ M. Chadryś, *O istocie teatru nie tylko amatorskiego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1, s. 25.

WDK stworzył teatrowi możliwość wyjazdów na teatralne spotkania, które odbywały się w całym kraju, zespół wielokrotnie występował podczas licznych programów artystycznych i imprez. WDK otaczał opieką recytatorów i recytatorki, którzy reprezentowali województwo częstochowskie w trakcie ogólnopolskich konkursów recytatorskich, organizowanych zarówno w siedzibie Domu Kultury, jak i w innych ośrodkach w Polsce.

Współorganizatorem Wojewódzkiego Przeglądu Teatrów Lalkowych, którego pierwsza edycja odbyła się w maju 1984 r. w Miejskim Domu Kultury w Oleśnie, był WDK. Celem Przeglądu było upowszechnienie tej formy kultury teatralnej.⁷⁶ Na terenie województwa istniało wówczas ok. 30 teatrów lalkowych. Nieocenioną była pomoc instruktazowa ze strony Wojewódzkiego Domu Kultury w zakresie doskonalenia warsztatu pracy, przygotowania repertuarowego i metodycznego. Realizowana była poprzez bezpośrednie kontakty instruktorskie, organizację szkoleń i warsztatów teatralnych.⁷⁷

Ważnym wydarzeniem były Wojewódzkie Przeglądy Teatrów Amatorskich, organizowane przez instytucję we współpracy z RSW „Prasa – Książka – Ruch” w Częstochowie. Amatorskie grupy teatralne zgłaszały się z całej Polski, przeglądy trwały kilka dni i cieszyły się uznaniem i renomą wśród wykonawców, jurorów i miłośników teatru. Grupy prezentowały spektakle o różnej tematyce i na wysokim poziomie artystycznym.⁷⁸

Fot. 3. Ogólnopolski Przegląd Teatrów Amatorskich, 1984 r. (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

⁷⁶ Z. Zaborowska, *O teatrze lalek słów kilka*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1, s. 27.

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ Na podstawie rozmowy przeprowadzonej z Krystyną Koziołek byłą dyrektorką WDK w dn. 15 IX 2021.

Dużym zainteresowaniem publiczności cieszyły się także Wojewódzkie Przeglądy „Teatrów przy kawie”. Spotkania trwały do końca lat 80. Były organizowane przez WDK we współpracy z oddziałem wojewódzkim RSW „Prasa – Książka – Ruch” w Częstochowie oraz zarządem wojewódzkim ZSMP. Występy odbywały się w sali WDK. O ogromnym zainteresowaniu tą formą artystyczną świadczyła nie tylko liczba widzów, ale również uczestników – często w przeglądach brało udział ponad 20 amatorskich zespołów teatralnych działających przy Klubach Prasy i Książki w województwie częstochowskim. W roku 1989 WDK włączył się w realizację Ogólnopolskiego Festiwalu Teatrów Amatorskich OFTA, przeprowadzając etap wojewódzki dla zainteresowanych zespołów. Festiwal dawał możliwość prezentacji artystom teatrów wszelkiego rodzaju: lalkowych, żywego planu, obrzędowych, teatrów poezji i małych form.⁷⁹

Fot. 4. Edukacja teatralna dzieci i młodzieży, 1986 r., siedziba WDK-u
(fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

⁷⁹ APCz, Wojewódzki Dom Kultury – wycinki prasowe z roku 1989, sygn. 8/695/o/-/160.

Pod koniec lat 80. WDK zaczął wspierać merytorycznie i organizacyjnie Spotkania Teatralne Messis, odbywające się w Klubie Fabrycznym „Ceba”. Większy wkład organizacyjny instytucji w tę imprezę miał miejsce na początku lat 90., kiedy nastąpiło przekształcenie WDK w Wojewódzki Ośrodek Kultury.

Wspólnie z działalnością przeglądowną i festiwalową w dziedzinie teatru prowadzono szereg inicjatyw związanych z edukacją teatralną. Zrealizowano ok. 100 spotkań z dziećmi i młodzieżą w ramach cyklu „Poznajemy teatr” i „Rozmowy o teatrze”. Spotkaniom o charakterze warsztatowym i wykładowym towarzyszyły spektakle teatralne w konwencji małych form.⁸⁰

Wspólnie z działalnością przeglądowną i festiwalową w dziedzinie teatru prowadzono szereg inicjatyw związanych z edukacją teatralną. Zrealizowano ok. 100 spotkań z dziećmi i młodzieżą w ramach cyklu „Poznajemy teatr” i „Rozmowy o teatrze”. Spotkaniom o charakterze warsztatowym i wykładowym towarzyszyły spektakle teatralne w konwencji małych form.⁸¹

Plastyka i fotografia

WDK przez szereg lat był organizatorem plenerów plastyczno-fotograficznych, które odbywały się w miejscowościach położonych na terenie województwa. Uczestnikami byli z reguły instruktorzy kół zainteresowań tych specjalności z województwa. Podczas plenerów miały miejsce zajęcia praktyczne, a często również liczne działania towarzyszące, np. projekcje filmowe o sztuce.⁸² Instruktorzy doskonalili swoje umiejętności artystyczne pod okiem plastyków i fotografów. Po zakończeniu plenerów prace malarskie i fotograficzne były eksponowane na wystawach poplenerowych, często również objazdowych, w domach kultury na terenie województwa częstochowskiego.⁸³ Jednym z ważniejszych działań związanych z upowszechnianiem fotografii był Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny „Ekscytacje”, który został po raz pierwszy ogłoszony w roku 1985 przez instruktora WDK Sławomira Jodłowskiego.⁸⁴ Celem Konkursu było przedstawienie człowieka poddanego silnym emocjom na skutek wydarzenia, zjawiska, życia. Organizator zachęcał także do zobrazowania stanów emocjonalnych powstałych dzięki kontaktowi ze sztuką. Konkurs był dostępny dla wszystkich fotografujących. Współorganizatorami Konkursu były Wydział Kultury i Sztuki w Częstochowie oraz Towarzystwo Fotograficzne przy Wojewódzkim Domu Kultury.⁸⁵

Coroczne dwutygodniowe plenery i kilkudniowe miniplenery fotograficzne organizowane przez WDK miały na celu pobudzenie środowiska fotograficznego na terenie województwa i miasta Częstochowy. Służyły także wymianie poglądów

---

⁸⁰ Tamże.

⁸¹ Tamże.

⁸² *Nie lubimy się doskonalić?* „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 7, s. 23.

⁸³ Tamże, s. 24.

⁸⁴ „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 12, s. 27.

⁸⁵ Tamże.

i doświadczeń z zakresu kompozycji obrazu i techniki fotograficznej. Jednym z tego rodzaju wydarzeń był trzydniowy miniplener Jura '85 zorganizowany w marcu 1985.⁸⁶ W plenerze wzięło udział kilku fotoamatorów, których zadaniem było wykonanie kilkudziesięciu zdjęć przedstawiających krajobraz Jury, ludzi, przemiany zachodzące na Jurze. Bazą był hotel Ostaniec w Kroczykach, z którego codziennie wyruszano na fotowędrowniki. Trasa obejmowała okolice Żarek, Bobolic, Mirowa, Niegowy, Kroczyca, Olsztyna. Zamierzeniem organizatora było zrealizowanie co najmniej czterech takich wypraw rocznie, a najlepsze zdjęcia miały być prezentowane w Małej Galerii Fotografii WDK.⁸⁷

W roku 1989 WDK zainicjował powstanie Częstochowskiej Wszechnicy Fotograficznej, włączając się tym samym w obchody 150-lecia fotografii 1839–1989.⁸⁸ Założeńiami programowymi było: rozszerzenie wiadomości z zakresu historii fotografii, historii sztuki, techniki fotograficznej, współczesnych kierunków w fotografii w kraju i na świecie. Celem była także integracja częstochowskiego środowiska i aktywizacja do działań fotograficznych poprzez organizację tematycznych plenerów fotograficznych i konkursów. Wykłady i spotkania mieli prowadzić członkowie Związku Polskich Artystów Fotografików oraz wykładowcy Instytutu Wychowania Artystycznego w Częstochowie.

Pod koniec lat 80. zainicjowano Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny, do którego prace o różnej tematyce nadsyłali twórcy z całego kraju. Kontynuowano działalność wystawienniczą i plenerową. Powołano również cykl wydarzeń zatytułowany „Prezentacje instruktorskie”. W ramach cyklu wystawiano fotografie autorstwa instruktorów z województwa częstochowskiego.⁸⁹

W dziedzinie plastyki prowadzono również działalność na szeroką skalę. Organizowano wystawy, konkursy, przeglądy. Jedną z ważniejszych imprez był Wojewódzki Przegląd Plastyki Nieprofesjonalnej organizowany od roku 1976, w trybie dwuletnim, wspólnie z Wydziałem Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego oraz Wojewódzką Radą Związków Zawodowych w Częstochowie. Przegląd, który był imprezą konkursową, a laureaci mogli liczyć na nagrody finansowe, dawał wyjątkową szansę zaprezentowania szerszej publiczności osiągnięć plastyki nieprofesjonalnej, a twórcom umożliwiał pokaz możliwości artystycznych.⁹⁰ Przegląd obejmował następujące dyscypliny plastyczne: malarstwo, rzeźbę, grafikę, tkaninę, nie wykluczał także sztuki użytkowej, jak ceramika i metaloplastyka.⁹¹ W imprezie mogli wziąć udział amatorzy plastycy, którzy ukończyli 18 lat i nie byli uczniami szkół plastycznych (także wyższych i akademii sztuk pięknych) oraz twórcy ludowi. Zakwalifikowane do Przeglądu prace były

---

⁸⁶ S. Jodłowski, *Plener fotograficzny – Jura 85*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, 1985, nr 5, s. 42.

⁸⁷ Tamże.

⁸⁸ APCz, Wycinki prasowe za rok 1989, sygn. 8/695/0/-/160.

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ *II Wojewódzki Przegląd Plastyki Nieprofesjonalnej – założenia regulaminowe*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1978, nr 3, s. 35.

⁹¹ Tamże.

następnie eksponowane na wystawach w pawilonach częstochowskiej Cepelii. Po trójstopniowych eliminacjach mogły wziąć udział w ogólnopolskiej wystawie Triennale Plastyki Nieprofesjonalnej.⁹² W latach 80. w Przeglądzie co roku brało udział ponad 80 twórców działających na terenie województwa częstochowskiego. Do wystaw kwalifikowano ok. 250 prac, były to: obrazy, rysunki, rzeźby, tkaniny artystyczne.⁹³

Nie zapomniano o najmłodszych twórcach. WDK proponował zainteresowanym udział m.in. w Wojewódzkim Konkursie Plastycznym dla Dzieci i Młodzieży i w drugiej imprezie – Wojewódzkim Konkursie Plastycznym o Tematyce Filmowej, również adresowanej do młodych twórców. Pierwsza z wymienionych imprez zachęcała do przygotowania prac w różnych technikach i o różnej tematyce, a jej zwieńczeniem była wystawa nagrodzonych dzieł. Drugie wydarzenie realizowane było wspólnie z częstochowskim kinem „Relax”, a wręczeniu nagród młodym laureatom towarzyszyły projekcje filmowe.⁹⁴

Folklor. Muzyka. Taniec

Wojewódzki Dom Kultury od początku swojego istnienia mocno wspierał twórczość amatorską we wszystkich dziedzinach, w tym twórczość ludową. Często był organizatorem lub współorganizatorem wystaw prac twórców ludowych, przeglądów artystycznych, podczas których zauważano i doceniano rolę twórczości ludowej i kultywowanie tradycji, niejednokrotnie wspierając twórców poprzez organizację konsultacji, warsztatów. Dokumentowano również tę twórczą działalność.

Artystów ludowych – śpiewaków, tancerzy, zespoły obrzędowe często promowano i przygotowywano do udziału w wydarzeniach o randze ogólnopolskiej – festiwalach, konfrontacjach itp. Przeglądy były okazją do zaprezentowania się zespołów wokalnych, tanecznych, obrzędowych, kapel i solistów. Często reprezentowane były Koła Gospodyń Wiejskich, kultywujące autentyczny folklor. Z każdym rokiem wzrastała nie tylko liczba zespołów, ale także jakość występów i ich poziom artystyczny. W najlepszych latach w przeglądach brało udział nawet 69 podmiotów wykonawczych.⁹⁵ Do ważniejszych wydarzeń należały: Przegląd Twórczości Ludowej Województwa Częstochowskiego, Wojewódzki Przegląd Amatorskich Zespołów Artystycznych Spółdzielczości „Samopomoc Chłopska”. Przegląd zyskał miano święta folkloru i tradycji wiejskiej regionu i województwa częstochowskiego. Jego organizatorami byli: Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, WDK i Zarząd Wojewódzki Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.⁹⁶

---

⁹² Tamże.

⁹³ *IV Wojewódzki Przegląd Plastyki Nieprofesjonalnej*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 12, s. 25–26.

⁹⁴ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1982, sygn. 8/695/0/-/153.

⁹⁵ *W kręgu folkloru*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1978, nr 2, s. 14.

⁹⁶ J. Jadczyk, *Spółdzielczość wiejska w służbie kultury regionalnej*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 6, s. 39.

Fot. 5. Przegląd twórczości rękodzielniczej, prawdopodobnie w siedzibie BWA, lata 80.
(fot. ze zbiorów prywatnych Romualdy Chabrowskiej)

Fot. 6. Finał Międzywojewódzkiego Przeglądu Zespołów Artystycznych i Folklorystycznych Wsi Częstochowskiej, 1988 r. (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

Występujące zespoły podzielono na 4 kategorie: dziecięcą, teatralną, regionalną i instrumentalno-wokalną. Kilkanaście grup prezentowało wiele ciekawych propozycji artystycznych, takich jak występy wokalne, wokально-instrumentalne, taneczne, występy kapel ludowych, solistów. O dobrej jakości prezentacji świadczyła liczba przyznawanych nagród i wyróżnień.

Fot. 7. „Misie” w Niegowie (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

Warto wspomnieć też o wydarzeniu etnograficznym, kontynuowanym przez instytucję do dzisiaj. Są to „Misie” z Niegowy, impreza współorganizowana przez WDK z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Niegowie, jest przejawem niematerialnego dziedzictwa kulturowego, występującego w autentycznej przestrzeni i przekazywanego z pokolenia na pokolenie.⁹⁷ W ostatnie dni karnawału domostwa były odwiedzane przez misie, czyli grupy zapustne, w których liderem był miś-mężczyzna, owinięty słomą. Misiowi towarzyszyły liczne postacie, a każda z nich charakteryzowała się specyficznymi atrybutami ją określającymi. Odwiedziny misiów miały zapewnić szczęście i dostatek gospodarstwu i ich mieszkańcom.

⁹⁷ D. Skonieczna-Gawlik, *Misie z Niegowy – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 2016, nr 55.

W dziedzinie muzyki WDK był organizatorem wielu działań. Jednym z nich był Wojewódzki Przegląd Orkiestr Dętych, realizowany od 1976 r. W Przeglądzie brały udział zakładowe orkiestry dęte oraz działające przy placówkach kulturalno-oświatowych w województwie częstochowskim. Impreza z roku na rok stawała się coraz lepszą, a zapraszane orkiestry wykazywały coraz wyższy poziom artystyczny.⁹⁸ Przeglądy cieszyły się również dużym zainteresowaniem publiczności, a muzykom stwarzały szansę zaprezentowania umiejętności oraz dały możliwość bezpośrednich porównań i konfrontacji. Działalność orkiestr dętych miała w województwie częstochowskim wieloletnią tradycję, a dzięki przeglądom publiczność mogła się przekonać, jak ważną rolę odgrywały orkiestry w życiu kulturalnym województwa i jak ważna była popularyzacja tego rodzaju muzykowania.

Pod koniec lat 70. i w latach 80. organizowano też Konkurs Piosenki, Poezji i Prozy o Warszawie, eliminacje do Ogólnopolskiego Konkursu Piosenki Radzieckiej, eliminacje do Festiwalu Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu, Przegląd Amatorskich Zespołów Instrumentalno-Wokalnych, Minifestiwal Piosenki Dziecięcej.

Fot. 8. Ogólnopolski Festiwal Piosenki Radzieckiej, 1987 r. (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

⁹⁸ U. Moskwa, *IV Wojewódzki Przegląd Orkiestr Dętych*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 1–2, s. 16.

Fot. 9. Minifestiwal Piosenki Dziecięcej, 1988 r. (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

W latach 80. WDK był współorganizatorem Międzynarodowego Turnieju Tańca Towarzyskiego. Pierwsza edycja tej imprezy odbyła się pod koniec października 1980 r. w sali sportowej Klubu „Politechnik”.⁹⁹ Była to jedna z ważniejszych imprez tanecznych, umieszczona w kalendarzu imprez Światowej Rady Tancerzy Amatorów. Turniej był zorganizowany pod egidą Zarządu Wojewódzkiego ZSMP, Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego, Wydziału Nauki, Oświaty i Kultury Urzędu Miejskiego, Wojewódzkiego Domu Kultury, Federacji Stowarzyszeń i Klubów Tanecznych w Polsce oraz Polskich Linii Lotniczych LOT. Głównym inicjatorem imprezy był Adam Pikiewicz.¹⁰⁰ Publiczność miała okazję obejrzeć pary taneczne prezentujące się w tańcach standardowych: walcu angielskim, wiedeńskim, tangu, foxtrocie, quickstepie oraz w tańcach latynoamerykańskich: sambie, rumbie, paso doble. Przyznano łącznie 12 nagród. Turniej odbywał się w kategorii „S” z udziałem 18 par tanecznych z Bułgarii, Czechosłowacji, NRD i RFN oraz Danii i Polski.¹⁰¹

Jedną z wielu form działalności kulturalnej WDK było upowszechnianie muzyki. Jednostką powołaną do tego celu było utworzone przez instruktora Ryszarda Strojca w 1983 r. Centrum Piosenkarskie. Jego celem było umuzykalnienie zainteresowanych

⁹⁹ *W rytmie walca, tanga, samby...*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 5, s. 38.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ Tamże, s. 41.

muzyków-amatorów, uwrażliwienie na sztukę estradową. Na zajęciach, prowadzonych głównie dla młodzieży, realizowane były następujące zagadnienia: dykcja, emisja głosu, aranżacja, interpretacja tekstu. Obowiązkowa była nauka gry na wybranym instrumencie, dlatego członkowie grup wokalnych uczęszczali na lekcje do Ogniska Muzycznego w Częstochowie.¹⁰² WDK współpracował także z Filharmonią Częstochowską, w której młodzi artyści, na mocy porozumienia między Wojewódzkim Domem Kultury a Filharmonią, mogli korzystać ze sceny i sprzętu nagłaśniającego. Uczestnicy zajęć w Centrum często reprezentowali województwo podczas licznych festiwali, konkursów, przeglądów i innych imprez kulturalnych.

Fot. 10. Konfrontacje Piosenki Młodzieżowej, 1985 r. (fot. z Archiwum Państwowego w Częstochowie)

Opieką merytoryczną obejmowano zespoły i wokalistów z terenu Częstochowy i województwa częstochowskiego. Co roku organizowano wspólnie z innymi ośrodkami i organizacjami Jesienne Konfrontacje Muzyczne Zespołów i Piosenkarzy. Impreza była realizowana w Domu Kultury w Kłobucku. W tamtym czasie była to jedna z niewielu tego typu imprez w kraju.¹⁰³ Organizowano też kwartalne spotkania instruktorów ds. muzyki, których celem było podnoszenie kwalifikacji. Służono pomocą merytoryczną i organizacyjną muzykującym zespołom z terenu w województwie.

¹⁰² R. Strojec, *Muzyka*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1, s. 40.

¹⁰³ Tamże.

Działalność filmowa, wydawnicza i bibliotekarska

W październiku 1982 roku swoją działalność rozpoczął Dyskusyjny Klub Filmowy „Lech”; jego założycielem był Ryszard Królicki. Nazwa Klubu została nadana, aby uhonorować Lecha Wałęsę – lidera ówczesnej „Solidarności”. Początki działalności Klubu były bardzo trudne. Brakowało odpowiedniego sprzętu, a pierwsze projektory nie kwalifikowały się do pokazów stacjonarnych. Działalność DKF pozwalała widzowi na obcowanie z kinematografią polską i światową. W 1983 r. zrealizowano pierwsze seminarium filmowe w ramach spotkań zatytułowanych *Panorama gatunków filmowych*. Na sesję poświęconą science-fiction z wykładem towarzyszącym zaproszono prof. Jerzego Toeplitza, światowy autorytet historii kina.¹⁰⁴ Serię spotkań urozmaicono i wzbogacono trzydniową sesją filmową. Zaprezentowano wówczas dziewięć filmów, m.in. *Golema* i *Wojnę światów – następne stulecie* w reżyserii Piotra Szulkina, *Bliskie spotkania III stopnia* Stevena Spielberga, *Saturna III* Stanleya Donena, *Gwiezdne wojny* Georga Lucasa, *Obcego – 8 pasażera Nostromo* Ridleya Scotta, *Śmierć na żywo* Bertranda Taverniera.¹⁰⁵ Przegląd cieszył się ogromnym zainteresowaniem publiczności, co potwierdzało zapotrzebowanie na taką formę upowszechniania wiedzy o filmie. DKF „Lech” zaproponował widzom najlepiej zrealizowane i najbardziej wartościowe filmy s-f. Podczas przeglądu wybrzmiały różne i interesujące możliwości tego gatunku filmowego. Organizowano seminaria filmowe z cyklu *Słowo i obraz*. W 1985 r. wprowadzono kino lektur szkolnych. Od roku 1987 organizowano poranki filmowe dla dzieci. W roku 1988 miała miejsce wystawa retrospektywna dotycząca historii DKF „Lech”. Zrealizowano też trzydniowe seminarium pt. *Echa wojny wietnamskiej w kinie amerykańskim*, podczas którego pokazano 11 filmów. W ramach Szwajcarskiego Kina Młodych zrealizowano pokazy czterech filmów fabularnych i siedmiu etiud. Odbyło się też ok. 40 prelekcji filmowych.¹⁰⁶ Realizowano szereg spotkań, pokazów, poświęconych m.in. twórczości uznanych polskich reżyserów (Andrzeja Wajdy, Wojciecha Hassa, Romana Polańskiego, Tadeusza Konwickiego), jak i twórców zagranicznych.

W roku 1984 zorganizowano seminarium *Słowo i obraz* poświęcone twórczości Andrzeja Wajdy. Widzowie mieli okazję obejrzeć dwanaście filmów reżysera, będących adaptacjami literatury. Z wykładami o relacjach między literaturą a filmem, między filmem a innymi sztukami oraz o wizji historii w filmie wystąpili Tadeusz Lubelski, Andrzej Werner i Tadeusz Miczka. Impreza zapoczątkowała cykl prezentacji dorobku polskiej kinematografii.

W roku 1985 zorganizowano seminarium filmowe *Poza konwencją*. Po seminariach prezentujących twórczość m.in. Tadeusza Konwickiego, Andrzeja Wajdy, Marka Piwowskiego była to kolejna impreza filmowa organizowana przez DKF. Podczas niej

¹⁰⁴ 35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie, red. A. Woźniak, Częstochowa 2010, s. 31.

¹⁰⁵ A. Kmieć, *Przegląd filmów science-fiction w Dyskusyjnym Klubie Filmowym „Lech”*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1983, nr 4, s. 7.

¹⁰⁶ APCz, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1987, sygn. 8/695/0/-/28.

pokazano filmy takich twórców, jak: Miloš Forman, Luchino Visconti, Werner Herzog, Ingmar Bergman, Francis Ford Coppola, Andrzej Żuławski. Zaprezentowano również po raz pierwszy polskiej publiczności filmy Rainera W. Fassbindera, niemieckiego tragicznie zmarłego reżysera, którego dokonania były szeroko komentowane w Republice Federalnej Niemiec. Nazwa seminarium *Poza konwencją* była celowym zabiegiem organizatorów, którzy uznali, że wystarczającym dopełnieniem będzie sama zawartość seminarium, czyli filmy i towarzyszące im wykłady oraz dyskusje.¹⁰⁷

We wrześniu 1983 r. rozpoczęły działalność sekcje dziecięca i młodzieżowa DKF „Lech”. Uczestnicy spotykali się co tydzień na pokazach filmowych połączonych z konkursami, krótkimi wykładami na temat obejrzanego repertuaru. Z Klubem Filmowym „Lech” współpracowali: Stanisław Siwiński – operator kina „Wolność” i DKF „Rumcajs”, Anna Wnuk, Tadeusz Piersiak – założyciel Ośrodka Kultury Filmowej i kierownik kina studyjnego „Relax”, a także studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie.¹⁰⁸

Po wyjeździe Ryszarda Królickiego za granicę w 1987 r. kierowanie DKF przejęły Maja Chadryś i Ewa Grabowska, a w roku 1990 – Tadeusz Piersiak. W 1991 r. z powodu słabnącego zainteresowania kinem oraz pojawienia się wideo Klub zamknięto.¹⁰⁹

Cenną inicjatywą realizowaną przez WDK było wydawanie „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”; czasopismo to ukazywało się w latach 1978–86. Wydano 100 numerów tego miesięcznika.¹¹⁰ Tłoczony był w Częstochowskich Zakładach Graficznych, na początku ukazywał się w nakładzie 2–3 tysięcy egzemplarzy, w końcu edycji w wysokości 500 egzemplarzy. Zespół redakcyjny tworzyli: Rajmund Piersiak, Romana Chybalska, Zygmunt Dudek, Leszek Figiel, Maria Muchowa, Krystyna Skorupa, Urszula Moskwa.¹¹¹ Do grona stałych współpracowników należeli: Sławomir Folfasiński, Tadeusz Gierymski, Aleksander Jaśkiewicz, Wanda Malko, Leon Kucharski, Czesława Moroz-Derebecka, Małgorzata Szczodrowska, Witold Mielczarek, Zbigniew i Piotr Żmigrodzcy, Stanisław Siwczyński, Jerzy Mochacki.¹¹² Zawartość „Informatora” była podzielona na dwie części – repertuarową i publicystyczną. W części repertuarowej znajdowały się zapowiedzi i opisy wydarzeń kulturalnych z całego województwa. Natomiast w publicystycznej zamieszczano liczne artykuły na temat szeroko rozumianej kultury. Z czasem „Informator” stał się ciekawym, bogatym i dobrze redagowanym magazynem kulturalnym, który zdecydowanie wyszedł poza zakres podawania bieżących informacji. Czytelnicy mogli znaleźć na jego łamach artykuły o historii regionu, dotyczące folkloru i twórczości ludowej, szkice

¹⁰⁷ *Seminarium w DKF „Lech”, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 5, s. 57.*

¹⁰⁸ *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie*, red. A. Woźniak, Częstochowa 2010, s. 31.

¹⁰⁹ Tamże.

¹¹⁰ T. Mielczarek, *Od „Monitora” do „Gońca Reklamowego”. Dzieje prasy częstochowskiej 1769–1994*, Kielce 1996, s. 203.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² Tamże, s. 203–204.

etnograficzne. Zamieszczane były również miejscowe legendy, podania, cykle o architekturze i przyrodzie ziemi częstochowskiej, a także o tradycjach literackich regionu.¹¹³ Magazyn dostarczał informacje o instytucjach kulturalnych miasta i województwa, o wydarzeniach kulturalnych i wszelkich imprezach artystycznych, np. festiwalach muzycznych, konfrontacjach i spotkaniach poetyckich i literackich, wystawach i plenerach malarskich i fotograficznych, pokazach filmowych, przeglądach artystycznych z różnych dziedzin. Periodyk opisywał i upowszechniał sylwetki różnych twórców, a młodym poetom umożliwił debiut na swoich łamach.¹¹⁴ Redakcja „Informatora” proponowała czytelnikom w różnych formach aktywny udział w tworzeniu kultury. Dzięki temu na początku lat 80. ogłoszono Nieustający Konkurs Literacki, który dawał szansę debiutantom na zaistnienie w świadomości czytelników. Osoby piszące mogły liczyć na druk swoich tekstów w „Informatorze”, a nawet na honoraria. Redakcja oczekiwała małych form literackich: wierszy, humoresek, fraszek, aforyzmów, krótkich (do trzech stron maszynopisu) opowiadań.¹¹⁵

Z okazji 50. numeru „Informatora” w kwietniu 1982 r. opracowano bibliografię wybranych publikacji zamieszczonych w czasopiśmie w latach 1978–81. Krystyna Skorupa, autorka bibliografii, wydzieliła 15 zagadnień: *Aktualności kulturalne, Domy i kluby kultury, Częstochowskie starówki, Folklor, Historia regionu, Książka, Muzeum, Muzyka, Plastyka, Poezja, Polityka kulturalna regionu, Pomniki pamięci narodowej, Prezentacje, Proza, Teatr, Sylwetki ludzi kultury*. To świadczy o ogromie materiału, który ukazywał różne aspekty życia kulturalnego Częstochowy i województwa. To dowód na to, jak wartościowym i potrzebnym czasopismem był „Informator”.¹¹⁶ Magazyn był drukowany w Częstochowskich Zakładach Graficznych, w druku typograficznym, w małym formacie. Redakcja zdecydowała się pozostać przy jednym formacie druku, jedynie w pewnym okresie zmieniając winietę tytułową. „Informator” był kolportowany przez oddziały RSW „Prasa – Książka – Ruch” w Częstochowie.¹¹⁷ W latach 80. „Informator” zmienił swój charakter. Zaczęły dominować w nim artykuły poświęcone aktualnym sprawom społecznym. W 1986 r. została podjęta decyzja o likwidacji miesięcznika.¹¹⁸

Działająca w Wojewódzkim Domu Kultury biblioteka specjalistyczna, utworzona została w 1975 roku wraz z powstaniem WDK. Służyła pracownikom kulturalno-oświatowym województwa częstochowskiego, szczególnie instruktorom pracującym z amatorskim ruchem artystycznym, kierownikom domów kultury, nierzadko

---

¹¹³ T. Gierymski, *100 x 1 albo inaczej: Jubileusz Informatora Kulturalnego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1986, nr 6, s. 8.

¹¹⁴ Tamże.

¹¹⁵ *Konkurs małych form literackich*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1981, nr 4, s. 20.

¹¹⁶ W. Mielczarek, *A jednak docięgnęliśmy do 100*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1986, nr 6, s. 8.

¹¹⁷ Tamże, s. 7.

¹¹⁸ T. Mielczarek, *Od „Monitora” do „Gońca Reklamowego”*. *Dzieje prasy częstochowskiej 1769–1994*, Kielce 1996, s. 204.

studentom wydziałów humanistycznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej.¹¹⁹ Działalność biblioteki obejmowała upowszechnianie kultury i oświaty, rozwijanie świadomości i umiejętności zawodowych czytelników przez dostarczanie lektury służącej kształceniu i rozrywce. Biblioteka udostępniała swoje zbiory również czytelnikom indywidualnym. W roku 1976 księgozbiór biblioteki WDK liczył prawie 4 tysiące pozycji (z zakresu tematycznego: poezja, teatr amatorski, taniec, muzyka, fotografia, plastyka i sztuka, sztuka użytkowa, językoznawstwo, etnografia, psychologia, socjologia, pedagogika, oświata), ponadto w skład księgozbioru podręcznego wchodziły encyklopedie, słowniki, informatory, materiały o charakterze metodycznym, materiały pomocnicze dla amatorskich grup artystycznych dotyczące scenografii, teorii muzyki, historii sztuki, teatru, filmu, etnografii. Biblioteka zajmowała się także gromadzeniem druków okolicznościowych, plakatów, afiszy, zdjęć, wycinków prasowych. W zbiorach specjalnych znajdowały się płyty gramofonowe, płyty do nauki języków obcych, taśmy magnetofonowe, slajdy. Istotnym wydaje się fakt, że z całości księgozbioru został wyodrębniony dział „czenstochoviana”, w którym znajdowały się pozycje dotyczące ziemi częstochowskiej.¹²⁰

W zakresie działalności biblioteki było także gromadzenie druków okazyjnych: plakatów, afiszy, zdjęć przedstawiających pracę domów i ośrodków kultury w województwie, wycinków prasowych ukazujących działalność kulturalną nie tylko w mieście i województwie, ale także w całym kraju.

W bibliotece prowadzono katalogi: alfabetyczny, systematyczny, krzyżowy dla zbiorów specjalnych, istniała kartoteka przedmiotowa, typograficzna, dezyderatów składanych przez czytelników. Wydawano szereg publikacji autorstwa instruktorów i metodyków zatrudnionych w WDK; były to poradniki, scenariusze i „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, w którym oprócz opisów zrealizowanych działań zamieszczano np. wiersze debiutujących młodych poetów. Z roku na rok z zasobów biblioteki korzystało coraz więcej czytelników z zewnątrz. Aby umożliwić korzystającym dostęp do różnorodnych pozycji, uruchomiono tzw. wypożyczalnię międzybiblioteczną. Dzięki temu nawiązano współpracę z bibliotekami na terenie kraju, przede wszystkim z Biblioteką Publiczną w Warszawie oraz Biblioteką Jagiellońską.¹²¹

W latach 80. biblioteka WDK nadal prowadziła ożywioną działalność. Służyła pomocą metodyczną punktom bibliotecznym znajdującym się w domach i ośrodkach kultury w województwie częstochowskim. Dokonywano zakupów nowości z zakresu pracy kulturalno-oświatowej, wydawnictw repertuarowych, czasopism, zbiorów specjalnych. Co roku odnotowywano ponad 100 czytelników. Biblioteka udostępniała

---

¹¹⁹ *Biblioteka specjalistyczna WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1979, nr 6, s. 27.

¹²⁰ Tamże.

¹²¹ *Biblioteka specjalistyczna WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 2, s. 42.

swój księgozbiór na miejscu, można było również dokonywać wypożyczeń na zewnątrz. Co roku zasób księgozbioru biblioteki specjalistycznej WDK powiększał się o szereg pozycji. Przykładowo w roku 1982 został wzbogacony o nowości wydawnicze z lat 1981 i 1982 z następujących dziedzin: film i fotografia, taniec, muzyka, teatr, poezja, teoria kultury, upowszechnianie wiedzy, filozofia, psychologia.¹²² Zakupiono 40 tytułów, w tym *Psychoterapię* oraz *Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi* Stanisława Kratochvila (1980), *Wykłady o istocie religii* Ludwiga Feuerbacha (1981), *Dzieje sześciu pojęć* Władysława Tatarkiewicza (1982), *Socjologię kultury* Antoniny Kłoskowskiej (1981), *Dawne tańce i melodie*, cz. 1 i 2 (1981), *Z historii baletu* Janiny Pudełek (1981), *Rozmowy o teatrze* Zbigniewa Taranienko (1981), *O dziele filmowym* Alicji Helman (1981), *Sztukę reżyserii* Zygmunta Hübnera (1982), *Poezje Aleksandra Błoka* (1982).¹²³ Tytuły nowych nabytków księgarskich biblioteki były podawane do wiadomości m.in. w zeszytach „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”. Prowadzona była także systematyczna informacja o nowościach biblioteki dzięki wystawkom, sporządzaniu bibliografii nowych nabytków biblioteki i tematycznych zestawów bibliograficznych. Biblioteka prowadziła też działalność instruktazowo-metodyczną w punktach bibliotecznych w podległych placówkach kultury, m.in. w Miejskim Ośrodku Kultury w Kłobucku, Miejskich Domach Kultury w Lublińcu i Myszkowie. Osobom zajmującym się biblioteką w wymienionych ośrodkach udzielano pomocy w zakresie prowadzenia biblioteki, właściwego doboru książek do księgozbioru, jego opracowania i udostępniania. Biblioteka specjalistyczna WDK zainicjowała również powstanie punktów bibliotecznych w mniejszych ośrodkach kultury, np. w Rudnikach Wieluńskich czy w Kruszyńcu.¹²⁴

Wojewódzki Dom Kultury sprawował opiekę i nadzór nad placówkami kulturalno-oświatowymi na obszarze województwa częstochowskiego; były to miejskie, gminne i wiejskie ośrodki kultury, zakładowe domy kultury, świetlice. Placówki te korzystały z pomocy merytorycznej, organizacyjnej, a działający przy nich twórcy i zespoły mogły liczyć na opiekę metodyczną i repertuarową. Pracownicy WDK zajmowali się organizowaniem imprez okolicznościowych, koncertów, konkursów, wystaw. Wiele z tych działań zgodnie z polityką ówczesnych władz miało charakter ideologiczny (np. imprezy związane z obchodami 40-lecia PRL). Po 1982 r., w związku z wprowadzeniem stanu wojennego niektóre zamierzone realizacje zostały zawieszane. Istotnymi osiągnięciami, którymi WDK mógł się pochwalić, były: założenie Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Lech”, utworzenie Dziecięcego Teatru Lalek, przejęcie opieki nad Zespołem Pieśni i Tańca „Częstochowa”, powołanie Estrady Poetyckiej oraz kolejnych zespołów teatralnych, wreszcie organizowanie Wojewódzkich Giełd Programowych Ośrodków, Klubów i Domów Kultury.

---

¹²² *Nowości biblioteki specjalistycznej WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 10–11, s. 36–37.

¹²³ Tamże.

¹²⁴ *Biblioteka specjalistyczna WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 2, s. 43.

Rozdział III

Wojewódzki Ośrodek Kultury w Częstochowie (1990–2000)

Ewelina Ignaszak-Stolarska

Powstanie i zakres działalności

Koniec roku 1990 przyniósł zmianę w statucie Wojewódzkiego Domu Kultury. Na podstawie zarządzenia Wojewody Częstochowskiego nr 44/90 z dnia 15 listopada 1990 WDK zmienił nazwę na Wojewódzki Ośrodek Kultury (WOK) w Częstochowie, a także sposób finansowania z centralnego na samorządowy. Zlikwidowano Fundusz Rozwoju Kultury, a poszczególne placówki podporządkowano samorządom gmin.¹²⁵

Nadzór nad działalnością WOK sprawował wojewoda częstochowski za pośrednictwem Dyrektora Wydziału Kultury i Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego. Zmieniła się również struktura organizacyjna Ośrodka, funkcjonowały działy i sekcje, takie jak dział artystyczny, dział metodyki, programowania, doskonalenia kadr i informacji czy sekcja finansowo-księgową.

Dla wszystkich instytucji kultury w województwie częstochowskim zakończył się sposób centralnego finansowania. Otrzymywały tylko podstawowe dotacje na swoje funkcjonowanie. Postawiono je w sytuacji samodzielnego pozyskiwania pieniędzy na statutową działalność, zmuszone zostały do szukania sponsorów oraz zarabiania na wynajmie swoich sal i sprzętu.

Trudna ekonomicznie rzeczywistość zaczęła rodzić wątpliwości w sens istnienia niektórych domów i ośrodków kultury w regionie. Kiepska sytuacja finansowa gmin sprawiła, że pod znakiem zapytania stało funkcjonowanie i utrzymywanie świetlic wiejskich, klubów i domów kultury. Niektóre zaczęto przekształcać w dyskoteki, kawiarnie czy kluby bilardowe, jako obiekty bardziej popularne i dochodowe. Z różnych stron województwa napływały niepokojące wiadomości o przeformułowaniu, zamknięciu czy likwidacji niektórych instytucji kulturotwórczych. Jednocześnie nie proponowano nowych rozwiązań.¹²⁶

Po roku 1991, w wyniku reformy samorządowej, kiedy instytucje kultury przeszły pod jurysdykcję gmin, WOK przestał pełnić funkcje koordynujące i nadzorcze nad

---

¹²⁵ Zarządzenie nr 44/90 Wojewody Częstochowskiego z 15 listopada 1990 r.

¹²⁶ A. Mazurkewicz, *Walka o kulturę*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 39/93 (28 IX), s. 12.

ośrodkami kulturalnymi w regionie, a podstawowym zadaniem stała się współpraca i wspomaganie rozwoju kulturalnego, a także odnowa potencjału kulturotwórczego środowisk lokalnych. Założenia te realizowane były poprzez rozmaite formy działań promocyjnych, informacyjnych, szkoleniowych i usługowych czy w formie wsparcia sprzętowego.

Z początkiem 1992 r. przyszłość Ośrodka wydawała się niepewna. Władze nie były zachwycone dotychczasową działalnością. W powszechnej opinii doceniano zasługi w organizacji imprez miejskich czy promocji utalentowanych młodych osób, odkrywaniu ciekawych zjawisk artystycznych, jednak niezadowolenie wynikało z niewypełnienia podstawowej funkcji, dla której Ośrodek został powołany, czyli działania w regionie i inspirowania mniejszych ośrodków do aktywności.¹²⁷ Wojewoda częstochowski Jerzy Guła, któremu WOK podlegał, zobowiązał instytucję, aby w ciągu sześciu miesięcy przeorganizowała swoją strukturę i wypracowała środki na własne utrzymanie. Zalecił przeformułować działania, aby zarabiała na siebie. Ówczesny dyrektor WOK Włodzimierz Krawczyński po decyzji wojewody był zobligowany do cięcia etatów: zlikwidowano aż 16 tzw. pustostanów etatowych i 12 etatów administracji. Na stanowiskach pozostało zaledwie kilkunastu pracowników. Zrezygnowano z prowadzenia zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa” oraz Chóru „Claramontana”.¹²⁸

Rodziły się pytania, czy WOK jest komuś potrzebny. Odpowiedzią miał być m.in. wynik opracowanych przez instytucję ankiet, w których zbierano informacje nt. uwarunkowań i potrzeb kulturowych miejscowości w regionie. Rozpoczęto szereg rozmów z władzami gmin czy z Sejmikiem Samorządowym Województwa Częstochowskiego, którzy deklarowali konieczność współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Kultury w Częstochowie. Dyrektor Wydziału Kultury i Spraw Społecznych Zdzisław Ludwin również podzielał to zdanie, jednocześnie zwracał uwagę na konieczność zmniejszenia wydatków w funkcjonowaniu instytucji. Pojawił się również pomysł znalezienia nowej siedziby, aby zaoszczędzić na wysokich opłatach za czynsz w budynku administrowanym przez miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej. Rozważana nawet była koncepcja przeniesienia Ośrodka do pomieszczeń Teatru im. Adama Mickiewicza.¹²⁹

Wraz ze zmianami uszczuplono bazę lokalową o jedno piętro. Stacjonarna działalność Ośrodka skupiała się w ośmiu pomieszczeniach parteru, zajmowanych przez instruktorów oraz pracowników administracji, w sali widowiskowej, która funkcjonowała również jako galeria WOK-Art, sala teatralna i studio nagrań, a także w archiwum i pracowni fotograficznej, zlokalizowanych w piwnicy budynku. W tak małej powierzchni użytkowej działalność Ośrodka była ograniczona do kameralnych wydarzeń, bez możliwości prowadzenia pracowni artystycznych czy stałych zajęć dla dzieci i młodzieży.

---

¹²⁷ R. Dorosławski, *Walka o przetrwanie*, „Gazeta Częstochowska” 1992, nr 34/92 (18 VIII), s. 5.

¹²⁸ W.M. Gaiński, *Spacyfikować WOK*, „Gazeta Częstochowska” 1992, nr 18/92 (28 I), s. 4.

¹²⁹ R. Dorosławski, *Walka o przetrwanie*, „Gazeta Częstochowska” 1992, nr 34/92 (18 VIII), s. 5.

W 1992 r. po skrupulatnej kontroli Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie odwołano dyrektora Włodzimierza Krawczyńskiego, tłumacząc tę decyzję niegospodarnością oraz bałaganem organizacyjnym. Po nim obowiązki przejęła Anna Operacz, dotychczasowa pracownica WOK.¹³⁰

Za jej kadencji kontynuowano i rozwijano rozpoczęte wcześniej przedsięwzięcia, jak Ogólnopolski Konkurs Poezji Sakralnej Sacrum w Literaturze, Ogólnopolskie Konfrontacje Poetyckie im. Haliny Poświatowskiej czy Noce Teatralne Messis. Pojawiły się też nowe pomysły imprez kulturalnych. Plany pracy oraz budżet WOK na dany rok, jak również pozostałych ośrodków kultury województwa częstochowskiego, musiała akceptować Społeczna Rada Programowa (obecnie Rada Programowa).

Siedziba Ośrodka od czasów działalności Powiatowego Domu Kultury zlokalizowana była głównie na parterze bloku mieszkalnego.¹³¹ To wzajemne sąsiedztwo bywało uciążliwe dla obu stron.¹³² Do redakcji „Dziennika Częstochowskiego 24 Godziny” wpływały pisma lokatorów bloku przy ul. Ogińskiego 13a, skarżących się na hałasy dobiegające z mieszczącego się na parterze WOK, gdzie w sali nagrań próby miały lokalne zespoły. Mieszkańcy krytykowali także niepotrzebne i niebezpieczne, ich zdaniem, zatoczki i chodniki przed budynkiem. Ówczesna dyrektorka WOK Anna Operacz, zapewniała, że postara się znaleźć kompromis i złagodzić uciążliwości, a także wypracować zasady wzajemnego dobrego sąsiedztwa.¹³³

Sala WOK była w tamtym okresie dobrze wyposażona i można ją było wynajmować za niskie stawki godzinowe w porównaniu do innych miejskich sal i obiektów podobnego typu.¹³⁴ Artyści, głównie ruchu amatorskiego, których nie było i na takie stawki stać, mogli się porozumieć z dyrekcją, przedstawić swoją artystyczną koncepcję i po akceptacji skorzystać z taryfy ulgowej w wynajęciu profesjonalnej sali (na próby czy też na koncert).¹³⁵

---

¹³⁰ Tamże.

¹³¹ *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie 1975–2010*, praca zbiorowa pod red. A. Woźniak, Częstochowa 2010, s. 89. W 1975 r. po uzyskaniu statusu instytucji wojewódzkiej i rozszerzeniu zakresu zadań zwiększono liczbę etatów i poszerzono bazę materialną o pomieszczenia na piętrze do dyspozycji pracowników oraz w piwnicach, gdzie zlokalizowano archiwum. W tym czasie instytucja zajmowała 16 pomieszczeń o łącznej powierzchni 430 m².

¹³² [J. Pawlikowski] tdc, *Fotograficzna katastrofa*, „Życie Częstochowy” 1999, nr 273 (23 XI), s. 3; w gazecie znalazła się informacja, że woda zalała w miniony weekend Wojewódzki Ośrodek Kultury. Zniszczone zostały pomieszczenia, sprzęt i fotografie nadesłane z całego kraju na przygotowaną przez WOK wystawę. Katastrofę spowodowała awaria umywalki w mieszkaniu znajdującym się nad pomieszczeniami WOK. „Ośrodek ma prawdziwego pecha. Już czwarty rok z rzędu spotyka nas takie nieszczęście – żalą się pracownicy. Byliśmy zalewani, ale straty nie były aż tak wielkie”.

¹³³ (LP), *Co lepsze?* „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 53 (16 III), s. 3: „Istotnie, prowadzone u nas próby i nagrania muzyczne mogą zakłócać spokój lokatorom. Dotyczy to jednak przede wszystkim tych, którzy mieszkają nad salą prób. Innym muzyka nie przeszkadza aż w takim stopniu”.

¹³⁴ (p), *Dogadał się*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 18 (20 I), s. 2.

¹³⁵ [T. Piersiak] (T.P.) *Palki i struny*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 131 (7 VI), s. 2: Z pomocy korzystała m.in. grupa rockowa Sir Thomas, która w studio nagrań WOK nagrała materiał, a następnie wysłała m.in. na eliminacje Ogólnopolskiego Przeglądu Zespołów Muzycznych Mega Music w Bełchatowie, imprezy liczącej się w promocji grup amatorskich. Z przeglądu wróciła z nagrodami dla Grzegorza

Studio nagrań Demo działało w WOK od 1990 r., było wyposażone w profesjonalny sprzęt muzyczny i nagraniowy. Z jego usług korzystały takie zespoły jak: Formacja Nieżywych Schabuff, Danger Drive, Gush oraz Sir Thomas. Studio powstało głównie po to, by wspierać młode, początkujące zespoły muzyczne.¹³⁶

Wojewódzki Ośrodek Kultury, aby nie poddawać się trudnościom i wiszącym nad nim czarnym chmurom, zaczął współpracować z samorządami lokalnymi, włączał się w projektowanie działalności kulturalnej gminnych ośrodków kultury, udzielał porad w doborze form, metod i środków funkcjonowania instytucji kulturotwórczych. Z roli nadzorczej przeszedł na bardziej służebną, partnerską i wspierającą. Oprócz podejmowania własnych przedsięwzięć włączał się we współorganizację m.in. licznych konkursów i przeglądów z innymi podmiotami w regionie. Ponadto dyrekcja i pracownicy merytoryczni wnioskowali i czynili starania o przyznawanie nagród oraz odznaczeń dla najlepszych pracowników, działaczy kultury, a także dla zespołów i twórców ludowych.

Jako instytucja o ponadlokalnym zasięgu działania monitorowała trudną ekonomicznie sytuację ośrodków kultury tamtego okresu i jako mechanizm obronny proponowała olbrzymie przedsięwzięcie, angażujące cały region w Panoramę Kulturalną Miast i Gmin Województwa Częstochowskiego. Był to trzyletni projekt różnorodnych działań na szczeblach gminnych, rejonowych i centralnych w Częstochowie, promujący najlepsze amatorskie zespoły artystyczne oraz twórców nieprofesjonalnych województwa. To przedsięwzięcie, które zwracało uwagę na cenne tradycje i wartości kultury regionalnej, zachęcało do ich pielęgnowania i dbałości, ukazywało walory turystyczne gmin. Było próbą dotarcia do decydentów i osób, które mogły mieć wpływ na kształt mapy kulturalnej województwa częstochowskiego. Wydarzenia, które składały się na projekt Panoramy, były organizowane pod patronatami wojewody, burmistrzów, przedstawicieli rad gmin, w których brały udział różne środowiska, w tym nauczyciele, działacze kultury czy księża.¹³⁷

Wojewódzki Ośrodek Kultury tym samym inspirował do rozwoju, proponując wielowariantowe rozwiązania w organizacji działalności kulturalnej gmin, a także oferował samorządom wsparcie merytoryczne w praktycznej ich realizacji.

Panorama Kulturalna Miast i Gmin Województwa Częstochowskiego, realizowana w latach 1991–93, była ogromnym przedsięwzięciem Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Częstochowie i ośrodków partnerskich z terenu, miała formę przeglądu najcenniejszych zjawisk kultury regionalnej. Zainicjowana została w 1991 r. Przez trzy lata w etapach rejonowych i regionalnych m.in. w Kłobucku, Lublińcu, Myszkowie, Konięcpolu i Oleśnie prezentowali się najlepsi artyści i zespoły województwa. Oceniane były poprzez powołaną przez WOK Wojewódzką Komisję Programowo-Artystyczną, która

---

Śliwińskiego, najlepszego gitarzysty basowego przeglądu oraz dla Jarosława Szymczyka, najlepszego perkusisty.

¹³⁶ (aga) „Demo” także dla Ciebie, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 120 (23 VI), s. 2.

¹³⁷ A.Z., Panorama kultury, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 160 (28 IX), s. 3.

kwalifikowała najlepszych do występów finałowych w Częstochowie. Imprezie patronował wojewoda częstochowski Jerzy Guła.¹³⁸

Efekty pracy wielu ludzi działających w gminnych ośrodkach kultury, świetlicach i innych instytucjach kulturotwórczych województwa częstochowskiego można było podziwiać w Częstochowie na finiszu Panoramy, zorganizowanym 26 września 1993 r. Na końcowy kształt imprezy złożył się wieloletni trud organizatorów, instruktorów, miłośników kultury, artystów różnych dziedzin sztuki.¹³⁹

Program finału Panoramy zakładał prezentację (na kilku estradach w Częstochowie, m.in. na placu Biegańskiego, w Filharmonii Częstochowskiej, w Ośrodku Promocji Kultury „Gaude Mater”, przy IV Liceum Ogólnokształcącym im. H. Sienkiewicza, w parku im. Stanisława Staszica, czy na stadionie Skry) najlepszych, wyłonionych w poszczególnych etapach zespołów folklorystycznych, teatrów obrzędowych, zespołów grających muzykę rockową, dziecięcych i młodzieżowych grup tanecznych, chórów, orkiestr dętych, formacji wokalnoinstrumentalnych. Scenicznym prezentacjom towarzyszyły targi sztuki ludowej, rękodzieła i malarstwa. Swoje prace pokazywali tacy rzeźbiarze jak Zdzisław Purchała czy Marian Pikuła, kompozycje kwiatowe zaprezentowała Daniela Mońka, plecionki – Barbara Błońska i Teresa Kaczorowska, haft – Helena Jabłońska.

Barwnym punktem wydarzeń finałowych Panoramy był korowód, prowadzony przez regionalną kapelę ludową. Pochód wyruszał ze stadionu Skry (u zbiegu ulic Pułaskiego i 7 Kamienic), a następnie maszerował alejami, zapraszając do wspólnego przejścia oraz uczestniczenia w uroczystym koncercie galowym w Filharmonii Częstochowskiej. Koncert wieńczył Panoramę Kulturalną Miast i Gmin Województwa Częstochowskiego.¹⁴⁰

Na scenie Filharmonii wystąpiły zespoły ludowe „Kamienica” z Kamienicy Polskiej, „Halka” z Lublińca, „Myszkowiaczy” i „Jurajskie Igraszki” z Myszkowa. Najlepszym uczestnikom projektu wręczono dyplomy, puchary i nagrody. W wielkim święcie wzięło udział 34 finalistów. Trzyletnią Panoramę charakteryzował różnorodny repertuar amatorskiej twórczości artystycznej, tej wartościowej i najciekawszej z terenu ówczesnego województwa częstochowskiego. Skala projektu była imponująca: w pierwszym roku zorganizowano 31 wydarzeń z udziałem 24 gmin województwa, w drugim roku do projektu przystąpiły 33 gminy. W tym okresie projekt ożywił kulturotwórczo region. Panorama ukazywała całe spektrum działań amatorskiego ruchu

¹³⁸ [T. Piersiak] T.P., *Pora na Kłobuck*, „Gazeta Wyborcza” 1992, nr 223 (22 IX), s. 1.

¹³⁹ T. Piersiak, *Trzy lata w niedzielę*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 225 (25 IX), s. 2.

¹⁴⁰ (RoD), *Smutne święto regionalnej kultury?* „Gazeta Częstochowska” 1993, nr 40 (5 X), s. 6: Tu też dokonano krótkiego podsumowania Festiwalu: „I choć na koniec pogoda spletała figła organizatorom, to ważniejszy okazał się ten cały okres trzyletni Panoramy, który inspirował do wielu działań w regionie, zacieśniał więzi między podmiotami i organizatorami. Dla Anny Woźniak z WOK – jednej z inicjatorek Panoramy – istotne były poza samym przeglądem inne funkcje przedsięwzięcia, jak stworzenie platformy wymiany doświadczeń i pomysłów dla dyrektorów instytucji kulturotwórczych w regionie. Warto także podkreślić interdyscyplinarny i integracyjny walor Panoramy”.

artystycznego, spotykali się tu ludowi śpiewacy i rockowi muzycy, wykonawcy poezji śpiewanej, tancerze i teatry obrzędowe, młodzi artyści i ci starsi wiekiem. Również dla mieszkańców miasta finał imprezy stanowił interesujące wydarzenie, które w panoramiczny sposób ukazywało, przybliżało i promowało amatorską twórczość artystyczną całego województwa.

Fot. 11. Panorama Kulturalna Miast i Gmin Województwa Częstochowskiego

Ciekawą inicjatywą promującą region była również Wojewódzka Giełda Pomysłów Programowych, Organizacyjnych i Gospodarczych w Działalności Kulturalnej (1991 r.); ogłoszono ją w formie konkursu na najlepsze pomysły w organizowaniu działań kulturalnych.

Giełda w swym założeniu miała stanowić forum wymiany doświadczeń i poglądów na temat organizacji działalności kulturalnej, stworzyć możliwości poszukiwania nowych rozwiązań organizacyjnych funkcjonowania domów, ośrodków kultury oraz innych podmiotów i środowisk kulturotwórczych. Celem było zgromadzenie najciekawszych koncepcji i rozwiązań, które można zastosować w pracy animatorów kultury w nowych realiach społeczno-ekonomicznych. Swoje pomysły można było zgłaszać w formie papierowej, jak i w postaci nagrań na kasetach, np. imprezy, widowiska, kiermasze, wystawy itp. Udział w giełdzie mogli wziąć wszyscy zainteresowani problematyką działalności kulturalnej, a dla najlepszych, niekonwencjonalnych inicjatyw przewidziane były nagrody pieniężne.

Literatura i teatr

Imprezą realizowaną z wielkimi ambicjami i dbałością o poziom merytoryczny był I Ogólnopolski Konkurs Poezji Sakralnej (później „Sacrum w literaturze”). Zorganizowany został w dniach 21–24 V 1992. Już od samego początku program wydarzenia, przygotowany we współpracy z Kuratorium Oświaty, rozpisany był na kilka dni, obfitował w ciekawe wydarzenia, spotkania z osobistościami kultury i nauki. Przedsięwzięciu patronowali wojewoda częstochowski, Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Edukacji Narodowej, ojcowie paulini z klasztoru jasnogórskiego. Zainteresowani udziałem prezentowali się w kategoriach recytacji i poezji śpiewanej. Recytowali głównie poezje ks. Jana Twardowskiego. W programie znalazły się koncerty, spektakle oraz wykłady filozoficzno-religijne, dyskusje nt. sacrum i profanum. Wśród uczestników oraz laureatów tej imprezy znaleźli się m.in.: Tomasz Karolak, aktor, Krzysztof Matyjaszczyk, obecnie prezydent Częstochowy oraz Ewa Kutynia, obecnie aktorka Teatru Śląskiego im. S. Wyspiańskiego w Katowicach.

Fot. 12. Ks. Jan Twardowski (fot. arch. ROK)

Fot. 13. Ks. Józef Tischner (fot. arch. ROK)

Fot. 14. Ryszard Ridel z zespołem Dżem (fot. arch. ROK)

W kolejnych latach organizacji tego przedsięwzięcia na zaproszenie do Częstochowy przybywały wybitne osobistości świata nauki i kultury, m.in. ks. prof. Józef Tischner, ks. Jan Twardowski, występowali: zespół Dżem z Ryszardem Riedlem, Antonina Krzysztoń, Maciej Maleńczuk czy Stanisław Sojka. Jurorami I edycji konkursu poezji sakralnej byli: Wiesław Komasa, Magda Teresa Wójcik, Ewa Repsz, prof. Zdzisław Dąbrowski, Janina Korzeniewska, Henryk Boukołowski.

Pojawienie się tego konkursu jury uznało za cenną i godną kontynuowania inicjatywę, będącą ważnym wkładem do współczesnej humanistyki. Podkreślano wagę i jakość imprez towarzyszących, bogactwo pomysłów, rozmach realizacyjny oraz znakomitą organizację.

Fot. 15. Czesław Miłosz z żoną podczas „Sacrum w literaturze” w 1994 r. (fot. arch. ROK)

Warto wspomnieć jego edycję z 1994 r. i wizytę Czesława Miłosza, który przybywając na zaproszenie Wojewódzkiego Ośrodka Kultury, gościł w Częstochowie po raz pierwszy. Był gościem specjalnym Sacrum, uczestnicząc w sesji literacko-filozoficznej *Słowo, które rani... Słowo, które leczy* oraz Forum Dyskusyjnym z młodymi poetami. Owacją na stojąco witano go w częstochowskim teatrze, gdzie realizowany był program imprezy. Wcześniej udał się z wizytą do domu pisarza Andrzeja Kalinina w Kusiechach, laureata nagrody im. Cz. Miłosza.¹⁴¹

¹⁴¹ T. Piersiak, *Sacrum w cieniu Miłosza*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 122 (27 V), s. 2: Zaproszenie do Czesława Miłosza skierowała Maja Chadryś – instruktorka WOK – dzwoniąc do niego do Stanów

Poeta odwiedził także klasztor jasnogórski. Wizycie Miłosza na Jasnej Górze towarzyszył ówczesny prezydent miasta Częstochowy Tadeusz Wrona oraz dyrektorka WOK Anna Operacz. Po sanktuarium maryjnym gości oprowadzał o. Szymon Stefanowicz. Pamiątką z pobytu Czesława Miłosza na Jasnej Górze jest jego wpis z datą 21 maja 1994 złożony w księdze gości w zabytkowej bibliotece klasztornej: „wypadałoby wpisać któryś z wierszy, ale wiersze nie są godne dostojęstwa Sanktuarium”.¹⁴²

Fot. 16. Ogólnopolskie Konfrontacje Poetyckie im. Haliny Poświatowskiej, 1993 r. (fot. arch. ROK)

W obszarze działań literackich kontynuowano Ogólnopolskie Konfrontacje Poetyckie im. Haliny Poświatowskiej i Ogólnopolski Konkurs Poetycki w ich ramach.

W 1996 r. pojawiła się obawa, że kolejna edycja Konfrontacji (dwudziesta), a także Noc Teatralna Messis się nie odbędą z powodu braku funduszy oraz braku porozumienia w sprawie udostępnienia sali częstochowskiego teatru. Lokalna prasa

---

Zjednoczonych w imieniu Ośrodka. Złożyła propozycję udziału Mistrza w sesji filozoficznej Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego Sacrum w Literaturze. Wojewódzki Ośrodek Kultury był nawet gotów szukać sponsorów przylotu Miłosza do Polski. Już przed samym konkursem ówczesna dyrektorka WOK Anna Operacz przekazała w domu poety w Krakowie zaproszenie od wojewody częstochowskiego Jerzego Guły z prośbą o przybycie do Częstochowy i spotkanie z gospodarzem regionu. Dodatkowo przy okazji Sacrum Anna Operacz zaprosiła Miłosza na domowy obiad w posiadłości pisarza Andrzeja Kalinina w Kusiętach.

¹⁴² *Milczenie Miłosza*, Biuro Prasowe Jasnej Góry 2004 (27 VIII), ze strony internetowej www.jasnagora.com.

apelowała do decydentów i ludzi dobrej woli o wsparcie tych inicjatyw.¹⁴³ Pojawiły się rozważania na temat przejęcia imprez przez miasto i powierzenia ich organizacji Ośrodkowi Promocji Kultury „Gaude Mater”.

Ostatecznie udało się w okresie wakacji ogłosić jubileuszową XX edycję Konkursu Poetyckiego. Napłynęła rekordowa ilość zgłoszeń: ponad 900 autorów przysłało 4,5 tysiąca wierszy. Świadczyło to z jednej strony o randze konkursu i potrzebie jego dalszej organizacji, ale też o szerokim rozbudzeniu estetycznej wrażliwości społeczeństwa.

Popularność konkursu wykraczała już poza granice Polski, zgłoszenia przysłałi poeci z Czech, Łotwy, Litwy, Niemiec i Włoch. Po raz pierwszy na konkurs trafiły wiersze pisane alfabetem Braille’a i w gwarze śląskiej.¹⁴⁴ Pierwszy raz także odbyły się warsztaty poetyckie, które poprowadził krytyk, historyk literatury i poeta Stanisław Stabro, wykładowca Studium Literacko-Artystycznego UJ w Krakowie.¹⁴⁵

Na uwagę zasługuje także edycja konkursu z 1995 r., na który napłynęło blisko trzy i pół tysiąca wierszy. Nadeszły 702 zestawy prac. W zestawie można było zgłosić do pięciu utworów i poeci zazwyczaj korzystali z tej możliwości. Wiersze zgłaszano z całej Polski, ale też z ośrodków polonijnych z Kanady, Litwy, Niemiec, Czech i USA.¹⁴⁶

Z kolei w 1999 r. w ramach organizacji XXIII Konfrontacji Poetyckich im. Haliny Poświatowskiej pojawiła się gratka dla miłośniczek teatru i talentu Krystyny Jandy. Finałowi konkursu towarzyszył spektakl *Marlene* z udziałem tej wybitnej aktorki. Zanim go wystawiono na scenie częstochowskiego teatru, w sali WOK zorganizowano casting, na który przybyło blisko dwieście kobiet, chcących statystować u boku Jandy. Casting, który prowadził Robert Dorosławski¹⁴⁷, pracownik częstochowskiego teatru, miał wyłonić trzy kandydatki. Przedsięwzięcie było dobrą okazją do reklamy spektaklu, a dla chętnych zagrania w nim swojego rodzaju przygodą.

Tę edycję imprezy udało się zorganizować ze środków pozabudżetowych. Inicjatywę wsparli sponsorzy (magnesem było nazwisko Jandy) oraz Ministerstwo Kultury i Sztuki.¹⁴⁸

---

¹⁴³ W.M. Gaiński, *Gdzie ten rozwój*, „Gazeta Częstochowska” 1996, nr 27 (4–10 VII), s. 1–2: Waldemar Gaiński apelował: „Ludzie zróbcie coś, aby uratować choćby Konfrontacje i Konkurs Poetycki im. H. Poświatowskiej! Ta impreza naprawdę liczy się w naszym kraju. Wielu laureatów tego Konkursu to dziś znani, dobrzy i liczący się poeci. Tak łatwo indolencją urzędniczą i niezrozumieniem zaprzepaścić dorobek ponad 20 lat, zniszczyć pewną tradycję i tym samym – image Częstochowy w Polsce”.

¹⁴⁴ W. Leszczyński, *Jubileuszowy i rekordowy*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 271 (20 XI), s. 2.

¹⁴⁵ W. Leszczyński, *Zalewa nas fala poezji*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 273 (22 XI), s. 2.

¹⁴⁶ „Dziennik Zachodni” 1995, nr 214 (6 XI).

¹⁴⁷ „Nie oceniamy tutaj talentu. Szukamy tylko wykonawczyń do pewnych zadań na scenie. Liczy się naturalność i określone warunki fizyczne. Osoby wybrane zagrają postacie będące tworam wyobraźni głównej bohaterki. Proponowane role nie mają tekstu. Wykonawczynie pokażą się tylko w tle sceny. Na tym polega ta przygoda” wyjaśniał Robert Dorosławski prowadzący casting. „Dziennik Częstochowski” 1999, nr 256 (2 XI).

¹⁴⁸ T. Piersiak, *Święto poezji*, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 264 (12 XI), s. 2: Tadeusz Piersiak w rozmowie z Anną Woźniak, instruktorką WOK-u, koordynatorką konfrontacji: „Dotacja Ministerstwa Kultury to chyba wyraz uznania dla rangi tej imprezy? Myślę, że można to tak rozumieć. Nie ma w Polsce wielu imprez poetyckich, dotowanych przez państwo. Ale też nasza należy do najstarszych w kraju. Znani poeci zamieszczają w swoich biografiiach informacje o zdobytych w Częstochowie

Przez wiele lat realizowane były Noce Teatralne Messis. Cieszyły się ogromnym zainteresowaniem, w większości młodych ludzi, których przyciągał wysoki poziom prezentacji, głównie zespołów amatorskich i półzawodowych, a także ciekawy klimat wydarzenia, koncerty i spektakle kończące się nad ranem. Zapoczątkowane zostały w Częstochowskich Zakładach Przemysłu Bawełnianego Ceba, działających pod kierownictwem Edwardy Rosińskiej. Zrodziły się ze spotkań towarzyskich pasjonatów teatru, którzy po zakończeniu sezonu konkursów, przeglądów i festiwali, spotykając się w sali Ceba dzielili się osiągnięciami, pokazywali swoje talenty, zapraszali osoby poznane na innych imprezach teatralnych w Polsce. W 1985 r. zrodził się pomysł, aby spotkaniom nadać ramy organizacyjne i tak powstały Noce Teatralne Messis (Żniwa).

Pierwsze edycje imprezy realizowane były w latach 80. XX w, aż do kryzysu zakładów, które w latach 1991–94 zostały zlikwidowane.¹⁴⁹

Od 1990 r. WOK przyjął pod swoje skrzydła Messis, współpracując z częstochowskim teatrem im. Adama Mickiewicza w organizacji przedsięwzięcia. Przeniesienie imprezy na deski teatru wpłynęło na zmianę charakteru imprezy, mającej kształt spotkań towarzyskich pasjonatów, na bardziej profesjonalny, ale też komercyjny. Organizacja przedsięwzięcia była bardziej kosztowna, stąd też wprowadzono karnety wstępu. Impreza odbywała się co roku jesienią, a już w połowie września publiczność pytała o zakup karnetów, co świadczy, że było to wydarzenie oczekiwane i liczące się w kalendarzu kulturalnym województwa.¹⁵⁰

Pierwsze Noce Teatralne składały się z odrębnych spektakli czy monodramów, a następnie program zaczęto budować wokół nadrzędnej idei.

Ciekawym i zaskakującym pomysłem była 9. edycja Messis, zrealizowana w 1993 r., w której poszczególne punkty programu scalono w jedno scenariuszową. Inspiracją było *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego; publiczność Messis stała się weselnymi gośćmi, włączonymi w całość programu, biorącymi udział w rozważaniach na ważne tematy, siedząc w sali teatru niczym w „weselnej chacie”. Impreza rozpoczęła się w piątek wieczorem (14 października). Całość wydarzenia trwała dziesięć godzin, a publiczność dopisywała do samego końca, do wczesnych godzin porannych w sobotę. Główna część programu odbyła się na scenach i w foyer Państwowego Teatru Dramatycznego im. A. Mickiewicza w Częstochowie, gdzie tradycja mieszała się z kulturą współczesną, improwizowaną. Ówczesna Messis miała swój podtytuł zaczerpnięty z Wyspiańskiego: *A po żniwach wesele... Dziwów chochołowych pełna chata weselna – w jesienną noc*. Do tworzenia tej edycji Nocy zaproszono wielu wykonawców z Polski i regionu częstochowskiego: zespoły teatralne, aktorów prezentujących monodramy, muzyków, a także lokalne zespoły ludowe, jak kapela z Rybnej, zespół śpiewaczy

---

nagrodach. Wśród laureatów był m.in. Adam Wideman, który niedawno odbierał w Genewie Nagrodę im. Kościelskich. A ostatnio wzięłam do ręki poradnik *Jak pisać dobrą poezję* Matthew Sweeney i Johna Hartleja Williamsa i w przypisach, wśród ważniejszych imprez literackich Polski, znalazłam nasz konkurs i Konfrontacje”.

¹⁴⁹ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ceba>.

¹⁵⁰ T. Piersiak, „Messis” *Oczekiwanie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 242 (15 X), s. 1.

z Kłomnic czy zespół folklorystyczny ze Strojca. Z recitalem poezji śpiewanej wystąpiła Magda Umer, a o trzeciej w nocy w Klubie Stacherczak w Częstochowie atrakcją było jam session ze Stanisławem Sojką. Gospodarzami imprezy byli Anna Osławska, teatroložka, reżyserka teatralna i pedagożka oraz Andrzej Głowacki, reżyser teatralny, od kilku edycji związani z prowadzeniem Messis.

Rok później 10. jubileuszowa edycja Messis rozgrywała się pod przewodnim hasłem „W sklepie cynamonowym”; program wypełniony był wydarzeniami inspirowanymi twórczością Brunona Schulza i Stanisława Ignacego Witkiewicza. Imprezę uświetnił występ Teatru Witkacego z Zakopanego ze spektaklem *Doktor Faustus*.¹⁵¹

Fot. 17. Noc Teatralna „Mesis” 1994 r. (fot. arch. ROK)

W 1996 r. doszło do zmiany koordynatora, który zajmował się organizacją Messis z ramienia WOK. Maję Chadryś, która wyprowadziła się z Częstochowy, a przez kilkanaście lat zawiadowała imprezą, zastąpił Jarosław Filipiński, instruktor teatralny WOK-u oraz założyciel, reżyser i aktor Teatru WiFiFi. Pojawił się pomysł, aby Noc Teatralną zrealizować pod znakiem kabaretu, obszaru blisko związanego z teatrem.

¹⁵¹ (wz), *Kościuszko (nie)znany?* „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 38 (22–28 IX), s. 2.

Zmianie uległo miejsce, gdzie impreza się odbywała, zamiast Teatru im. Adama Mickiewicza był nim Klub Politechnik.¹⁵² Zmianie uległy też ramy czasowe imprezy, która została podzielona na dwa wieczory, widzowie nie musieli zarywać nocy, aby wszystko zobaczyć. Z kolei przewodnikiem po Messis, zamiast, występującego tradycyjnie w tej roli Andrzeja Głowackiego, byli członkowie kabaretów.

Każda edycja Nocy Teatralnej Messis¹⁵³ stanowiła duże zadanie organizacyjne, gdzie pracowników WOK wspierali także członkowie działającego przy Ośrodku Klubu Myśli Humanistycznej, przygotowując poczęstunek i dbając o rodzinną i przyjacielską atmosferę.¹⁵⁴

Realizacja tej imprezy zakończyła się na 14. edycji w 1998 r. Zdecydowały o tym względy finansowe, a także fakt remontu pomieszczeń Teatru im. Adama Mickiewicza, w którym rozgrywała się cała impreza, a gdzie klimat dla tego typu inicjatyw był idealny.

Jesienią 1996 r. przy WOK zawiązało się Koło Teatralne, które od samego początku miało na swoim koncie sukcesy: dwie recytatorki zostały nagrodzone na VI Ogólnopolskim Turnieju Sztuki Recytatorskiej i Poezji Śpiewanej, organizowanym w Siedlcach.¹⁵⁵

W tym samym czasie Częstochowski Klub Środowisk Twórczych w siedzibie WOK realizował Targowisko Poetyckie, które było sporym wydarzeniem dla osób zainteresowanych poezją i literaturą, gdzie poeci startując w Turnieju Jednego Wiersza prezentowali swoje wiersze. Klub z braku własnej siedziby szukał kameralnych, przyjaznych miejsc, gdzie można poczuć dobrą atmosferę. W imprezie wzięło udział ponad 50 osób. Gościem spotkania był Leszek Engelking, tłumacz i krytyk literacki.¹⁵⁶

W kwietniu 1997 r. wystawiono na scenie WOK spektakl *Tron* Teatru Animagia z Żytna. Niezwykły, na długo pozostający w pamięci za sprawą postaci – niesamowitych i bardzo charakterystycznych, fascynujących lalek. Teatr Animagia Krystyny i Michała Zaskórskich powstał pod koniec lat 80. Choć działał w regionie, rzadko można go było oglądać w Częstochowie. Lalki Zaskórskich urzekły wielu: do

---

¹⁵² [T. Piersiak] TP, *Messis Kabaretowe*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 244 (18 X), s. 3; Jarosław Filipiński: „to nie do końca [był] mój pomysł. Zabiegając o ponowne przygarnięcie nas przez teatr, otrzymaliśmy odpowiedź dyrektora Henryka Talara, że sala nie jest impregnowana przed ogniem i to uniemożliwia przyjęcie naszej imprezy w tym roku, szczególnie ze względu na jej rozmiary (...) Politechnika jest dla nas ważnym sponsorem, oddając nam do dyspozycji Klub za darmo. W zamian mamy zniżkowe bilety”.

¹⁵³ „Noce Teatralne zrodziły się w klubie fabrycznym Ceby, którego byłem etatowym kierownikiem” – wspominał Robert Dorosławski – „sam już nie pamiętam, kiedy to było: 1985, 1986 rok? Tam przy ul. Rejtana odbyło się pięć edycji nocy, aż do czasu problemów ekonomicznych Ceby, których konsekwencją było zamknięcie klubu. Potem imprezę wziął pod skrzydła Wojewódzki Ośrodek Kultury, który zrobił chyba również pięć edycji w budynku teatru. Oczywiście organizatorka Maja Chadryś zawsze zapraszała mnie do współpracy. Potem odbyła się jedna edycja w Politechniku, ale to już była zupełnie inna formuła”. „Gazeta Wyborcza” 1994 (19 X).

¹⁵⁴ T. Piersiak, „*Messis*” *Oczekiwanie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 242 (15 X), s. 1.

¹⁵⁵ [J. Pawlikowski] (tdc), *Pierwsze laury*, „Dziennik Częstochowski” 1996, nr 10 (16 XII), s. 2.

¹⁵⁶ [J. Pawlikowski] (tdc), *Targowisko poetyckie*, „Dziennik Zachodni” 1996, nr 227 (14 XI), s. 2.

współpracy nad jednym ze swoich spektakli zaprosił Michała Zaskórskiego Leszek Mądzik ze Sceny Plastycznej KUL. Także w Teatrze im. Adama Mickiewicza lalka z „trupy” Zaskórskiego towarzyszyła spektaklom *Łysej śpiewaczki* wg E. Ionesco.

Od 1998 r. pojawiła się nowa aktywność związana z dziedziną teatru. Sala widowiskowa Wojewódzkiego Ośrodka Kultury zaczęła służyć teatrykom dziecięcym, spełniając rolę sceny premier. W ten sposób szkolne zespoły miały okazję pokazać się w ramach przeglądów teatralnych, a także korzystać ze sceny podczas prób do tworzonych spektakli. Scenę premier zainaugurowano spektaklem *Śpiąca królewna*, przygotowanym przez Szkołę Podstawową nr 53 w Częstochowie. Spektakle grane na scenie WOK wystawiano głównie dla przedszkolaków oraz dzieci z niepełnosprawnościami. Taka współpraca szkół z ośrodkiem kultury była też okazją do skorzystania z fachowej porady i technicznego wsparcia.

Scena WOK służyła także znanemu częstochowskiemu teatrowi WiFiFi, który z początkiem 1998 r. zaczął próby w Ośrodku. 6 lutego odbyła się premiera ich spektaklu *Fen de sjekl*.¹⁵⁷

Z początkiem tego roku organizowano w WOK pierwsze wojewódzkie warsztaty teatralne, odbywające się w czasie ferii zimowych. Zajęcia prowadzili Janusz Gawrysiak i Paweł Podgórski z gdańskiego Stowarzyszenia Teatr Warsztatowy „Znak”. Warsztaty były kontynuacją wcześniejszej inicjatywy Teatru WiFiFi oraz „Znaku” cieszącej się bardzo dużym zainteresowaniem i znakomitym odbiorem, szczególnie młodych adeptów sztuki teatralnej. Były to Świąteczne Warsztaty Teatralne organizowane w grudniu 1997 r.¹⁵⁸ Warsztaty dla młodzieży szkolnej były pierwszym tego typu przedsięwzięciem w Częstochowie. Odbywały się w terminie od 27 grudnia do 1 stycznia. Wzięło w nich udział ponad 40 osób z Częstochowy, Gdańska, Warszawy, Opola, Grudziądza, Lublina, a nawet z Niemiec i Australii. Wśród uczestników znalazła się Ofelia Karolina Cybula, dziś aktorka głównie filmowa, znana z takich produkcji jak *Motór* czy *Francuski numer*.

Warsztaty stanowiły zaawansowane organizacyjnie działanie: WOK zajął się promocją w województwie częstochowskim oraz użyczając swojej sali ze sceną, Szkoła Podstawowa nr 9 w Częstochowie była miejscem na noclegi i posiłki. Ponadto angażował się Hufiec Wojewódzki ZHP w Częstochowie oraz Ambasada Muzyczna „Radioaktywni”. Zajęcia rozpoczynały się o godz. 11 i trwały, z przerwami na posiłki, do późnych godzin nocnych. Prowadzono je w trzech grupach, kierowanych przez Teatr „Znak” z Gdańska, Teatr Kreatury z Gorzowa Wielkopolskiego i Teatr WiFiFi z Częstochowy. Co wieczór prowadzące zajęcia teatry pokazywały swoje spektakle, dostępne dla szerokiej publiczności. Zainteresowaniem cieszyły się codzienne dyskusje

---

¹⁵⁷ T. Piersiak, *Niepokoje końca wieku*, „Gazeta Wyborcza” 1998, nr 33 (9 II), s. 3: „Teatr WiFiFi wrósł już mocno w krajobraz teatralny nie tylko Częstochowy, ale i Polski. Zgromadził liczne nagrody festiwalu i przeglądów, kojarząc się z bardzo określoną poetyką (...). WiFiFi powstał przed 10 laty jako zespół studencki”.

¹⁵⁸ [W. Paszkowski] (wp), *Warsztaty*, „Dziennik Zachodni” 1998, nr 12 (15 I), s. 3.

z profesorem Akademii Teatralnej w Warszawie Janem Skotnickim. Efektem końcowym warsztatów były krótkie spektakle realizowane przez uczestników, które w sylwestrowe popołudnie wystawiono na scenie WOK.¹⁵⁹

25 maja tegoż roku WOK we współpracy z Miejską Galerią Sztuki w Częstochowie zorganizował występ niezależnej grupy teatralnej Buchty a Loutky z Chebu. Spektakl zagrano w sali Ośrodka Kultury Filmowej, przy Miejskiej Galerii Sztuki. Teatr założony został w 1991 r. przez absolwentów wydziału lalkarskiego akademii teatralnej DAMU w Pradze. W Częstochowie zaprezentował spektakl *Opowieść o człowieku*.

Ciekawą propozycję w obszarze zainteresowań teatrem stanowiły warsztaty recytatorskie z Arturem Barcisiem, popularnym aktorem warszawskiego Teatru Ateneum, skierowane głównie do młodych osób, zainteresowanych sztuką recytacji. Z kolei współpraca ze Stowarzyszeniem Teatralnym POKO z Mysłowic zaowocowała wystawieniem dwóch spektakli z okazji Dnia Dziecka.

Plastyka

Od roku 1989 WOK organizował warsztaty plastyczne dla szczególnie uzdolnionych dzieci wiejskich. W 1993 r. warsztaty miały miejsce w gościnnych progach koniecpolskiego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji oraz znajdującego się na terenie ośrodka hoteliku „Gościniec”. Zainteresowanie udziałem przerosło oczekiwania, zgłoszeń było więcej niż 40 miejsc, jakie były przygotowane dla uczestników. Pojawiła się konieczność selekcji i oceny, o którą byli proszeni nauczyciele plastyki dzieci chcących wziąć udział w warsztatach. Ostatecznie do wyjazdu zakwalifikowały się dzieci z Rudnik, Żytniowa, Kamienicy Polskiej i Mykanowa.

Trzydniowe warsztaty oprócz zajęć twórczych obfitowały w atrakcyjne wycieczki realizowane pod przewodnictwem Barbary Szyg z częstochowskiego Biura Wystaw Artystycznych, połączone ze zwiedzaniem zabytków. Ciekawie wypadła akcja plastyczna, prowadzona przez Iwonę Frankiewicz z Miejskiego Ośrodka Kultury w Lublińcu; wspólnie malowano obraz pt. *Ziemia naszym wielkim ogrodem*, na ogromnym, ponad trzydziestometrowym płótnie. Janina Napieraj, twórczyni ludowa z Żytniowa w pałacowych salach Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji uczyła wykonywania gwiazd ze wstążek, kwiatów z bibuły czy pająków z trzciny i słomy. Warsztaty były cenną inicjatywą dla dzieci mieszkających z dala od miast i większych ośrodków kultury, poszukujących inspiracji i rozwijania swoich talentów, zwłaszcza że pozalekcyjne zajęcia szkolne zostały okrojone.¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ W. Kowalski, *Trafione i zrealizowane*, „Życie Częstochowy” 1998, nr 6 (8 I), s. 5: Grupa pod kierunkiem WiFiFi zorganizowała parateatralną akcję uzdrawiania pod nazwą Seans, grupa Teatru „Znak” pokazała sztukę opartą na motywach *Makbeta*, a grupa Kreatury *Księżniczkę Magdalenę*, młodzieńczą sztukę Witkacego. Były to bardzo różne przedstawienia, każde w innej poetyce.

¹⁶⁰ (RoD), *Koniecpolskie spotkanie młodziutkich talentów*, „Gazeta Częstochowska” 1993, nr 46 (16 XI), s. 5.

W 1994 r. WOK we współpracy z Miejskim Domem Kultury w Lublińcu ogłosił I Wojewódzki Konkurs Plastyczny na Świąteczną Kartę Wielkanocną, którego adresatem były dzieci w wieku od 6 do 15 lat.

W tymże roku wystartował również I Wojewódzki Konkurs Plastyczny na Świąteczną Kartę Bożonarodzeniową, realizowany z Miejskim Domem Kultury w Lublińcu. Tam następowało ogłoszenie wyników i wręczenie nagród, natomiast wystawa prac miała miejsce w kościele częstochowskiej parafii św. Wojciecha. Konkurs adresowany był do dzieci szkół podstawowych i dziecięcych zespołów plastycznych w domach i ośrodkach kultury województwa częstochowskiego. Zamierzeniem organizatorów było pobudzenie dziecięcej wyobraźni plastycznej, a także zachęcenie dzieci do osobistego przeżywania świąt Bożego Narodzenia.¹⁶¹

W maju 1999 r. w sali Kameleon w Miejskiej Galerii Sztuki w Częstochowie zorganizowano dużą wystawę prac plastycznych dzieci i młodzieży z terenu niedawnego jeszcze województwa częstochowskiego i obecnego śląskiego, podsumowującą piątą edycję ww. konkursów. Na wystawę złożyły się najlepsze projekty kart świątecznych z lat 1998 i 1999. Aby pokazać te najlepsze, trzeba było wybierać spośród blisko 5 tysięcy kart; prace nadesłano z prawie 300 szkół, przedszkoli i ośrodków kultury. Wystawa początkowo pokazywana była w Miejskim Domu Kultury w Lublińcu, a następnie udostępniono ją częstochowskiej publiczności.

W roku 1995 powołano do życia Konkurs Plastyczny „Papierowy świat”, którego partnerem organizacyjnym był Gminny Ośrodek Kultury w Dąbrowie Zielonej. Konkurs z powodzeniem organizowany jest do teraz.

Tradycyjną aktywnością WOK na polu sztuk wizualnych były plenery malarsko-fotograficzne. Odbywały się co roku, letnią porą. Do udziału zapraszano instruktorów, nauczycieli oraz artystów nieprofesjonalnych, fotoamatorów i artystów fotografików. Tradycją stało się, że każdy plener odbywał się w innym miejscu. Każdorazowo plonem warsztatów była wystawa prac zorganizowana w Muzeum Okręgowym w Częstochowie.

W 1993 r. plener zorganizowano w byłym ośrodku „Raj” w Dolnej Łomnej, a w 1994 r. w Jażdżówkach na Pojezierzu Olsztyńskim. Zrealizowano je we współpracy z Częstochowskim Stowarzyszeniem Artystów Nieprofesjonalnych. Grupę uczestników stanowili artyści województwa częstochowskiego z różnorodnymi umiejętnościami oraz odmiennym doświadczeniem twórczym, którzy pracowali pod okiem zaproszonego fachowca w dziedzinie sztuk wizualnych. Ciekawostką pleneru w Jażdżówkach był udział francuskiego twórcy Jacquesa Strauba, malującego swoje prace winem.¹⁶²

W roku 1997 odbywał się wspólny plener malarsko-fotograficzny *Uroki Rostocza*, zorganizowany w Leśnym Ośrodku Szkoleniowo-Socjalnym w Zwierzyńcu. Zajęcia dla amatorów plastyki i fotografii prowadzili fotograficy Wojciech Prażmowski

¹⁶¹ „Tygodnik Katolicki Niedziela” 1995, nr 3 (15 I).

¹⁶² W.J., *Obrazy winem malowane*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 194 (6 X), s. 2.

i Wiesław Lipiec, Waldemar Jama, wykładowca z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz Agnieszka Półtola z częstochowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Wśród 30 osób, które uczestniczyły w plenerze, znaleźli się goście z Czech i Litwy.¹⁶³

Innym wspólnym plenerem malarsko-fotograficznym były *Morskie pejzaże* w Pucku, w sierpniu 1998 r.

Wyróżniające działanie stanowił także Przegląd Plastyki Nieprofesjonalnej; realizowany co roku konkurs miał na celu konfrontację artystów różnych środowisk oraz popularyzację dorobku amatorskiego ruchu artystycznego. Nagrodzone i wyróżnione prace eksponowane były w Muzeum w Częstochowie.

Od roku 1997 przy Wojewódzkim Ośrodku Kultury działało Wojewódzkie Biuro Promocji Uzdolnionych Dzieci i Młodzieży, które ogłaszając program Talenty, stwarzało możliwość finansowego wsparcia młodych utalentowanych osób w dziedzinie plastyki, a także w innych rejonach twórczości: teatru, muzyki czy recytacji. Ideą tej inicjatywy było wyszukiwanie i promocja na terenie województwa częstochowskiego, szczególnie na wsiach i w małych miejscowościach, najbardziej uzdolnionych dzieci i młodzieży, a także ich opiekunów artystycznych.¹⁶⁴ Był to program Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej. W ramach przedsięwzięcia organizowano również warsztaty dla instruktorów teatrów amatorskich, recytatorów i młodzieży uzdolnionej plastycznie. Biuro miało także możliwość typowania młodych talentów do stypendiów wojewody częstochowskiego, który był patronem programu.¹⁶⁵ Przedstawiciele Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego, Kuratora Oświaty i Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Wojewódzkiego utworzyli sześciuosobowy Zarząd (któremu przewodniczyła dyrektorka WOK Anna Operacz). W skład Rady Programowej weszli reprezentanci Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Młodzieżowego Domu Kultury oraz dyrektorzy samorządowych ośrodków kultury.

Fotografia

We wrześniu roku 1993 zrealizowano po raz pierwszy w regionie częstochowskim Ogólnopolski Plener Fotograficzny połączony z warsztatami. Zorganizowano go w ośrodku wypoczynkowym myszkowskiego „Światowita” w Hucisku koło Kroczyca, współpracując z Centrum Animacji Kultury w Warszawie i bydgoskim „Fotonem”, który ufundował materiały fotograficzne. Komisarzem pleneru był Jan Sitak, instruktor WOK. W przedsięwzięciu wzięło udział 31 fotografików z całej Polski, w tym Marek Grausz z Torunia, specjalizujący się w technice gumy, której tajniki zdradzał w trakcie spotkania plenerowiczów, pokazując swoje prace, znane w świecie i chętnie kupowane. Zajęcia prowadzili także: prezes ZPAF Andrzej Zygmuntowicz z Wyższego Studium

¹⁶³ J. Pawlikowski, *Tworzyli na Roztoczu*, „Dziennik Częstochowski” 1997, nr 134 (4 VIII), s. 4.

¹⁶⁴ (x), *Talenty po raz drugi*, „Gazeta Częstochowska” 1997, nr 39 (2–8 X), s. 3.

¹⁶⁵ [T. Piersiak] TP, *Talenty potrzebne od zaraz*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 62 (14 III), s. 2.

Fotograficznego w Warszawie oraz Wojciech Zawadzki pracownik Studium Kulturalno Oświatowego w Krośnie. Dodatkowo w czasie pleneru można było skorzystać z wiedzy Zbigniewa Tomaszczuka z CAK i Leonarda Karpiłowskiego z pisma „Foto”.¹⁶⁶ W plenerze oprócz instruktorów, wykładowców szkół artystycznych, fotografików uczestniczyła młodzież z Państwowych Pomaturalnych Studiów Kulturalno-Oświatowych z Krosna i Opola.¹⁶⁷

Efektem kilkunastu dni twórczych działań była wystawa poplenerowa pt. *Świadomość kadru*, urządzona w sali Biura Wystaw Artystycznych w Częstochowie, która następnie pokazywana była w Warszawie, Krośnie i Bydgoszczy.¹⁶⁸

W tym samym roku ogłoszono I Wojewódzki Konkurs Fotograficzny „Przydrożni świadkowie dziejów: figurki – kapliczki – krzyże”, mający na celu udokumentowanie ginącej ludowej małej architektury sakralnej województwa częstochowskiego.¹⁶⁹ Został rozstrzygnięty 25 listopada. Z nadesłanych 229 prac na wystawę wybrano 146 fotografii 33 autorów. Konkurs poza walorem artystycznym miał niezwykle cenny wymiar dokumentacyjny zmieniającego się pejzażu polskiej wsi.¹⁷⁰ W otwarciu pokonkursowej wystawy w sali Ratusza Muzeum Okręgowego w Częstochowie, poza organizatorami, wzięli udział m.in. Zdzisław Ludwin, dyrektor wydziału kultury Urzędu Wojewódzkiego, Aleksander Broda, wojewódzki konserwator zabytków, Czesław Tylicki, przewodniczący Wojewódzkiego Sejmiku Samorządowego oraz Marian Panek, dyrektor Biura Wystaw Artystycznych.

Z okazji 20-lecia utworzenia województwa częstochowskiego, którego obchody zaplanowano w 1995 r., część wydziałów Urzędu Wojewódzkiego już w roku 1994 szykowała się do świętowania jubileuszu. Jedną z imprez towarzyszących obchodom był ogłoszony w 1994 r. konkurs fotograficzny *Zabytki województwa częstochowskiego* pod honorowym patronatem wojewody. Jego organizatorami poza WOK byli Wojewódzki Konserwator Zabytków, Częstochowskie Muzeum Okręgowe oraz Towarzystwo Fotograficzne w Częstochowie. Celem konkursu było utrwalenie zabytków sakralnych i świeckich, jakie znajdują się na całym terenie województwa, a szczególnie tych ginących, niszczących, jak drewniane dwory, chałupy, spichlerze. Udział w konkursie

¹⁶⁶ T. Piersiak, *Jura w gumie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 239 (12 X), s. 3.

¹⁶⁷ T. Piersiak, *Świat odbity w obiektywie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 282 (3 XII), s. 5.

¹⁶⁸ [W. Leszczyński] WL, *Pokłosie pleneru artystów fotografii*, „Życie Częstochowy” 1993, nr 264 (12 XI), s. 18.

¹⁶⁹ T. Piersiak, *Przydrożni świadkowie*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 35 (11 II), s. 3: „Dziś jeszcze w wielu miejscowościach znaleźć można symbole chrześcijańskości polskiej wsi. Fakt fundowania ich przez mieszkańców miał jednakże, jak uświadamia Lidia Kamińska-Koj w katalogu wystawy – wymiar prawie magiczny. Uświęcał i czynił bezpiecznymi rozstaje dróg, chronił wioski, stawiany przez złoczyńców był formą pokuty”.

¹⁷⁰ (RoD), *Kapliczki w obiektywie*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 7 (15 II), s. 6: „Krzyże i kapliczki ustawiane były przede wszystkim na skrzyżowaniu dróg, a także na granicy wsi” – mówi etnografka z Wojewódzkiego Ośrodka Kultury Lidia Kamińska-Koj. Do nich odprowadzani byli wszyscy opuszczający wieś mieszkańcy: zmarli, idący na wojnę, wyjeżdżający do szkół bądź za chlebem. Pod krzyżem następowało pożegnanie. Dlatego też zniszczenie takiego obiektu uważano za świętokradztwo. Wierzono także, że gdyby ktoś kapliczkę spalił bądź porąbał, będzie się paliła cała wieś”.

dostępny był dla wszystkich fotografujących.¹⁷¹ Na konkurs napłynęło 360 prac 51 autorów, które zaprezentowane zostały na wystawie w częstochowskim ratuszu.

Od roku 1995 WOK wspólnie z Muzeum Częstochowskim rozpoczął cykl spotkań z artystami fotografikami oraz twórcami nowoczesnej sztuki video. Pierwsze związane było z twórczością fotografa Zbigniewa Tomaszczuka, pracownika Centrum Animacji Kultury w Warszawie, który wystąpił z prelekcją, poświęconą fotografii intermedialnej. Spotkania, mające charakter twórczy, odbywały się w salach Muzeum Częstochowskiego. Efektem kilkunastu dni twórczych działań była wystawa poplenerowa pt. *Świadomość kadru*, urządzona w sali Biura Wystaw Artystycznych w Częstochowie, która następnie pokazywana była w Warszawie, Krośnie i Bydgoszczy.

W lipcu tego roku pojawił się także pomysł realizacji nowej dziedziny sztuki, dotyczącej rzeczywistości wirtualnej, którą zająć się miała pracownia fotograficzna WOK, dysponująca sprzętem komputerowym i specjalnym oprogramowaniem. Inicjatywa zyskała akceptację Ministerstwa Kultury i Sztuki, a także obietnicę wsparcia finansowego. Spotkania przybliżające aspekty nowoczesnej fotografii, realizowanej przy użyciu komputera, miały ruszyć od września.¹⁷²

Z kolei współpraca z miejskim Ośrodkiem Kultury Filmowej zaowocowała organizacją pokazów filmów zrealizowanych techniką komputerową.¹⁷³ Natomiast na przełomie sierpnia i września przyszłego roku zaplanowano plener malarsko-fotograficzny w Czaplunku połączony z warsztatami na temat *Fotografia i plastyka wobec multimediów*, zorganizowany wspólnie z Centrum Animacji Kultury w Warszawie. Plenerowicze poznawali współczesne techniki z wykorzystaniem komputera i Internetu, które można zastosować w twórczości artystycznej. W plenerze wzięło udział 30 osób, w tym uczestników z Ukrainy oraz Rosji. Patronat nad imprezą objął Wydział Kultury częstochowskiego Urzędu Wojewódzkiego.¹⁷⁴

W 1996 r. rozpoczęła się działalność wystawiennicza galerii WOK-Art (później Art-Foto). Założycielem i pomysłodawcą był instruktor ds. fotografii Sławomir Jodłowski. Szczególną rolę Galeria przywiązywała do prezentacji środowiska artystycznego regionu, a także Polski. Pokazywano tu zarówno prace twórców znanych, jak i rozpoczynających dopiero swoją karierę artystyczną.

22 maja tegoż roku otwarto wystawę fotografii Edwarda Hartwiga, wybitnego polskiego fotografa, którego prace objechały cały świat. Na wystawie pokazano m.in. jego słynne zdjęcia przyrody. Wernisaż wystawy cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem częstochowian i przyjezdnych gości.¹⁷⁵ Zgromadził parę pokoleń miłośników

¹⁷¹ (RoD), *Zabytki w obiektywie*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 30/159 (26 VII – 1 VIII), s. 3.

¹⁷² [T. Piersiak] TP, *Sztuka z komputera*, „Gazeta Wyborcza” 1995, nr 159 (11 VII), s. 3: „Wszystkie zabiegi, wokół obróbki fotografii, które dotychczas były wykonywane ręcznie, komputer realizuje błyskawicznie po wybraniu właściwej opcji – informuje Sławomir Jodłowski, organizator pracowni. Chciałbym od września zaproponować zabawę tak pojmowaną fotografią”.

¹⁷³ JOL, *Filmy komputerowe*, „Życie Częstochowy” 1995, nr 305 (9 XI), s. 6.

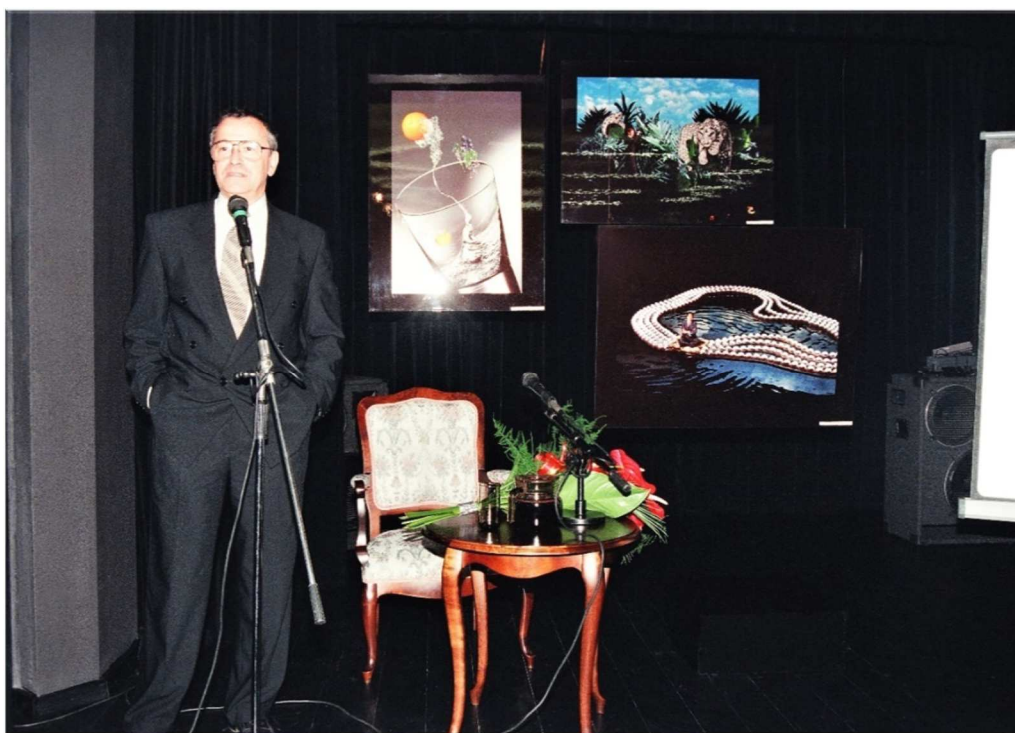
¹⁷⁴ [J. Pawlikowski] (tdc), *Częstochowa*, „Dziennik Zachodni” 1996, nr 168 (29 VIII), s. 2.

¹⁷⁵ T. Piersiak, *Nestor i intuicja*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 120 (24 V), s. 2: „W środowe popołudnie na parkingu przy Wojewódzkim Ośrodku Kultury zabrakło miejsc dla samochodów. Na wernisażu wystawy fotografii Edwarda Hartwiga były tłumy”.

sztuki fotografowania. Wystawa Hartwiga zainaugurowała działalność długo remontowanej sali widowiskowej WOK, w której właśnie mieściła się galeria.¹⁷⁶

W galerii prezentowali swoje prace również inni wybitni artyści fotograficy: Tomasz Sikora, Paweł Pierściński, Jan Berdak, Piotr Komorowski i Krzysztof Hejke.

Znaczącym wydarzeniem w obszarze działań galerii WOK-Art było zaproszenie 9 września 1996 Ryszarda Horowitza, światowej sławy fotografika, tworzącego z użyciem technik komputerowych. Otwarcia wystawy jego prac towarzyszyło ogromne zainteresowanie.¹⁷⁷ Poza zwiedzaniem wystawy uczestnicy mieli także możliwość spotkania z autorem, który w Częstochowie był po raz pierwszy. Najpierw podczas konferencji, a potem w rozmowie z gośćmi wernisażu, artysta opowiadał o swoim życiu i zawodowej karierze. Wystawa prac Horowitza pierwotnie zaplanowana na miesiąc ekspozycji, ze względu na duże zainteresowanie została przedłużona o dwa tygodnie.

Fot. 18. Ryszard Horowitz z wystawą w WOK, 1996 r. (fot. arch. ROK)

¹⁷⁶ [W. Leszczyński] WL, *Liczy się intuicja*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 121 (24 V), s. 2: „Publiczność zaproszona na śródowny wernisaż mogła przy okazji ocenić fakt modernizacji sali widowiskowej WOK. Wyposażono ją w profesjonalne oświetlenie, klimatyzację i nowe urządzenia nagłaśniające. Powiększona została też scena. Wnętrze zaprojektowane przez Romana Lontego otrzymało estetyczny wystrój”.

¹⁷⁷ [W. Leszczyński] WL, *Był Horowitz*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 212 (10 IX), s. 1–2: „Galeria fotografii Wojewódzkiego Domu (Ośrodka) Kultury przy ul. Ogińskiego pękała wczoraj w szwach. Osobą, która przyciągnęła rzadko spotykany na otwarciu wystaw tłum, był wybitny fotografik Ryszard Horowitz”.

Fot. 19 Wernisaż wystawy Ryszarda Horowitza w WOK, 1996 r. (fot. arch. ROK)

Na tej płaszczyźnie zainteresowań wokół sztuki obrazu i multimediiów zrodził się Ogólnopolski Konkurs Fotografii Komputerowej Cyberfoto, w którym mogli wziąć udział zainteresowani artystycznym komputerowym przetwarzaniem zdjęć. Konkurs, współorganizowany z Centrum Animacji Kultury w Warszawie, był jedną z niewielu imprez w kraju, poświęconych twórczości wykorzystującej nowoczesne techniki cyfrowe. Plon pierwszej edycji konkursu, zorganizowanej w 1997 r., można było podziwiać w formie wystawy, eksponowanej w Miejskiej Galerii Sztuki w Częstochowie.¹⁷⁸ Wernisażowi towarzyszył pokaz cyfrowych technik przetwarzania obrazu przygotowany przez Foto World Profesional – Laboratorium Fotografii Profesjonalnej w Warszawie oraz częstochowski Zakład Techniki Obliczeniowej Zeto. Podczas otwarcia wystawy można było wysłuchać wykładu historyka sztuki i jednocześnie jednego z jurorów konkursu, Lecha Lechowicza¹⁷⁹ *Obrazy cyfrowe we współczesnej twórczości wizualnej*.¹⁸⁰

¹⁷⁸ [J. Pawlikowski] (tdc), *Cyberfoto*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1997, nr 44 (20 II), s. 2: „Nadesłanych prac nie było wiele (nieco ponad 30), ale te, które dotarły do organizatorów, dowodzą niezwyklej wyobraźni plastycznej twórców i dostrzegania możliwości sprzętu stworzonego przez technikę końca XX wieku”.

¹⁷⁹ [T. Piersiak] TP, *Fotografia nowej generacji*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 41 (18 II), s. 3: Lech Lechowicz: „Fotografia komputerowa jest w Polsce wciąż sztuką nową. Wciąż też stawia się jej zarzut, że fotografią już nie jest, że daje pole do manipulacji rzeczywistością. Fotografią jest na pewno – nadal optycznie rejestruje obraz. Zmienia się jedynie nośnik z tradycyjnego na cyfrowy”.

¹⁸⁰ [J. Pawlikowski] (tdc), *Z komputera*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1997, nr 40 (13 II), s. 2.

W tym samym roku wspólnie z Częstochowskim Towarzystwem Fotograficznym oraz Muzeum Częstochowskim WOK organizował konkurs fotograficzny *Nostalgia krajobrazu województwa częstochowskiego*; jego celem było utrwalenie, zarówno w formie dokumentalnej, jak i twórczego spojrzenia, zmian, jakim ulegał krajobraz regionu pod wpływem urbanizacji i rozwoju przemysłu.¹⁸¹ Konkurs ten był ostatnim z serii fotograficznych zmagani, trwających trzy lata (konkursy wcześniej były na utrwalenie figurek, kapliczek i krzyży, a także na fotografie zabytków województwa częstochowskiego).

W lutym 1998 r. interesujące fotografie zaprezentował w galerii WOK Jacenty Dędek, dziś uznany niezależny fotograf i fotoreporter, autor fotografii prasowych m.in. do pism podróźniczych, w tym „National Geographic”. Wystawa *Dzieci Częstochowy* była jego pierwszą indywidualną wystawą. Prezentowane zdjęcia ukazywały dzieci w różnych sytuacjach, zadziwione światem oraz próbujące się do niego dopasować. Czarno-białe zdjęcia swym nastrojem długo zapadały w pamięć.¹⁸² Ekspozycja ta była również pierwszą wystawą w nowym roku, rozpoczynającą cykl wystaw promujących młodych twórców częstochowskich w galerii WOK, działającej wtedy pod patronatem Foto World Profesional – Laboratorium Fotografii Profesjonalnej w Warszawie.¹⁸³

Z początkiem 1999 r. powołane zostało studio fotograficzne WOK-Art, które w założeniu miało przynosić dochód z przeznaczeniem na działalność Ośrodka. WOK wtedy jako jedyny ośrodek kultury w województwie śląskim podjął tego typu działanie. Przygotowano profesjonalne studio fotograficzne, wyposażone w dobrej klasy sprzęt oświetleniowy. Studio można było wynająć lub zlecić przygotowanie sesji zdjęciowej, reklamy czy promocji. Oferowano także komputerową obróbkę fotografii, zapis zdjęć na CD-romie, prezentację zdjęć w Internecie. Ceny za korzystanie ze studia nie należały do najniższych, za to gwarancją był wysoki poziom wykonanych fotografii oraz ich oryginalność.¹⁸⁴

Kultura ludowa

W latach 90. WOK realizował liczne wyjazdy na badania terenowe, obserwacje oraz wywiady, których efektem było m.in. zarejestrowanie zachowanych i ciągle żywych form kołędowania na terenie regionu częstochowskiego.

Wojewódzki Przegląd Zespołów Obrzędowych Herody zainicjowany został w 1993 r., aby zapobiec zaginięciu tej formy tradycji. Współorganizowany był przez kilka następnych lat wraz z Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Kultury w Żarkach.

---

¹⁸¹ BW, *Utrwalić urodę naszego pejzażu*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 43 (20 II), s. 2.

¹⁸² [J. Pawlikowski] (tdc), *Dzieci Częstochowy*, „Dziennik Zachodni” 1998, nr 39 (16 II), s. 2.

¹⁸³ Joanna Bar, Joanna Nicer, *Dzieci (nie tylko) Częstochowy*, „Gazeta Częstochowska” 1998, nr 6 (12–18 II), s. 2.

¹⁸⁴ Agnieszka Rakowska-Barciuk, *Są sposoby*, „Trybuna Śląska” 1999, nr 49 (27–28 II), s. 3.

Kolejne edycje realizowane były w Przyrowie. Zmiana miejsca realizacji Przeglądu, a co za tym idzie współorganizatora (Gminny Ośrodek Kultury w Przyrowie), spowodowała ujawnienie się autentycznych grup kolędniczych z tego obszaru. Były to dwie grupy herodowe z Sygontki w gminie Przyrów – dorośli i młodzież, oraz z tej samej miejscowości grupa dziecięca – Chodzenie z Gwiazdą i Szopką, a także „Herody” z Dąbrowy Zielonej, gminy sąsiadującej z Przyrowem.

Pod koniec stycznia 1994 r. na zaproszenie Wojewódzkiego Ośrodka Kultury gościła w Częstochowie trzydziestoosobowa grupa herodów dziecięcych z Nowej Soli. Wystąpiła w sali widowiskowej WOK dla wychowanków Domów Dziecka oraz w Klubie Muzycznym Stacherczak dla szerszej publiczności Częstochowy.¹⁸⁵

Fot. 20. Wojewódzki Przegląd Zespołów Obrzędowych „Herody”, 1994 r. (fot. arch. ROK)

O ile w pierwszych latach realizacji przeglądu dominowały grupy autentyczne, formujące się spontanicznie zgodnie z tradycją, o tyle z czasem pozostały w mniejszości. Przewagę liczebną zdobyły grupy sformalizowane, często były to dzieci ze szkół przygotowywane przez nauczycieli według dostępnych scenariuszy. Skutkowało to zatarciem cech charakterystycznych dla małych społeczności i spowodowało unifikację przedstawianych obrzędów.¹⁸⁶

¹⁸⁵ R. Dorosławski, *Jak Śmierć głowę Królowi ścinała*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 5 (1 II), s. 7.

¹⁸⁶ L. Kamińska-Koj, *Działania cykliczne*, [w:] *Działania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie w zakresie ochrony i upowszechniania kultury ludowej na przestrzeni lat 1990–2015*, Częstochowa 2017, s. 2.

„Herody” to przegląd o charakterze konkursowym, adresowany do autentycznych oraz rekonstruowanych grup kolędniczych i zapustnych z terenu szeroko pojętej Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Każdorazowo poprzedzony barwnym korowodem kolędników w miejscowościach, w których się odbywał. Przyciągał zainteresowanie publiczności, która w sposób spontaniczny wchodziła w interakcje z kolędnikami. Dzięki kilkuletnim poszukiwaniom tej formy tradycji udało się dotrzeć do autentycznych grup herodów, turoni, misiów i szopkarzy, gdzie obok nich prezentowały się grupy rekonstruujące zwyczaj.

W późniejszym okresie instytucja już jako Regionalny Ośrodek Kultury realizowała „Herody” w Poczesnej, Cielętnikach i Niegowie. Do roku 2012 dało się zaobserwować tendencję wzrostową udziału grup herodowych, natomiast od 2012 r. liczba grup biorących udział w Przeglądzie z roku na rok zaczęła się zmniejszać.¹⁸⁷

W roku 1993 rozpoczęto coroczną organizację Wojewódzkich Warsztatów Etnocho-reograficznych i Etnomuzycznych, które miały miejsce w zabytkowym pałacu w Koszęcinie – siedzibie Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, gdzie kwaterowano uczestników. Zajęcia teoretyczne i praktyczne dotyczyły budowy układów choreograficznych i kompozycji programu scenicznego. Warsztaty stwarzały także okazję do podsumowań prezentacji zespołów na imprezach folklorystycznych, które regularnie odbywały się wtedy w Polsce.

Pierwsza edycja Estrady Folkloru odbyła się w roku 1991. Przez kilka następnych lat partnerem w organizacji był Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie. Była to impreza plenerowa, odbywająca się w czasie Krajowej Wystawy Rolniczej i Ogólnopolskich Dożynek Jasnogórskich. Co roku wydarzenie przyciągało dużą liczbę odbiorców z całego kraju. Po 15 latach realizacji dołączyły OPK „Gaude Mater” oraz Muzeum Częstochowskie, a impreza przekształciła się w Dni Europejskiej Kultury Ludowej, gdzie zapraszano oprócz zespołów z Polski także te z zagranicy. Trwająca trzy dni impreza stała się płaszczyzną spotkań kultur krajów europejskich, obejmującą wiele wydarzeń artystycznych, takich jak wystawy okolicznościowe i koncerty. Wielobarwność, wielokulturowość, wielojęzyczność stanowiły niezwykłą atrakcję zarówno dla mieszkańców Częstochowy, jak i dla przybywających w tym czasie do Częstochowy turystów. Partnerami w organizacji Dni Europejskiej Kultury Ludowej byli Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater” oraz Muzeum Częstochowskie. Na działania wtedy już Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie składały się organizacja wystaw okolicznościowych sztuki ludowej oraz koncerty zespołów pieśni i tańca.

Ideą, która przyświecała na przestrzeni wszystkich lat organizacji zarówno Estrady Folkloru jak i Dni Europejskiej Kultury Ludowej, było ukazanie mapy folklorystycznej Polski, bogactwa tradycji poszczególnych regionów, ich strojów, gwary, zróżnicowania

---

¹⁸⁷ Tamże, s. 3.

muzycznego i obrzędowego. Imprezy te umożliwiały pokazanie i promocję na częstochowskiej scenie różnych regionów etnograficznych Polski.

Wojewódzki Przegląd Zespołów Ludowych „Doroczne obrzędy i zwyczaje” był działaniem o wieloletniej tradycji, adresowanym do osób interesujących się kulturą regionalną. Impreza o charakterze konkursowym miała na celu odtwarzanie przez zespoły ludowe zapomnianych, ważnych scen z życia dawnej wsi. W teatralnej formie prezentowane były tradycyjne zajęcia gospodarcze, domowe, zwyczaje, obrzędy agrarne i rodzinne. Prezentowane przedstawienia odznaczały się szczególną dbałością o autentyczność przekazu. Przegląd przez wiele lat odbywał się w Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Koniecpolu (ośrodek był współorganizatorem), następnie w Lelowie i Koziegłowach, gdzie ośrodki tamtejsze stawały się współorganizatorami przedsięwzięcia.

I Wojewódzki Przegląd Zespołów Ludowych „Doroczne obrzędy i zwyczaje” odbył się 5 listopada 1994 w Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Koniecpolu. W trakcie przeglądu wystąpił m.in. Zespół Ludowy „Złoty Kłos” z Secemina z przedstawieniem *Dożynki u jaśnie pana dziedzica*. Przedstawienie oparte było na przedwojennej tradycji dożynek w secemińskim dworze. Zespół Folklorystyczny „Klepisko” z Kłomnic zaprezentował *Babski comber*, którego scenariusz oparto na przekazie pokoleniowym mieszkańców wsi Kłomnice. Zespół Teatralno-Obrzędowy ze Strojca z gminy Praszka pokazał przedstawienie *Wigilia*, a Zespół Ludowy „Dąbrowianie” z Dąbrowy Zielonej wystawił przedstawienie *Żniwa* (według scenariusza opartego na wspomnieniach pracy na roli mieszkańców Dąbrowy Zielonej). Zespół Ludowy „Przepióreczka” z Żeliszawic z gminy Secemin pokazał przedstawienie *Pranie u Rozalki*, w którym wykorzystano rekwizyty pochodzące z początku XX wieku. Zespół Koła Gospodyń Wiejskich z Rokitna w gminie Szczekociny pokazał zwyczaj *Wyskubki*, a Klub Pokoleń z Janowa przedstawienie *Dożynki*, oparte na montażu pieśni dożynkowych.

W późniejszych latach zmianie ulegała nazwa przeglądu: na Jurajski Przegląd Zespołów Ludowych „Doroczne obrzędy i zwyczaje”, a potem na Jurajski Przegląd Zespołów Ludowych Obrzędy, Zwyczaje, Tradycje.

Niezmienną formułą Przeglądu przez wszystkie lata realizacji były towarzyszące mu konsultacje prezentowanych programów poszczególnych zespołów. Były formą otwartą, w rozmowach z jurorami mógł uczestniczyć każdy członek zespołu, wynosząc cenne rady i spostrzeżenia, które pomagały w doskonaleniu pracy artystycznej, podnoszeniu poziomu prezentacji, a także wzbogacaniu wiedzy na temat roli i funkcji zespołu ludowego.

Z takich spotkań, wymiany poglądów i dyskusji z jurorami zrodził się pomysł na stworzenie w późniejszych latach, już jako Regionalny Ośrodek Kultury, cyklu czterech edycji Warsztatów Folklorystycznych „Obrzęd na scenie”, realizowanych na przestrzeni kilku lat. Warsztaty odbywały się w zjazdach trzydniowych, a miejscem była siedziba Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” w Koszęcinie.

Kolejnym, wypływającym z Przeglądu Zespołów Ludowych zdarzeniem były Ludowe Biesiady Teatralne, realizowane na scenie Teatru Dramatycznego im. Adama Mickiewicza w Częstochowie. Tam mogły się zaprezentować najlepsze zespoły, które zostały wyłonione podczas Przeglądu Zespołów Ludowych „Obrzędy, zwyczaje, tradycje”.

Impreza ta była żywą lekcją edukacji regionalnej, adresowaną głównie do młodego pokolenia. Każde przedstawienie poprzedzone było słowem wstępnym wprowadzającym do odbioru i zwrócenia uwagi na najistotniejsze elementy przekazu. Dla starszych widzów była podróżą we własne wspomnienia.

I Ludowa Biesiada Teatralna „Obrzędy, zwyczaje, tradycje” odbyła się 16 czerwca 1996 w Państwowym Teatrze Dramatycznym im. A. Mickiewicza w Częstochowie. Widzowie zobaczyli trzy przedstawienia: *Jak to ze lnem było* Zespołu Ludowego „Grusza” z Rzerzęczyc w gminie Kłomnice, *Wyzwolenie kosiarza* Teatru Ludowego¹⁸⁸ działającego przy Gminnym Ośrodku Kultury w Dąbrowie Zielonej oraz rekonstrukcję obrzędu oczepin zespołu folklorystycznego „Złoty Kłos”.

Po *Weselu częstochowskim i Jasełkach, Kolędach i pastorałkach polskich*, Biesiada Teatralna była trzecią próbą WOK przybliżenia folkloru miejskiej widowni, przypomnienia i uświadomienia, jak mocno tradycja wciąż jest żywa w ludowym obyczaju.

Przedsięwzięcie przygotowane przez WOK przyczyniało się do ochrony ginących przejawów kultury ludowej, a także promowało zespoły folklorystyczne oraz twórców ludowych z terenu województwa. Tego typu widowiska o charakterze obrzędowym można tłumaczyć poszukiwaniem własnej tożsamości i potrzebą powrotu do korzeni.¹⁸⁹

Wojewódzki Ośrodek Kultury od roku 1991 organizował wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Rudnikach Wieluńskich Wojewódzki Konkurs Plastyki Obrzędowej. Wspólna realizacja konkursu odbywała się każdego roku, aż do reformy administracyjnej kraju, kiedy to przestało istnieć województwo częstochowskie, a Rudniki Wieluńskie z całą gminą włączone zostały do nowego województwa opolskiego. Przez osiem edycji konkurs rozwijał się niezwykle dynamicznie. Każdego roku przybywało uczestników, organizatorzy także postanowili zwiększyć ilość kategorii konkursowych. Po 1998 r. konkurs ewoluował do rangi międzynarodowego, w którym wzięło udział blisko 180 osób, zgłoszono około 300 prac.

Konkurs Plastyki Obrzędowej wprowadzał w świat rodzimych obrzędów i zwyczajów, był formą ich popularyzacji wśród młodego pokolenia. Podczas kilku lat realizacji zostały wypracowane następujące kategorie konkursowe: zdobienie jaj wielkanocnych, koszyczki wielkanocne, palmy wielkanocne, wieńce dożynkowe oraz inne formy

---

¹⁸⁸ TP, *Żywa koza z gwiazdą*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 140 (18 VI), s. 3: „W przedstawieniu nie zabrakło inscenizacyjnego rozmachu. Teatralna scena została wymoszczona sianem, na nim pojawiły się dwie żywe gęsi i koza z czerwoną kokardką. Ta aktorka wzbudziła największe ożywienie wśród najmłodszej publiczności”.

¹⁸⁹ JOL, *Biesiada w teatrze – mieszczechu wróć do korzeni*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 138 (14 VI), s. 2.

artystyczne: maski, przebrania kolędnicze, gwiazdy, kolędnicze, kukły marzanny, tradycyjne ozdoby choinkowe, szopki bożonarodzeniowe, pieczywo obrzędowe i tradycyjne wypieki świąteczne, tradycyjne ozdoby bibułowe i papierowe: kwiaty, girlandy, wieńce, pająki, różgi weselne i inne ozdoby nawiązujące do lokalnych tradycji zdobnictwa.¹⁹⁰

W roku 1995 ogłoszono Przegląd Sztuki Ludowej Województwa Częstochowskiego, skierowany do dorosłych twórców ludowych regionu. Współorganizatorem przeglądu było Muzeum Częstochowskie, a patronat sprawował Wydział Kultury, Sportu i Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego. Zamierzeniem organizatorów było pozyskanie ciekawych i wartościowych prac z różnorodnych dziedzin: od tkactwa, haftu i koronkarstwa przez plastykę obrzędową (np. wieńce dożynkowe, pająki, korony weselne) po malarstwo, zdobnictwo bibułowe i wiórowe. Ponadto organizatorzy liczyli na wytwory ginącego rzemiosła wiejskiego: snycerstwa, kowalstwa, bednarstwa, garncarstwa czy rymarstwa.¹⁹¹

Wystawy sztuki ludowej w ramach przeglądu miały na celu pielęgnowanie i podtrzymywanie ginących tradycji.

Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska” były spotkaniem polskich i zagranicznych zespołów pieśni i tańca. Organizowane od 1998 do roku 2014, były działaniem mającym na celu szeroko pojętą międzynarodową wymianę kulturalną oraz poznanie i prezentację kultur innych narodów świata. Zespoły z zagranicy poznawały naszą kulturę narodową, zwyczaje, tradycje oraz historię. Zwiedzały region oraz wybrane miejsca w Polsce. Do 2014 r. gościło na Spotkaniach 80 zespołów zagranicznych, w tym kilkakrotnie z Macedonii, Serbii, Bułgarii, Ukrainy, Węgier, Czech, Słowacji, Chorwacji, Rumunii, a także z Estonii, Litwy, Niemiec, Belgii, Korei, Turcji, Czarnogóry, Mołdawii, USA.

Cykl trwających przez kilka dni koncertów poprzedzany był korowodem wszystkich zespołów, które maszerowały aleją NMP w Częstochowie. Barwne, rozśpiewane, roztańczone wydarzenie przyciągało wielu mieszkańców miasta oraz liczne media. Każdorazowo zwieńczeniem Spotkań były Koncerty Galowe w dużych salach koncertowych (Filharmonii Częstochowskiej, Miejskiego Domu Kultury, Akademickiego Centrum Kultury), przyciągające liczną publiczność, stanowiące ważne wydarzenie kulturalne w regionie i w mieście.

Głównym organizatorem i koordynatorem był Wojewódzki, później Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie. Stałymi partnerami, współtworzącymi imprezę były domy i ośrodki kultury oraz samorządy miast i gmin regionu częstochowskiego.¹⁹²

---

¹⁹⁰ L. Kamińska-Koj, *Działania cykliczne*, [w:] *Działania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie w zakresie ochrony i upowszechniania kultury ludowej na przestrzeni lat 1990–2015*, Częstochowa 2017, s. 218, 219.

¹⁹¹ [J. Pawlikowski] (tdc), *Szansa dla amatorów*, „Dziennik Zachodni” 1995, nr 217 (9 XI), s. 2.

¹⁹² L. Kamińska-Koj, *Działania cykliczne*, [w:] *Działania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie w zakresie ochrony i upowszechniania kultury ludowej na przestrzeni lat 1990–2015*, Częstochowa 2017, s. 125.

I Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska” odbyły się w dniach 1–6 lipca 1998 z udziałem zespołów zagranicznych z Grecji, Włoch, Serbii, Hiszpanii, Ukrainy oraz goszczących ich Zespołu Pieśni i Tańca „Halka” z Lublińca, Zespołu Folklorystycznego „Kamienica” z Kamienicy Polskiej, Dziecięcego Zespołu Pieśni i Tańca „Kłomnickie Płomyczki” z Kłomnic, Zespołu Folklorystycznego „Jurajskie Igraszki” z Myszkowa. Patronat nad imprezą sprawowała Fundacja „Śpiew i Taniec Ludowy” z Koszęcina.

Fot. 21. Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska”, 1998 r.
Anna Opreacz – dyrektorka WOK i Ireneusz Kozera – dyrektor Akademickiego Centrum Kultury Politechniki Częstochowskiej (fot. arch. ROK)

Inauguracją Spotkań i równocześnie powitaniem wszystkich uczestników był Koncert Powitalny Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, który odbył się w Akademickim Centrum Kultury Klub Politechnik w Częstochowie. Koncerty Spotkań miały miejsce w Kłomnicach, Myszkowie, Kamienicy Polskiej i w Lublińcu, gdzie zorganizowane zostało pożegnanie uczestników wspólną biesiadą, podczas której realizowano spontaniczne warsztaty taneczne, prowadzone na zasadzie wspólnego wykonywania tańców greckich, włoskich, serbskich, hiszpańskich i polskich. Oficjalnym zamknięciem I Międzynarodowych Spotkań Folklorystycznych „Z daleka i bliska” był Koncert Galowy 5 lipca 1998 w Filharmonii Częstochowskiej z udziałem wszystkich zespołów. Podczas koncertu wszyscy tancerze wykonali wspólnego poloneza, od którego rozpoczęła się piękna tradycja wieńczenia imprezy narodowym tańcem Polski w wykonaniu

reprezentantów wszystkich zespołów uczestniczących w Spotkaniach. Ten taniec, w międzynarodowym wykonaniu, wywoływał ogrom braw i uznania widzów. Wzruszał, cieszył i za każdym razem przyjmowany był owacjami na stojąco.¹⁹³

II Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska” odbyły się w dniach 13–19 września 1999. Współorganizatorami byli: Wojewódzki Ośrodek Kultury w Częstochowie, który pełnił rolę koordynatora i głównego organizatora, Gminne Ośrodki Kultury w Kamienicy Polskiej i Kłomnicach, Stowarzyszenie Zespołu Pieśni i Tańca „Halka” w Lublińcu, Stowarzyszenie Zespołu Folklorystycznego „Jurajskie Igraszki” z Myszkowa we współpracy z Starostwami Powiatowymi w Częstochowie, Lublińcu i Myszkowie, Burmistrzem Miasta Lubliniec, Wójtem Gminy Kłomnice oraz Filharmonią Częstochowską, Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Kultury w Koziegłowach i Akademickim Centrum Kultury Politechniki Częstochowskiej. Patronat sprawowała Międzynarodowa Organizacja Kultury Ludowej – IOF (International Organization of Folk) oraz Fundacja „Śpiew i Taniec Ludowy” w Koszęcinie.

Pełniące rolę gospodarzy Zespół Pieśni i Tańca „Halka” z Lublińca, Zespół Folklorystyczny „Kamienica” z Kamienicy Polskiej, Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca „Kłomnickie Płomyczki” z Kłomnic, Zespół Folklorystyczny „Jurajskie Igraszki” z Myszkowa gościły zagraniczne zespoły: Zespół Ludowy Mayossa z Węgier, Akademicki Zespół Ludowy AKUD „Mirce Acev” z Macedonii, Dziecięcy Regionalny Zespół „Mały Jurasz” z Czech, Zespół Folklorystyczny Dunaag ze Słowacji, Zespół Tańców Regionalnych Medzier ze Słowacji.

Koncertem w wykonaniu Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa” 14 września 1999 powitani zostali wszyscy uczestnicy Spotkań, natomiast już kolejne koncerty uczestniczących zespołów odbywały się w Lublińcu, Kamienicy Polskiej, Kłomnicach, Myszkowie oraz Koziegłowach. W każdej miejscowości koncertom towarzyszyły targi sztuki ludowej lokalnych twórców.

Koncert Galowy odbył się 19 września 1999 w Filharmonii Częstochowskiej, gdzie parada flag narodowych, popisowe tańce każdego zespołu, finałowy taniec, tym razem krakowiak, były dla widzów dużą atrakcją, o czym świadczyła wypełniona po brzegi sala koncertowa Filharmonii Częstochowskiej.¹⁹⁴

Festiwal Zespołów Ludowych i Folklorystycznych Województwa Częstochowskiego, realizowany był od roku 1991 wspólnie z Miejskim Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Kłobucku oraz Wojewódzkim Związkiem Rolników i Organizacji Rolniczych w Częstochowskiej Filharmonii. Brały w nim udział zespoły śpiewacze, folklorystyczne, kapele muzyczne oraz zespoły pieśni i tańca, zarówno dziecięce, jak i osób dorosłych, prezentując swój dorobek w całodniowym przeglądzie. Imprezę patronatem objął wojewoda Jerzy Guła.¹⁹⁵

---

¹⁹³ Tamże, s. 126.

¹⁹⁴ Tamże, s. 129.

¹⁹⁵ [W. Leszczyński] WL, *Ludowy festiwal*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 292 (19–20 XI), s. 2.

Starania częstochowskiego WOK o pielęgnowanie i podtrzymywanie ginących tradycji zaowocowały w 1994 r. I Wojewódzkim Przeglądem Zespołów Ludowych, organizowanym w koniecpolskim pałacu Potockich – siedzibie tamtejszego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji. Przegląd miał na celu kultywowanie obrzędów życia wsi.¹⁹⁶

Ciekawym i ambitnym przedsięwzięciem była organizacja przedstawienia *Wesele częstochowskie*, które zakładało rekonstrukcję zwyczaju wesela z okolic Częstochowy w formie widowiska obrzędowego. W kulturze ludowej wesele było jednym z najważniejszych wydarzeń rodzinnych, ale także społecznych. 10 czerwca 1995 w Filharmonii Częstochowskiej odbyła się premiera, która jednocześnie wpisała się w obchody 20. rocznicy utworzenia województwa częstochowskiego. Niespodziewanie, duża liczba widzów przeszła najśmielsze oczekiwania.

Fot. 22. *Wesele Częstochowskie*, 1995 r., scena Filharmonii Częstochowskiej
(fot. arch. ROK)

Zamysł realizacji widowiska zrodził się podczas Jurajskiego Festiwalu Folklorystycznego oraz Jurajskiego Przeglądu Zespołów Ludowych „Obrzędy, zwyczaje,

---

¹⁹⁶ T. Piersiak, *Festiwal ginącej tradycji*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 259 (7 XI), s. 2: „Występy w koniecpolskim pałacu miały ciekawą oprawę: w gablotach sal i w korytarzach znalazły się zabytkowe sprzęty gospodarstwa wiejskiego. Atrakcją był występ grupy folklorystycznej z Zespołu Szkół Rolniczych w Łowiczu, która w pieczołowicie odtworzonych strojach regionalnych zatańczyła w sali pałacu oraz na rynku Koniecpola dla szerszej publiczności”.

tradycje”. Wiele zespołów posiadało w swoim repertuarze pieśni weselne i sceny z wesela, jak oczepiny czy wywoziny. Napisanie scenariusza oraz rekonstrukcję strojów pani i pana młodych poprzedziły badania terenowe, poznawanie archiwaliów, a także nie udostępnianych zbiorów Muzeów w Częstochowie, Radomsku, Łodzi i Krakowie. Kolejne badania oparte były na kwerendzie materiałów źródłowych, gdzie pozyskane pieśni, muzyka, opisy tańców, także wywiady etnograficzne przeprowadzane ze starszymi mieszkańcami regionu częstochowskiego, stanowiły materiał do pracy nad przedstawieniem. W ten sposób pozyskano niezwykle cenną informację m.in. na temat obchodnego tańca obrzędowego, wykonywanego przez parę młodą w formie tańca chodzonego zaraz po wejściu do izby.

Zgromadzony materiał źródłowy okazał się niezwykle bogaty, a opracowany na jego podstawie scenariusz realizowany był w ciągu całego roku, podczas kilkudziesięciu prób z udziałem około 140 osób z zespołów „Klepisko” z Kłomnic, Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”, Zespołu Ludowego „Dzierzgowianie”, „Kościelanki” z Kościelca oraz Kapeli Ludowej „Rybnianie” z gminy Mykanów. Wielkim wyzwaniem było zgromadzenie i przygotowanie rekwizytów, scenografii oraz ubiorów z pierwszej dekady XX w. Rekwizyty i elementy scenografii stanowiły własność prywatną osób zaangażowanych w realizację widowiska, a niektóre z nich zostały wykonane na specjalne zamówienie.

Autorami i wykonawcami widowiska byli: Lidia Kamińska-Koj, Sandro Barbosa oraz Mieczysław Tkacz. Udział w nim brały zespoły: Zespół Folklorystyczny „Klepisko” z Kłomnic, Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa” z Częstochowy; gośćmi weselnymi były: Zespół Pieśni i Tańca „Kamienica” z Kamienicy Polskiej, Zespół Folklorystyczny „Dzierzgowianie” z Dzierzgowia w gminie Radków, Zespół Śpiewaczy „Kościelanki” z Kościelca w gminie Rędziny, Kapela Ludowa „Rybnianie” z Rybnej w gminie Mykanów. Widowisko zakończyła wspólna zabawa z publicznością, która w założeniu od początku stanowiła gości weselnych. Zaskakująco większą część publiczności reprezentowała młodzież, dla której widowisko było potrzebą obcowania z rodzimą kulturą, natomiast dla starszych widzów stanowiło podróż sentymentalną, w której z dużą starannością przedstawiono najważniejsze momenty wesela: swaty, zrękowiny, błogosławieństwo, wyjście do ślubu, powrót z kościoła, obrzędowy taniec pary młodej, zabawę weselną, rozpleciny, oczepiny, ucztę weselną i przenosiny. *Wesele częstochowskie* było nominowane do wydarzenia roku 1995 i zajęło II miejsce.¹⁹⁷

Ponadto w zakresie kultury ludowej WOK typował rodzime zespoły ludowe województwa częstochowskiego do ogólnopolskich przeglądów folklorystycznych, na których zdobywały nagrody i wyróżnienia, np. do Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą, do Krajowego Przeglądu Zespołów

---

¹⁹⁷ L. Kamińska-Koj, *Działania cykliczne*, [w:] *Działania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie w zakresie ochrony i upowszechniania kultury ludowej na przestrzeni lat 1990–2015*, Częstochowa 2017, s. 233–234.

Wiejskich w Kielcach, gdzie nagrody otrzymały „Rudniczanki” z Rudnik Wieluńskich i „Złoty Kłos” z Secemina, wyróżnieni zostali także „Dzierzgowianie” z Dzierzgowia.¹⁹⁸

7 stycznia 1996 WOK zorganizował w bazylice jasnogórskiej koncert Państwowego Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze”, którego 21-osobowy chór zaśpiewał polskie pastorałki dla kilku tysięcy częstochowian. Zespół na Jasnej Górze koncertował pierwszy raz, co było dużym przeżyciem dla samych artystów. Realizacja imprezy była możliwa dzięki wsparciu sponsorów, a jej charytatywny charakter pozwolił zebrać datki od publiczności, które zostały przeznaczone dla dzieci z niezamożnych rodzin.¹⁹⁹

Natomiast 14 stycznia tegoż roku WOK wspólnie z Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Koniecpolu jako noworoczny prezent przygotował w Filharmonii Częstochowskiej przedsięwzięcie *Jasełka, kolędy i pastorałki polskie*. Program imprezy był bardzo bogaty, z piękną scenografią lalkarza Grzegorza Lewandowskiego; grupy obrzędowe prezentowały jasełka w wersji klasycznej, jak i rozbudowanej, teatralnej formie. Kolędy i pastorałki wykonał zespół folklorystyczny „Klepisko” z Kłomnic oraz chóry: Chłopięcy Chór Ośrodka Promocji Kultury „Gaude Mater” i Chór „Pochodnia”. Atrakcją stanowił koncert Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, który zaprezentował polskie kolędy i pastorałki opracowane przez profesora Stanisława Hadynę, góralskie przypowieści o Narodzeniu Pańskim, a także tańce górali żywieckich i podhalańskich.²⁰⁰ Wydarzenie, na które wstęp był darmowy, bardzo zaskoczyło organizatorów nadmiernym zainteresowaniem i bardzo dużą frekwencją, nie dla wszystkich chętnych wystarczyło miejsc na widowni Filharmonii.²⁰¹

---

¹⁹⁸ (MaK, TP), *Folklor górą*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 270 (19 XI), s. 2.

¹⁹⁹ [T. Piersiak] TP, *Chór z kolędami*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 7 (9 I), s. 2.

²⁰⁰ [T. Piersiak] TP, *Kolędy i pastorałki*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 10 (12 I), s. 3.

²⁰¹ [T. Piersiak] TP, *Nie było miejsca dla Ciebie*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 12 (15 I), s. 3: „Budynek częstochowskiej Filharmonii przeżył istne oblężenie. Organizatorzy cieszyli się bardzo z napływających tłumów, aż dostali sygnał, że sala już jest pełna. Została szczelnie wypełniona widzami na dostawkach, na podłodze, a i tak kilkaset osób odeszło z kwitkiem. Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury Zdzisław Ludwin i dyrektorka WOK Anna Operacz musieli się zmierzyć z niezadowoleniem rozszoszczonej publiczności, która przybyła z odleglejszych miejscowości. Ta trudna i niezręczna sytuacja wyniknęła z obserwacji w minionych latach marnej frekwencji na tego typu imprezach. W tym roku Ośrodek nasilił promocję, docierał z informacją o koncercie do burmistrzów i wójtów, gminnych instytucji kultury, informacje o koncercie przekazywali też księża w częstochowskich parafiach. Magnesem przyciągającym tak liczną publiczność był zapewne zespół „Śląsk”, a także darmowy wstęp. Anna Operacz na łamach „Gazety Wyborczej” przeproszała wszystkich zawiedzionych: „Chcę wszystkich zawiedzionych najmocniej przeprosić. Baliśmy się raczej pustej sali, a nie sytuacji, jaka zaistniała. Nie potrafię powiedzieć, co spowodowało taki natłok chętnych. Pewnie występ „Śląska”, choć podobno niedawno w Częstochowie trudno było sprzedać komplet biletów na koncert zespołu. Może wyjątkowo szeroka promocja przyczyniła się do tego. Ta frekwencja całkowicie nas zaskoczyła. Gdyby nie zawód, jaki sprawiliśmy wielu, cieszyłabym się nagłym zainteresowaniem folklorem. Nauczeni doświadczeniem, nie zrobimy już nigdy wolnego wstępu – bilety, choćby w symbolicznej cenie, pozwolą nam kontrolować liczbę chętnych”. W całym tym zamieszaniu na widownię nie została wpuszczona żona wojewody oraz kilka innych znanych osób. W przerwie imprezy widzowie pozostawali na sali, by nie stracić miejsc. Żartobliwie można skwitować, że w pamięci z tego wydarzenia pozostawała kolęda *Nie było miejsca dla Ciebie*”.

W czerwcu 1997 r. zorganizowano przegląd zespołów ludowych województwa częstochowskiego, ocenianych przez zaproszonych z Warszawy etnochoreografów Jana Łosokiewicza oraz Witolda Jarosińskiego. Zostali oni delegowani przez Międzynarodową Radę Stowarzyszeń Folklorystycznych, Festiwalu i Sztuki Ludowej CIOFF, organizację działającą pod patronatem ONZ na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Przyznawana przez nią weryfikacja umożliwiała udział w renomowanych festiwalach zagranicznych. Do przeglądu zgłosiło się sześć grup, ostatecznie wystąpiły cztery zespoły z regionu: „Kłomniczanie” z Kłomnic, „Kamienica” z Kamienicy Polskiej, „Jurajskie Igraszki” z Myszkowa oraz „Halka” z Lublińca.²⁰²

Muzyka i taniec

Od wczesnych lat 90. WOK współpracując z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Boronowie włączał się w organizację różnych inicjatyw muzycznych. Ten niewielki ośrodek kultury swoją wieloletnią działalnością urosł do jednego z najważniejszych centrów piosenkarskich i estradowych województwa częstochowskiego. Tutaj organizowane były konkursy piosenki przedszkolnej, przeglądy muzyczne i wokalne, konkurs prezenterów dyskotek i wojewódzki konkurs kolęd. WOK zawsze był współorganizatorem i partnerem tych przedsięwzięć.²⁰³

W 1992 r. Gminny Ośrodek Kultury (GOK) w Rudnikach Wieluńskich wyszedł z inicjatywą organizowania Spotkań Muzyków Jazzowych, początkowo województwa częstochowskiego, potem impreza zyskując na popularności i na znaczeniu zaczęła wykraczać poza ten obszar. Wszystko zaczęło się od pomysłu Edwarda Wcisły, muzyka pracującego w GOK, który miał marzenie stworzenia imprezy, która umożliwi młodym wiejskim muzykom zaprezentowanie się szerszej publiczności w gatunku niezwykle trudnym, jakim jest jazz.²⁰⁴ Dlatego zwrócił się do Ryszarda Strojca, instruktora muzyki w WOK, o wsparcie i doradztwo w zorganizowaniu takiego przedsięwzięcia. Wspólnie opracowano jego ramy organizacyjne, uzyskano zgody dyrekcji GOK, przychylność władz gminy oraz mieszkańców. Ryszard Strojce został przewodniczącym zespołu konsultantów. Wielu muzyków biorących udział w Spotkaniach wyrażało poparcie dla organizowania tego typu imprez (mających atmosferę wspólnego muzykowania) w środowiskach wiejskich. Akceptację idei Spotkań wyrażała także publiczność, licznie uczestnicząca w koncertach i jam session niełatwej w odbiorze muzyki.²⁰⁵ Ponadto organizatorzy zadbali o wyjątkowy kulturalny klimat całości. Impreza

²⁰² [T. Piersiak] TP, *Ocena folkloru*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 135 (12 VI), s. 3.

²⁰³ (rot), *Herody do Kłobucka!*, „Trybuna Śląska” 1999, nr 305 (32 XII – 1 I), s. 2.

²⁰⁴ TP, *Jazz na wsi*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 291 (15 XII), s. 4: „Kiedy wymyśliłem sobie tę imprezę, nazwaną roboczo *Jazz na wsi* – mówi Edward Wcisło – w najśmielszych wyobrażeniach nie przewidywałem, że tak się rozwinie. Chciałem, żeby młodzież wiejska, grywająca w orkiestrach dętych, zainteresowała się jazzem”.

²⁰⁵ T. Piersiak, *Woogie-boogie organisty*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 299 (23 XII), s. 3.

rosła z roku na rok. Informacja o wspólnym jazzowaniu zaczęła zataczać szersze kręgi, przez udział jako jurorów założycieli Tie Breaku, Czesława Łęka i Janusza „Yaniny” Iwańskiego, ściągała młodych muzyków z Częstochowy i ze Śląska.

Fot. 23. Spotkania Muzyków Jazzowych w Rudnikach Wieluńskich, 1997 r. (fot. arch. ROK)

Po reformie administracyjnej 8. edycja Spotkań Jazzowych zmieniła patrona. Nie był już nim częstochowski WOK, a Urząd Marszałkowski w Opolu, gdyż od stycznia 1999 r. Rudniki Wieluńskie znalazły się w województwie opolskim.²⁰⁶

Ogólnopolski Festiwal Pieśni Liturgicznej i Pielgrzymkowej „Gaudium et Gloria” to ważna inicjatywa, rozpoczęta w 1993 r. WOK współorganizował ją razem z Ośrodkiem Promocji Kultury „Gaude Mater” i Ośrodkiem Kultury Sportu i Rekreacji w Koniecpolu. W zamierzeniu organizatorów impreza miała mieć charakter przeglądu pieśni liturgicznej i pielgrzymkowej, jednak ostatecznie przybrała kształt festiwalu pieśni religijnej.²⁰⁷ Festiwal w założeniu nie miał mieć masowego charakteru

²⁰⁶ T. Piersiak, *Jazz bez granic*, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 279 (30 XI), s. 3: „Andrzej Pyziak, wójt gminy Rudniki Wieluńskie, dziękował, że nowe władze podtrzymują tradycję stworzoną przez częstochowski WOK. Przypomniawszy jednak, że muzycy z Częstochowy nadal wspierają tę imprezę”.

²⁰⁷ W. Paszkowski, *Radość i chwała*, „Dziennik Zachodni” 1998, nr 140 (25 VI), s. 2: Ryszard Strojec, instruktor muzyki WOK, dyrektor artystyczny festiwalu „Gaudium et Gloria”: „Jest to festiwal trudny, poświęcony formie poważnej i trudnej – pieśni (...). Wykonawcy wywodzą się głównie z ruchu oazowego, choć zdarzają się także zespoły artystyczne działające przy placówkach świeckich”.

z popularnymi piosenkami religijnymi, w repertuarze dobrze widziane były pieśni będące oprawą liturgiczną mszy.

Organizatorzy kompleksowo zadbali o uczestników występujących na scenie festiwalu, oferując im wyżywienie i zakwaterowanie, a towarzyszące zmaganiom konkursowym projekcje filmów, ognisko czy dyskoteki umilały czas i integrowały uczestników, przyjeżdżających do Koniecpola z różnych stron Polski.²⁰⁸ Mimo że głównym miejscem spotkań wykonawców z całego kraju był malowniczy pałac Koniecpolskich, siedziba tamtejszego Ośrodka Kultury, oraz najbliższa okolica, to impreza miała też swój częstochowski etap. Eliminacje do finałowych prezentacji odbywały się poprzez przesłuchanie taśm nagranych przez wykonawców i przesłanych organizatorom. Wcześniejsza ocena nadesłanych zgłoszeń gwarantowała wyrównany i dobry poziom artystyczny Festiwalu. Jury obradowało pod przewodnictwem księdza Lucjana Nowakowskiego; przyznawano nagrody w dwóch kategoriach: solistów i zespołów wokalnoinstrumentalnych. Festiwal kończył uroczysty koncert laureatów oraz wręczenie nagród w jasnogórskiej kaplicy św. Józefa.²⁰⁹

W marcu 1993 r. po kilkuletniej przerwie reaktywowano Przegląd Młodych Twórców Muzyki „Garaż” (pierwszy Przegląd odbył się w 1987 r.). WOK podjął ten pomysł wspólnie z Fundacją Twórczości Radosnej Fart. Dwudniowa impreza miała miejsce w częstochowskim Klubie Politechnik. Do udziału zgłosiło się ponad stu czterdziestu wykonawców z całej Polski, z własną twórczością reprezentującą różnorodny przekrój gatunkowy. Jednak w przeważającej mierze występowały zespoły rockowe, bo taki charakter miała ta impreza. Ostatecznie na scenie prezentowało się dziesięć najlepszych zespołów, wcześniej zakwalifikowanych przez jurorów, m.in. *Muńka Staszczyka*, członków zespołu Ira czy Proletaryat.²¹⁰ Ostatecznie wyłoniono trzech laureatów. Imprezie towarzyszyły koncerty gwiazd, były nimi m.in. częstochowska grupa Gush czy zespół Mordor²¹¹, a dla zainteresowanych zgłębianiem wiedzy na temat technik nagłośnieniowych przygotowano wystawę sprzętu muzycznego i oświetleniowego.

W 1994 r. zorganizowano spotkanie kapelmistrzów orkiestr dętych województwa częstochowskiego, dotyczące współczesnych form interpretacji. Prowadził je Roman Michalik, muzyk i aranżer z Krakowa.

W 1995 r. w dziedzinie muzyki jedną z imprez cyklicznych, uświetniających jubileusz dwudziestolecia utworzenia województwa częstochowskiego, był Wojewódzki Przegląd Chórów i Zespołów Wokalnych. Współorganizatorami Przeglądu były Kuratorium Oświaty, Filharmonia Częstochowska i Częstochowskie Towarzystwo

---

²⁰⁸ Tamże. Ryszard Strojec: „Współgospodarz (OKSiR Koniecpol) udostępnia wykonawcom piękny amfiteatr, gdzie możemy odbyć wszystkie konkurencje festiwalowe. Tu przygotowujemy się i odbywamy drogę ku Jasnej Górze, gdzie w Wieczerniku odbędzie się koncert wszystkich uczestników festiwalu. Taki występ nobilituje wykonawców, jest to wabik dla młodych ludzi z Polski. W innym wypadku, poza festiwalem występ w tym miejscu nie byłby możliwy”.

²⁰⁹ R. Majer, *Koniecpol po 550 latach*, „Gazeta Częstochowska” 1993, nr 27 (6 VII), s. 15.

²¹⁰ JOL, *Garaż 94. Okazja promocji dla młodych muzyków*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 41 (18 II), s. 12.

²¹¹ S. Lipski, *Gush w Garażu*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 55 (18–20 III), s. 4.

Muzyczne. Jurorami Przeglądu byli ks. Kazimierz Szymonik, Andrzej Borzym – dyrygent oraz wymieniony wyżej Roman Michalik.

W tym samym okresie wspólnie ze Szkołą Podstawową nr 23 w Częstochowie WOK realizował Koncert Spełnionych Marzeń – „Start w przyszłość”, imprezę dla dzieci z niepełnosprawnościami, gdzie gościem specjalnym był m.in. Krzysztof Cwynar, organizator Ogólnopolskiego Festiwalu Dzieci Sprawnych Inaczej w Busku Zdroju. W pierwszej edycji imprezy zaśpiewało i zatańczyło 55 dzieci ze szkół specjalnych i placówek społeczno-wychowawczych województwa. Głównym animatorem przedsięwzięcia była wspomniana Szkoła Podstawowa nr 23, a nad sprawnym przebiegiem czuwał Grzegorz Papalski, nauczyciel tej szkoły. W gronie organizatorów oprócz WOK znalazły się urzędy samorządowe i państwowe oraz Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, a także Akademickie Centrum Kultury, które użyczyło sceny. Imprezę wsparły też prywatne firmy. Patronami byli Prezydent Częstochowy oraz Śląski Kurator Oświaty. Z czasem inicjatywa przerodziła się w Rejonowy Festiwal Szkolnych Zespołów Artystycznych Dzieci i Młodzieży Sprawnej Inaczej, a następnie w Muzyczną Scenę Integracji.²¹²

Świąteczną tradycją w okolicy Wielkanocy było angażowanie się Ośrodka razem z ojcami paulinami z Jasnej Góry oraz Wydziałem Sportu i Spraw Społecznych w organizację charytatywnych Koncertów Pieśni Wielkanocnej, z których dochód przeznaczany był na pomoc dzieciom z niepełnosprawnościami oraz z niezamożnych rodzin. 14 kwietnia 1996 w bazylice jasnogórskiej wystąpił zespół The Willows Revival Singers, z koncertem pieśni gospel. Osoby chętne wesprzeć tę ideę mogły wpłacać środki na konto Wojewódzkiego Ośrodka Kultury. Wszyscy darczyńcy zostali wymienieni imiennie podczas koncertu.²¹³

W czerwcu 1996 r. pod patronatem prasowym „Gazety Wyborczej” WOK zorganizował Giełdę Zespołów Rozrywkowych, adresowaną do działających na terenie województwa częstochowskiego zespołów muzycznych, grających na zabawach i uroczystościach weselnych. Celem było stworzenie aktualnej listy rankingowej grup muzycznych tego typu, która będzie pomocna osobom organizującym imprezy rozrywkowe. Na przesłuchania można się było zgłaszać do Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Kłobucku oraz do Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Dobrodzieniu.

Kolejność w ostatecznym zestawieniu wynikała z ocen powołanego jury. Lista najlepszych zespołów ogłoszona była na łamach „Gazety Wyborczej” oraz w stacjach radiowych województwa. Następnie najlepsze grupy tego rankingu prezentowały się na plenerowej imprezie sobótkowej w Mstowie, organizowanej przez redakcję „Gazety Wyborczej” oraz władze gminy Mstów.²¹⁴

Aby zwrócić uwagę potencjalnych sponsorów imprez, zaczęto organizować koncerty, na które zapraszano biznesmenów, właścicieli firm, którzy mieli chęć

²¹² J. Pawlikowski, *Scena pełna radości*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1997, nr 95 (26 V), s. 2.

²¹³ [T. Piersiak] TP, *Gospel ze wsparciem*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 85 (10 IV), s. 3.

²¹⁴ [T. Piersiak] TP, *Festiwal klezmerów*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 119 (23 V), s. 2.

i możliwości wspierania kultury. We wrześniu 1996 r. zorganizowano recital Joanny Rawik, któremu towarzyszył pokaz mody Studia Plastyki Użytkowej BAT. Impreza rozpoczynała nowy sezon kulturalny, po wakacyjnej przerwie.²¹⁵

27 kwietnia 1997 w Częstochowskiej Filharmonii WOK zorganizował galę dla młodych wokalistów „Gwiazdki i gwiazdy piosenki”. To impreza dla nieprofesjonalnych wykonawców, odnoszących sukcesy w ogólnopolskich konkursach. Celem było pokazanie częstochowskiej publiczności utalentowanych wokalistów z innych regionów. Do koncertu zaproszono 24 wykonawców z województwa częstochowskiego i 12 osób z kieleckiego, piotrkowskiego oraz sieradzkiego. Obok wokalistów zaprezentował się big-band Poczty Polskiej w Częstochowie z solistą trębaczem Tomaszem Onyskiem i 12-letni pianista Paweł Józefowski z Jastrzębia koło Poraja, grający ragtime’y.²¹⁶

Na zaproszenie WOK 2 maja 1997 przybył do Częstochowy Bogusław Kaczyński, publicysta, krytyk muzyczny, popularyzator opery, operetki i muzyki poważnej.²¹⁷ Koncert *Bogusław Kaczyński i jego gwiazdy* odbył się w Teatrze im. Adama Mickiewicza. W programie wystąpili m.in. Małgorzata Długosz, bas warszawskiego Teatru Muzycznego „Roma” Aleksander Taliga oraz primadonna „Romy” Kinga Mitrowska, wykonując najpiękniejsze partie solowe najbardziej znanych oper i operetek, o których opowiadał Bogusław Kaczyński.²¹⁸

Z początkiem 1998 r. WOK stał się posiadaczem fortepianu yamaha, zakupionego z dotacji Urzędu Wojewódzkiego. Rozpoczął wtedy organizację cyklu koncertów fortepianowych, zainaugurował je czeski pianista Petr Jirnovsky,²¹⁹ wykonując utwory Mozarta, Bacha, Chopina oraz Smetany.²²⁰ Stał się niejako ojcem chrzestnym nowego nabytku Ośrodka. Koncert zorganizowano w samo południe, zapraszając do

²¹⁵ [T. Piersiak] TP, *Śpiew i biznesmeni*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 213 (12 IX), s. 2.

²¹⁶ TP, MK, *Talenty na scenę*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 95 (23 IV), s. 2. Ryszard Strojec – instruktor muzyki WOK-u: „Impreza wyprzedza ministerialny program wyszukiwania i wspomagania talentów”; „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 99 (28 IV): „Muszę powiedzieć, że ja wyprzedziłem ministra Podkańskiego – powiedział Ryszard Strojec z Wojewódzkiego Ośrodka Kultury, gospodarz koncertu „Gwiazdki i gwiazdy piosenki”. Już w grudniu wpadłem na pomysł, by zorganizować koncert, gdzie zaprezentowane zostałyby młode, uzdolnione muzycznie osoby, które mają za sobą występy w różnych festiwalach. W lutym dowiedziałem się, że podobny pomysł zaświtał w głowie ministra kultury”.

²¹⁷ (MS), *Bogusław Kaczyński i jego gwiazdy*, „Trybuna Śląska” 1997, nr 153 (2–4 V), s. 3: „Bogusław Kaczyński przyjechał do Częstochowy po raz pierwszy. Przyjął zaproszenie Ryszarda Strojca – instruktora muzycznego Wojewódzkiego Ośrodka Kultury. 2 maja akurat obchodził swoje urodziny”.

²¹⁸ [T. Piersiak] TP, *100 lat Kaczyńskiemu*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 103 (5 V), s. 3: „Niecodzienny przebieg miał koncert, który 2 maja w teatrze poprowadził Bogusław Kaczyński. Okazało się, że tego dnia Kaczyński obchodzi swoje 55. urodziny. Otrzymał więc kwiaty i potężną księgę, której „treścią” były... trzy francuskie wina. Natomiast publiczność odśpiewała mu *100 lat*”.

²¹⁹ BK, *Pomogli*, „Gazeta Częstochowska” 1998, nr 8 (26 II–4 III), s. 3: „Petr Jirnovsky jest laureatem licznych nagród w konkursach na terenie swego kraju, a ponadto zdobywcą m.in. I nagrody i tytułu absolutnego zwycięzcy w Międzynarodowym Konkursie w ramach North London Festival; występuje także w składzie Praskiego Akademickiego Trio Fortepianowego. Posiada staranne wykształcenie muzyczne zapoczątkowane już w 4 roku życia (...) Peter Jirnovsky pokazał się jako świetny pianista młodego pokolenia”.

²²⁰ [T. Piersiak] TP, *Klasyki na yamasze*, „Gazeta Wyborcza” 1998, nr 40 (17 II), s. 2.

wysłuchania młodzież szkolną. Takie południowe koncerty muzyki kameralnej i solistycznej dla młodzieży szkolnej miały stać się nową praktyką Ośrodka.

Nowy instrument w zasobach WOK umożliwił zapraszanie z ciekawymi, kameralnymi koncertami różnorodnych artystów. W pamięci pozostanie recital krakowskiej artystki Katarzyny Jamróz *Najpiękniejsze pieśni żydowskie*, której towarzyszył Leopold Kozłowski, długoletni kierownik muzyczny warszawskiego Teatru Żydowskiego, konsultant muzyczny filmu *Lista Schindlera* Stevena Spielberga, nazywany największym żyjącym klezmerem Rzeczypospolitej. Po koncercie doszło do pikiety młodych zwolenników Obozu Radykalno-Narodowego.²²¹

W tym samym roku współpracując z Filharmonią Częstochowską powołano do życia Festiwal Muzyki Chóralnej im. Wojciecha Łukaszewskiego, znanego częstochowskiego kompozytora, którego twórczość obejmowała utwory symfoniczne, solowe, chóralne a cappella po muzykę teatralną. W imprezie brały udział amatorskie zespoły chóralne z terenu województwa śląskiego. Celem festiwalu była popularyzacja polskiej twórczości chóralnej różnych epok, doskonalenie warsztatu wykonawczego chórów i zespołów lokalnych oraz wymiana doświadczeń.

Ważną aktywnością Ośrodka na polu muzycznym było włączenie się w organizację Międzynarodowego Festiwalu Piosenki „Majowa Nutka”, którego początki sięgają wczesnych lat 90. To impreza skierowana do młodych wokalistów. Dyrektorem Festiwalu był Stanisław Zieliński. W siedzibie WOK miały miejsce przesłuchania kandydatów z województwa śląskiego, ubiegających się o prawo reprezentowania naszego regionu. Jurorami tego etapu byli instruktorzy WOK: Ryszard Strojec i Ireneusz Barton.²²² Wśród wykonawców zagranicznych na przestrzeni lat znaleźli się reprezentanci z Włoch, Chorwacji, Portugalii, Słowacji, Słowenii, Czech, Rosji i Litwy. W 1999 r. międzynarodowe jury pod przewodnictwem dyrektora Filharmonii Częstochowskiej Leszka Hadriana przesłuchało 54 młodych wykonawców. Koncert galowy przy pełnej widowni w Filharmonii transmitowany był przez I program Telewizji Polskiej, a także w telewizji Polonia. Ponadto każdy z zagranicznych wykonawców otrzymał kasetę z nagraniem filmowym, które miały wyświetlać ich rodzime telewizje.²²³

Impreza z roku na rok cieszyła się większym zainteresowaniem, wzrastała jej ranga oraz poziom wykonywanych utworów. Jednak zmartwieniem organizatorów pozostawały skromne finanse na jej organizację, które opierały się wyłącznie na środkach ofiarowanych przez sponsorów.

---

²²¹ AW, *Pieśni trochę zakłócone*, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 91 (1 IV), s. 1: „Po koncercie przed budynkiem Ośrodka zebrało się kilkunastu młodych, krótko ostrzyżonych mężczyzn z biało-czerwonymi flagami. – Czego mogą chcieć ode mnie skini? – zastanawiała się aktorka, wyglądając przez okno. Okazało się, że do pikiety doszło przypadkiem. – Dzisiaj były obchody 65. rocznicy powstania Obozu Radykalno-Narodowego. Wracając z uroczystości, zobaczyliśmy, że ktoś tu śpiewa piosenki żydowskie. Postanowiliśmy trochę pozakłócić – tłumaczył jeden z mężczyzn. Manifestantów spisała Straż Miejska. Potem spokojnie się rozeszli”.

²²² G. Folaron, *Majowa Nutka*, „Życie Częstochowy” 1999, nr 88 (15 IV), s. 5.

²²³ GRAF, *Majowa gala*, „Życie Częstochowy” 1999, nr 122 (27 V), s. 4.

20 VII 1999 w sali Wojewódzkiego Ośrodka Kultury odbyło się zebranie założycielskie lokalnego oddziału Polskiego Związku Chórów i Orkiestr. Wybrano siedmioosobowy zarząd, którego przewodniczącym został Edward Staniowski, zastępcami Ryszard Strojec (powierzono mu sprawy organizacyjne) i Bartłomiej Pięta (miał czuwać nad stroną muzyczną przedsięwzięć). Dyrektorem artystycznym został Krzysztof Pośpiech. W zarządzie funkcje pełnili także: Lidia Goszczyńska, Janusz Kudła, Zdzisław Lewandowski oraz Jerzy Wojtal. Wszystkie osoby zaangażowane w tworzenie oddziału to znani w środowisku Częstochowy muzycy i animatorzy. Zamierzeniem tego podmiotu było wsparcie organizacyjne i prawne dla kilkudziesięciu chórów i orkiestr dawnego województwa częstochowskiego. Niektóre z nich borykały się z problemami finansowymi, innym groziła likwidacja.

W 1992 r. po raz pierwszy w Częstochowie odbył się Turniej Tańca Towarzyskiego o Puchar Wojewody, organizowany we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Mykanowie oraz gdańskim Klubem Tańca Towarzyskiego Zorba, realizowany zgodnie z przepisami Polskiego Towarzystwa Tanecznego. W turnieju w częstochowskiej Hali „Polonia” udział brali głównie młodzi adepci tańca z województwa częstochowskiego, a także profesjonalni tancerze z polskich filii klubu Zorba. Pierwsza edycja została uznana za jedną z największych krajowych imprez tanecznych kategorii E i D.

Fot. 24. Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego o Puchar Wojewody Częstochowskiego i Wójta Gminy Mykanów (fot. arch. ROK)

Od roku 1994 organizowane były Częstochowskie Spotkania Taneczne „Tańcowa-
dło”, których współorganizatorem był także WOK. Głównym organizatorem była
Szkoła Tańca Warskich, partnerami Stowarzyszenie Sympatyków Zespołów Tanecz-
nych Revirado oraz WarTan w Częstochowie. Do udziału zgłaszali się soliści, duety,
zespoły tańca towarzyskiego nowoczesnego i ludowego z całego kraju. Eliminacje do
pokazów finałowych miały miejsce w siedzibie częstochowskich Technicznych Zakła-
dów Naukowych, a finałowy koncert w Filharmonii Częstochowskiej.

Aktywność szkoleniowa, współpraca z innymi instytucjami polskimi i zagranicznymi

Ważną sferę działalności WOK stanowiła działalność edukacyjna i szkoleniowa
związana z doskonaleniem zawodowym kadr kultury. Ośrodek organizował liczne
szkolenia i kursy dla nowo zatrudnionych dyrektorów gminnych instytucji kultury,
dla instruktorów domów kultury, praktyki zawodowe dla studentów. Doskonalenie za-
wodowe pracowników ośrodków kultury oraz animatorów obejmowało szeroki zakres
tematyczny, związany z bieżącymi problemami środowisk animacji kulturalnej, w tym
szkolenia z zakresu prawa, kodeksu pracy, zagadnień księgowych i archiwizacji.

Kilkudniowy kurs menadżerów kultury, realizowany w roku 1993 we współpracy ze
Studium Menedżerów Kultury przy Ośrodku Badań Rynku Sztuki Współczesnej
w Poznaniu, był ofertą zaproponowaną w odpowiedzi na nowe realia ekonomiczne
w sferze kultury, w których skończyło się finansowanie państwowe na rzecz samorzą-
dowego. Instytucje kultury zostały zmuszone samodzielnie pozyskiwać fundusze
i skrupulatnie liczyć każdą złotówkę. Kurs skierowany był głównie do kadry kierowni-
czej ośrodków kultury, a tematyka zajęć obejmowała takie zagadnienia, jak marketing
kultury, ekonomizacja działań kulturalnych, podstawy prawne, sporządzanie doku-
mentów księgowych oraz zasady prowadzenia państwowej polityki kulturalnej.²²⁴

W tymże roku w ramach planu szkoleń dla przedstawicieli samorządowych insty-
tucji kultury i oświaty zaczęto organizować kilkudniowe Wojewódzkie Szkolenia
Etnograficzne, które odbywały się w siedzibie Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” w Koszę-
cinie. Kierowano je do instruktorów amatorskiego ruchu artystycznego, nauczycieli
oraz osób zainteresowanych prowadzeniem zespołów folklorystycznych.²²⁵

Innymi ważnymi działaniami szkoleniowymi były dwuletni (1993–95) taneczny
kurs kwalifikacyjny, dotyczący tańca towarzyskiego i tańca ludowego, kończący się
uzyskaniem dyplomu Ministerstwa Kultury i Sztuki i wieloetapowy kurs dziennikar-
ski w zakresie prawnych i finansowych aspektów działalności wydawniczej oraz
metod, form i technik pracy dziennikarskiej. Czterodniowe szkolenie dziennikarskie

²²⁴ (pw, zz), *Z działacza – menedżer*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 31 (4 II), s. 1.

²²⁵ (m), *Szkolenie folklorystyczne*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 21 (31 I), s. 4.

WOK, realizowane wspólnie z burmistrzem Woźnik przeznaczone było dla wydawców, redaktorów naczelnych i dziennikarzy gazet samorządowych oraz lokalnych pism. W szkoleniu wzięło udział 20 osób, w większości pracowników urzędów gmin i ośrodków kultury, których władze samorządowe poprosiły o redagowanie pism o miejscowym zasięgu. Było odpowiedzią na potrzeby promocyjne i wydawnicze gmin, gdzie zaczęły powstawać lokalne redakcje prasowe.²²⁶

W 1994 r. boronowski konkurs prezenterów dyskotek, który WOK wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Kultury organizował, zainspirował do zorganizowania cyklu zajęć warsztatowych dla disc-jockeyów²²⁷ (głównie początkujących, ale też tych bardziej doświadczonych). Pierwsze spotkanie odbyło się w listopadzie, a prowadził je członek Krajowej Rady Prezenterów Dyskotek Janusz Kondratowicz.

W roku 1996 planowano także wprowadzić elementy kształcenia zawodowego w formie Studium Prezenterów Dyskotek, do którego np. laureaci boronowskiego konkursu mieli być przyjmowani bez egzaminów wstępnych. Zajęcia planowano zgodnie z programem zatwierdzonym przez Ministerstwo Kultury.²²⁸ Prowadzącymi byli znani muzycy, kompozytorzy, prezenterzy, dziennikarze radiowi i telewizyjni. Cały cykl kształcenia trwał cztery miesiące. Wśród omawianych tematów znalazły się m.in. historia muzyki rozrywkowej, historia nagrań muzycznych czy akustyka. Udział w Studium kończył się egzaminem ustnym oraz zdobyciem specjalnych uprawnień do prowadzenia dyskotek.

Ciekawą inicjatywą szkoleniową był realizowany w 1995 r. dwuletni kurs kwalifikacyjny, dający możliwość wykonywania zawodu instruktora teatrów lalek. Realizowany wspólnie z Teatrem Małych Form „Kleks” oraz Centrum Animacji Kultury w Warszawie. Kurs obejmował ponad 500 godzin zajęć z zakresu reżyserii, nt. pracowni lalkarskiej, a także wiedzę o teatrze i teorii kultury. Ukończenie kursu uprawniało do wykonywania zawodu instruktora teatru lalek i dawało kwalifikacje aktora-lalkarza. Chętni do wzięcia udziału musieli przejść rozmowę kwalifikacyjną.²²⁹ Absolwenci szkolenia, którzy zdali egzamin z wynikiem pozytywnym, otrzymywali certyfikat wydany przez Centrum Animacji Kultury w Warszawie.²³⁰

Innymi ważniejszymi propozycjami szkoleń były warsztaty z marketingu kultury, adresowane do osób decydujących o sytuacji kultury w gminach, przedstawiciele

---

²²⁶ JOL, *Kształcenie kadr dla gminnych organów prasowych*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 45 (23 II), s. 2.

²²⁷ PR, *Dyskotekowy profesjonalizm*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 258 (4 XI), s. 1: „Na pomysł zorganizowania szkolenia dla prezenterów muzyki dyskotekowej wpadłem 4 lata temu – opowiada Ryszard Strojec – instruktor muzyki z WOK. W Gminnym Ośrodku Kultury w Boronowie odbywał się właśnie konkurs dla disc-jockey’ów, na który zgłosiło się bardzo dużo chętnych. Prezentowali różny poziom. Na pierwszy rzut oka widać było, że potrzeba im profesjonalnego szlif [..]. Bywa pan pewnie w wielu dyskotekach? Czasami wpadam na 10 minut, żeby mieć aktualne obserwacje. Zauważyłem na przykład, że disco polo króluje na dyskotekach od Częstochowy po Kłobuck. Natomiast inną muzykę, np. techno słychać na zabawach w Lublińcu, Oleśnie, Boronowie.”

²²⁸ [T. Piersiak] T.P., *Konkurs w dyskotecę*, „Gazeta Wyborcza” 1992, nr 214 (26 IX), s. 2.

²²⁹ (wj), *Szkoła dla lalkarzy*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1995, nr 57 (23 III), s. 3.

²³⁰ WL, *Animatorzy kultury mogą zdobyć lalkarski dyplom*, „Życie Częstochowy” 1995, nr 79 (21 III), s. 9.

administracji samorządowej, państwowej i zakładowej, a także seminarium dla menedżerów kultury.²³¹

Dużym zainteresowaniem cieszyły się sesje szkoleniowe, np. *Kultura a samorząd lokalny*, ciekawe prelekcje, seanse (np. współlistnienie ze swoimi snami, ruchu religijnego Eckankar z USA, opierającego swoją ideologię na naukach mistrzów tybetańskich, który przedstawiła Lily Raymond z Minneapolis) czy seminaria (np. seminarium filmowe pt. *Prowincja w Koniecpolu*, realizowane we współpracy z tamtejszym Dyskusyjnym Klubem Filmowym „Grom”, którego program obejmował trzy dni spotkań, prelekcji oraz projekcji filmowych). Do udziału zaproszeni zostali działacze klubów filmowych z województw: częstochowskiego, kieleckiego, katowickiego, piotrkowskiego oraz lokalna społeczność.²³²

Działalność edukacyjna WOK skupiała się również na prowadzeniu zajęć wzorcowych w zakresie poszczególnych dziedzin sztuki, które stanowiły gotową ofertę do wykorzystania w działaniach gminnych ośrodków. Dodatkowo instruktorzy zatrudnieni w Wojewódzkim Ośrodku Kultury w Częstochowie uczestniczyli w komisjach konkursowych jako specjaliści różnych dziedzin. Ponadto WOK udzielał swojego wsparcia w zakresie rekomendowania kandydatur na stanowiska kierownicze w obszarze działalności kulturalnej.

Wojewódzki Ośrodek Kultury w Częstochowie ściśle współpracował z wydziałami kultury urzędów wojewódzkiego i miejskiego, Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym oraz z Kuratorium Oświaty; z miejskimi instytucjami kultury i sztuki, w tym m.in. z Młodzieżowym Domem Kultury, Ośrodkiem Promocji Kultury „Gaude Mater”, Muzeum Okręgowym, Teatrem im. Adama Mickiewicza czy z Filharmonią Częstochowską. W dużym zakresie WOK realizował zadania z udziałem częstochowskich szkół, w tym m.in. z Państwowym Liceum Plastycznym im. J. Malczewskiego w Częstochowie, z Zespołem Szkół Muzycznych im. M. Żebrowskiego, a także z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Częstochowie.

Również klasztor oo. Paulinów na Jasnej Górze, Kuria Metropolitalna oraz Tygodnik Katolicki „Niedziela” stanowiły ważnych partnerów działań podejmowanych przez Wojewódzki Ośrodek Kultury. W działaniach promocyjnych wsparcie stanowiły lokalne media, np. stacje radiowe Fon, City, Radio Częstochowa, regionalny oddział TVP Katowice oraz prasa, w tym „Życie Częstochowy” oraz „Gazeta Wyborcza”.

Z ważniejszych instytucji z kraju, z którymi WOK realizował swoje zadania, należy wymienić Ministerstwo Kultury i Sztuki, Ministerstwem Edukacji, Centrum Animacji Kulturalnej w Warszawie, Państwową Wyższą Szkołę Teatralną im. A. Zelwerowicza, Fundację im. S. Batorego, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Śląski.

²³¹ (wj), *Szkolenie „pracujących” w kulturze*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1995, nr 55 (21 III), s. 2.

²³² Archiwum Regionalnego Ośrodka Kultury, Sprawozdania i plany pracy WOK 1992–1999.

Od samego początku swojej działalności WOK otwierał się na współpracę z różnymi instytucjami, stowarzyszeniami oraz osobami prywatnymi w zakresie szeroko pojętej działalności społeczno-kulturowej, realizując wspólne projekty czy promując amatorski ruch artystyczny.

Ciekawą formę współpracy stanowiły seminaria wyjazdowe dla dyrektorów domów i ośrodków kultury z regionu województwa częstochowskiego, organizowane do wybranych instytucji kultury, m.in. seminarium w Kielcach (1992 r.), w Bielsku Białej (1993 r.), Nowym Sączu (1995 r.) i w Białymstoku (1997 r.). Tego typu wizyty studyjne służyły poszerzaniu kontaktów zawodowych, wymianie doświadczeń oraz promowaniu zarówno rodzimych tradycji, jak i tradycji innych regionów Polski. Dzięki nawiązaniu nowych relacji zagościły w naszym regionie m.in. amatorski teatr z Tykocina i Zespół Pieśni Białoruskiej „Małanka”, a kilkakrotnie z występami przyjeżdżał Zespół Estrady Domu Kultury w Pińczowie.

We wrześniu 1994 r. na zaproszenie WOK przybyła do Częstochowy 50-osobowa delegacja dyrektorów oraz pracowników domów i ośrodków kultury województwa katowickiego, która poznawała placówki kulturalne województwa częstochowskiego, konfrontując własne doświadczenia, ale także poszukując kontaktów i możliwości wzajemnej współpracy obu województw. Goście ze Śląska odwiedzili Wojewódzki Ośrodek Kultury, Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater”, Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną oraz prywatny Teatr Lalki i Aktora, prowadzony przez Grzegorza Lewandowskiego. Szczególne zainteresowanie wzbudziła działalność i sposób zarządzania Domu Kultury Huty Częstochowa, który był jedną z dwóch zakładowych instytucji kultury działających w województwie częstochowskim. Delegaci zapoznali się także z funkcjonowaniem ośrodków kultury w Żarkach, Myszkowie i Koniecpolu, gdzie podczas wizyt towarzyszył im dr Piotr Zaborny, dyrektor Centrum Animacji Kultury w Warszawie, który podjął dyskusję na temat zmian w ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.²³³ Uczestnikami spotkania byli również naczelnicy wydziałów kultury z Jaworzna i Rudy Śląskiej oraz zastępca dyrektora Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach Andrzej Wilk. Goście podkreślali wartość istnienia takiej instytucji kultury jaką był WOK, koordynującej i wspierającej pracę ośrodków w regionie, ubolewając jednocześnie, że w Katowicach instytucję podobnego typu – Wojewódzki Ośrodek Kulturalno-Oświatowy właśnie zlikwidowano. Jej obowiązki miała przejąć Macierz Śląska, ale ostatecznie rolę koordynacyjną oraz edukacyjną przejęło Centrum Kultury w Mysłowicach, prowadzone przez Jacka Turalikę, przewodniczącego regionalnego oddziału Stowarzyszenia Animatorów Kultury.²³⁴

Jesienią 1995 roku grupa pracowników i administratorów placówek kultury województwa kieleckiego poznawała pracę podobnych instytucji w Częstochowie

²³³ (cz), *Goście „zza między”*, „Trybuna Śląska” 1994, nr 220 (21 IX), s. 4.

²³⁴ [T. Piersiak] (tp), *Ktoś nam zazdrości*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 270 (21 IX), s. 2.

i województwie. Była to forma rewizyty. Ten rodzaj kontaktów wynikał z umowy o współpracy i wymianie kulturalnej podpisanej przez wojewodów obu stron.²³⁵ W efekcie spotkań zaplanowano wymianę zespołów artystycznych i dorobku twórczego, prezentowanych na imprezach sąsiadującego województwa. Strona kielecka bardzo duże zainteresowanie okazała zespołem „Klepisko” z Kłomnic, zapraszając go do udziału w Buskich Spotkaniach Folklorystycznych, dziecięcym zespołem „Concertino” z Borowna, obrzędowym widowiskiem *Wesele częstochowskie* (organizacja WOK) oraz poplenerową wystawą malarstwa i fotografii *Ameliówka '95* (pleneru organizowanego przez WOK). Uwagę zwróciły także przedsięwzięcia artystyczne galerii Lonty-Petry czy Spotkania Jazzowe w Rudnikach. Goście z uznaniem wyrażali się na temat oferty kulturalnej naszego województwa, podkreślając chęć zacieśnienia współpracy.²³⁶

Z kolei wiosną 1996 roku animatorzy oraz pracownicy samorządowych instytucji kulturalnych działających w regionie, w tym WOK, wybrali się z wizytą do województwa nowosądeckiego. Celem było nawiązanie kontaktów z tamtejszymi domami kultury, w tym z Wojewódzkim Domem Kultury w Nowym Sączu. Po drodze zwiedzali Zakopane, gdzie spotkali się z Władysławem Hasiorem.²³⁷ Podobna wymiana kulturalna realizowana była z województwem wałbrzyskim.

Współpraca kulturalna, jaką WOK w latach 90. podjął z partnerami z zagranicy, miała charakter wymiany kulturalnej, podczas której można było zaznajomić się z metodami pracy oraz rozwiązaniami problemów działalności kulturalnej w takich krajach, jak Czechy, Ukraina i Francja.

Partnerstwo z Polskim Związkiem Kulturalno-Oświatowym w Czechosłowacji zaowocowało wspólnie organizowanymi plenerami, a także udziałem w konkursach „Sacrum w literaturze” i poetyckim im. H. Poświatowskiej.

W 1992 r. przedstawiciele Wojewódzkiego Ośrodka Kultury razem z dyrektorami Gminnych i Miejsko-Gminnych Ośrodków Kultury uczestniczyli w trzydniowej wizycie w Czeskim Cieszynie, gdzie przybyli na zaproszenie Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego. Pobyt był okazją do zapoznania się ze specyfiką działania domów kultury w Trzyńcu i Karwinie, które na gościach wywarły duże wrażenie wystrojem wnętrza i nowoczesnym sprzętem elektronicznym, a także spektakularnymi działaniami w nich organizowanymi. Nazwane przez uczestników z Polski „czeskiemi pałacami”, wzbudzały podziw i zazdrość, zauważono jednak brak działań edukacyjnych oraz promujących ruch amatorski. Natomiast z dużym uznaniem spotkała się działalność artystyczna czeskiej Polonii, mająca wyłącznie charakter ruchu amatorskiego, a zwłaszcza propagowanie polskości. Grupa z Polski mogła podziwiać występy dziecięcych zespołów tanecznych, obejrzeć przedstawienie teatralne mówione gwarą czy uczestniczyć w koncercie zespołu folklorystycznego „Olza”. Wizyta zaowocowała nawiązaniem nowych kontaktów między gminami województwa częstochowskiego

²³⁵ [T. Piersiak] TP, *Kielecka rewizyta*, „Gazeta Wyborcza” 1995, nr 255 (2 XI), s. 2.

²³⁶ (JP), *Bliżej kieleckiego*, „Dziennik Zachodni” 1995, nr 212 (2 XI), s. 3.

²³⁷ [W. Leszczyński] WL, *Z kulturalną wizytą*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 90 (16 IV), s. 3.

i społecznością polską okolic Cieszyna, które przełożyły się na pomysły zorganizowania pleneru malarskiego w okolicach Jabłonkowa (1993 r.), występu polonijnego zespołu „Lira” z Karwiny w Lublińcu i Woźnikach, sprowadzenia przez WOK do Częstochowy wystawy dziedzictwa kulturowego Polaków z rejonu Czeskiego Cieszyna, obejmującej cenne księgi i wyroby artystyczne. Na koniec pobytu naszej delegacji umówiona została rewizyta gości z Czech, w tym prezesa Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego, z nadzieją na podpisanie formalnej umowy o współpracy z władzami województwa częstochowskiego.²³⁸

Wizyta we Francji w 1994 r. realizowana była na zaproszenie Rady Głównej Departamentu Meurthe-et-Moselle (prefekturą departamentu Meurthe i Mozela jest miasto Nancy). Animatorzy kultury z naszego terenu, odwiedzając różnorodne placówki kulturalne francuskich miast, odkrywali nowe metody pracy.²³⁹ Mogli zapoznać się z modelem animacji społeczno-kulturalnej, który w następnych latach zaczął być zaszczipiany w regionie częstochowskim. Wyjazd do Francji odbył się dzięki porozumieniu podpisanym przez wojewodę częstochowskiego i prezydenta departamentu w Nancy.²⁴⁰ W kilkudniowym pobycie uczestniczyło 17 dyrektorów miejskich i gminnych ośrodków kultury, a także przedstawiciele Wydziału Kultury i Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie, w tym wojewoda Jerzy Guła. W programie pobytu przewidziano wizyty w instytucjach kultury, spotkania z władzami departamentu oraz lokalnymi działaczami stowarzyszeń kulturalnych.²⁴¹ Nasi delegaci wzięli też udział w obchodach dorocznego święta muzyki oraz jubileuszu istnienia Teatru Pasyjnego, który z tej okazji wystawił *Pasję Chrystusa*.

Pobyt w Nancy przyniósł efekty. Na oficjalnym przyjęciu wydanym przez przewodniczącą rady głównej departamentu ustalono, że 17 gmin naszego terenu prześle konkretne propozycje do rady, a ta przekaże je francuskim gminom o podobnej strukturze gospodarczo-kulturalnej. Padł również pomysł utworzenia w Częstochowie Polsko-Francuskiego Ośrodka Kultury i Turystyki. Natomiast wojewoda częstochowski zaprosił artystów plastyków z Nancy do udziału w Ogólnopolskim Plenerze

---

²³⁸ [T. Piersiak] T.P., *Wymiana kulturalna – była czy będzie?*, „Gazeta Wyborcza” 1992 (14 XII), s. 2.

²³⁹ T. Piersiak, *Śladami króla Stanisława*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 175 (29 VII), s. 5. Maja Chadryś – instruktorka WOK: „Gospodarze prezentowali nam ... bibliobus – obwoźną bibliotekę, podobną do tych, jakie działały w Polsce chyba w czasach stalinowskich. Powiedziano nam, że takie ruchome placówki pojawiły się we Francji po I wojnie światowej jako dar Stanów Zjednoczonych dla wyniszczonego kraju”.

²⁴⁰ Tamże. Anna Operacz – dyrektorka WOK: „Baliśmy się, że dorobek kulturalny gospodarzy zawstydzi nas. Myśleliśmy, że zastaniemy szokujące bogactwo, przy którym w pełni ujawni się ubóstwo naszych placówek”.

²⁴¹ ECH, *Oferta kulturalna naszego regionu zawitała do Francji*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 144 (21 IV), s. 3. Anna Operacz, dyrektorka WOK mówiła: „Sądzę, że nasz pobyt w Departamencie Meurthe (Nancy) przyczyni się do przeniesienia dobrych doświadczeń współpracy polskich i francuskich samorządów na płaszczyznę pracy kulturalnej. Jedziemy podpatrzeć sposoby funkcjonowania tamtejszych rozwiązań w dziedzinie wspierania twórczości artystycznej i upowszechniania kultury, zważając jednocześnie ofertę placówek, zespołów i twórców naszego województwa”.

Malarskim „Jurajska Jesień”, a także plastyków nieprofesjonalnych do uczestnictwa w podobnej imprezie organizowanej przez WOK.

Ciekawą inicjatywą były także zagraniczne seminaria wyjazdowe w ramach współpracy z partnerami z obwodów smoleńskiego w Rosji oraz kijowskiego i lwowskiego na Ukrainie. Jesienią 1995 r. 25-osobowa grupa samorządowych pracowników kultury, w tym dyrektorka WOK Anna Operacz oraz dyrektorzy gminnych ośrodków kultury wyjechali na pięć dni do Lwowa. Wizyta odbyła się na zaproszenie lwowskiego wojewody Mikołaja Gorinia. Wyjazd przedstawicieli naszego regionu był skutkiem istniejącej i obowiązującej od kilku lat umowy o współpracy województwa częstochowskiego z obwodem lwowskim. Efektem tej umowy był m.in udział dzieci i młodzieży lwowskiej w koloniach letnich, zorganizowanych przez Hutę Częstochowa.

W programie pięciodniowego pobytu na Ukrainie przewidziano spotkania z przedstawicielami administracji wojewódzkiej, w tym także z konsulem generalnym RP we Lwowie. Uczestnicy spotkania zwiedzali Lwów śladami kultury polskiej, odwiedzili również miejski teatr. Duże wrażenie na gościach z Polski wywarł ośrodek kultury w Truskawcu oraz Borysławiu, gdzie prezentowały się lokalne zespoły artystyczne.²⁴²

Z kolei w ramach podjętej współpracy z Wydziałem Kultury Administracji Obwodu Smoleńskiego WOK typował częstochowskich artystów, których prace wystawiane były w Smoleńsku, np. podczas Festiwalu Fotografii czy międzynarodowego pleneru „Smoleńska Jesień” 1997.

Od roku 1993 WOK wydawał adresowy informator kulturalny instytucji kultury województwa częstochowskiego, w którym znalazły się dane teleadresowe wszystkich funkcjonujących w województwie instytucji kulturalnych, w tym świetlic wiejskich, klubów, stowarzyszeń, bibliotek i kin. Wydawnictwo miało służyć lepszej wzajemnej współpracy wszystkich instytucji i podmiotów działających na rzecz rozwoju kulturalnego.

W wyniku reformy administracyjnej z 1 stycznia 1999 Częstochowa utraciła status stolicy województwa. Stała się miastem na prawach powiatu, włączonym do województwa śląskiego. Efektem zmian było zmniejszenie roli wojewody na rzecz marszałka województwa i samorządu wojewódzkiego. Część obiektów dotąd będąca w gestii wojewody przeszła pod zarząd poszczególnych szczebli samorządowych.

Z końcem stycznia 1999 r. marszałek województwa śląskiego Jan Olbrycht przekazał pisemną informację na temat nowego organizatora Ośrodka, którym z dniem 1 stycznia 1999 stało się województwo śląskie. Należało przygotować nowy statut oraz wprowadzić nowy rejestr instytucji. Poproszono dyrektorkę WOK Annę Operacz o proponowanie zmian w dotychczasowym statucie wraz z ich uzasadnieniem. Do czasu dokonania czynności reformujących – statuty, regulaminy oraz inne przepisy organizacyjne zachowywały swą dotychczasową moc.²⁴³

²⁴² DOR, *Samorządowi pracownicy kultury z wizytą we Lwowie*, „Życie Częstochowy” 1995, nr 276 (10 X), s. 2.

²⁴³ Archiwum WOK, sygn. KL. II-4011/2/99, pismo Marszałka Województwa Śląskiego, Katowice, 28 stycznia 1999.

Wraz z powyższymi zmianami organizacyjnymi WOK pragnął zachować swój tryb działania, szczególnie w zakresie szkoleniowym, i jednocześnie poszerzyć obszar działalności na teren całego województwa śląskiego.

Dyrektorka Anna Operacz w odpowiedzi skierowanej do marszałka Olbrychta, wyjaśniała, że Ośrodek organizuje od wielu lat imprezy o zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz cykl szkoleń, które mogą być przydatne instytucjom całego województwa śląskiego. Takie ujęcie podyktowane było planami, ukierunkowanymi na współdziałanie oraz integrację całego regionu województwa śląskiego. Jednocześnie podkreślony został fakt, że podporządkowanie Ośrodka Samorządowi Województwa śląskiego da szansę na promocję kultury regionu częstochowskiego i powiatów ościennych na terenie województwa śląskiego.²⁴⁴

Uchwałą z 4 września 2000 Sejmik Województwa Śląskiego dokonał zmiany nazwy Wojewódzkiego Ośrodka Kultury na Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie. Tym samym zmienił się status instytucji.

Przemiany administracyjne wpływały także na niepewność budżetu na bieżące utrzymanie i działalność Ośrodka. W nowym roku budżetowym dawne wojewódzkie instytucje kultury miały otrzymać najwyżej trzy czwarte pieniędzy z zeszłego roku, co pozwalało jedynie na utrzymanie budynków i wypłatę pensji.²⁴⁵ Ta sytuacja zmuszała Ośrodek do poszukiwania rozwiązań, które wspierałyby finanse instytucji, m.in. poprzez komercyjny wynajem sali, sprzętu, usługi audio, studia fotograficznego, jak również szukanie darczyńców dla realizacji większych działań.

Wojewódzki Ośrodek Kultury w Częstochowie pomimo trudności budżetowych współpracował z samorządami lokalnymi, włączał się w projektowanie działalności kulturalnej gminnych ośrodków kultury, udzielał porad w doborze form, metod i środków funkcjonowania. W powyżej opisanym okresie WOK pełnił jednak rolę bardziej partnerską i wspierającą w stosunku do placówek kultury w regionie, niż nadzorczą jak w latach ubiegłych.

---

²⁴⁴ Archiwum WOK, sygn. 076/3/99, pismo dyrektorki Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Częstochowie Anny Operacz, Częstochowa 15.02.1999 r.

²⁴⁵ „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 48 (26 II).

Rozdział IV

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie

Karolina Mrugalska

Powołanie Ośrodka do życia, zadania i zakres działań

W roku 2000 dokonano zmiany nazwy z Wojewódzkiego Ośrodka Kultury na Regionalny Ośrodek Kultury.²⁴⁶ Nadano instytucji nowy statut, w którym znalazł się zapis, że Ośrodek jest wojewódzką samorządową instytucją kultury z siedzibą w Częstochowie, jej teren działania obejmuje obszar województwa śląskiego. Ustanowiono także zakres działania Ośrodka; znalazły się w nim:

- „1. Rozpoznawanie, rozwijanie i zaspokajanie potrzeb i zainteresowań kulturalnych mieszkańców województwa śląskiego oraz integracja działań na rzecz rozwoju kulturalnego.
2. Wspieranie amatorskiej twórczości artystycznej oraz promocja wartościowych dokonań i inicjatyw kulturalnych.
3. Ochrona tradycji i dziedzictwa kulturowego zwłaszcza w zakresie folkloru, sztuki ludowej oraz rękodzieła ludowego i artystycznego ze szczególnym uwzględnieniem częstochowskiego obszaru kulturowego.”²⁴⁷

Zadania te Regionalny Ośrodek Kultury, zgodnie ze statutom, realizuje poprzez:

- „1. współpracę z gminami i powiatami, instytucjami kultury, stowarzyszeniami społeczno-kulturalnymi i naukowymi, organizacjami amatorskiego ruchu artystycznego oraz związkami twórczymi w zakresie programowania i realizacji przedsięwzięć kulturalnych,

---

²⁴⁶ Zmiana ta została odnotowana w „Życiu Częstochowy i Powiatu Częstochowskiego” z dnia 3.10.2001: „Wojewódzki Ośrodek Kultury zmienił nazwę. Stało się tak, gdyż zmianę przegłosował 4 września Sejmik Województwa Śląskiego. Placówka będzie odtąd ROK-iem: Regionalnym Ośrodkiem Kultury w Częstochowie. Uporządkowanie to było konieczne, dawna nazwa była pozostałością czasów, kiedy podjasnogórski gród miał status miasta wojewódzkiego. Na pewno korzystający z ROK-u nadal znajdą tu merytoryczną opiekę, fachowe porady oraz interesujące wystawy.”

²⁴⁷ Uchwała nr 1/23/3/2000 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 4 września 2000 w sprawie zmiany nazw Wojewódzkich Ośrodków Kultury w Bielsku Białej i Częstochowie na Regionalne Ośrodki Kultury i nadania Ośrodkom statutow.

2. organizowanie doskonalenia i dokształcania zawodowego i specjalistycznego oraz udzielania pomocy instrukcyjno-metodycznej i programowej,
3. dokumentowanie, gromadzenie i upowszechnianie dóbr kultury,
4. tworzenie baz danych oraz przetwarzanie w celu diagnozowania i prognozowania potrzeb kulturalnych,
5. edukację kulturalną i wychowanie przez sztukę ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży,
6. organizowanie stałych form prezentacji dorobku i osiągnięć amatorskiego ruchu artystycznego oraz promowanie najbardziej wartościowych dokonań twórców i zespołów,
7. wypracowywanie i upowszechnianie nowych form i metod pracy w kulturze, szczególnie przy wykorzystaniu nowoczesnych środków techniki,
8. współdziałanie w zakresie krajowej i zagranicznej wymiany kulturalnej,
9. prowadzenie działalności informacyjno-wydawniczej.”²⁴⁸

8 lipca 2009 dokonano zmian i uchwalono nowy statut, jednak zakres działań i zadania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie pozostały niezmiennione.²⁴⁹

W czasie wejścia tej uchwały w życie dyrektorką Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie była Anna Operacz. Od roku 2014 do chwili obecnej stanowisko to zajmuje Małgorzata Majer.

W roku 2001 Zarząd Województwa Śląskiego powołał Radę Programową Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie; miała ona za zadanie opiniować merytoryczne plany Ośrodka oraz dbać o poziom, społeczny wizerunek oraz promocję instytucji.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie w roku 2010 świętował 35-lecie działalności. Wydano wówczas broszurę przedstawiającą historię instytucji.²⁵⁰ Przy okazji jubileuszu ukazało się kilka artykułów w miejscowej prasie podsumowujących działania ośrodka na przestrzeni lat.²⁵¹

Regionalny Ośrodek Kultury prowadził szeroką działalność w terenie poprzez współorganizację wydarzeń i wsparcie merytoryczne ośrodków kultury, gmin, powiatów, stowarzyszeń oraz organizacji amatorskiego ruchu artystycznego północnego subregionu województwa śląskiego. Misja Regionalnego Ośrodka Kultury realizowana była w takich dziedzinach jak: film, fotografia, muzyka, teatr, taniec, plastyka oraz

²⁴⁸ Tamże, rozdział III, punkt 4.

²⁴⁹ Uchwała nr III/40/13/2009 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 8 lipca 2009 roku w sprawie nadania statutu Regionalnemu Ośrodkowi Kultury w Częstochowie.

²⁵⁰ *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie 1975–2010*, red. A. Woźniak, Częstochowa 2010.

²⁵¹ Między innymi w artykule, który ukazał się w „Gazecie Częstochowskiej”, można przeczytać: „Szczególnie bogaty repertuar działań muzycznych proponował Ryszard Strojec. Za jego zaproszeniem w Częstochowie i okolicy gościli m.in. Jarosław Kukulski, Jerzy Kondratowicz, Wojciech Mann, Bogusław Kaczyński. Strojec był twórcą lub współtwórcą licznych przedsięwzięć, w tym eliminacji wojewódzkich do Ogólnopolskiego Konkursu Piosenki Radzieckiej, Koncertu Młodych Wokalistów „Talenty”, Prezentacji Orkiestr Dętych, Ogólnopolskiego Festiwalu Pieśni Liturgicznej i Pielgrzymkowej „Gaudium et Gloria”, Wojewódzkiego Konkursu Pianistów Jazzowych, Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Chóralnych i Wokalnych, eliminacji do Ogólnopolskiego Konkursu Kolęd i Pastoralek.” „Gazeta Częstochowska” 2010, nr 49.

kultura ludowa. Ważnym zadaniem ośrodka jest także edukacja kulturalna realizowana poprzez szereg projektów, warsztaty tematyczne czy wyjazdy edukacyjne. Współpraca z regionem zaowocowała wieloma imprezami kulturalnymi wspierającymi lokalne ruchy artystyczne.

Miejscami, gdzie kultywowano tradycje i prowadzono działania kulturalne na terenach wiejskich, były: zespoły ludowe, koła gospodyń wiejskich, orkiestry dęte, ochotnicze straże pożarne, kluby senioralne, stowarzyszenia, biblioteki i filie biblioteczne.

Regionalny Ośrodek Kultury współpracował z powiatami województwa śląskiego: częstochowskim, myszkowskim, kłobuckim, tarnogórskim, zawierciańskim.²⁵²

Teatr

Ważnym elementem działalności z dziedziny literatury i teatru były konkursy. Regionalny Ośrodek Kultury był głównym organizatorem oraz gospodarzem eliminacji do Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego „Sacrum w literaturze”, który przeznaczony był dla osób zainteresowanych recytacją, literaturą czy poezją śpiewaną. Wydarzenie zapoczątkowano w 1991 r. jako cykl spotkań i imprez propagujących literaturę. Nagrody przyznawano w dwóch kategoriach: recytacja oraz poezja śpiewana. Istotą konkursu było zachęcenie do poszukiwania w literaturze wartości ważnych w duchowym życiu człowieka, uwrażliwianie na wartości i dokonywane wybory

---

²⁵² Wśród instytucji współpracujących z Regionalnym Ośrodkiem Kultury znalazły się: Miejski Ośrodek Kultury im. Władysława Sebyły w Kłobucku, Gminny Ośrodek Kultury w Krzepicach, Gminny Ośrodek Kultury w Lipiu, Gminny Ośrodek Kultury w Miedźnie, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Pankach, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Przystajni, Gminny Ośrodek Kultury we Wręczycy Wielkiej, Miejski Dom Kultury w Blachowni, Dom Kultury w Koniecpolu, Gminny Ośrodek Kultury w Dąbrowie Zielonej, Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Janowie, Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Kamienicy Polskiej, Gminne Centrum Kultury i Rekreacji w Konopiskach, Gminny Ośrodek Kultury w Kłomnicach, Gminny Ośrodek Kultury w Lelowie, Gminny Ośrodek Kultury w Mstowie, Gminny Ośrodek Kultury w Mykanowie, Gminny Ośrodek Kultury w Olsztynie, Gminne Centrum Kultury, Informacji i Rekreacji w Poczesnej, Gminny Ośrodek Kultury w Przyrowie, Gminny Ośrodek Kultury i Gminna Biblioteka w Rędzinach, Miejski Dom Kultury w Lublińcu, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Woźnikach, Gminny Ośrodek Kultury w Boronowie, Gminny Ośrodek Kultury w Ciasnej, Gminne Centrum Kultury i Informacji w Kochanowicach, Dom Kultur im. W. Roździeńskiego w Koszęcinie, Miejski Dom Kultury w Myszkowie, Miejsko-Gminny Ośrodek Promocji Kultury w Koziegłowach, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Żarkach, Gminny Ośrodek Kultury w Niegowej, Gminny Ośrodek Kultury w Poraju, Miejski Ośrodek Kultury „Centrum” im. Adama Mickiewicza w Zawierciu, Miejski Ośrodek Kultury w Porębie, Miejski Ośrodek Kultury w Łazach, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Ogrodzieńcu, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Szczekocinach, Dom Kultury w Kroczytach, Gminny Ośrodek Kultury we Włodowicach, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Żarnowcu, Tarnogórskie Centrum Kultury, Miejski Ośrodek Kultury w Miasteczku Śląskim, Centrum Kultury „Karolinka” w Radzionkowie, Miejski Dom Kultury w Kaletach, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Krupskim Młynie, Gminny Ośrodek Kultury w Świerklańcu, Biblioteka i Ośrodek Kultury w Tąpkowicach, Gminny Ośrodek Kultury w Tworogu.

życiowe oraz kształtowanie kultury żywego słowa i doskonalenie umiejętności recytatorów i wykonawców poezji śpiewanej. I etap konkursu realizowany był przez instytucje powołane przez wojewódzkie ośrodki lub domy kultury oraz kuratoria oświaty.²⁵³ Szesnastoletnia tradycja konkursu „Sacrum w literaturze” została przerwana w 2008 roku.²⁵⁴

Fot. 25. Maciej Maleńczuk podczas „Sacrum w literaturze”, (fot. arch. ROK)

²⁵³ W 2000 r. odbyła się 9. edycja konkursu, której finał miał miejsce w Teatrze im. A. Mickiewicza w Częstochowie. Wśród organizatorów, poza Regionalnym Ośrodkiem Kultury w Częstochowie, znalazły się m.in.: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Stowarzyszenie Przyjaciół „Gaude Mater”, Śląskie Kuratorium Oświaty. „Sacrum w literaturze” objęte było patronatem Marszałka Województwa Śląskiego oraz ojców paulinów na Jasnej Górze. Wydarzeniom towarzyszyły różnorodne wykłady i warsztaty, m.in.: recital wiolonczelowy S. Rysanowa i L. Grądzman, wernisaż wystawy fotograficznej Stanisława Markowskiego *Ziemia Święta*, warsztaty dla recytatorów pod okiem Artura Barcisia (2000), koncert poetycko-muzyczny *Wielka Pani* w wykonaniu Joanny Szczepkowskiej i Krzysztofa Kolbergera, koncert Sue Rinaldi (2003), wykład *Pojęcie sacrum w ujęciu filozoficznym* poprowadzony przez Pawła Stolarskiego, a także warsztaty pod okiem poety i aktora Bogusława Kierca (2004), warsztaty artystyczne pod przewodnictwem Katarzyny Deszcz (2006), warsztaty artystyczne z Januszem Stolarskim, wystawa malarstwa Zofii Forteckiej *Historie biblijne i świat anielski. Miniatury na szkle*, koncert *Przypadki* w wykonaniu Katarzyny Groniec (2007).

²⁵⁴ Powodem była zbyt mała liczba zgłoszonych uczestników. „Niestety, wraz z napływem zgłoszeń z reszty kraju stawało się dla nas coraz bardziej oczywiste, że liczba uczestników tegorocznej edycji będzie zbyt mała. Recytatorzy z naszego regionu zdominowałyby finał, a to byłoby nie do przyjęcia” – tłumaczyła ówczesna dyrektorka. „Gazeta Wyborcza” 2008, nr 109 (10–11 V).

Twórczość częstochowianki, Haliny Poświatowskiej, była również od wielu lat obecna w Regionalnym Ośrodku Kultury. Jednym z wydarzeń upamiętniających poetkę były Prezentacje Poezji Lirycznej Haliny Poświatowskiej, a także Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej, który w 2000 r. odbył się po raz 24. Celem konkursu było pobudzenie aktywności twórczej, konfrontacje poetyckiej twórczości, promocja utalentowanych poetów i integracja środowisk literackich. Wydarzenia te popularyzowały dorobek literacki artystki, zachęcały do poszukiwań wartościowej literatury.

Fot. 26. Wojciech Pszoniak podczas Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Haliny Poświatowskiej w 2004 r. (fot. arch. ROK)

Fot. 27. Ludmiła Marjańska (fot. arch. ROK)

Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej obejmował kategorie: recytacja oraz poezja śpiewana. Ważne było, by jeden utwór był autorstwa częstochowskiej poetki. Młodzi poeci mieli również możliwość prezentacji swojej twórczości w kategorii debiut oraz po debiucie. Co roku, w ramach wydarzeń towarzyszących, odbywały się warsztaty, wykłady, seminaria, programy poetycko-muzyczne czy spektakle. Wśród nich znalazły się m.in.: *Zanim będziesz u brzegu* – program poetycko-muzyczny w wykonaniu Hanny Banaszak oraz Mirosława Czyżykiewicza (2000), koncert

poetycko-muzyczny w wykonaniu Anny Seniuk, Włodzimierza Nahornego i Janusza Strobla (2001), spektakl sztuki Karola Wojtyły *Hiob* (2003), koncert Doroty Osińskiej i Grupy MoCarta (2004), program poetycko-muzyczny *Stachura, czyli list do pozostałych* (2005), koncert Janusza Radka *Dziękuję za miłość* oraz przejazd autokarem szlakiem Haliny Poświatowskiej (2008)²⁵⁵, koncert *Struny na ziemi* (2012), koncert *Babu Król, czyli Budyń i Bajzel grają Stachurę* (2012), a także wykład Elżbiety Hurnik *Halina Poświatowska – twórczość jako autobiografia*, warsztaty poetyckie prowadzone przez aktorów, program poetycko-muzyczny *Stachura, czyli list do pozostałych* czy wykład *Haiku* poprowadzony przez Leszka Engelkinga, dotyczący poezji japońskiej. Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej w roku 2013 nie odbył się ze względu na brak środków finansowych.

Wśród wydarzeń związanych z Haliną Poświatowską proponowano również regionalne prezentacje recytatorskie i poezji śpiewanej.

Fot. 28. 40. Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej (fot. arch. ROK)

Na stałe w kalendarz wydarzeń artystycznych wpisał się również Ogólnopolski Konkurs Recytatorski, do którego eliminacje regionalne odbywały się w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie. Uczestnicy zgłaszali swój udział w kategoriach: turniej recytatorski, turniej „wywiedzione ze słowa”, turniej teatrów jednego aktora, turniej poezji śpiewanej. W 2011 r. przy okazji przygotowań do eliminacji w ramach 56. edycji Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego powstał pomysł

²⁵⁵ Koncert odbył się w Teatrze im. A. Mickiewicza w Częstochowie przy współpracy Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie oraz „Gazety Wyborczej”.

zorganizowania poetyckiej gry miejskiej pod hasłem *Wiersz łąp jak oddech...* Uczestnicy mieli za zadanie znalezienie ukrytych w sześciu różnych miejscach Częstochowy fragmentów wiersza Czesława Miłosza oraz wklejenie ich w odpowiedniej kolejności, zgodnie z oryginalnym tekstem, na specjalną kartę konkursową.

Fot. 29. Leszek Długosz podczas Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego (fot. arch. ROK)

Wśród wydarzeń znalazł się również Rejonowy Konkurs Recytatorski dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, który odbywał się na zasadzie czterostopniowych eliminacji: szkolnych, gminnych, powiatowych i miejskich oraz rejonowych. Finał konkursu odbywał się w Regionalnym Ośrodku Kultury, a laureaci etapu rejonowego byli promowani do Ogólnopolskiego Dziecięcego Festiwalu Słowa w Starachowicach. W roku 2013 konkurs ten po raz pierwszy odbył się pod nazwą Regionalne Spotkania Młodych Recytatorów „Wrażliwość na słowa”. Przez lata zyskał wielu sympatyków, a uczniowie mieli możliwość konfrontacji swoich umiejętności.

Prezentacje recytatorskie dla najmłodszych w ramach Regionalnego Konkursu Recytatorskiego „Bajkowy świat recytatora z przedszkola”.²⁵⁶ W konkursie mogły wziąć dzieci w wieku 5–6 lat, a celem było rozwijanie wrażliwości na słowo wśród dzieci w wieku przedszkolnym, popularyzacja literatury dziecięcej i odkrywanie młodych talentów.

²⁵⁶ W 2014 r. odbyła się druga edycja Regionalnego Konkursu Recytatorskiego „Bajkowy świat recytatora z przedszkola”.

Młodzi artyści mieli możliwość pokazania swoich umiejętności podczas Przeglądu Małych Form Teatralnych w Języku Angielskim „Meeting Drama”²⁵⁷. W latach późniejszych odbywał się Przegląd Małych Form Teatralnych i Wokalnych w Języku Angielskim „Meeting Drama & Music”. Przegląd adresowany był do uczniów klas IV–VI szkół podstawowych, uczniów gimnazjów oraz szkół ponadpodstawowych.²⁵⁸

Poza działalnością konkursową instytucja była miejscem, do którego chętnie przybywano na liczne spektakle teatralne.²⁵⁹ Przedstawienia te adresowane były do szerokiego grona odbiorców, a niektóre powstawały ze specjalną dedykacją dla najmłodszej publiczności, tak jak m.in. bajka teatralna *Koziołek Matołek*. Wśród spektakli wystawionych w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie znalazły się m.in. występ teatralny *Grzech* w wykonaniu Wioletty Komar (2008), spektakl teatralny *Pieta* w reżyserii Zenona Fajera, w wykonaniu krakowskich aktorów Teatru Otwartego (2011).

Liczne warsztaty teatralne, poetyckie, recytatorskie czy spotkania autorskie gromadziły licznych zainteresowanych i wpływały na promocję kultury żywego słowa.²⁶⁰ Wśród nich znalazły się m. in.: warsztaty recytatorskie z aktorem Marianem Florkiem (2004), warsztaty recytatorskie i artystyczne z Robertem Dorosławskim (2004), warsztaty teatralne z Anną Biernacką (2006), *Jesienne warsztaty literackie* – prowadzonej przez Jakuba Winiarskiego (2006), spotkanie poetyckie z Wiolettą Grzegorzewską (2006), spotkanie literackie Altei Leszczyńskiej oraz Tomasza „Aztzentego” Barańskiego pod egidą Literackiego Towarzystwa Wzajemnej Adoracji „Li-Twa” (2009), warsztaty teatralne, które poprowadziła Grażyna Tabor (2010), wieczór autorski poetki Jolanty Sowińskiej-Gogacz (2011).

ROK włączał się również w projekt „Przychodnia poetycka”, Festiwal Dekonstrukcji Słowa „Czytaj”²⁶¹, Przegląd Małych Form „Terapia przez sztukę” dla uczniów szkół i ośrodków wychowawczych dla osób z niepełnosprawnościami.

ROK był jednym z organizatorów Turnieju Wiedzy Literackiej i Historycznej, który corocznie dotyczył innego tematu, wśród nich znalazły się na przykład: *Życie i twórczość Stanisława Wyspiańskiego* (2001), *Jubileusz bohatera – ojciec Augustyn Kordecki, pierwszy komendant jasnogórskiej twierdzy* (2003), *60. rocznica Powstania Warszawskiego* (2004), *Powstanie listopadowe w dziejach narodu polskiego* (2006), *Rok 1918, Polska niepodległa i jej*

---

²⁵⁷ II edycja miała miejsce w 2006 r.

²⁵⁸ Przegląd Małych Form Teatralnych i Wokalnych w Języku Angielskim zapoczątkowano w 2011 r., do pierwszej edycji zgłoszono 20 przedstawień i 20 wokalistów.

²⁵⁹ W Regionalnym Ośrodku Kultury można było zobaczyć m.in. takie przedstawienia jak: *Posługa* w wykonaniu Teatru Obrzędowego „Grusza” z Rzerzeczyc; *Hiob*, którego podstawą były teksty Karola Wojtyły, czy *Słowa Nadziei*. Zespół Obrzędowy „Borowianki” z Borowna na scenie ROK-u zaprezentował *Ostatni różaniec*.

²⁶⁰ Spotkania te prowadzili poeci, aktorzy, artyści związani z teatrem i literaturą, m.in. Wojciech Kass, Wioletta Grzegorzewska, Wiesław Komasa i Leszek Engelking.

²⁶¹ Wydarzenia w ramach tego projektu proponowane przez ROK, to m.in. seans filmowy *Nagi lunch* (2011), warsztaty książki dotykowej oraz koncert Bionulor (2014).

twórcy (2008), *Halina Poświatowska, to jest podobno człowiek... Życie na krawędzi* (2010), *Powstanie Warszawskie – nadzieja wolności i tragedia* (2014).

W 2001 r. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wraz z Teatrem im. Adama Mickiewicza w Częstochowie zorganizował I Wojewódzkie Warsztaty Teatralne.

W Regionalnym Ośrodku Kultury odbywały się również zajęcia teatralne dla dzieci i młodzieży. W roku 2014 zaproponowano cykl warsztatów recytatorskich „Magia słowa”, a także „Teatralne laboratorium” obejmujące naukę podstawowego warsztatu aktorskiego, pracę z partnerem scenicznym, kształtowanie świadomości scenicznej czy prezentację różnorodnych technik aktorskich. „Teatralne laboratorium” poprowadził reżyser teatralny Michał Rzepka.

Regionalny Ośrodek Kultury włączył się w akcję „Cała Polska czyta dzieciom” wraz z innymi ośrodkami działającymi na terenie Częstochowy.²⁶² W roku 2003 zaproponowano cykl spotkań, podczas których znani aktorzy, recytatorzy oraz autorzy książek czytali dzieciom.²⁶³

Równie ciekawym wydarzeniem było zaproszenie w ramach ferii, dzieci z mniej zamożnych rodzin, na spektakl *Kukuryku na patyku*. Poza udziałem w przedstawieniu każdy uczestnik otrzymał maskotkę i książkę *Wesoły zwierzynek* Tadeusza Szymy.²⁶⁴

Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej, zapoczątkowany w latach 70. XX w. ulegał nieustannym przemianom, w 2015 r. doczekał się 36. edycji. Konkurs, mający na celu pobudzanie wrażliwości i aktywności twórczej w dziedzinie poezji, promocję młodych talentów, a także integrację środowisk twórczych, gromadził liczne grono zainteresowanych poetów²⁶⁵ i zyskał wielkie uznanie w Polsce i za granicą.²⁶⁶ Zgłoszone prace oceniali wybitni specjaliści w dziedzinie poezji – poeci, krytycy literaccy, eseiści, publicyści, literaturoznawcy.²⁶⁷ Konkursowi towarzyszyły liczne wydarzenia artystyczne²⁶⁸, a jego zwieńczeniem była Gala Finałowa, podczas której ogłaszano wyniki i zapraszano gwiazdę wieczoru związaną z piosenką poetycką. Program artystyczny uroczystości finałowych zapewniali aktorzy teatru częstochowskiego. Ogólnopolskiemu Konkursowi Poetyckiemu im. Haliny Poświatowskiej

---

²⁶² Organizatorami spotkań w ramach akcji „Cała Polska czyta dzieciom” byli: Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Biblioteka Publiczna im. W. Biegańskiego, Stowarzyszenie Przyjaciół „Gaude Mater”.

²⁶³ Wśród osób, które czytały dzieciom bajki, znaleźli się m.in.: Marek Ślosarski, Małgorzata Sętowska, Małgorzata Nowakowska-Karczewska, Agata Wrońska, Mateusz Bator, Czesława Monczka, Karolina Siudeja, Piotr Szmidla, Ewelina Stawicka.

²⁶⁴ Spotkanie zostało zorganizowane przez Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater” oraz wydawnictwo Biogram.

²⁶⁵ Konkurs był skierowany do osób powyżej 16 roku życia z kraju i z zagranicy, piszących w języku polskim. Zgłoszeń dokonywano w dwóch kategoriach: „debiut” oraz „po debiucie”.

²⁶⁶ O popularności konkursu świadczy fakt, że prace służyły zarówno w Polsce, jak i w Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych.

²⁶⁷ Wśród zacnego grona jurorów znaleźli się m.in.: Wojciech Kass, Marcin Orliński, Joanna Mueller, Elżbieta Wojnarowska, Janusz Drzewucki, Paweł Majerski, Joanna Orska, Marcin Sendeki.

²⁶⁸ Konkurs poezji śpiewanej, wernisaże, warsztaty literackie, koncerty, programy artystyczne

towarzyszyły liczne wydarzenia, koncerty, warsztaty, spotkania poetyckie, m.in: koncert Janusza Radka (2015), koncert Marcina Świetlickiego z zespołem „Zgniłość” (2017), program poetycko-muzyczny *Moja dobra droga* w wykonaniu Włodzimierza Galickiego i Artura Modrzejewskiego (2018), koncert *Pieśni Piwnicy pod Baranami* w wykonaniu Agaty Ślęzyk (2018), spektakl muzyczny *Właśnie kocham. Poświatowska* w reżyserii i wykonaniu Małgorzaty Bańki oraz koncert *Milczenie syren* w wykonaniu Magdaleny Cieleckiej i Michała Pepola (2019).

Zamiłowanie do literatury, pielęgnowały również organizowane przez Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie Regionalne Spotkania z Poezją i Prozą „Wrażliwość na słowa” adresowane do dzieci i młodzieży. Konkurs był skierowany do mieszkańców pięciu powiatów: częstochowskiego, kłobuckiego, lublinieckiego, myszkowskiego, zawierciańskiego.²⁶⁹ Celem konkursu było pobudzenie zainteresowania dzieci i młodzieży sztuką mówienia scenicznego i recytacji, a także Regionalny Ośrodek Kultury był również organizatorem eliminacji wojewódzkich Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego.²⁷⁰

Wśród licznych konkursów i wydarzeń znalazły się również: Przegląd Małych Form Teatralnych i Wokalnych w Języku Angielskim „Music and Drama Teens Festival”, w którego organizacji Regionalny Ośrodek Kultury uczestniczył w 2015 r.²⁷¹ oraz Wojewódzki Przegląd Amatorskich Zespołów Teatralnych w Częstochowie „Zezowate oko” zorganizowany po raz pierwszy w 2019 r. we współpracy z Zespołem Szkół im. B. Prusa w Częstochowie.²⁷²

W działalności Regionalnego Ośrodka Kultury znalazły się również wieczory poetyckie, m.in. w 2018 r. spotkanie poświęcone twórczości poety Władysława Sebyły;²⁷³ w 2019 r. spotkanie literackie z cyklu „Śląsk w literaturze i kulturze”.²⁷⁴

---

²⁶⁹ „Wrażliwość na słowa” odbywała się w kilku etapach, a najlepsi uczestnicy prezentowali się podczas finału w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie. Spotkania te realizowały cele: pielęgnowanie kultury języka, pobudzenie zainteresowania sztuką mówienia oraz umożliwienie wymiany doświadczeń pomiędzy dziećmi i młodzieżą. Wydarzenie to cieszyło się niegasnącym zainteresowaniem, a w roku 2020 zostało zorganizowane po raz trzydziesty drugi.

²⁷⁰ W 2020 r. odbyła się 65. edycja konkursu, który został przeprowadzony w czterech kategoriach: turniej recytatorski, turniej poezji śpiewanej, turniej teatrów jednego aktora, wywiedzione ze słowa. Konkurs był adresowany do amatorów, uczniów szkół ponadpodstawowych, studentów i osób dorosłych.

²⁷¹ Wydarzenie było kontynuacją zapoczątkowanego w roku 2011 Przeglądu Małych Form Teatralnych i Wokalnych w Języku Angielskim Meeting Drama & Music.

²⁷² Konkurs adresowany był do amatorskich grup teatralnych działających na terenie województwa śląskiego. Miał na celu poszukiwanie i promocję najciekawszych osobowości, rozwijanie wrażliwości estetycznej, a także inspirowanie do nowych form pracy.

²⁷³ Spotkaniu z książką *Władysław Sebyła. Lektury*, pod redakcją Joanny Kisiel oraz Elżbiety Wróbel, towarzyszyła dyskusja na temat twórczości poety, w której udział wzięły autorki publikacji, oraz koncert w wykonaniu uczniów Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie.

²⁷⁴ Spotkanie odbyło się w ramach obchodów 100-lecia Powstań Śląskich, uczestnikami byli prof. dr hab. Marian Kisiel i dr Elżbieta Wróbel.

Plastyka

Regionalny Ośrodek Kultury poprzez liczne konkursy plastyczne zachęcał mieszkańców województwa śląskiego do konfrontacji umiejętności plastycznych. Wojewódzki Konkurs Plastyczny na Świąteczną Kartę Wielkanocną przypominał o polskich obrzędach i tradycjach związanych z tymi świętami.²⁷⁵ Innym konkursem propagującym zwyczaje i tradycje był, organizowany we współpracy z Miejskim Domem Kultury w Lublińcu, Wojewódzki Konkurs Plastyczny na Kartę Bożonarodzeniową czy przy współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Dąbrowie Zielonej – Konkurs na Palmę, Pisanekę i Marzannę.²⁷⁶ Wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Dąbrowie Zielonej ROK organizował Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Papierowy świat”, który na stałe wpisał się w konkursowy kalendarz instytucji. Z kolei Wojewódzki Konkurs Plastyczny dla Dzieci Sprawnych Inaczej i Specjalnej Troski adresowany był do uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjów specjalnych z terenu województwa śląskiego. Zwieńczeniem tego konkursu było uroczyste wręczenie nagród wraz z otwarciem wystawy pokonkursowej.²⁷⁷

Regionalny Ośrodek Kultury był współorganizatorem Jurajskiego Konkursu Plastycznego „Maska kolędnicza”²⁷⁸, „Tradycyjne ozdoby choinkowe” i „Jurajskie inspiracje”, Przeglądu Twórczości Dziecięcej Zespołów Plastycznych Województwa Śląskiego w Lublińcu²⁷⁹, Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego o Tematyce Ekologicznej w Niegowie, Jurajskiego Konkursu Malarskiego „Jurajskie klimaty”²⁸⁰.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był jednym z organizatorów Powiatowego Konkursu Plastycznego na Plakat o Tematyce Ekologicznej „Chrońmy

---

²⁷⁵ Współorganizatorzy Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego na Świąteczną Kartkę Wielkanocną: Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie oraz Miejski Dom Kultury w Lublińcu. Skierowany był do dzieci i młodzieży, a jako cel stawiał sobie pobudzenie wyobraźni i kreatywności, ale również zainteresowanie polskimi tradycjami i obrzędami wielkanocnymi. Grand Prix było równoznaczne z publikacją najlepszej kartki na łamach przedświątecznego wydania „Gazety Wyborczej” jako dodatku w formie życzeń.

²⁷⁶ Uczestnicy konkursu prześcigali się w tworzeniu barwnych ozdób, a tym samym poznawali tradycje regionu. Konkursowi towarzyszyła wystawa prac, co stanowiło istotny czynnik w propagowaniu polskich zwyczajów.

²⁷⁷ W 2000 r. odbyła się 5. edycja Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego dla Dzieci Sprawnych Inaczej i Specjalnej Troski. Każdego roku konkurs odbywał się pod innym hasłem, m.in. zaczarowany świat bajek, moi przyjaciele czy podróże małe i duże. Celem konkursu było budzenie aktywności twórczej wśród młodych ludzi, a także wspieranie uczestnictwa dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami w życiu kulturalnym i społecznym.

²⁷⁸ „Maska kolędnicza” to konkurs organizowany we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Poczesnej, w roku 2004 odbyła się 2. edycja.

²⁷⁹ W przeglądzie brały udział dziecięce zespoły plastyczne z domów dziecka, ośrodków i klubów kultury oraz ze szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadpodstawowych województwa śląskiego.

²⁸⁰ Głównym organizatorem Konkursu Malarskiego „Jurajskie klimaty” 2005 był Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Żarkach. Pierwsza edycja odbyła się w 2005 roku.

ziemię”; konkurs ten był skierowany do młodzieży szkół ponadpodstawowych i klas VIII szkół podstawowych.

Istotną działalnością w zakresie sztuk plastycznych w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie były wystawy malarskie, m.in. regularnie pojawiające się wystawy Częstochowskiego Stowarzyszenia Plastyków im. Jerzego Dudy-Gracza (w roku 2011 odbyła się wystawa z okazji 30-lecia istnienia tego stowarzyszenia), wystawy Grupy Artystycznej „Werniks”, a także wystawy indywidualne: *Jurajskie krajobrazy* Anny i Czesława Tarczyńskich (2001); *Pastele* Jadwigi Wosik (2004), *W kręgu koloryzmu polskiego* Zbigniewa Łaskoty, wystawa malarstwa Zofii Fabiańskiej (2010), *Kolory nieba i ziemi* Jolanty Madej (2010), *Martwa natura* Grupy „Werniks” (2012), z cyklu *Kwiaty* Anny Kasprzak, *Zauroczona światłem i cieniem* Renaty Wolskiej (2014).

Fot. 30. *Akt i abstrakcja* – wystawa Grupy „Werniks”, 2015 r. (fot. arch. ROK)

Wielką popularnością cieszyły się również wyjazdy plenerowe, których zwieńczeniem były wystawy malarstwa poplenerowego. Warsztaty odbyły się w: Zakopanem (2002), Kazimierzu Dolnym (2003); Jantarze (2004), zamku Czocho (2006), Wierzbowie (Słowacja 2007), Ostrzytomiu (Węgry 2009), Bojnicach (Słowacja 2011), Pradze (2012), Białym Dunajcu (2014) i innych.

Poza wystawami indywidualnymi oraz poplenerowymi pojawiały się również wystawy pokonkursowe Częstochowskiego Towarzystwa Plastyków Nieprofesjonalnych.

Przez kolejne lata Regionalny Ośrodek Kultury kontynuował konkursy plastyczne zapoczątkowane wiele lat wcześniej. Wraz z Miejską Galerią Sztuki w Częstochowie był organizatorem Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego dla Dzieci i Młodzieży

z Niepełnosprawnością Intelktualną, Ruchową oraz Niepełnosprawnościami Sprzężonymi²⁸¹. Innymi konkursami plastycznymi o wieloletniej tradycji kontynuowanymi w kolejnych latach były Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Papierowy świat” współorganizowany z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Dąbrowie Zielonej²⁸² oraz Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Świat malowany plasteliną” współorganizowany wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Rędzinach oraz Starostwem Powiatowym w Częstochowie.²⁸³ Powstawały także nowe pomysły na aktywizację plastyczną regionu. Zaproponowano nowe konkursy: w 2018 r. zorganizowano pierwszą edycję Jurajskiego Konkursu Plastycznego dla Młodzieży i Dorosłych „Ilustracja do legend, baśni, podań”²⁸⁴, natomiast dzieciom zaoferowano Jurajski Konkurs Plastyczny – „Jura oczami dziecka w odślonach czterech pór roku”²⁸⁵; w 2019 r. Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Pamiętajmy o Powstaniach Śląskich”²⁸⁶.

W 2018 r. wraz z Zespołem Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny powstał pomysł na organizację wojewódzkiego konkursu plastycznego z myślą o artystach plastykach zamieszkujących województwo śląskie.²⁸⁷

Ważnym elementem upowszechniania sztuki plastycznej było organizowanie plenerów malarskich²⁸⁸; w latach 2015–20 Regionalny Ośrodek Kultury zorganizował je w: Czechach (Praga) 2015, Słowacji (Wierzbów) 2016, na Węgrzech (Eger) 2017. Urządzano też plenery fotograficzno-malarskie; w roku 2019 odbyły się w Czechach (Děčín) i Ogrodzieńcu.²⁸⁹

---

²⁸¹ W 2020 r. konkurs odbył się po raz 24. Celem wydarzenia była nie tylko prezentacja i popularyzacja dziecięcej twórczości plastycznej oraz rozwijanie talentów, ale przede wszystkim wspieranie uczestnictwa dzieci niepełnosprawnych w życiu kulturalnym społeczeństwa. Każda edycja miała temat przewodni m.in.: moje ulubione gry i zabawy, moje marzenie, czy moi przyjaciele.

²⁸² Konkurs popularyzował wykorzystanie papieru jako podłoża, tworzywa oraz materiału do tworzenia dekoracji artystycznych, a tym samym pobudzał kreatywność oraz aktywność manualną i wyobraźnię. W 2019 roku miała miejsce 24. edycja konkursu.

²⁸³ „Świat malowany plasteliną” zachęcał uczestników do wkroczenia w świat fantazji i odkrywania nowych możliwości artystycznych z wykorzystaniem plastelinowej masy plastycznej. W 2019 r. odbyła się 14. edycja konkursu, a jej tematem przewodnim był kosmos.

²⁸⁴ Uczestnik był zobowiązany do zapoznania się z już nagrodzonymi w konkursie Legendy Jury bajkami, legendami czy podaniami i stworzenia ilustracji do wybranego tekstu. Dzięki temu konkurs propagował wiedzę o regionie Jury Krakowsko-Częstochowskiej zawartą w kulturze tradycyjnej. Prace nagrodzone zostały umieszczone w książce *Legandy Jury* wydanej w 2019 r.

²⁸⁵ Konkurs inspirował do zobrazowania piękna Jury Krakowsko-Częstochowskiej, do pierwszej edycji zgłoszono 111 prac plastycznych.

²⁸⁶ Tematem przewodnim konkursu były obchody 100-lecia Powstań Śląskich, a jego celem m.in. wzbogacenie wiedzy historycznej dotyczącej tychże zrywów powstańczych oraz możliwość indywidualnej interpretacji wydarzeń w formie plastycznej. Pierwsza edycja, która odbyła się 2019 r., zgromadziła aż 423 prace plastyczne.

²⁸⁷ Konkurs miał za zadanie ukazać bogactwo kultury śląskiej reprezentowanej przez Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk”, upowszechnienie historii i tradycji tegoż zespołu oraz popularyzację śląskich artystów. Prace zgodnie z regulaminem były wykonywane techniką olejną lub akrylem.

²⁸⁸ Uczestnicy otrzymywali dwa podobrazia, podstawowy zestaw farb artystycznych oraz terpentynę, a pozostałe materiały były w zakresie własnym. Adepti sztuki malarskiej doskonalili swój warsztat twórczy, wymieniali doświadczenia, ale także poznawali historię i tradycje odwiedzanego regionu.

²⁸⁹ Zorganizowana we współpracy z Fundacją Stara Szkoła w Ryczowie.

Poza działalnością konkursową oraz organizacją plenerów dużo uwagi poświęcano na wystawy osób zaangażowanych w działalność plastyczną. Tradycją stało się ukazywanie w Regionalnym Ośrodku Kultury efektów pleneru malarskiego członków Częstochowskiego Stowarzyszenia Plastyków im. Jerzego Dudy-Gracza, wystawy malarstwa słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku działającego przy Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie, wystawy malarstwa Grupy Plastycznej „Werniks” z Uniwersytetu Trzeciego Wieku funkcjonującego przy Politechnice Częstochowskiej oraz wystawy prac pokonkursowych.²⁹⁰ Wśród licznych wystaw plastycznych prezentowanych w latach 2015–2020 w Regionalnym Ośrodku Kultury znalazły się m.in.: wystawa malarstwa Elżbiety i Cezarego Sowów (2015), wystawa prac malarskich pod egidą Stowarzyszenia „Dar Serca” w Częstochowie (2015), indywidualna wystawa malarstwa Grażyny Węgielskiej (2015), wystawa rysunku i grafiki warsztatowej *Pod powiekami* Agnieszki Kierat (2016), podyplomowa wystawa malarstwa Krystyny Onysyk *Moje ogrody pomiędzy konstrukcją a emocją* (2016), wystawa malarstwa Karoliny Matyjaszkowicz *Zaświaty* (2016)²⁹¹, wystawa malarstwa *Jura i Karkonosze – wrota czasu* Jolanty Madej i Janusza Motylskiego (2016), wystawa malarstwa Ireny Młynarczyk (2016), wystawa malarstwa *20-stka* Jerzego Klimczaka (2017), wystawa malarstwa *Delikatność do obrony* Teresy Legierskiej (2017), Małgorzaty Domańskiej *Zatrzymać chwilę* (2017), wystawa malarstwa Marty Kunikowskiej-Mikulskiej²⁹² (2017), wystawa malarstwa Cezarego Trzepizura *Jest takie miasto...* (2017), wystawa malarstwa Anny Przewłockiej *Abstrakcja w pejzażu i portrecie* (2017), indywidualna wystawa malarstwa Gabrieli Polaczek (2018), wystawa malarstwa i ceramiki Elżbiety i Lecha Ledeckich wraz z uczniami pn. *Nauczyciel i uczniowie* (2018), indywidualna wystawa malarstwa Elżbiety Ciecziury (2018), wystawa Ireny Józwik z okazji 25-lecia pracy artystycznej (2018), indywidualna wystawa malarstwa Gabrieli Polaczek (2018), wystawa grupy „Werniks” *Urok kobiety* (2019), wystawa malarstwa Jolanty Madej i Jutty R. Buchwald *Duette* (2019), wystawa Doroty Supkowskiej *Barwne podróże* (2019), wystawa malarstwa i grafiki Katarzyny Onysyk i Katarzyny Czerniejewskiej *Różne* (2019), wystawa Marka Teleszyńskiego *Figuratywność w deszczu* (2019), wystawa malarstwa Joanny Bochacek-Trąbskiej *Pomiędzy* (2020), wystawa Elżbiety Ginał *Kolorystyka obrazu a emocjonalność kobiety* (2020).

Regionalny Ośrodek Kultury był również organizatorem wystaw, które można było podziwiać poza murami instytucji, m.in. wystawy malarstwa częstochowskich plastyków w kościele ewangelicko-augsburskim w Częstochowie.²⁹³

---

²⁹⁰ Między innymi pokazana została pokonkursowa wystawa wojewódzkiego konkursu plastycznego dla dzieci sprawnych inaczej i specjalnej troski.

²⁹¹ Wystawa odbywająca się w ramach XVII Dni Europejskiej Kultury Ludowej.

²⁹² Wystawę pokazano w ramach Dni Europejskiej Kultury Ludowej.

²⁹³ Wystawa była realizowana w ramach obchodów 500-lecia reformacji.

Kultura ludowa

Jeśli chodzi o promowanie kultury ludowej, to istotną rolę w działalności Regionalnego Ośrodka Kultury odgrywały Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska”. Impreza organizowana była do 1998 r., a o dużej randze wydarzenia świadczył fakt, że zostało ono objęte patronatem Międzynarodowej Organizacji Sztuki Ludowej IOV (The International Organization of Folk Art).

Fot. 31. Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska”, 2009 r. (fot. arch. ROK)

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był jednym z organizatorów tej wyjątkowej imprezy kulturalnej. Spotkania corocznie odbywały się w miejscach zaprzyjaźnionych z Regionalnym Ośrodkiem Kultury, w miejscowościach Jury Krakowsko-Częstochowskiej, takich jak Mirów, Kłomnice, a także w Częstochowie, Kamienicy Polskiej i Myszkowie. W spotkaniach brały udział zespoły z różnych krajów, które prezentowały tradycyjne tańce. Zwieńczeniem wydarzenia był koncert galowy, który odbywał się w Filharmonii Częstochowskiej. Wśród organizatorów znalazła się również Filharmonia Częstochowska.²⁹⁴

²⁹⁴ W „Gazecie Wyborczej” z 29 VI 2010 r. przy okazji 13. edycji międzynarodowych Spotkań Folklorystycznych etnografka ROK Lidia Kamińska-Koj, tak wspominała początki tego wydarzenia: „Cały ten pomysł zrodził się na pewnym spotkaniu w Regionalnym Ośrodku Kultury (wówczas wojewódzkim) w Częstochowie [...]. To był 1997 rok. Uświadomiliśmy sobie, że każdy z działających

Kolejna z imprez współorganizowanych przez ROK – Jurajski Festiwal Folklorystyczny, także służył promocji tradycji ludowych. Festiwal skupiał osoby zainteresowane kultywowaniem tradycji ludowych, a także chcących skonfrontować swoje umiejętności. Zwieńczeniem wydarzenia były koncerty znanych zespołów, m.in. w roku 2000 wystąpiła grupa Golec uOrkiestra.²⁹⁵

Wraz z ośrodkami kultury północnego subregionu województwa śląskiego ROK zapraszał na Jurajski Przegląd Zespołów Ludowych „Obrzędy, zwyczaje, tradycje”²⁹⁶, podczas których zgłoszone grupy prezentowały dawne, regionalne zwyczaje weselne, dożynkowe, związane z chrzciniami.

Regionalny Ośrodek Kultury we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury we Wręczy Wielkiej organizował Przegląd Zespołów Teatralnych „Wręczyckie jasełka”²⁹⁷ i Regionalny Przegląd Dziecięcych Zespołów Teatralnych.²⁹⁸

W okolicy świąt Bożego Narodzenia tradycyjnie zapraszano do udziału w Jurajskim Festiwalu Grup Kolędniczych i Zapustnych „Herody”. Celem przeglądu był powrót do tradycji związanych z kolędowaniem okresu bożonarodzeniowego od wigilii poprzez ostatnie trzy dni karnawału aż do Środy Popielcowej, a także wspólne radosne przeżywanie czasu kolędy i karnawału.²⁹⁹

---

na naszym terenie zespołów dorobił się szerokich międzynarodowych kontaktów. Każdy ma gdzieś za granicą grupę, z którą jest w szczególnie bliskim kontakcie. Oni odwiedzają Polskę, nasze zespoły jadą z rewizytą do nich. A przecież można dopasować zagraniczne wizyty w czasie i zrobić regionalny festiwal folkloru.” Wydarzenia festiwalowe odbywały się w we współpracy z partnerującymi gminami. Zwieńczeniem spotkania był koncert galowy. Podczas kilkunastu edycji zaprezentowały się zespoły z: Białorusi, Bułgarii, Serbii, Słowacji, Czech, Ukrainy, Węgier, Chorwacji, Estonii, Litwy, Macedonii, Mołdawii, Włoch, Niemiec, Belgii, Korei, Turcji, Czarnogóry, USA. Pierwsza edycja Spotkań Folklorystycznych została zorganizowana w 1998 r. „Gazeta Wyborcza” 2010, nr 149 (29 VI).

²⁹⁵ Corocznie gospodarzem wydarzenia była inna instytucja kultury północnego subregionu województwa śląskiego, m.in. w roku 2008 Miejski Ośrodek Kultury w Kłobucku.

²⁹⁶ Współorganizatorami byli m.in.: Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Koniecpolu (2003, 2005, 2007) i Gminny Ośrodek Kultury w Lelowie (2009).

²⁹⁷ Jak wspominała Elżbieta Kała, instruktorka działalności podstawowej w Gminnym Ośrodku Kultury we Wręczy Wielkiej podczas wywiadu udzielonego „Gazecie Częstochowskiej” w 2007 r.: „Jasełka po raz pierwszy zorganizowaliśmy w 1989 r.” Rekordowa liczba wykonawców miała miejsce w 2007 r. Wtedy to udział w nich wzięło blisko 1600 osób. W 2008 r. Jasełka po raz pierwszy zyskały miano imprezy ogólnopolskiej. Wydarzenie to wspierało promocję zwyczajów ludowych związanych ze świątami Bożego Narodzenia. Zespoły mogły zgłaszać swój udział w kilku kategoriach wiekowych jako grupy przedszkolne, szkoły podstawowe, gimnazja lub grupy wiekowe mieszane. „Wręczyckie jasełka” początkowo adresowane były do przedszkolaków, dzieci i młodzieży, później konkurs został rozszerzony na wszystkie grupy wiekowe. „Gazeta Wyborcza” 2007 (15 II).

²⁹⁸ W 2003 r. odbyła się druga edycja Regionalnego Przeglądu Dziecięcych Zespołów Teatralnych Jasełka. Zgromadziła ona 55 grup kultywujących tradycje bożonarodzeniowe.

²⁹⁹ Corocznie wydarzenie było współorganizowane z inną instytucją kultury. W 2000 r. odbyła się 7. edycja wydarzenia i miała miejsce w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Żarkach (2000–2001). Gospodarzami kolejnych edycji byli m.in.: Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Poczesnej (2003–2004), Gminny Ośrodek Kultury we Wręczy Wielkiej (2006), Gminny Ośrodek Kultury w Przyrowie (2009), Gminny Ośrodek Kultury w Dąbrowie Zielonej (2014), w późniejszych latach występy grup kolędniczych oraz zapustnych przeniesione zostały do Gminnego Ośrodka Kultury w Niegowie. Wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury we Wręczy Wielkiej Regionalny Ośrodek Kultury w roku 2005 zaprosił na Ostatkowe Harcowanie. Barwny korowód przeszedł ulicami Częstochowy.

Fot. 32. Jurajski Festiwal Grup Kolędniczych i Zapustnych „Herody”, 2007 r.
(fot. arch. ROK)

Do ludowych tradycji sięgnięto także w roku 2008, kiedy to Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Przyrowie podjęły się współorganizacji Majówki. Głównym Organizatorem przedsięwzięcia był Zespół Ludowy „Cyganeczki” z Sygontki. Wydarzenie to miało na celu zrekonstruowanie tradycyjnego wieczoru majowego sprzed kilkadziesiąt lat.

Regionalny Ośrodek Kultury współpracował także z miastem Częstochową. Wielokrotnie brał udział w przygotowaniach Dni Europejskiej Kultury Ludowej, które towarzyszyły Krajowej Wystawie Rolniczej; ROK proponował wówczas wydarzenia, głównie wystawy: *Pejzaż ziemski i nadziemski* Anny Trebuni-Wyrostek (2001), *Na okruchach szkła* Agnieszki Górkiewicz (2003), *Na szkle malowane* Zdzisława Purchały (2005), *Na szlaku architektury drewnianej województwa śląskiego* Antoniego Kreisa i Damiana Adamczyka (2006), *Śląsk egzotyczny* Tomasza Liboskiego oraz Antoniego Kreisa (2007), fotografie słowackiej grupy żylińskich fotografików Lux Collegium (2007), *Pasażerowie i inne fotografie* Diane Ducruet (2007), *Wiatraki Europy* Romana Szymańskiego (2008), *Prowincje* Zbigniewa Podsiadło (2009), *Zaczarowany świat nici i szydełka* – koronki Beaty Legierskiej i Ireny Kawulok z Istebnej (2010), wieczór bukowiński z otwarciem wystawy *Bukowina Tatrzańska w starej fotografii* (2011), *Świat obok nas*

Roberta Garstki (2012), *Zimna woda zdrowia doda makatki* ze zbiorów Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu (2013), *Oskar Kolberg* – wystawa ze zbiorów Muzeum Wsi Radomskiej (2014).

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie włączał się w Dni Kultury Chrześcijańskiej, proponując m.in.: *Fortepian Chopina* – wieczór poezji i muzyki romantycznej w wykonaniu Macieja Zagórskiego i Marka Ślosarskiego (2003), prezentację spektakli obrzędowych *Posługa* i *Ostatni różaniec* w wykonaniu zespołów ludowych „Borowianki” z Borowna i „Grusza” z Rzerzeczyc (2004), *Modlitwa w podróży* – recital Jarosława Chojnackiego (2005), *Ikona – wczoraj, dzisiaj, jutro* wykład i prezentację ikonografa Mirosława Trochowskiego (2007), *Można się tak widzieć już ostatni raz...* – wspomnienia Waldemara Smaszczka (2006), koncert poetycki *Pieśń o Bogu ukrytym* Marcina Stycznia z sekcją instrumentalną (2006), wystawę fotografii *Anatomia melancholii* Katarzyny Widmańskiej (2008), prapremierę pierwszego odcinka filmu *Paweł z Tarsu. Pojednanie światów* w reżyserii Grzegorza Misiewicza (2009)³⁰⁰, koncert na cytrach *Kuranty przeszłości – od Bogurodzicy do Chopina* w wykonaniu Grzegorza Tomaszewskiego (2010), czytanie poezji ks. Twardowskiego przez Annę Dymną (2011). W roku 2012 w ramach Dni Kultury Wiary w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie odbył się koncert Natalii Niemen.

Ciekawymi wydarzeniami były również Ludowa Biesiada Teatralna, którą zorganizowano we współpracy z Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Koniecpolu³⁰¹, Dziecięce Ludowe Granie i Śpiewanie „Michałek” współorganizowane z lublinieckim MDK-iem.³⁰² Pierwsza edycja tego wydarzenia odbyła się w 2001 r. Celem imprezy było propagowanie dziecięcego folkloru słownego, muzycznego i tanecznego.

W roku 2011 ROK jako jeden ze współorganizatorów zaprosił na karnawał grupy obrzędowe z podczęstochowskich gmin, które z piszczałkami i harmoniami przemarszerowały aleją Najświętszej Maryi Panny od placu Biegańskiego do placu Daszyńskiego. Częstochowskiemu Karnawałowi Ulicznemu towarzyszyli aktorzy Teatru Tańca Włodzimierza Kucy, uczniowie częstochowskich szkół oraz muzyka w wykonaniu Big-bandu Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie oraz Five O’Clock Orchestra. Zagrał również zespół Krzysztofa Dryndy z Gminnego Ośrodka Kultury w Mstowie.³⁰³

---

³⁰⁰ Gościem specjalnym była m.in. Krystyna Czubówna.

³⁰¹ W roku 2000 odbyła się trzecia edycja tego wydarzenia, miała ona miejsce w Teatrze im. A. Mickiewicza w Częstochowie; w programie znalazły się inscenizacje: *Kiszenie kapusty* (Zespół „Chrzastowanie” z Koniecpola), *Pranie u Rozalki* (Zespół Ludowy z Żeliszawic) oraz *Zgrzebiny* (Zespół Folklorystyczny z Bobrownika).

³⁰² Impreza kulturalna skierowana była do dzieci, miała na celu ochronę oraz popularyzację obrzędowych pieśni dziecięcych, sierocych oraz pastuszków, kołysanek, dawnych gier i zabaw. Laureaci zmagania regionalnych otrzymywali promocję do Międzynarodowego Festiwalu Twórczości Dziecięcej „Dziecko w folklorze” odbywającego się w Baranowie Sandomierskim.

³⁰³ Organizatorami wydarzenia byli: Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Urząd Miasta Częstochowy, Gminny Ośrodek Kultury w Mstowie oraz redakcja częstochowska „Gazety Wyborczej”.

W ramach Dni Województwa Śląskiego Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie zaprosił m.in.: Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” z programem *A to Polska właśnie* (2010), który wystąpił na scenie Akademickiego Centrum Kultury i Sportu w Klubie „Politechnik”, Kabaret „Pozytywnie zakręceni”, koncert reggae Ky-Maniego, syna Boba Marleya (2012).

W ramach Industriady Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie proponował m.in. konkurs fotograficzny „Foty na mury” (2011), koncert Job Karma (2012), koncert Yeshe (2013).

Poznanie kultury innych krajów odbywało się podczas zapoczątkowanych w 2001 r. Spotkań z Orientem, na które składały się koncerty, degustacje, pokazy tańca oraz dyskusje. Pierwsze spotkanie dotyczyło kultury Indii, na sitarze zagrał Krzysztof Smoliński, a na bębnach tablach Dawid Mackiewicz. Wschodnie tańce zaprezentowała Marzena Żivković, a bar Vital zapewnił poczęstunek.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był jednym z organizatorów warsztatów folklorystycznych „Dziecko w folklorze”, które składały się z wykładów oraz zajęć ruchowych prezentujących dziecięce gry, zabawy, tańce ludowe, obrzędy ludowe, a także wspomagających dobór repertuaru spośród pieśni ludowych.³⁰⁴

Kultura ludowa jest dziedziną niezwykle ważną dla każdej społeczności. Legendy przekazywane z pokolenia na pokolenie, przyspiewki powtarzane przez wieki, stroje charakterystyczne dla danego regionu to niebywałe dziedzictwo narodowe, które należy chronić i upowszechniać. Regionalny Ośrodek Kultury wspierając i współpracując z regionem wypracował wiele wydarzeń, które przyczyniają się do propagowania folkloru.

Jednym z najważniejszych wydarzeń, które organizował Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie były Spotkania Folklorystyczne „Etnostrada”. Zapoczątkowane w roku 2015 cieszyły się i cieszą bardzo dużą popularnością. Pierwsza edycja miała formę koncertu zespołów pieśni i tańca z regionu częstochowskiego.³⁰⁵ Towarzyszyła jej wystawa członków Jurajskiego Fotoklubu *Jura wczoraj i dziś*. W kolejnych latach wydarzenie wpisało się w stały kalendarz imprez Regionalnego Ośrodka Kultury. Zyskiwało na popularności, gromadziło zespoły ludowe z całego województwa śląskiego. Tematami przewodnimi były m.in. radosna Niepodległa, rodzina, zaloty. Ważnym elementem wydarzenia było wspólne śpiewanie przez uczestników piosenek na rozpoczęcie i zakończenie wydarzenia. Impreza ta idealnie wpisująca się w statutowe działania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie stanowiła doskonałą okazję do wymiany doświadczeń, poznawania innych zespołów, lokalnych tradycji

---

³⁰⁴ W 2014 r. odbyła się 17. edycja warsztatów, współorganizatorem był Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Koziegłowach.

³⁰⁵ W pierwszej edycji wystąpiło pięć zespołów: „Przyrowskie Nutki”, „Kłomnickie Promyczki”, „Ziemia Lelowska”, „Wrzosowianie” oraz „Janowianie”, natomiast wydarzenie z roku na rok zyskiwało kolejnych sympatyków i liczba zespołów prezentujących się na Etnostradzie wzrosła.

i promowania, niezwykle bogatej, polskiej kultury ludowej. Etnostradzie towarzyszyły bezpłatne warsztaty rękodzieła, a zwieńczeniem wydarzenia był koncert zaproszonej gwiazdy.³⁰⁶

Ogromna dawka kultury ludowej była przekazywana podczas imprezy plenerowej Jura ROK Festiwal, na którą składało się wiele działań oraz bogaty program artystyczny.

Fot. 33. „Etnostrada” (fot. arch. ROK)

Fot. 34. Jura ROK Festiwal, Konięcpol (fot. arch. ROK)

³⁰⁶ W roku 2016 wystąpił zespół folkowy Bubliczki; w 2017 – Kapela „Istebna”; w 2018 – Zespół „Rzoz” z Podhala, w 2019 – Regionalny Zespół „Dolina Popradu” z Piwnicznej.

Podczas wydarzenia prezentowały się zespoły folklorystyczne z naszego regionu. Istotnym elementem była także promocja ludowego rękodzieła, regionalnych produktów spożywczych oraz swojskiego jadła. Zgodnie z założeniem tej imprezy kulturalnej, każdego roku wydarzenie odbywało się we współpracy z inną gminą oraz ośrodkiem kultury.³⁰⁷ Podczas festiwalu następowało również rozstrzygnięcie konkursu „Legendy Jury”, a zwieńczeniem każdej edycji było widowisko estradowe w wykonaniu zaproszonych gości. Poza oczywistym celem, jakim było wspieranie tradycji i kultury ludowej, wydarzenie przyczyniało się do promocji północnego regionu województwa śląskiego jako interesującego szlaku turystycznego.

W 2017 r. dzięki dofinansowaniu ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Regionalny Ośrodek Kultury zaprosił do udziału w konkursie filmowym EtnoKadr, który był konkursem na film etnograficzny, a więc tematyka zgłoszonych prac musiała zawierać zagadnienia zawierające się w ww. pojęciu gatunkowym.³⁰⁸

Region częstochowski jest terenem bogatym w tradycje ludowe. Jak wiele legend związanych z tym terenem przekazywanych jest od pokoleń można się przekonać studiując publikację Regionalnego Ośrodka Kultury *Legendy Jury*. Jako że Częstochowa i wiele powiatów północnego subregionu województwa śląskiego znajduje się na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, w roku 2015 powstał pomysł stworzenia Regionalnego Konkursu Legend, Baśni i Podań „Legendy Jury”, a także Jurajskiego Konkursu Plastycznego dla Młodzieży i Dorosłych „Ilustracje do bajek, legend i podań”, które powstały w latach 2018–2019. Materiały pozyskane w ramach tych konkursów zostały wydane w 2019 roku jako *Legendy Jury*. We wstępie publikacji dyrektorka Ośrodka Małgorzata Majer przybliżyła cele konkursu: „Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, przygotowując konkurs literacki, stawiał przed sobą wiele celów. Były nimi między innymi przybliżenie i popularyzacja form literackich, jakimi są legendy, baśnie i podania, ochrona języka lokalnego i gwary, zachęcenie do tworzenia utworów zawierających wydarzenia z historii i wątki zasłyszanych opowieści ludowych oraz pobudzenie tożsamości regionalnej. Najważniejszym jednak celem było zgromadzenie jurajskich legend, baśni i podań w celu ochrony i ich upowszechniania”.³⁰⁹

W roku 2019 powstał także *Śpiewnik ludowy* Koła Gospodyń Wiejskich (KGW) w Lusławicach. W publikacji zawarto utwory zebrane, wykonywane przez zespół KGW Lusławice³¹⁰ oraz utwory własne z tekstami lub melodiami napisanymi przez członków zespołu. Są to w dużej mierze pieśni o tematyce miłosnej, ukazujące

---

³⁰⁷ Jura ROK Festiwal odbył się w następujących gminach: Olsztyn (2015), Niegowa (2016), Kłomnice (2017), Poczesna (2018), Kłobuck (2019), w 2020 r. wydarzenie zaplanowano we współpracy z gminą Koniecpol, jednakże z uwagi na panującą sytuację epidemiologiczną zrezygnowano z organizacji.

³⁰⁸ Zamysłem konkursu była promocja filmu etnograficznego jako nośnika informacji o kulturze, tradycji i postawach społecznych, a więc filmy zgłoszone do konkursu dotyczyły zwyczajów, obrzędowości, sztuki ludowej i subkultur.

³⁰⁹ *Legendy Jury*, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Częstochowa 2019.

³¹⁰ Koło Gospodyń Wiejskich w Lusławicach powstało w 1956 r. za sprawą kierownika Szkoły Podstawowej Stanisława Sobery. Zespół przez wiele lat krzewił rodzimy folklor poprzez udział w przeglądach, dożynkach, wydarzeniach na terenie gminy i powiatu.

codziennosc mieszkańców wsi, a także utwory nawiązujące do życia społeczności KGW czy tworzone specjalnie na lokalne wydarzenia.³¹¹

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie szczególnie zwracał uwagę na folklor związany z Jurą Krakowsko-Częstochowską. W związku z tym powstało wiele imprez we współpracy z ośrodkami północnego subregionu województwa śląskiego. Miały one na celu ochronę dziedzictwa ludowego, tradycji, gwary, strojów, obrzędów z terenów Jury; były to m.in.: Jurajski Przegląd Zespołów Ludowych „Obrzędy, zwyczaje, tradycje”, współorganizowany z Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Promocji Kultury w Koziegłowach³¹², Regionalny Konkurs na Palmę, Pisanekę i Marzannę we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Dąbrowie Zielonej³¹³, Festiwal Folklorystyczny „Zza miedzy”, Jurajski Przegląd Grup Kolędniczych „Herody” we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Niegowie.³¹⁴ Stałym wydarzeniem artystycznym, o wieloletniej tradycji, współorganizowanym przez Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie były Ogólnopolskie Wręczyckie Jasełka; podczas imprezy przybliżano tradycje związane z obrzędami i zwyczajami Bożego Narodzenia, z uwzględnieniem lokalnych tradycji świątecznych.

Muzyka i taniec

W sali kameralnej Regionalnego Ośrodka Kultury organizowano szereg wydarzeń muzycznych, koncertów, konkursów i festiwali.

Ważne miejsce w kalendarzu wydarzeń muzycznych ROK zajmowały koncerty studentów oraz pedagogów Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie (obecnie Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy). W każdym miesiącu Koncerty Pedagogów przybliżały twórczość różnych kompozytorów lub skupiały się na prezentacji utworów charakterystycznych dla konkretnej epoki historycznej.³¹⁵ Studenci Instytutu Muzyki

---

³¹¹ Jak ważną rolę pełniło utrzymywanie lokalnych tradycji poprzez śpiewanie własnych tekstów, słyhać choćby w pieśni *Od Lusławic jedziemy*, w trzeciej zwrotce: „Te nasze Lusławice, to ładna okolica. Żeby nie stodoły, żeby nie stodoły, to byłaby stolica”.

³¹² Przegląd ten, mający na celu propagowanie oraz ochronę dziedzictwa polskiej kultury ludowej, w roku 2018 zorganizowany został już po raz 14. Corocznie gromadził liczne zespoły, które prezentowały swój dorobek artystyczny.

³¹³ Regionalny Konkurs na Palmę, Pisanekę i Marzannę w 2020 r. był organizowany po raz 21. Konkurs kierowano do wszystkich grup wiekowych, a służył kultywowaniu tradycji związanych z okresem wielkanocnym, a także propagowaniu wiedzy na temat obrzędów wiosennych oraz wielkanocnych.

³¹⁴ Jurajski Przegląd Grup Kolędniczych „Herody” był przeglądem autentycznych i rekonstruowanych grup kolędniczych (bez ograniczeń wiekowych), z terenu Jury. Wydarzenie tradycyjnie rozpoczynane barwnym korowodem kolędników po ulicach Niegowy miało na celu ukazywanie, propagowanie i utrwalanie obrzędów związanych ze świętami Bożego Narodzenia i karnawalem. Konkurs ten przyczyniał się również do integracji międzypokoleniowej i przekazywania tradycji między pokoleniami. Najlepiej prezentujący się zespół otrzymywał nominację do udziału w Góralskim Karnawale w Bukowinie Tatrzańskiej.

³¹⁵ Podczas Koncertów Pedagogów na scenie Regionalnego Ośrodka Kultury występowali: pianistki i pianiści: Regina Strokosz-Michalak, Ludomira Grądzman, Gabriela Szendzelorz-Jungiewicz,

Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie również występowali na scenie Regionalnego Ośrodka Kultury w koncertach tematycznych, m.in. związanych ze świętami Bożego Narodzenia.³¹⁶

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był organizatorem wielu recitali oraz programów poetycko-muzycznych obejmujących różne gatunki muzyczne, od muzyki klasycznej po rozrywkową.³¹⁷ Odbyły się koncerty: zespołu Trebunie-Tutki i Przyjaciele w bazylice jasnogórskiej (2000), recital Marty Jasnós (2001), recital fortepianowy Agaty Wrześniewskiej (2004), wieczór francuski – koncert sopranistki Susany Raso i Tomira Kaczmarka (2005), Koncert Letni przy pomniku Stanisława Moniuszki w parku im. 3 maja (2006)³¹⁸, koncert poetycki *Pieśń o Bogu ukrytym* Marcina Stycznia z sekcją instrumentalną (2006)³¹⁹, występ Marty Bizoń w ramach koncertu laureatów eliminacji wojewódzkich 52. edycji OKR (2007), koncert Karola Miernikiewicza (2008), koncert z interpretacją ruchowo-przestrzenną (2009), koncert z cyklu Koncerty Pedagogów (Barbara Karaśkiewicz fortepian, Aleksandra Szwejkowska-Belica skrzypce; koncert fortepianowy prof. Ludomiry Grądmán 2010), koncert duetu Ewa Jabłczyńska i Dariusz Kupiński (2011), koncert kwartetu A Quattro złożonego z częstochowskich filharmoników i nauczycieli Instytutu Muzyki AJD (Anna Zmarzły, Marcin Langner, Wojciech Pyda, Jan Wiśniowski 2011), koncert *Pieśni i arii romantycznych* we współpracy z Publiczną Biblioteką Pedagogiczną WOM (2011), *Concerto di musica classica* (2012), koncert Katarzyny Suskiej-Zagórskiej (2012), koncert grupy Sergiej Wowkotrub Gypsy Swing Trio (2012), koncert duetu akordeonowego E. Lis i D. Lis (2012), koncert *Bliżej mikrofonu* we współpracy ze Stowarzyszeniem Centrum Inicjatyw Artystycznych „Talent” (2014), wieczór wiolonczelowy Tomasz Daroch i Michał Rorat (2014).

Tradycją stały się koncerty w ROK w ramach Festiwalu Jurajska Jesień Muzyczna organizowane przez Towarzystwo Muzyczne w Częstochowie. Festiwal został zapoczątkowany w 2013 r., występowali na nim artyści związani z Częstochową, a jeden

---

Maciej Zagórski, Grzegorz Biegas, Agata Wrześniewska, Aleksandra Nawe, Agnieszka Kazimierzczak; gitarzystki i gitarzyści: Andrzej Otręba, Rafał Jarczewski, Tomasz Spaliński, Wanda Palacz; akordeonistka Ewa Grabowska; skrzypaczki i skrzypkowie: Beata Warykiewicz i Szymon Krzeszowiec; flecistki Anna Zmarzły i Małgorzata Otremba; śpiewaczki: Ewa Biegas, Monika Kolasa-Hładikowa, Halina Skubis; prelegentki: Marta Popowska, Elżbieta Szwed, Anna Stachura, Aldona Hiller, Anna Sępnia. Ciekawym wydarzeniem był koncert Big-bandu Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Oleśnie oraz Młodzieżowego Studium Muzyki Rozrywkowej pod przewodnictwem Korneliusza Wiatra. Koncert miał miejsce w roku 2004. Podczas koncertów fortepianowych występowały także Urszula Ledwoń i Agata Wrześniewska.

³¹⁶ W styczniu 2003 r. odbył się Koncert Kolęd i Pastoralek.

³¹⁷ Swoje recitale mieli: Katarzyna Jamróz, Julian Gembalowski, Olga Fidos, Agata Wrześniewska, Ewa Bułhak-Rewak, Jarosław Chojnacki, Anna Szałapak, Dorota Osińska, Dorota Wiśniowska. Również często organizowano programy poetycko-muzyczne, wśród nich był program *Powstanie Warszawskie*, który został zaprezentowany przez uczniów Gimnazjum nr 2 im. Pokolenia Kolumbów w Częstochowie.

³¹⁸ Współorganizowany z Polskim Związkiem Chórów i Orkiestr.

³¹⁹ Koncert odbył się w październiku 2006 roku z okazji IV Dni Kultury Chrześcijańskiej.

koncert zwykle był wykonywany przez uczniów Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie.

Instytucja, wspierając inne jednostki kultury, była współorganizatorem licznych wydarzeń artystycznych w zakresie sztuki muzycznej i tańca.

Wśród wydarzeń muzycznych, w których ROK był współorganizatorem, znalazły się m.in. Przegląd Orkiestr Dętych OSP Województwa Śląskiego, Ogólnopolski Festiwal Akordeonowy³²⁰ i Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej w Woźnikach.

W roku 2000 odbył się X Jubileuszowy Festiwal Piosenki Turystycznej „Chłapa 2000” organizowany przez Miejski Ośrodek Kultury w Lublińcu we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Kultury w Częstochowie oraz Komendą Hufca ZHP Ziemi Lublinieckiej. Festiwal był skierowany do solistów oraz zespołów i służył popularyzacji piosenki turystycznej. W 2003 r. Miejsko-Gminny Dom Kultury w Koziegłowach przy współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Kultury w Częstochowie zorganizował I Festiwal Piosenki Turystycznej Jurajskie Śpiewanie.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wspierał również organizację Wojewódzkiego Przeglądu Orkiestr Dętych, który w 2000 r. miał swoją 8. edycję.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wraz z Klubem Tańca Towarzyskiego „Zorba” Gminnego Ośrodka Kultury w Mykanowie był również organizatorem Międzynarodowego Turnieju Tańca Towarzyskiego o Puchar Prezydenta Miasta Częstochowy, Starosty Częstochowskiego oraz Wójta Gminy Mykanów.³²¹ Wraz z Olimpijskim Centrum Tańca Towarzyskiego ROK zorganizował Otwarte Mistrzostwa Częstochowy w Sportowym Tańcu Towarzyskim.

Regionalny Ośrodek Kultury był miejscem konfrontacji dla muzycznych talentów, nie tylko z województwa śląskiego, ale także z całej Polski. Tradycją stała się organizacja eliminacji do Ogólnopolskiego Festiwalu Kolęd i Pastorałek, wyjątkowego konkursu przeznaczonego dla amatorów w każdym wieku. Festiwal ten wpływał na szerzenie tradycji bożonarodzeniowych oraz pozwalał uczestnikom poznać i zrozumieć istotę kolęd oraz pastorałek w świecie ogarniętym modą na piosenki o tematyce świątecznej, które nie niosą za sobą tradycji. Do konkursu mogli się zgłaszać soliści, duety, zespoły wokalne, zespoły wokально-instrumentalne, chóry i większe formacje. Najlepsi uczestnicy otrzymywali promocję do kolejnego etapu, a sam finał konkursu miał miejsce w Będzinie.³²² W ROK w okresie wiosennym odbywały się także eliminacje do Minifestiwalu Piosenki dla Przedszkolaków. Najlepsi wykonawcy prezentowali się podczas Koncertu Galowego Laureatów w Boronowie.³²³ Wraz z Gminnym Ośrodkiem

---

³²⁰ I Ogólnopolski Konkurs Keyboardowy miał miejsce w 2005 roku. Organizatorami byli: Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Instytut Muzyki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie oraz Formy Pozaszkolne „Pegaz” w Częstochowie.

³²¹ W roku 2000 odbyła się 5. edycja tego wydarzenia.

³²² Konkurs z czasem ewoluował, początkowo był to Festiwal Kolęd i Pastorałek, w trzeciej edycji – Ogólnopolski Festiwal Kolęd i Pastorałek, a 19 edycja (2013 rok), ku radości organizatora oraz współorganizatorów zyskała rangę Międzynarodowego Festiwalu Kolęd i Pastorałek.

³²³ Festiwal podzielono na etapy: gminne, dla miasta i powiatu częstochowskiego oraz regionalne. Konkurs miał na celu pobudzenie środowisk twórczych wśród najmłodszych, propagowanie

Kultury w Boronowie Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie współorganizował Wojewódzkie Przeglądy Amatorskich Zespołów Muzycznych i Solistów „Interpretacje-Boronów”³²⁴, a także Konkurs Kolęd.³²⁵ Innym konkursem, we współpracy z Miejskim Domem Kultury w Myszkowie, był Wojewódzki Festiwal Pieśni Patriotycznej.³²⁶ Instytucja współorganizowała także Ogólnopolski Festiwal Pieśni Pielgrzymkowej i Liturgicznej „Gaudium et Gloria” w Dolinie Miłosierdzia księży pallotynów w Częstochowie. Wydarzenie to propagowało pieśni pielgrzymkowe i liturgiczne, a także najnowsze kompozycje o tematyce religijnej. Uczestnicy mogli zaśpiewać z akompaniamentem lub a cappella.³²⁷ Tradycją stał się również udział Ośrodka w Międzynarodowym Festiwalu Piosenki „Majowa nutka” oraz Festiwalu Dzieci i Młodzieży Sprawnych Inaczej „Muzyczna scena integracji”.³²⁸ Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był również jednym ze współorganizatorów Konfrontacji 2000 – Akordeonowa Muzyka Rozrywkowa, imprezy o charakterze ogólnopolskim.

ROK służył wsparciem przy organizacji takich konkursów jak: Regionalny Przegląd Pieśni Pasyjnej i Pokutnej³²⁹, Ogólnopolski Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej w Woźnikach.³³⁰

Regionalny Ośrodek Kultury wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Rudnikach był przez wiele lat organizatorem Spotkań Muzyków Jazzowych w Rudnikach. W 2000 r. impreza ta odbyła się po raz dziewiąty. Było to prawdziwe święto młodych muzyków jazzowych, a jednym z inicjatorów wydarzenia był ówczesny instruktor ds. muzyki ROK Ryszard Strojec.

---

piosenek dziecięcych, rozbudzanie pasji do śpiewu i muzyki oraz zachęcani nauczycieli do podejmowania aktywności muzycznych w przedszkolach.

³²⁴ Wydarzenie to promowało amatorskie zespoły muzyczne, instrumentalne, wokalne, a także solistów. Pozwalało na podnoszenie poziomu amatorskiego ruchu muzycznego oraz kształtowało młode osobowości artystyczne. Do udziału mogli zgłaszać się już uczniowie z I klasy szkoły podstawowej, a ostatnia kategoria była przeznaczona dla osób powyżej 16 roku życia. Do udziału zapraszano zarówno solistów jak i zespoły wokalne lub wokально-instrumentalne czy chóry. W roku 2014 odbyła się 10. edycja Regionalnego Przeglądu Pieśni Pasyjnej i Pokutnej, a głównymi organizatorami byli: rada i burmistrz gminy i miasta Koziegłowy, parafia św. Antoniego w Koziegłówkach oraz Szkoła Podstawowa w Koziegłówkach.

³²⁵ W 2000 r. odbyła się 9. edycja Konkursu Kolęd, organizowanego przez Dom Kultury w Boronowie we współpracy z ROK.

³²⁶ Corocznie wydarzenie gromadziło uzdolnione osoby z terenu województwa śląskiego. Impreza stawiała sobie za cel utrzymywanie i propagowanie narodowych tradycji, kształtowanie postaw patriotycznych w młodych obywatelach oraz podnoszenie poziomu artystycznego. Laureaci prezentowali się szerszej publiczności podczas koncertu galowego.

³²⁷ Ogólnopolski Festiwal Pieśni Liturgicznej i Pielgrzymkowej „Gaudium et Gloria” zapoczątkowano w 1993 r. W roku 2000 odbyła się 7. edycja tego festiwalu, a wydarzenia festiwalowe odbywały się w Częstochowie oraz Koniecpolu. Organizatorami były Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater” oraz Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Koniecpolu. Wśród imprez towarzyszących 7. edycji znalazł się m.in. koncert Rzemieślniczego Chóru Męskiego „Pochodnia” z Częstochowy, koncert muzyki rockowej *Stworzenie świata* z muzyką i słowami Henryka Hampla, a także koncert pieśni pielgrzymkowej i liturgicznej w wykonaniu laureatów festiwalu.

³²⁸ „Muzyczna scena integracji” odbywała się na deskach sceny Klubu „Politechnik”. Młodzi adepci sztuki prezentowali swoje zdolności muzyczne oraz otrzymywali nagrody i dyplomy.

³²⁹ W 2011 r. odbyła się 7. edycja konkursu, a udział w niej wzięło ponad 800 uczestników.

³³⁰ W 2001 r. podczas 13. edycji w konkursie wystartowało 58 solistów oraz 10 zespołów wokalnych.

Wśród wielu wydarzeń organizowanych cyklicznie, znalazły się również takie, które Regionalny Ośrodek Kultury wspierał w konkretnych edycjach. W roku 2005 ROK został organizatorem eliminacji powiatowych i wojewódzkich do Ogólnopolskiego Konkursu Keyboardowego.³³¹

Wśród wydarzeń, w których brał udział Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, znalazł się Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”. Regionalny Ośrodek Kultury włączał się w to wydarzenie głównie przez organizację imprezy towarzyszącej Etno „Gaude Mater”. Wydarzenie to odbywało się przed festiwalem i stanowiło ciekawą propozycję wyjścia poza sferę sacrum. Przybliżenie kultur oraz tradycji innych krajów realizowane było poprzez wykłady, interesujące warsztaty, wystawy i koncerty. W 2014 r. tematem była kultura Bułgarii oraz Mongolii.³³²

W ramach współpracy z miastem Częstochową ROK włączał się w organizację różnych wydarzeń, m.in. Częstochowskiej Nocy Kulturalnej, której pierwsza edycja miała miejsce w 2004 r. Propozycjami ROK podczas Nocy Kulturalnej były m.in.: koncert jazzowy, w którym wystąpili: Sebastian Ruciński, Bartosz Jakubczyk, Bartłomiej Chyla, Rafał Polegaj (2004), występ laureatów *Szansy na sukces* regionu częstochowskiego (2005), wystawa *Fotografia inscenizowana* Szymona Świętochowskiego, *Wieczór cygański* (2006), *Szklana harfa* koncert muzyki granej na kieliszkach w wykonaniu Glass Duo (2007), wystawa *Wenezuela codzienna* Aarona Sosa, program poetycko-muzyczny *Stachuriada* (2010), koncert Pablopavo i Ludziki (2011), koncert *Stolik* grupy Karbido z Wrocławia (2012), wystawa fotograficzna Jurajskiego Fotoklubu RP (2013), koncert Olo Walicki – *Kot (czy też kotka?)* (2014).

ROK wielokrotnie włączał się w organizację Święta Muzyki, a także był jednym ze współorganizatorów Częstochowskiego Kołędowania, które w 2008 r. miało swoją 10. edycję. Spotkanie to gromadziło najlepsze chóry, orkiestry oraz solistów z Częstochowy i regionu.

W 2008 r. miało miejsce niecodzienne wydarzenie. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wspólnie z redakcją programu *Jaka to melodia*, zorganizował casting do specjalnej edycji *Jaka to melodia – turniej miast*. Reprezentantką Częstochowy została Arleta Lizoń. Dodatkowo ROK ogłosił konkurs na dopingujący okrzyk częstochowian, który miał wspierać reprezentantkę podczas finału.

---

³³¹ Etap ogólnopolski miał miejsce w Filharmonii Częstochowskiej, a w zacnym gronie jurorów znaleźli się: Olga Wowkotrub, Tomasz Lach oraz Mieczysław Hłond.

³³² Impreza odbywała się dzięki współpracy Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie oraz Stowarzyszenia Przyjaciół „Gaude Mater” oraz wsparciu licznych partnerów. W 2014 r. w ramach Dnia Bułgarskiego zaproponowano m.in. warsztaty plastyczne wykonywania martenicy, czyli bułgarskiego symbolu wiosny, pokaz kulinarny, wystawę fotografii *Bułgaria – moja miłość* Mirka Osipy i Piotra Ostrowskiego, koncert dudziarski oraz pokaz filmu dokumentalnego *Polskie ślady w Bułgarii*. Natomiast Dzień Mongolski składał się z takich wydarzeń jak m.in.: prezentacja jury mongolskiej, wykład o zwyczajach, obrzędach i świętach mongolskich, pokaz tradycyjnych strojów mongolskich, wykład na temat medycyny mongolskiej, koncert pieśni mongolskich połączony z pokazem tradycyjnych tańców tego zakątka świata.

W roku 2006 zorganizowano I Regionalny Festiwal Orkiestr Dętych, wśród grona organizatorów znalazł się również Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie.³³³

ROK w Częstochowie włączał się w organizację planowanego co dwa lata Festiwalu Muzyki Chóralnej, na którym prezentowane były polskie pieśni chóralne od klasyki po współczesność.³³⁴

Był także współorganizatorem Święta Muzyki.³³⁵ W roku 2012 w ramach Święta Muzyki odbyły się: wykonanie – *Oratorium o św. Wojciechu* Juliusza Łuciuka w Filharmonii Częstochowskiej, spotkanie z kompozytorem, finał V Turnieju Melomana³³⁶, konferencja naukowa *Idee i nurty współczesnej edukacji muzycznej. Teoria i praktyka*, koncert z okazji wspomnienia św. Cecylii, koncert chóralno-organowy chóru Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie. Równie ważnym elementem krzewienia kultury były koncerty poświęcone pamięci rodzeństwa Reszków, m.in. koncert w 95. rocznicę śmierci Edwarda Reszkego, pamięci Krzysztofa Pośpiecha – muzyka, pedagoga i animatora kultury (2012).³³⁷ Regionalny Ośrodek Kultury wielokrotnie włączał się także w organizację Konkursu Wokalnego im. Jana, Edwarda, Józefiny Reszków.³³⁸ W celu

---

³³³ Staraniem Gminnego Ośrodka Kultury w Dąbrowie Zielonej, zarządu oddziału gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, Urzędu Gminy w Dąbrowie Zielonej przy współudziale oddziału Polskiego Związku Chórów i Orkiestr, Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie oraz Urzędu Marszałkowskiego zorganizowany został I Festiwal Orkiestr Dętych, w którym udział wzięło 9 zespołów, w tym 7 orkiestr strażackich z powiatów częstochowskiego, kłobuckiego, zawierciańskiego, pączęńskiego i będzińskiego. -Gazeta Częstochowska” 2006 (20–26 VII).

³³⁴ W roku 2004 organizatorami czwartej edycji Festiwalu Muzyki Chóralnej byli: oddział częstochowski Polskiego Związku Chórów i Orkiestr, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie oraz ksiądz prałat Stanisław Gębka, proboszcz archikatedry w Częstochowie.

³³⁵ Wśród licznych organizatorów i partnerów znaleźli się: Stowarzyszenie Przyjaciół „Gaude Mater”, Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater”, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Zespół Szkół Muzycznych im. M.J. Żebrowskiego w Częstochowie, Instytut Muzyki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Jasnogórska Szkoła Chóralna i inni. Wydarzenie finansowane było ze środków wielu instytucji m.in. Miasta Częstochowy, Województwa Śląskiego, Starostwa Powiatowego w Częstochowie, Gminy Mstów, Śląskiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, SITA Sp. z o.o.

³³⁶ Turniej Melomana miał formę quizu i był adresowany do uczniów szkół podstawowych i gimnazjów z Częstochowy i gmin Kłomnice, Kruszyna, Mstów, Mykanów, Rędziny. Turniej corocznie dotyczył innego kompozytora, m.in.: Fryderyka Chopina (2010), Karola Szymanowskiego (2012). W roku 2012 celem było popularyzowanie wiedzy na temat życia i twórczości Karola Szymanowskiego w 130. rocznicę urodzin, popularyzowanie wiedzy na temat życia artystycznego rodziny Reszków. Turniej przyczyniał się również do przygotowania dzieci i młodzieży do świadomego odbioru ambitnych dzieł kultury muzycznej. Organizatorem był Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie przy współpracy Fundacji im. Edwarda, Jana, Józefiny Reszków w Garnku, Kuratorium Oświaty w Katowicach – Delegatury w Częstochowie, Stowarzyszenie Przyjaciół „Gaude Mater” w Częstochowie, Gimnazjum im. Bohaterów Września w Kruszynie, Gminnych Ośrodków Kultury w Kłomnicach, Mstowie, Mykanowie i Rędzinach, szkół podstawowych i gimnazjów w Częstochowie i gminach: Kruszyna, Kłomnice, Mstów, Mykanów, Rędziny.

³³⁷ Wśród organizatorów znaleźli się m.in.: Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Fundacja im. Edwarda, Jana, Józefiny Reszków w Garnku, parafia rzymskokatolicka pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Garnku, Gminny Ośrodek Kultury w Kłomnicach, ZSM w Częstochowie, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich w Garnku, Zespół Szkół im. B. Prusa w Garnku. Wydarzenie było objęte patronatem wójta gminy Kłomnice oraz proboszcza parafii rzymskokatolickiej pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Garnku.

³³⁸ Pierwsza edycja odbyła się w 2011 r. Organizatorami i współorganizatorami były: Filharmonia Częstochowska, Urząd Miasta Częstochowa, Urzędy Gminy w Kłomnicach, Mstowie, Mykanowie,

wspomnienia i upamiętnienia rodzeństwa Reszków odbywały się także Konfrontacje Artystyczne im. Edwarda, Jana, Józefiny Reszków³³⁹ w ramach projektu *Reszkowie – Szlak Muzycznej Sławy. Światowe Kariery. Promocja dorobku muzycznego Edwarda, Jana, Józefiny*.³⁴⁰

Fot. 35. Koncert pamięci Jana, Edwarda i Józefiny Reszków, 2016 r. (fot. arch. ROK)

Rędzinach, Fundacja im. Edwarda, Jana Józefiny Reszków, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Akademickie Centrum Kultury i Sportu Politechniki Częstochowskiej, Zespół Szkół Muzycznych im. Marcina Józefa Żebrowskiego w Częstochowie.

³³⁹ Druga edycja Konfrontacji Artystycznych im. Edwarda, Jana, Józefiny Reszków odbyła się w 2010 r. Regionalny Ośrodek Kultury włączył się we współorganizację tego wydarzenia. Uczestnicy mogli spróbować swoich sił podczas wydarzeń organizowanych i odbywających się w gminach reszkowskich: konkursu tańca historycznego (Gminny Ośrodek Kultury Kłomnice), konkursu wokalnego „Wiecznie zielone – piosenki, które przetrwały próbę czasu” (GOK Mstów), konkurs literackiego „Niezapomniana chwila...” (GOK i Biblioteka Rędziny), konfrontacje teatralne „Po co jest teatr? A teatr jest po to, żeby wszystko było inne niż dotąd.” (GOK Mykanów), konkurs na prezentację multimedialną i fotografią (Gminna Biblioteka Publiczna w Kruszyźnie).

³⁴⁰ Projekt *Reszkowie – Szlak Muzycznej Sławy. Światowe kariery. Promocja dorobku muzycznego Edwarda, Jana, Józefiny* był współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007–13, a pozostałymi podmiotami współfinansującymi były: lider projektu – Gmina Mykanów, beneficjent Gminny Ośrodek Kultury w Mykanowie, Gmina Kłomnice, Gminny Ośrodek Kultury w Kłomnicach, Gmina Mstów, Gminny Ośrodek Kultury w Mstowie, Urząd Gminy Rędziny, Gminny Ośrodek Kultury w Rędzinach, Gminna Biblioteka w Rędzinach, Urząd Gminy w Kruszyźnie, Gminna Biblioteka Publiczna w Kruszyźnie, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie. Partnerami projektu byli Fundacja im. Edwarda, Jana, Józefiny Reszków i Stowarzyszenie Przyjaciół „Gaude Mater” w Częstochowie.

Upowszechnianie kultury odbywało się również za pomocą szeregu warsztatów doskonalących umiejętności wokalne i muzyczne mieszkańców regionu.³⁴¹

Muzyka i taniec są dyscyplinami niezwykle obszernymi, dającymi szeroki wachlarz możliwości. Koncerty, konkursy, konfrontacje, warsztaty muzyczne i taneczne stanowiły bardzo istotny punkt w działalności Regionalnego Ośrodka Kultury. Jak powiedział Platon „Muzyka to dusza wszechświata, skrzydła umysłu, lot wyobraźni i wszelkie życie.”

W ciągu wielu lat działalności pojawiały się rozmaite pomysły i imprezy kulturalne organizowane przez Regionalny Ośrodek Kultury lub współorganizowane z zaprzyjaźnionymi instytucjami. Niektóre odbyły się jeden lub kilka razy, inne pozostawały na długie lata i cieszyły się niegasnącym uznaniem. Tradycją stało się organizowanie pierwszego etapu przesłuchań do Międzynarodowego Festiwalu Kolęd i Pastoralek im. ks. Kazimierza Szwarlika. Cieszyły się dużą popularnością, gromadziły uzdolnione dzieci, młodzież, dorosłych, duety, chóry, zespoły z regionu. Najlepsi wykonawcy otrzymywali promocję do kolejnego etapu, który odbywał się w Będzinie. Bardzo często artyści-amatorzy, wyłaniani podczas eliminacji w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie, w finale zajmowali miejsca na podium. Nawet w 2020 r., gdy z powodu niestabilnej sytuacji związanej z pandemią COVID-19 wiele wydarzeń zostało wstrzymanych, festiwal odbył się pierwszy raz w formule online, a sam odzew ze strony wykonawców był zaskakujący.

Fot. 36. Konkurs poezji śpiewanej „Żyje się tylko chwilę” (fot. arch. ROK)

³⁴¹ Wśród nich znalazły się m.in. warsztaty wokalne, które przygotowali Jarosław Kukulski oraz Janusz Kondratowicz, a także warsztaty dotyczące piosenkarstwa, interpretacji, emisji głosu oraz zastosowania komputera w muzyce.

W 2015 r. narodził się pomysł, by zorganizować Konkurs Poezji Śpiewanej „Żyje się tylko chwilę...” towarzyszący Ogólnopolskiemu Konkursowi Poetyckiemu im. Haliny Poświatowskiej.³⁴² Jego celem było popularyzowanie poezji śpiewanej, promowanie wykonawców oraz dorobku polskich autorów. Szczególnie doceniane były własne utwory do tekstów Haliny Poświatowskiej autorskie aranżacje polskich utworów. Początkowo konkurs był adresowany do mieszkańców regionu częstochowskiego, natomiast w związku z rosnącym zainteresowaniem i potrzebą propagowania poezji śpiewanej Konkurs zyskał rangę ogólnopolską.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był wsparciem dla ośrodków kultury regionu częstochowskiego podczas organizacji konkursów. Corocznie współpraca z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Myszkowie owocowała Wojewódzkim Konkursem Pieśni Patriotycznej; przez lata zyskiwał on na popularności i zdobył szerokie grono odbiorców i uczestników. Konkurs realizowany w kilku kategoriach obejmował solistów, duety, zespoły instrumentalne, wokalne, wokально-instrumentalne, folklorystyczne oraz chóry.³⁴³ Regionalny Ośrodek Kultury był również współorganizatorem Ogólnopolskiego Konkursu Wokalnego „Wiosna z przebojami...” organizowanego przez Dom Kultury w Koniecpolu. Każda kolejna edycja była ukłonem w stronę innego artysty, co również realizowało cel konkursu, jakim było propagowanie polskich twórców i wykonawców. Innym ważnym wydarzeniem, w którym miał swój udział ROK, był Jurajski Festiwal Kolęd i Pastorałek organizowany przez Miejski Dom Kultury w Łazach, wydarzenie szeroko rozpowszechnione w całym kraju, zyskujące swoją markę, o czym może świadczyć fakt, że w roku 2019, podczas V edycji, w przesłuchaniach wzięło udział ponad tysiąc artystów z całej Polski (soliści, duety, zespoły, chóry). W Regionalnym Ośrodku Kultury odbywał się również finał Konkursu Wokalnego „Śpiewobranie”, którego głównym organizatorem były ALA Autorskie Liceum Artystyczne i Akademickie w Częstochowie oraz AGA Gimnazjum Artystyczne i Akademickie w Częstochowie. Konkurs miał zasięg ogólnopolski, integrował i promował uzdolnioną wokalnie młodzież.

Regionalny Ośrodek Kultury wspierał również Muzyczną Scenę Integracji, niezwykle barwne i ciekawe muzyczne święto aktywizujące dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami fizycznymi i intelektualnymi. Wszystkie zespoły biorące udział w festiwalu i przedstawiające swój program na deskach sceny w Akademickim Centrum Kultury i Sportu Politechniki Częstochowskiej zwyciężały i otrzymywały nagrodę *ex aequo*.

---

³⁴² Ogólnopolski Konkurs Poezji im. Haliny Poświatowskiej został omówiony w podrozdziale dotyczącym literatury i teatru.

³⁴³ Pierwsza edycja odbyła się w 1996 r. jedynie w dwóch kategoriach wiekowych: 12–15 lat oraz 16 lat i powyżej. Laureaci pierwszych trzech miejsc zostali zaproszeni do wykonania koncertu pieśni patriotycznej z okazji święta niepodległości w Filharmonii Częstochowskiej. W latach późniejszych koncert laureatów miał miejsce w Miejskim Ośrodku Kultury w Myszkowie. W 2019 r. Wojewódzki Festiwal Pieśni Patriotycznej odbył się po raz 24, natomiast jubileuszowa 25. edycja została odwołana w 2020 r. z uwagi na epidemię COVID-19, miała miejsce w roku 2021.

W 2017 r. we współpracy z ROK odbył się XXIV Festiwal Orkiestr Ochotniczych Straży Pożarnych.³⁴⁴ Do Częstochowy przybyły orkiestry z całej Polski, by zaprezentować swój dorobek artystyczny.³⁴⁵

W 2018 r. Regionalny Ośrodek Kultury był jednym ze współorganizatorów Złotopotockiego Świąta Szlaku Orlich Gniazd „Juromania”, czego efektem był Konkurs Wokalny im. Jana Kiepury. Celem konkursu była prezentacja i promocja dorobku artystycznego Jana Kiepury i innych polskich artystów, a także umożliwienie konfrontacji i prezentacji osiągnięć młodym i dojrzałym wykonawcom.

Dużą popularnością cieszyły się również organizowane przez wiele lat koncerty we współpracy z Zespołem Szkół Muzycznych im. M.J. Żebrowskiego w Częstochowie: popisy uczniów, koncerty dyplomantów czy wieczory patriotyczne, na które uczniowie przygotowywali montaż słowno-muzyczny związany z odzyskaniem niepodległości.³⁴⁶ Współpraca ta zaowocowała również Konkursem Skrzypcowym Muzyki Polskiej im. Wandy Wiłkomirskiej o zasięgu ogólnopolskim.³⁴⁷ W 2019 r. uczniowie wystąpili w sali kameralnej Regionalnego Ośrodka Kultury podczas wernisażu wystawy czasowej *Udział częstochowian w Powstaniach Śląskich 1919–1921*³⁴⁸ w ramach uczczenia obchodów 100-lecia Powstań Śląskich.³⁴⁹

W wyniku współpracy z Instytutem Muzyki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w ROK-u odbywały się koncerty studentów i pedagogów tejże uczelni.³⁵⁰

W latach 2018–19 Regionalny Ośrodek Kultury we współpracy z Zespołem Pieśni Tańca „Śląsk” współorganizował Koncert Galowy III i IV Międzynarodowego Festiwalu Folklorystycznego „Silesia”.³⁵¹ Występy odbywały się na placu Biegańskiego, były

---

³⁴⁴ Głównym Organizatorem festiwalu był Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, a współorganizatorami Regionalny Ośrodek Kultury, Urząd Miasta Częstochowy oraz Urząd Gminy Mykanów.

³⁴⁵ To niezwykle barwne wydarzenie trwało trzy dni i zainaugurowane zostało mszą świętą na Jasnej Górze, po której odbył się przemarsz orkiestr na plac Biegańskiego. Widowiskowy charakter miało zagranie przez trębaczy wszystkich orkiestr hymnu strażackiego oraz wspólne wykonanie *Walca Barbary* z filmu *Noce i dnie*.

³⁴⁶ Wieczory Patriotyczne gromadziły liczną publiczność i na stałe wpisały się w kalendarz imprez kulturalnych ROK.

³⁴⁷ Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był jednym ze współorganizatorów konkursu. Pierwsza edycja odbyła się w 2019 roku. Konkurs miał za zadanie m.in. promować polską muzykę skrzypcową, a także umożliwić konfrontacje młodym adeptom gry na skrzypcach. Konkursowi towarzyszyły koncerty zaproszonych gości oraz warsztaty. Dyrektorem artystycznym wydarzenia była Aleksandra Szwejkowska-Belica.

³⁴⁸ Na wernisażu wystawy wykład wygłosił dr Juliusz Sętowski, a o przedstawionych na wystawie eksponatach opowiedziała Małgorzata Szczęsna kierowniczką Działu Historii Muzeum Częstochowskiego. Na prezentowanych fotografiach znalazło się około 30 dokumentów (legitymacje, fotografie, zaświadczenia itd.) opowiadających historii częstochowskich bohaterów powstań śląskich.

³⁴⁹ Zabrzmiały utwory polskich kompozytorów, m.in. Stanisława Moniuszki oraz Kazimierza Wiłkomirskiego.

³⁵⁰ W 2016 r. był to „Nastrojowy piątek” z gitarową muzyką klasyczną w wykonaniu Felicitas Sarodnick, w 2017 r. Międzynarodowy Koncert Studentów Muzyki AJD.

³⁵¹ Koncert Galowy III Międzynarodowego Festiwalu Folklorystycznego „Silesia” odbył się w ramach Dni Europejskiej Kultury Ludowej i był objęty honorowym patronatem prezydenta Miasta

wydarzeniem unikatowym, gdyż publiczność w trakcie jednego wieczoru miała możliwość zobaczyć zespoły niezwykle różnorodne i prezentujące odmienne tradycje muzyczne i taneczne.³⁵²

Fot. 37. Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Silesia”, 2019 r. (fot. arch. ROK)

Muzyka klasyczna rozbrzmiewała również w świątyniach podczas festiwali organizowanych we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Kultury. Melomani przybywali do Częstochowy na Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej „Sola musica”³⁵³, a do Koniecpola na Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej.³⁵⁴

W 2020 r. we współpracy z Jasnogórskim Instytutem Maryjnym w Częstochowie zorganizowano koncert *Kolędy i inne pieśni* w wykonaniu Adama Struga z zespołem.³⁵⁵

Poza licznymi imprezami kulturalnymi, które były współorganizowane z instytucjami regionu częstochowskiego i poza siedzibą ośrodka, Regionalny Ośrodek Kultury

---

Częstochowy – Krzysztofa Matyjaszczyka. We współpracę włączyli się również: Ośrodek Kultury „Gaude Mater”, Muzeum Częstochowskie, Urząd Miasta Częstochowa oraz „Życie Częstochowy i Powiatu”.

³⁵² W 2018 roku na scenie na placu Biegańskiego zaprezentowały się zespoły z Chorwacji, Gruzji, Macedonii, Panamy i Republiki Południowej Afryki, a w 2019 roku – z Argentyny, Ekwadoru, Hiszpanii, Serbii, Słowacji.

³⁵³ Głównym organizatorem tego wydarzenia była parafia ewangelicko-augsburska w Częstochowie.

³⁵⁴ Głównym organizatorem był Dom Kultury w Koniecpolu.

³⁵⁵ Koncert odbył się w Sali Papieskiej na Jasnej Górze.

oferował wiele wydarzeń odbywających się w sali kameralnej. W 2015 r. ROK zaprosił na spotkanie andrzejkowe *Balladowo-andrzejkowo*, podczas którego wystąpił Paweł Łowicki z zespołem.³⁵⁶ Od roku 2017 organizowano w ROK Mikołajki, podczas których można było uczestniczyć w koncercie³⁵⁷, a także w warsztatach plastycznych „Mikołajkowe inspiracje”. W 2020 r. odbył się wieczór muzyczny poświęcony pamięci artystki Małgorzaty „Balbiny” Sętowskiej.³⁵⁸

Organizowane w latach 2019–20 „Operowe ostatki” gromadziły entuzjastów muzyki klasycznej, opery i operetki. Pomysłodawczynią koncertu była mezzosopranistka Katarzyna Suska-Zagórska, a występowali studenci Wydziału Wokalno-Aktorskiego Akademii Muzycznej w Krakowie. Melomani mogli usłyszeć m.in. arie z *Cyganerii* G. Pucciniego, *Wesela Figara* W.A. Mozarta i operetek, m.in. *Księżniczki czardasza* I. Kalmana.³⁵⁹

Regionalny Ośrodek Kultury był również organizatorem wyjazdów na spektakle operowe oraz koncerty zarówno lokalne, jak i w większych miastach Polski czy za granicą. Mieszkańcy Częstochowy wyjeżdżali wraz z Regionalnym Ośrodkiem Kultury do Garnka na koncerty symfoniczno-oratoryjne upamiętniające śpiewaczą rodzinę Reszków³⁶⁰ i do Koszęcina na Święto Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”.³⁶¹ Tego typu wyjazdy doskonale wpisywały się w działalność Regionalnego Ośrodka Kultury polegającą na upowszechnianiu kultury.³⁶² W 2015 roku wraz z pracownikami Regionalnego Ośrodka Kultury osoby związane z kulturą północnego subregionu województwa

---

³⁵⁶ Wystąpili: Paweł Łowicki (wokal), Jacek Dzwonowski (skrzypce), Robert Gliński (gitara), Wojtek Królikowski (piano), Marcin Kędzia (bas), Mariusz Migas (perkusja).

³⁵⁷ Pierwsze Mikołajki w ROK uświetnili akordeoniści Amagalis Duo oraz Miłosz Caban, w roku 2018 zagrali Karolina Jędrak i Grzegorz Kierat, a w 2019 r. świąteczny koncert zabrzmiał w wykonaniu studentów należących do zespołu wokalno-instrumentalnego Katedry Muzyki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Częstochowie pod przewodnictwem dra hab. Lesława Podolskiego prof. UJD.

³⁵⁸ Podczas wieczoru odbył się recital Zdzisława Sierpińskiego *Czarny koń, ogromny księżyc* – cykl pieśni inspirowanych poezją Federika Garcii Lorki.

³⁵⁹ Podczas koncertów „Operowe ostatki” wystąpili m.in.: Ewelina Pachnik, Tomasz Wieczorek, Maria Róża Brzukała, Monika Biederman-Pers, Karol Bonawentura Mielniński, Rafał Kuźma, Piotr Karzełek, Jakub Szmidt, przy fortepianie Emilia Bernacka (2019) i Olga Wowkotrub (2020).

³⁶⁰ Koncerty te odbywały się w kolejne rocznice śmierci słynnego śpiewaka Edwarda Reszkego. Melomani mieli okazję usłyszeć najśłynniejsze dzieła muzyki klasycznej w wykonaniu chóru, orkiestry oraz solistów. Występowali laureaci Konkursu Wokalnego im. Edwarda, Jana, Józefiny Reszków, a także Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Częstochowskiej oraz chóry, m.in. chór Filharmonii Częstochowskiej Collegium Cantorum, chór Instytutu Muzyki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie (obecnie Katedra Muzyki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie), chór Basilica Cantans. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był współorganizatorem tego wydarzenia.

³⁶¹ Wydarzenie odbywało się corocznie w zespole pałacowo-parkowym Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” w Koszęcinie, każdego roku zorganizowany wyjazd cieszył się ogromnym zainteresowaniem, a Zespół „Śląsk” zapewniał niezwykle barwny i muzycznie spędzony czas.

³⁶² Małgorzata Majer, dyrektorka ROK, w wywiadzie udzielonym „Gazecie Częstochowskiej” zwróciła uwagę na realizowanie poprzez lokalne wyjazdy misji Regionalnego Ośrodka Kultury: „Chcemy upowszechniać bogactwo kultury naszego regionu, przybliżyć częstochowianom to, co mamy najcenniejsze w naszej małej ojczyźnie. Pragniemy także ułatwić im korzystanie z dobrodziejstw kultury.” „Gazeta Częstochowska” z 9 VII 2015, nr 27 (1219).

śląskiego wysłuchały dorocznego Koncertu Nocy Letniej Filharmoników Wiedeńskich.³⁶³ Świetnym pomysłem okazał się także wyjazd w 2018 r. do jednej z najszynniejszych oper na świecie, opery wiedeńskiej. Uczestnicy mieli możliwość zobaczyć spektakl *Carmen* G. Bizeta³⁶⁴, a także zwiedzić Wiedeń i Morawy. Równie udanym przedsięwzięciem okazał się wyjazd w 2020 r. do Teatru Wielkiego – Opery Narodowej na spektakl *Halki* w reżyserii Mariusza Trelińskiego.

Fotografia i film

Najważniejszym Konkursem z dziedziny fotografii był Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny Cyberfoto.³⁶⁵

Fot.38. Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny Cyberfoto, 2008 r. (fot. arch. ROK)

³⁶³ Koncert odbył się przed letnią rezydencją cesarską, pałacem Schönbrunn. Pomysłodawczynią wyjazdu była melomanka Alina Drozd – pracownica ROK. Wyjazd stanowił uzupełnienie projektu *Szlakiem częstochowskich śpiewaków* mającego na celu upamiętnienie rodzeństwa Reszków.

³⁶⁴ Jedną z najszynniejszych oper w historii muzyki, w roli Don Josego wystąpił światowej sławy polski tenor – Piotr Beczała.

³⁶⁵ Konkurs opisany jest bardziej szczegółowo w kolejnym rozdziale, z uwagi na fakt, że w następnych latach działalności ośrodka zyskał jeszcze większą popularność.

W celu integracji artystów fotografików zamieszkujących teren województwa śląskiego powstał w roku 2000 konkurs Jurajski Salon Fotografii. Konkurs ten gromadził liczne grono zainteresowanych i jednocześnie propagował piękno województwa śląskiego.³⁶⁶ Konkurs obejmował fotografię studyjną i reporterską w trzech kategoriach: otoczenie, ludzie i eksperyment.

W 2004 roku we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Kultury w Częstochowie odbył się Konkurs Fotograficzny „Moje miasto i mój region w obiektywie”.³⁶⁷

Podobnie jak w dziedzinie plastyki, również i fotografowie mogli wziąć udział w plenerach artystycznych, zarówno w Polsce, jak i za granicą, w pięknych zakątkach Europy. Odbyły się m.in.: plenery fotograficzne oraz foto-video Lwów 2001, Velika (Grecja) 2003, Podgora (Chorwacja) 2004, Katania (Sycylia) 2006, Korfu 2007, Korsyka 2009, Blanes (Hiszpania) 2009, Kreta 2010; Fethiye-Çaliş *Tureckimi śladami polskiej kultury* (Turcja) 2011, Monastir (Tunezja) 2012, Bratysława (Słowacja) 2012, Cypr 2013, Albania 2014. Równie interesujące były plenery malarsko-fotograficzne: Solina (2000), Jałta – Krym (2005), Kosewo – Mazury (2013).

Galeria Art-Foto Regionalnego Ośrodka Kultury wypełniona była zawsze fotografiami, prezentowali je zarówno profesjonalni fotograficy, jak i amatorzy.³⁶⁸ W ROK w Częstochowie odbyło się wiele wystaw fotograficznych; od 2000 r. były to: *Oblicza Azji południowo-wschodniej* Krzysztofa Pierzgałskiego (2000), wystawa Wojciecha Prusia (2001), wystawa Grzegorza Guta (2001), wystawa Janusza Stępnia (2001), *Pejzaże* Renaty Kani i Ilony Milewskiej (2001), wystawa Jerzego Piątka (2001), *Skalne pejzaże* Macieja Pułkownika (2001), *Częstochowa i region* (2002), *New York, New York...* Macieja Kusztala (2003), *Ameryka – piękno natury* Krzysztofa Muskalskiego (2003), *Fotografie* Patrycji Orzechowskiej (2003), *Oblicza istnienia* Joanny Krej (fotografie) oraz Damiana Waliczaka (grafika) (2003), *Mimikra* Marka Eligiusza Janickiego (2004), *Piękno Bułgarii – pejzaże i akty* (2004),³⁶⁹ *Fotografia w technice gumy* Wiesława Turno (2004), *Klimaty* Angela Nenowa, Walentyna Georgiewa i Borysa Czonkowa (z Bułgarii), *Nasze światy* Jacka Kamińskiego i Joanny Sobczak (2005), *Ladakh – Tybet nieznan* Andrzeja Sobolewskiego (2005), *Mongolia – kraj pasterzy* Krzysztofa Pierzgałskiego (2005), *Rzym – 8 kwietnia 2005* Kasjana Borkowskiego (2005), *Konfrontacje – Oblicza czasu* Moniki i Krzysztofa Polaków (2006), *Sacrum w fotografii* Arkadiusza Belicy (2006), *Tajemnice*

---

³⁶⁶ Wydarzenie współorganizował Związek Polskich Artystów Fotografików, warszawskie Centrum Animacji Kultury oraz Zarząd Gmin Jurajskich.

³⁶⁷ Konkurs miał na celu ukazanie pięknych i wartych uwagi miejsc w Częstochowie, a także propagowanie fotografii jako sztuki artystycznej.

³⁶⁸ Swoje wystawy w ROK zaprezentowali m.in.: Maciej Lasota (*Bardzo realne zmyślenia*), Alfons Turowski, Jacenty Dędek, Karol Walaszczyk, Krzysztof Pierzgałski, Roy Wilson z USA, Maciej Pułkownik, Anna Przybylska, Krzysztof Muskalski, Marek Eligiusz Janicki, Monika i Krzysztof Polak, Szymon Świętochowski.

³⁶⁹ Wystawa zorganizowana we współpracy z Bułgarskim Instytutem Kultury w Warszawie. Prezentowano na niej blisko 60 prac członków fotoklubu działającego przy domu młodzieży w Warnie.

ciała Vlado Baćy (2007), *Poglądy* lwowskiego klubu Nerozdilna (2007), *Mowa Ciała* Rast'o Čambala (2007), *Między niebem a ziemią* Antoniego Ruta (2008), *Hermitage/Pustelnia* Mateusza Torbusa (2008), *Moje Karpaty* Jurija Kowalczyka (2008), *Jak we śnie* Anny Bodnar (2008), *Kobięce sekrety* Edyty Pilichowskiej (2009), *Expo Flip* Teodora Radu Pantea (2009), *Różne oblicza Tajwanu* (2009), wystawa fotografii słowackiej (2009), *Alicja w krainie czarów* Pauliny Hebdy i Agnieszki Karoliny Jurek (2010), *Follow The Women* Mokdada Bennia (2010), *Sny* Anny Edyty Przybysz (2011), fotografia tajwańska (2011), *Miasto makiet* Wojciecha Grabowskiego (2011), *Uśmiech* Myanmaru Krzysztofa Muskalskiego (2012), *Trzy kolory* Jolanty Rycerskiej (2012), *Inny Kraków* Altei Leszczyńskiej (2012), *Portrety twórców* Arkadiusza Ławrywiańca (2012), *Tatry światłoczułe* Adama Brzozy (2012), *Mazurskie impresje* Arkadiusza Belicy (2012), *W sieci codzienności* Antoniego Ruta (2012), *Plener tatrzański – Zakopane 2013* (2014), *Kopalnie świata* Bernarda Baya – fotografa z Belgii (2014), wystawa *Art. Around the world – Poznajemy sztukę i architekturę krajów naszych partnerów – prace przestrzenne dzieci z Artystycznego Przedszkola Olka Klepacza z Częstochowy oraz studentów AJD* (2014), *Belgijskie fotoobrazki* Sławomira Jodłowskiego i Andrzeja Szlęzaka (2014), *Dwie postawy – wystawa fotografii* Krzysztofa Świertoka i malarstwa Łukasza Kolmana (2014), *Mediolan – Wilno – Częstochowa* w ramach projektu *Fotokreacja przestrzeni miejskiej – aleje Europy* (2014).

Na stałe w kalendarz wystaw Regionalnego Ośrodka wpisały się: wystawy pokonkursowa Międzynarodowego Konkursu Cyfrowej Fotokreacji Cyberfoto oraz wystawa uczniów Zespołu Szkół im. Bolesława Prusa w Częstochowie.

Ważną wystawą okazała się prezentacja grafiki komputerowej Zdzisława Beksińskiego w 2000 r.

Regionalny Ośrodek Kultury był miejscem, w którym odbywały się wieczory autorskie, a wśród nich m.in.: wieczór autorski oraz wernisaż wystawy fotograficznej Bogumiły Raulin, warsztaty fotograficzne z Włodzimierzem Płanetą (2006), warsztaty *Kreacyjne aspekty digitalizacji obrazu w kontekście działań artystycznych* – prowadzenie Zbigniew Tomaszczuk, Ryszard Czernow, Tomasz Dzwonkowski (2006), spotkanie z fotografikiem i krytykiem sztuki Zbigniewem Tomaszczukiem (2009), spotkanie autorskie z cyklu *Fotografia podróżnicza – blaski i cienie* z Dariuszem Gawrońskim (2014) oraz warsztaty fotograficzne, m.in.: fotografii ślubnej Dariusza Cierpiąta, *Cyfrowa ciemnia w programie Lightroom i Digitalizacja przestrzeni fotografii* prowadzone przez Dawida Fusa (2010), warsztaty aktu i portretu z cyklu *Cyberfoto – digitalizacja przestrzeni fotografii, techniki oświetlenia studyjnego* prowadzone przez Radosława Brzozowskiego (2011), *Fotografia teatralna* Piotra Dłubaka (2014), *Fotografia inscenizacyjna* dra hab. Jerzego Piwowarskiego (2014). Wiele warsztatów i spotkań autorskich odbywało się w ramach Jurajskiego Fotoklubu.

W 2001 roku powstał Jurajski Fotoklub działający przy Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie.³⁷⁰ Członkowie Jurajskiego Fotoklubu prezentowali swoje prace zarówno w kraju, jak i za granicą. W roku 2008 wystawa członków Jurajskiego Fotoklubu była prezentowana w Macedonii. W tym samym roku w Bytce na Słowacji miała miejsce wystawa pokonkursowa Cyberfoto.

Z zakresu edukacji filmowej w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie proponowano liczne wydarzenia związane z kulturą filmową: warsztaty filmowe, konkursy i projekcje filmów.

Ciekawym wydarzeniem był projekt warsztatowy dofinansowany ze środków budżetu Miasta Częstochowy pozwalający zgłębić tajniki filmu, fotografii i reportażu „Video, ergo sum – Widzę, więc jestem”.³⁷¹

We współpracy z Wydziałem Plastyki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, w roku 2016 w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie odbył się pokaz filmów i animacji zrealizowanych przez studentów tej uczelni. ROK wraz z Amatorskim Studio Filmowym „Marionetka” także w 2016 roku zaprosił na film *Ławeczka, czyli spowiedź Teofila K.* ze scenariuszem i w reżyserii Wojciecha Kołsuta.

Regionalny Ośrodek Kultury w ramach z cyklu Cinema Off zaprosił na filmowe prezentacje: pokaz filmów niezależnych *Off-publicystyka* (2005), pokaz kina niezależnego *Oskariada 2005* (2006), filmową retrospektywę 3. Festiwalu Młodego Kina „Skoffka” (2006), pokaz filmowy *The best of Paweł Czarzasty* (2006), film *Uciec stąd* w reżyserii Mathiasa Mezlera (2006), filmy pokazywane podczas Toruńskiego Offowego Festiwalu Filmowego TOFFI 2004 (2006), film *Ugóń* w reż. Dominika Matwiejczyka.

Projekcje filmowe cieszyły się dużym zainteresowaniem, w dużej mierze promowały amatorski ruch filmowy (były realizowane przez debiutantów) oraz kino niezależne funkcjonujące poza wielkimi wytwórniami filmowymi. W 2007 r. pokazano filmy studentów Mistrzowskiej Szkoły Reżyserii Filmowej Andrzeja Wajdy. W tym samym roku pokazano filmy powstałe w ramach międzynarodowej wymiany młodzieży The Film.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się: retrospektywa filmowa I Tarnobrzskiego Festiwalu Filmów Niezależnych Bartoszeki 2005 (2006), pokaz filmów i spotkanie z reżyserem Piotrem Dumą (2006), pokaz współczesnych filmów dokumentalnych *Motyle* w reż. Marka Kosowca oraz *Portrecista* w reż. Ireneusza Dobrowolskiego (2006), projekcja filmu *Katatonía* oraz spotkanie z reżyserem Jackiem Nagłowskim, współczesne dokumenty *Ballada o kozie* w reż. Bartosza Konopki oraz *Ballada o Mieszkach*

---

³⁷⁰ Działania Jurajskiego Fotoklubu zostały opisane w podrozdziale dotyczącym lat 2015–2020. Na łamach „Gazety Wyborczej” z dnia 29 III 2001 r. została zamieszczona następująca notatka: „W Częstochowie powstaje oddział Fotoklubu Rzeczypospolitej. Jego założyciele chcą przez to ożywić życie twórcze miasta i dać młodym fotografom możliwość przynależenia do tego – obok Związku Polskich Artystów Fotografików – najbardziej prestiżowego stowarzyszenia fotografujących.”

³⁷¹ Projekt miał miejsce w 2013 r.

w reż. Jerzego Kaliny, *Motór* w reż. Wiesława Palucha, filmowe retrospektywy Festiwalu Filmów Optymistycznych Happy End (2007), film *Nóci albinói* w reżyserii Dagura Kárieo (2007), walentynkowy wieczór z filmem *Lato miłości* (2008), *Roman Opalka – jedno życie, jedno dzieło* połączone ze spotkaniem z reżyserem Andrzejem Sapiją (2013),

Regionalny Ośrodek Kultury w ramach spotkań ze sztuką wideo zorganizował – wieczór z łódzkim filmowcem Michałem Brzezińskim (2005), warsztaty pisania scenariusza filmowego prowadzone przez Monikę Mostowik (2007), warsztaty filmowe Piotra Matwiejczyka (2008).

Regionalny Konkurs Filmowy „Video, ergo sum – Widzę, więc jestem”, został zapoczątkowany w roku 2015. Miał na celu promowanie uzdolnionej młodzieży z województwa śląskiego oraz aktywizowanie amatorskich grup artystycznych zainteresowanych filmem. Konkurs zyskiwał na popularności. W roku 2017 do udziału w konkursie zaproszono również osoby dorosłe. W kolejnym roku 4 edycja konkursu filmowego zyskała rangę ogólnopolską, dodano także kategorie: recenzja oraz plakat filmowy.³⁷²

W 2015 r. kontynuowano Filmowe Retrospektywy, czyli spotkania filmowe mające na celu promocję kina młodych twórców, filmowców, absolwentów szkół filmowych oraz nurtu kina amatorskiego.³⁷³

W roku 2019 w ramach obchodów 100-lecia powstań śląskich Regionalny Ośrodek Kultury zaprosił na projekcję filmu *Sól ziemi czarnej*.³⁷⁴

Jednym z najważniejszych wydarzeń fotograficznych w Regionalnym Ośrodku Kultury jest Międzynarodowy Konkurs Cyfrowej Fotokreacji Cyberfoto. Celem największego tego typu konkursu w Polsce jest promowanie fotografii cyfrowej jako sztuki niecodziennej i wyjątkowej, która zawiera szczególny ładunek kulturotwórczy, a także dostrzeżenie możliwości, jakie daje cyfrowa kreacja fotografii.³⁷⁵ Zwieńczeniem konkursu jest wystawa pokonkursowa, corocznie wydawany jest katalog.

W roku 2015 wraz z Jurajskim Fotoklubem zorganizowano Konkurs Fotograficzny „MODEL Jura 2015”, który przysłużył się promocji Jury Krakowsko-Częstochowskiej jako miejsca wielu inspiracji artystycznych.³⁷⁶

---

³⁷² Cel konkursu został trafnie ujęty w regulaminie edycji 2020: „Celem konkursu jest zainspirowanie do tworzenia filmowych portretów własnych oraz pokazanie różnorodności postrzegania rzeczywistości”.

³⁷³ W ramach spotkań zaproponowano m.in. projekcję filmów animowanych Tomasza Bagińskiego, projekcję filmu *Dialog* w reż. Cezarego Ibera, projekcję filmów studentów Wydziału Radia i Telewizji im. K. Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nagrodzonych w ciągu poprzednich 3 lat na Węgiel Film Festiwal, projekcję filmu *Sztuka znikania* w reż. Bartosza Konopki i Piotra Rosołowskiego.

³⁷⁴ Film w reżyserii Kazimierza Kutza, ukazujący losy powstańców śląskich pierwsza część tzw. tryptyku śląskiego.

³⁷⁵ W 2020 r. odbyła się XXIII edycja konkursu Cyberfoto, corocznie napływało ponad 1000 prac z całego świata. Uwieńczeniem wydarzenia była wystawa pokonkursowa oraz katalog pokonkursowy wydawany w języku polskim i angielskim.

³⁷⁶ Konkurs był przeznaczony dla fotografów i modelek zamieszkujących region Jury Krakowsko-Częstochowskiej, a same prace konkursowe również były wykonywane w przepięknym jurajskim plenerze.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wraz z Jurajskim Fotoklubem Częstochowa organizował miniplenery fotograficzne³⁷⁷ zarówno w malowniczej okolicy Jury krakowsko-częstochowskiej jak i w ciekawych zakątkach Polski oraz za granicą. W latach 2015–20 zorganizowano: miniplener fotograficzny „Jurajskim szlakiem do Krakowa” (czerwiec 2015), miniplener fotograficzny „Pieniny 2015” (wrzesień 2015), miniplener fotograficzny „Jurajskim szlakiem do Janowa” (październik 2015), miniplener fotograficzny „Jurajskim szlakiem do Wieliczki” (listopad 2015).

W latach 2015–20 Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie zapraszał również instruktorów, artystów fotografików, fotoamatorów i videofilmowców na: Ogólnopolski Plener Fotovideo Malta 2015, Ogólnopolski Plener Fotovideo, Czarnogóra 2016, Ogólnopolski Plener Fotovideo, Grecja (Lefkada) 2017, Ogólnopolski Plener Fotovideo, Włochy (Kalabria) 2018, a także na plener fotograficzno-malarskich: Czechy (Děčín) 2019 i Ogrodzieniec 2019.³⁷⁸

Z początkiem roku kalendarzowego odbywały się wernisaże wystaw poplenerowych (z ubiegłych lat) w Galerii Art-Foto. Cyklicznie prezentowano także wystawę pokonkursową, jedyne w swoim rodzaju, Międzynarodowego Konkursu Cyfrowej Fotokreacji Cyberfoto.³⁷⁹ Tradycyjnie swoje prace wystawiali również młodzi adepci sztuki fotograficznej – uczniowie Zespołu Szkół im. B. Prusa w Częstochowie oraz grupa fotograficzna „Pstryk” Uniwersytetu Trzeciego Wieku działającego przy Politechnice Częstochowskiej. Wśród licznych wystaw eksponowanych w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie znalazły się wystawy: fotografii kreacyjnej *Śnienie* Sandry Woźniak oraz Konrada Grzybka (2015), *Moje Beskidy* Jarosława Dumańskiego (2015), *Akt w barwnych skojarzeniach* Roberta Andrego (2015), *Z podskoku* Dariusza Pleśniaka (2015), *Industrialna fotoaranżacja* (2016), *Punkt widokowy* Krzysztofa Szłapa (2016), *Infrared* Arkadiusza Belicy (2016), fotografii Niny Mazuś (2016), fotografii Eweliny Dziewońskiej-Chudy (2017), prac artystów Ogólnopolskiej Fotograficznej Grupy Twórczej Art Fokus 13 (2017), *Kuba z aparatu analogowego* Bazylego Ogińskiego (2017), *Migawki z Szanghaju* Magdaleny Kmiecik (2017), *Pasażer ze wchodu* Roberta Jodłowskiego (2018), *Bez kres* Janusza Pacudy (2018), *Schodami w górę, schodami w dół* Joanny Sidorowicz (2018), *View spatium II* Dariusza Pleśniaka (2018), *Tradycjonalizm i eksperyment w fotografii – regionalizm jurajski* (2018), *Wenecka Laguna* Joanny Sidorowicz (2019), *Śladami kieleckiej szkoły krajobrazu* Janusza Stępnia, Krzysztofa Polaka i Jerzego Piątka

---

³⁷⁷ Miniplenery miały na celu integrację oraz edukację artystyczną środowiska fotograficznego, poza możliwością fotografowania ciekawych i czasem niedostępnych miejsc, uczestnicy mieli także możliwość zwiedzania m.in. Wieliczki, zamków w Niedzicy i Czorsztynie i Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

³⁷⁸ Zorganizowany we współpracy z Fundacją „Stara Szkoła” w Ryczowie.

³⁷⁹ Tak o Cyberfoto w 2015 r. na łamach częstochowskie24.pl wypowiedział się artysta fotografik Sławomir Jodłowski: „Kiedy technologia spotyka sztukę, wytwarzają się pewne przestrzenie, również przestrzenie fotografii, które do tej pory były dla twórców może mniej poznane (...); są tutaj również prace kontrowersyjne, ale myślę, że kontrowersje wpisane są właśnie w idee Cyberfoto i tworzą siłę napędową tego typu fotografii”.

(2020), *Dolomity* Tomasza Zajęca (2020), *Obrazki z podróży* Krzysztofa Muskalskiego (2020).

Wiele wystaw przedstawianych w Regionalnym Ośrodku Kultury zorganizowano z prac członków Jurajskiego Fotoklubu³⁸⁰, który swoją siedzibę miał właśnie w tej instytucji. Specjalna przestrzeń funkcjonująca w ROK-u – Galeria „Fotopobudka”³⁸¹ sprzyjała upowszechnianiu twórczości lokalnych artystów należących choćby do tego stowarzyszenia.³⁸²

Innym wydarzeniem, którego partnerem był Regionalny Ośrodek Kultury, był Konkurs Fotograficzny „Balonowa Jura”.³⁸³

Edukacja kulturalna

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wspierał edukację kulturalną w regionie oraz proponował działania mające na celu podnoszenie kwalifikacji i umiejętności instruktorów ościennych ośrodków kultury. Zainteresowani mogli wziąć udział w szkoleniach, wykładach, seminariach czy wyjazdach.

Ważnym elementem edukacji kulturalnej były również warsztaty i projekty dla dzieci i młodzieży realizowane zarówno w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie, jak i zaprzyjaźnionych ośrodkach. Warsztaty „Świat plastyki”, dla dzieci szczególnie uzdolnionych, odbywały się cyklicznie dzięki współpracy z Miejskim Domem Kultury w Lublińcu. Ośrodki kultury w porozumieniu ze szkołami typowały jednego uczestnika reprezentującego gminę. Celem warsztatów było rozwijanie i doskonalenie umiejętności plastycznych uczestników oraz kształtowanie wyobraźni i poszerzanie wiedzy programowej z zakresu malarstwa i rysunku oraz twórczości ludowej.

W roku 2000 przy współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Kultury zaproponowano Międzypowiatowe Seminarium Metodyczne Dyrektorów Ośrodków Kultury, które odbyło się w sali Samorządowego Ośrodka Kultury i Sportu Urzędu Gminy

---

³⁸⁰ Jurajski Fotoklub został zarejestrowany 24 września 2013 r. jako nawiązanie do tradycji Fotoklubu Polskiego, którego najważniejszym zadaniem było rozwijanie fotografii artystycznej. Fotoklub Jurajski stawiał sobie za cel rozwój i upowszechnianie fotografii artystycznej, a tym samym wpływanie na dynamiczny rozwój kultury. Wśród licznych propozycji fotoklubu znalazły się plenery fotograficzne, warsztaty, wystawy, spotkania autorskie, comiesięczne konkursy oraz zebrania zainteresowanych. Stowarzyszenie integrowało środowisko fotograficzne, pobudzało do aktywności twórczej oraz tworzyło przestrzeń do wymiany doświadczeń. Wielu członków Jurajskiego Fotoklubu odnosiło znaczące sukcesy fotograficzne zdobywając prestiżowe nagrody i wyróżnienia w międzynarodowych konkursach. Pomysłodawcą utworzenia, później prezesem Jurajskiego Fotoklubu w latach 2013–2020 był Sławomir Jodłowski, instruktor ds. fotografii Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie.

³⁸¹ Galeria „Fotopobudka” powstała w 2014 r.

³⁸² Jednym z największych sukcesów Jurajskiego Fotoklubu było zakwalifikowanie do 15. edycji pucharu World Cup for Club organizowanego przez Międzynarodową Federację Sztuki Fotograficznej FIAP.

³⁸³ Prace konkursowe wykonywano podczas Międzynarodowego Pucharu Polski w Lotach Balonami na Ogrzane Powietrze w ramach Jurajskich Zawodów Balonowych. W 2019 r. odbyła się III edycja konkursu.

Janów. W tym samym roku odbyło się także II Seminarium Wyjazdowe z cyklu *Kultura dawnej wsi* do Muzeum Wsi Kieleckiej – skansenu w Tokarni. Już jako Regionalny Ośrodek Kultury instytucja współorganizowała III Warsztaty dla Kapelmistrzów. W 2000 r. odbyły się I Wojewódzkie Warsztaty Teatralne przygotowane we współpracy z Teatrem im. Adama Mickiewicza w Częstochowie.

Z zakresu kultury ludowej popularnością cieszyły się współorganizowane z koszęcińską Fundacją Śpiewu i Tańca Ludowego warsztaty folklorystyczne *Obrzędy na scenie*. Zajęcia miały na celu poszerzenie wiedzy dotyczącej reżyserii w teatrze obrzędowym oraz istoty obrzędowej muzyki i tańca. Ważnymi elementami były także kultura języka scenicznego oraz rekwizyty sceniczne.³⁸⁴

Doceniano również dzieci, które wykazywały się uzdolnieniami sportowymi czy też artystycznymi (z zakresu tańca, plastyki i muzyki). W 2001 r. zaproszono do prezentacji dzieci z Klubu Uczniów Twórczych działającego przy Szkole Podstawowej nr 9 w Częstochowie, które na scenie ROK pokazywały swoje umiejętności.

W roku 2004 odbyły się dwudniowe warsztaty muzyki liturgicznej poprowadzone m.in. przez Lidię i Marcina Pospieszalskich.

W roku 2006 odbyły się Wojewódzkie Interdyscyplinarne Warsztaty Artystyczne Unia Artis, które zostały dofinansowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Miały na celu pobudzenie aktywności amatorskich środowisk twórczych, edukowanie, a także integrację animatorów życia kulturalnego.

Owoce współpracy ROK z Instytutem Muzyki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie były w 2010 r. warsztaty wokalne-chóralne, oparte na materiale kołędowym (odbyły się w salach dydaktycznych Instytutu Muzyki).

Również w roku 2010 zaproponowano *Recykling artystyczny*, autorski projekt ROK dofinansowany w ramach programów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który realizowany był w okresie wakacyjnym w zaprzyjaźnionych ośrodkach kultury, obejmował zajęcia plastyczne z wykorzystaniem surowców wtórnych, muzyczne z użyciem komputerów, filmowe dotyczące montażu dzieła filmowego z odpadów, czyli fragmentów innych filmów oraz teatralne z wykorzystaniem pozornie niepotrzebnych przedmiotów, które posłużyły za rekwizyty.

Wśród warsztatów z zakresu edukacji filmowej odbyły się m.in. warsztaty pisania scenariusza filmowego, które poprowadził scenarzysta i prozaik Mariusz Sykut (2010),

Projekt edukacyjny „Opera na wynos” rozpoczął się w 2011 r. od prezentacji opery G. Verdiego *Traviata*. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie wraz z Fundacją im. Jana, Józefiny i Edwarda Reszków zaproponowali cykl warsztatów, które poprowadził Miron Pietras. Uczestnicy w małych miejscowościach regionu mieli możliwość obejrzenia dzieł operowych zarejestrowanych na płytach DVD.

ROK we współpracy ze Stowarzyszeniem Kultura.pl w ramach projektu *Halina Poświętowska – ikona kultury Częstochowy i regionu* zrealizował w 2012 r. pomysł wyjścia z literaturą do pacjentów Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Częstochowie.

---

³⁸⁴ W roku 2001 odbyła się 8. edycja warsztatów folklorystycznych *Obrzędy na scenie*.

W ramach tegoż projektu zaśpiewała Barbara Wierzbicka przy akompaniamencie Jacka Stawiarskiego, a Marian Florek opowiedział o Halinie Poświatowskiej.

Wiejskie warsztaty kabaretowe zorganizowane zostały w roku 2007. Organizatorami były następujące instytucje: Regionalny Ośrodek Kultury w Katowicach, Gmina Przyrów, Gminny Ośrodek Kultury w Przyrowie, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie oraz Polskie Towarzystwo Kultury. W programie znalazł się występ kabaretu „Dno”, kabaretu „Hola hola”, prezentacje skeczy powstałych podczas warsztatów oraz recital piosenki aktorskiej Artura Gotza.

W 2008 r. częstochowski ROK był jednym z organizatorów warsztatów wokalnych prowadzonych przez Elżbietę Wtorkowską.

Interesującym wydarzeniem z zakresu edukacji kulturalnej okazało się zorganizowane w roku 2012 we współpracy z Instytutem Muzyki AJD oraz Centrum Inicjatyw Artystycznych „Talent” spotkanie z prof. Renatą Danel, polską piosenkarką, kompozytorką i nauczycielką wokalną.

W tymże roku zaproponowano mobilne warsztaty wokalne „O głos!” skierowane do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, a także nauczycieli i instruktorów wokalnych.³⁸⁵

Według pomysłu Anny Woźniak zorganizowano (współpraca Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie i Stowarzyszenia Kultura.pl w 2013 r.) I edycję konkursu „Pokaz mody na kulturę”, który zwracał uwagę na rolę kultury w rozwoju człowieka i lokalnych społeczności.

Zainteresowani mogli wziąć udział w ciekawych wydarzeniach w ramach projektu *Małolaty z kulturą na ty*, współorganizowanych z Baja Bum. Były to organizowane w 2013 r. akcje edukacyjne m.in. zajęcia, których owocem była wspólnie przygotowana bajka *Mega mama ratuje świat* oraz konkurs na bajkę o dobrym wychowaniu.

Ciekawą inicjatywą był projekt animacji społeczno-kulturalnej mieszkańców dzielnicy Trzech Wieszców „Odblokowani” zaproponowany w 2014 r., dofinansowany z budżetu miasta Częstochowy. W programie: historyczny spacer po dzielnicy Trzech Wieszców *Historia, architektura, ludzie* pod przewodnictwem Juliusza Sętowskiego, kawiarenka, wystawa fotograficzna *Cyberfoto*, koncert akustyczny, studio foto i koncert zespołu The Shipyard.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie w ramach edukacji kulturalnej organizował wyjazdy, m.in. w 2014 r. z inicjatywy Aliny Drozd odbył się wyjazd do Wiednia na doroczny Koncert Nocy Letniej Filharmoników Wiedeńskich.³⁸⁶

---

³⁸⁵ Celem warsztatów było wzbogacenie wiedzy i umiejętności osób prowadzących zajęcia wokalne, a także podniesienie poziomu wykonawczego wśród dzieci i młodzieży zainteresowanej śpiewem. Zajęcia odbyły się w Gminnym Centrum Kultury, Informacji i Rekreacji w Poczesnej, Gminnym Ośrodku Kultury w Mstowie, a ostatnie spotkanie w Regionalnym Ośrodku Kultury w Częstochowie zgromadziło nauczycieli i instruktorów zajęć wokalnych. Wszystkie spotkania poprowadziła specjalistka ds. nauki emisji głosu Marzena Lamch-Loniewska.

³⁸⁶ Ówczesna dyrektorka Anna Operacz o wyjeździe do Wiednia mówiła: „Pragniemy zapoznać mieszkańców regionu częstochowskiego z muzyką wysoką, muzyką klasyczną różnych kompozytorów. To pierwsza nasza zagraniczna wycieczka kulturalna. Wpisuje się ona w cykl

Nowatorską inicjatywą był zaproponowany w 2014 r. projekt o charakterze edukacyjno-twórczym pod nazwą *Tworzymy papierowe rzeźby kotów*; inspiracją do działań była Halina Poświatowska i jej miłość do kotów. Pierwsze spotkanie miało na celu przybliżenie życia i twórczości tej wybitnej postaci, drugie i trzecie miały charakter warsztatów twórczych, czwarte spotkanie było akcją plastyczną.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był organizatorem szeregu szkoleń dla kadr kultury, m.in. szkolenia w zakresie pozyskiwania funduszy strukturalnych (identyfikacja projektu, umiejętność wyboru, analiza i diagnoza projektu inwestycyjnego i nieinwestycyjnego), szkolenia w zakresie praktycznej obsługi cyfrowego stołu mikserskiego i jego zastosowania w procesie nowoczesnej obróbki sygnału dźwiękowego (2012).

Od 2015 r. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie realizował projekt edukacyjny Mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki MUKiS. Pomysłodawczynią projektu była dyrektorka Małgorzata Majer.³⁸⁷ Szeroki zakres tematyczny obejmujący dziedziny sztuki: teatr i literatura, edukacja filmowa, fotografia, kultura ludowa, plastyka, muzyka, taniec i choreografia, grafika komputerowa oraz akustyka spotkał się z ogromnym zainteresowaniem ze strony regionu. Instruktorzy Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie prowadzili zajęcia w ośrodkach kultury, świetlicach, salach OSP w północnym subregionie województwa śląskiego. Projekt był skierowany do wszystkich grup wiekowych, z zajęć korzystały dzieci, młodzież, dorośli oraz seniorzy. Mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki stawiał sobie za cel kompleksową edukację kulturalną uczestników, kształtowanie artystycznych umiejętności, pobudzenie kreatywności oraz zwiększenie wiedzy w dziedzinie sztuki. Projekt ten służy przede wszystkim upowszechnianiu kultury, dociera do małych ośrodków, zespołów, a także niezrzeszonych grup pragnących rozwijać się i poznawać dziedziny kultury.

Kilkakrotnie projekt edukacyjny MUKiS realizowano również we współpracy ze Stowarzyszeniem Kultura.pl, a dzięki dofinansowaniu z budżetu województwa śląskiego w ramach zadania publicznego z zakresu kultury i dziedzictwa narodowego Regionalny Ośrodek Kultury miał możliwość zaproszenia artystów, którzy poprowadzili zajęcia edukacyjno-kulturalne w terenie.³⁸⁸

»Opera na wynos«, jaki zainicjowaliśmy kilka lat temu.” „Gazeta Częstochowska” nr 22 (1162) z 5 VI 2014.

³⁸⁷ W wywiadzie dla „Gazety Częstochowskiej” udzielonym z okazji 40-lecia Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie Małgorzata Majer na pytanie o aktualne kierunki z nastawieniem na edukację w kulturze odpowiedziała: „Do tego posłużył nam mój projekt Mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki, gdzie z każdej dziedziny: muzyki, filmu, fotografii, plastyki instruktorzy prowadzą w gminach zajęcia z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. Mają one wypełnić lukę, która powstała w szkole po zlikwidowaniu przedmiotów artystycznych, zarówno literatury, teatru i filmu. Pomysł był trafiony w dziesiątkę, bo na »dzień dobry« zgłosiło się osiemnaście gmin”.

³⁸⁸ W 2019 r. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie zrealizował projekt Sztukarteria. Projekt umożliwił zaproszenie do małych miejscowości części północnej województwa śląskiego (oddalonych od centrów kultury) wykładowców, muzyków i plastyków, którzy poprowadzili zajęcia artystyczne. Sztukarteria obejmowała 7 programów edukacyjnych dla dzieci, młodzieży i seniorów w obszarze: plastyki, grafiki, filmu, teatru, fotografii, muzyki i tańca. Realizatorzy projektu dojeżdżali z ofertą zajęć do świetlic, szkół i gminnych ośrodków kultury na wsiach. Projekt ten

Interesującą inicjatywą były warsztaty „Częstochowa na nowo”³⁸⁹, które odbyły się w 2017 r. w Muzeum Produkcji Zapalek za sprawą ROK oraz ówczesnej radnej Sejmiku Województwa Śląskiego Marty Salwierak.

Edukację kulturalną północnego subregionu województwa śląskiego Regionalny Ośrodek Kultury realizował również poprzez konsultacje, z których bardzo chętnie korzystały zespoły ludowe w ramach wsparcia w zakresie wiedzy dotyczącej tradycji, strojów, wyboru pieśni charakterystycznych dla regionu częstochowskiego, a także w zakresie muzyki i doskonalenia umiejętności śpiewu zespołowego.

Ważnym elementem edukacji kulturalnej oraz upowszechniania kultury od roku 2019 stały się również obchody 100-lecia Powstań Śląskich. Powstała wówczas mobilna wystawa pod tytułem *Udział częstochowian w Powstaniach Śląskich 1919–1920–1921*, której towarzyszyły wykłady dr. Juliusza Sętowskiego. Wystawa była przygotowana przez Elżbietę Miszczyńską we współpracy z Muzeum Częstochowskim. Równie interesującym wydarzeniem była konferencja popularno-naukowa „Region częstochowski wobec plebiscytu i powstań na Górnym Śląsku 1919–1920–1921” zorganizowana w 2020, w formule online. Podczas konferencji swoje referaty wygłosili: Grzegorz Basiński – *„Goniec Częstochowski” jako źródło do dziejów powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku*, Łukasz Pabich – *Militarny udział ochotników z częstochowskiego w walkach na Górnym Śląsku (maj – czerwiec 1921)*, Juliusz Sętowski – *Działalność Komitetu Obrony Śląska oraz komitetów plebiscytowych w regionie częstochowskim*; Elżbieta Miszczyńska – *Patriotyczny charakter pielgrzymek z Górnego Śląska na Jasną Górę*, Ewa Dubaj – *Źródła archiwalne do badań Powstań Śląskich i plebiscytu górnośląskiego w zasobie Archiwum Państwowego w Częstochowie*, Paweł Michalski – *Aktywność organizacji zrzeszających weteranów powstań śląskich na terenie Częstochowy (w okresie II Rzeczypospolitej i po 1945 r.)*, Juliusz Sętowski – *Powstańcy śląscy na cmentarzach częstochowskich*, Sławomir Błaut – *Częstochowianie z pomocą uchodźcom z Górnego Śląska w latach 1919–1921*, Małgorzata Szczęsna – *Materiały dotyczące powstań śląskich w zbiorach Muzeum Częstochowskiego*, Mieczysław Wyględowski – *Formy pomocy częstochowskiej służby medycznej żołnierzom III powstania śląskiego*.

Działalność wydawnicza

Do tradycji Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie należy wydawanie konkursowego tomiku poezji, który zawiera wiersze laureatów w dwóch kategoriach – debiut i po debiucie – nagrodzonych w Ogólnopolskim Konkursie Poetyckim im. Haliny Poświatowskiej.³⁹⁰

---

dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pochodzących z Funduszu Promocji Kultury miał na celu umożliwienie bezpłatnej edukacji kulturalnej.

³⁸⁹ W programie warsztatów znalazły się wykłady: o odmienności Częstochowy, który poprowadził Mirosław Zwoliński, o Częstochowie w pejzażu kulturalnym województwa śląskiego – w interpretacji Przemysława Smyczka, a o tym, jak w oparciu o dziedzictwo kulturowe stworzyć interesujący projekt, opowiedział Adam Hajduga.

³⁹⁰ Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej został opisany w podrozdziale *Teatr*. Wydawanie tomiku rozpoczęto już u schyłku lat 70. przy okazji Konfrontacji Poetyckich, które były

W 2020 r. działalność wydawnicza Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie rozkwitła. Z uwagi na sytuację związaną z wybuchem pandemii COVID-19 instytucje kultury były zmuszone odwołać wiele wydarzeń oraz przenieść kulturę do przestrzeni internetowych. W Regionalnym Ośrodku Kultury powstało wówczas kilka interesujących publikacji.

Wyrazem uznania dla zespołów ludowych, ich instruktorów i instytucji opiekuńczych była publikacja Pauliny Rudzkiej *Janowianie i inne zespoły folklorystyczne z Częstochowy i powiatu częstochowskiego*. Podjęta została w niej problematyka zespołów folklorystycznych regionu częstochowskiego. Znaczna część książki dotyczy zespołu folklorystycznego „Janowianie” i jego działalności w latach 2007–2019. Wydawnictwo poprzez historię zespołu, jego członków, stroje i repertuar ukazują tradycje regionu częstochowskiego i stanowi ukłon w stronę instruktorów i osób zaangażowanych w działalność zespołu. W publikacji znalazły się również inne zespoły: Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa”, Zespół Folklorystyczny „Kamienica”, Zespół Pieśni i Tańca „Kłomnickie Płomyczki”, Folklorystyczny Zespół Śpiewaczy „Klepisko”, Zespół Folklorystyczny Ziemi Lelowskiej, Zespół Folklorystyczny „Wrzosowianie”, Zespół Pieśni i Tańca „Przyrowskie Nutki”. Projekt ten został sfinansowany z budżetu Samorządu Województwa Śląskiego.

W roku 2020 Regionalny Ośrodek Kultury wraz z Muzeum Częstochowskim wydał publikację ukazującą rolę i znaczenie regionu częstochowskiego w walce o polski Górny Śląsk pt. *Częstochowa i region częstochowski wobec Powstań Śląskich 1919–1920–1921. Miejsca – ludzie – wydarzenia*. Książka ta zawiera ponad 100 haseł rzeczowych i osobowych, opatrzonych fotografiami, z których większość została opublikowana po raz pierwszy. Publikacja powstała pod redakcją Juliusza Sętowskiego, hasła opracowali: Grzegorz Basiński, Andrzej Kuśnierczyk, Paweł Michalski, Juliusz Sętowski. Projekt sfinansowano z budżetu Samorządu Województwa Śląskiego. Jak można dowiedzieć się z przedmowy: „Są tu biogramy kobiet i mężczyzn, którzy wyróżnili się aktywnością w komitetach i organizacjach działających na terenie Częstochowy i regionu. Wspierali oni walkę powstańczą, pomagali uchodźcom z Górnego Śląska, organizowali zbiórki pieniędzy oraz wiece w czasie trwania akcji plebiscytowej. (...) W publikacji zamieszczono biogramy dowódców powstańczych, ochotników, którzy polegli w walce, osób, które organizowały przerzut broni i ludzi na Górny Śląsk”.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie przy współpracy z Muzeum Śląskim w Katowicach wydał również monografię *Zapałczarnia w Częstochowie. Historia – teraźniejszość – perspektywy*. Powstała ona w ramach projektu pod nazwą *Ratujmy Częstochowską Fabrykę Zapałek. Jak zachować dla przyszłych pokoleń unikatowe w skali światowej ponadnarodowe dziedzictwo kulturowe i przemysłowe. Międzypokoleniowy transfer*

---

pierwowzorem konkursu. W publikacji umieszczano najlepsze, nagrodzone i wyróżnione wiersze. Cytując słowo wstępne autorstwa Wojciecha Kassa z tomiku wydane w 2020 r.: „kreślenie wierszy jest najbardziej solistyczną i intymną dziedziną sztuki, a litera teje sztuki wysoce wymagająca.”

doświadczenia poprzez wydawnictwo, wystawę, sympozjum realizowanego z środków I edycji Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego. Redaktorką książki była Anna Odrzywolska.

Historia wsi Żuraw, książka autorstwa Józefa Kiwackiego, wydana także w 2020 r., to efekt badań i wnikliwy opis dziejów miejscowości od 1220 roku do 2020, na tle historii gminy Janów oraz powiatu częstochowskiego. Publikacja ta została zadedykowana mieszkańcom Żurawia z okazji 800-lecia miejscowości. Książka zawiera szereg ciekawych informacji opartych zarówno na źródłach pisanych, jak i przekazach ustnych. Publikacja, poza odniesieniem do historii, ukazuje także wątki dotyczące m.in. rodzin, posesji, sklepów. Zawiera bogaty materiał ilustracyjny.

Regionalny Ośrodek Kultury corocznie wydawał katalogi wystawy pokonkursowej Międzynarodowego Konkursu Cyfrowej Fotokreacji Cyberfoto, a także: katalogi promujące wystawy fotografii członków Jurajskiego Fotoklubu Częstochowa, foldery okolicznościowe wystaw malarstwa, katalogi prac plastycznych Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego dla Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Intelektualną, Ruchową i Niepełnosprawnościami Sprzężonymi, katalogi poplenerowe wystaw fotografii.

Wydano również katalog wystawy zrealizowanej w ramach projektu Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego pod nazwą „Stała wystawa – historia, kultura, sport i gospodarka Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej”, którą można zwiedzać w Muzeum Kresowym (przy ul. Nowowiejskiego 3) w Częstochowie.

Działania interdyscyplinarne

Współpraca Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie z Gminą Olsztyn owocowała cykliczną imprezą kulturalną pełną folkloru, wina, regionalnych potraw, świetnej muzyki i wystaw. Jurajski Festiwal Sztuki i Wina poprzez swoją bogatą ofertę i szeroki program artystyczny zyskał wielu wielbicieli, a miłośnicy wina przybywali z całej Polski. Dopełnieniem wyjątkowości wydarzenia był przepiękny krajobraz na tle jurajskiej Góry Zamkowej z ruinami średniowiecznej warowni. Dodatkową atrakcją były towarzyszące wydarzeniu Jurajskie Zawody Balonowe, czyli loty balonami na ogrzane powietrze, konkurs fotograficzny „Balonowa Jura” oraz liczne koncerty i konkursy.³⁹¹ Pierwsza edycja tego wydarzenia odbyła się 23–24 lipca 2016 r. Jurajski Festiwal Sztuki i Wina w kolejnych edycjach rozpoczynał się od prezentacji stoisk i parady z Bachusem, a kończył koncertami gwiazd polskiej sceny muzycznej. Program, niezwykle bogaty, wypełniały liczne prezentacje zespołów folklorystycznych, orkiestr dętych czy lokalnych talentów. Nie mogło także zabraknąć prezentacji i wykładów

---

³⁹¹ W latach 2017–18 jednym z punktów programu był Ogólnopolski Konkurs Piosenki Własnej „Jurajskie debiuty”, wydarzenie kierowane do amatorskiego ruchu artystycznego, twórców tekstów, muzyki, wykonawców. Konkurs umożliwiał młodym artystom prezentację swoich pomysłów i promował nowatorską twórczość muzyczną i literacką.

o winie, degustacji regionalnych potraw oraz warsztatów artystycznych i wystaw fotograficznych. Stoiska wystawiennicze wypełnione były świetnym winem, nalewkami, piwami regionalnymi, serami, miodami, wędlinami i innymi regionalnymi specjami. Wśród szerokiej oferty znalazła się również biżuteria, hafty oraz drewniane ozdoby. Na scenie Jurajskiego Festiwalu Sztuki i Wina wystąpili m.in.: Czesław Śpiewa, Need For Strings, Forsal, Grzegorz Turnau, Raz Dwa Trzy, Ana Andrzejewska, Olek Klepacz. Jurajski Festiwal Sztuki i Wina przyciągał również dzięki wyjątkowym spotkaniom i warsztatom prowadzonym m.in. przez redaktora naczelnego „Czasu Wina” Michała Bardela, sommeliera i znawcę kultury winobrania Wojciecha Giebutę oraz dietetyka Anetę Mazurek.

Fot. 39. Jurajski Festiwal Sztuki i Wina, 2019 r. (fot. arch. ROK)

Institucja była także jednym ze współorganizatorów Industriady – Święta Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego.³⁹² Tradycją stało się również uczestniczenie w Europejskich Dniach Kultury Ludowej w ramach Krajowej Wystawy Rolniczej. Wśród propozycji Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie znalazły się: wystawa płaskorzeźb ze zbiorów Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu (2015), wystawa Karoliny Matyjaszkowicz *Zaświaty* (2016), wystawa haftów *Piękna nasz Polska cała* (2018), wystawa malarstwa na szkle Czesława Tomali (2020).

³⁹² Wydarzenie to zasłynęło jako największy jednodniowy festiwal kultury dziedzictwa przemysłowego w Europie Środkowo-Wschodniej.

Regionalny Ośrodek Kultury miał swój udział także w organizacji Nocy Kulturalnej w Częstochowie, czyli interdyscyplinarnego wydarzenia kulturalnego, złożonego z wielu propozycji spędzenia czasu z kulturą. W ciągu jednej nocy instytucje kulturalne oferują koncerty, wystawy, pokazy filmowe, a mieszkańcy miasta mają możliwość skorzystania z wybranych przez siebie wydarzeń. Regionalny Ośrodek Kultury w ramach Nocy Kulturalnej zaprosił na: koncert *Leśmian – indyjskie inspiracje* oraz wystawę *Indie* Krzysztofa Muskalskiego (2016) koncert zespołu LOR (2017), pokaz audiowizualny *Rabbit Hole – Królicza Nora. Taperka* (2018).

W roku 2018 ROK został Partnerem XXIII marszobiegu „Na jurajskim szlaku...”, który odbył się w Olsztynie, jednym z organizatorów Dni Gminy Poczesna³⁹³, a także współorganizatorem Juromanii, Święta Szlaku Orlich Gniazd w Żółtym Potoku.³⁹⁴

Niecodziennym wydarzeniem w ROK-u był wieczór włoski „Kalabria od kuchni, czyli z najsmaczniejszej strony” towarzyszący wystawie poplenerowej fotografii *Kalabria 2018*. Warsztaty poprowadziła Dominika Friedrich.

Regionalny Ośrodek Kultury był organizatorem wyjazdów na interesujące wydarzenia kulturalne. Od roku 2015 mieszkańcy, a w szczególności pracownicy kultury północnego subregionu województwa śląskiego chętnie korzystali z propozycji ROK i uczestniczyli w koncertach, spektaklach operowych³⁹⁵ i teatralnych w Polsce i za granicą oraz innych wycieczkach kulturalnych. Corocznie organizowano również wyjazd do zespołu pałacowo-parkowego w Koszęcinie na Święto Zespołu „Śląsk”. Uczestnicy podziwiali wystawy, wielobarwne stroje, pamiątki i zdjęcia archiwalne zespołu. Wydarzeniu towarzyszyły liczne koncerty oraz zwiedzanie zabytkowych wnętrz pałacu, kaplicy, wieży pałacowej oraz zapoznanie z historią zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”. Wśród wyjazdów znalazła się w 2015 r. oryginalna propozycja udziału w Berlińskim Festiwalu Światła oraz Łódzkim Festiwalu Światła i wycieczce związanej z filmem i znanymi filmowcami z Łodzi³⁹⁶, natomiast w 2017 r. wyjechano na Festiwal Światła – Signal Festival do Pragi.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był organizatorem wielu szkoleń o szerokiej tematyce. Na stałe w plan pracy zapisało się szkolenie „Kreatywny animator” organizowane we współpracy z Fundacją Wspierania Aktywności Twórczej i Regionalnej „Stara Szkoła”, które adresowano do pracowników merytorycznych instytucji kultury, edukacji oraz bibliotek. Zajęcia, odbywające się w przepięknej scenerii jurajskiego Ogrodzieńca, integrowały środowiska instruktorów, amatorów,

---

³⁹³ W programie tego wydarzenia znalazł się Jura ROK Festiwal, jedna z czołowych imprez Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie.

³⁹⁴ Imprezie plenerowej towarzyszył Konkurs Wokalny im. Jana Kiepur, liczne warsztaty, stoiska wystawiennicze, pokazy, wystawy oraz koncerty. Gwiazdą wieczoru był Jacek Wójcicki.

³⁹⁵ Koncerty oraz spektakle operowe zostały wspomniane w podrozdziale dotyczącym działalności muzycznej.

³⁹⁶ Wyjazd zorganizowano w 2016 r. Uczestnicy zwiedzili Muzeum Kinematografii oraz Łódzką Szkołę Filmową. Największą atrakcją był Light.Move.Festival – jedna z największych tego typu imprez w Europie. Tematem przewodnim Festiwalu Światła był oniryzm, czyli marzenia senne.

artystów oraz osób zajmujących się edukacją z regionu. Spotkania służyły również podnoszeniu kompetencji zawodowych uczestników, doskonaleniu technik i umiejętności manualnych oraz inspirowaniu do działań artystycznych. Ponadto szkolenia sprzyjały nawiązywaniu współpracy pomiędzy instytucjami kultury oraz promowaniu tradycji rękodzielniczych regionu częstochowskiego.³⁹⁷

Organizowano również szkolenia adresowane do dyrektorów instytucji kultury, kierowników oraz pracowników księgowości, które cieszyły się dużym zainteresowaniem.³⁹⁸

W roku 2018 odbyły się warsztaty dziennikarskie, skierowane do osób tworzących i redagujących informacje prasowe, teksty publicystyczne i reklamowe.³⁹⁹

Wychodząc naprzeciw młodym częstochowianom Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie był jednym ze współorganizatorów⁴⁰⁰ warsztatów Młodych Animatorów Kultury „Generator”. Uczestnicy podczas dziewięciu dni intensywnej pracy nad warsztatem animatora kultury uczyli się, jak pracować w grupie, jak konstruować budżety i projekty.

Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie włączał się również do akcji organizowanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod nazwą „Weekend seniora z kulturą” skierowanej do Seniorów 60+.⁴⁰¹

W gminach północnego subregionu województwa kultura rozwijała się dzięki zaangażowaniu ośrodków i domów kultury (gminnych, miejsko-gminnych, miejskich), bibliotek, klubów seniora oraz licznych świetlic środowiskowych, których główną rolą było organizowanie stałych zajęć dla mieszkańców, ale również organizacja konkursów o zasięgu gminnym, powiatowym, wojewódzkim, a nawet ogólnopolskim. Proponowano imprezy kulturalne, takie jak występy artystyczne, koncerty, wystawy, warsztaty czy spotkania autorskie. W ramach zadań własnych lub we współpracy z innymi podmiotami, m.in. Regionalnym Ośrodkiem Kultury w Częstochowie, w gminach północnego subregionu województwa śląskiego odbywały się znaczące przedsięwzięcia, imprezy plenerowe, dożynki, dni miejscowości, festiwale kulturalne, festyny, konkursy, koncerty.

---

³⁹⁷ Szkolenie obejmowało warsztaty o szerokiej tematyce animatorskiej, m.in.: warsztaty kreatywno-ekologiczne, bibułkarskie, kreatywne, aktywizująco-teatralne, malarskie, rękodzielnicze, zabawkarskie, zielarskie (ręczne robienie mydeł), plastyczne (zabawki z wełny, zakładki do książek, świat malowany plasteliną).

³⁹⁸ Szkolenia obejmowały: prawo autorskie i prawa pokrewne w praktyce, prawo pracy i czas pracy w instytucjach kultury, zamówienia publiczne w instytucjach kultury, ochrona danych osobowych.

³⁹⁹ Warsztaty poprowadziła Agata Wierny, dziennikarka, rzeczniczka prasowa, autorka kursu dla dziennikarzy obywatelskich.

⁴⁰⁰ Współorganizatorzy „Generatora” to: Centrum Promocji Młodych, Stowarzyszenie Cz-Art, Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater”, Muzeum Częstochowskie.

⁴⁰¹ Wśród propozycji ROK-u w ramach „Weekendu seniora z kulturą” w 2019 r. znalazły się: prelekcja z prezentacją multimedialną Juliusza Sętowskiego (kierownika Ośrodka Dokumentacji Dziejów Częstochowy) na temat udziału częstochowian w Powstaniach Śląskich oraz miejscach pamięci w Częstochowie poświęconych powstańcom śląskim, projekcja filmu *Sól ziemi czarnej* oraz spacer „Śladami Powstań Śląskich w Częstochowie”, który również poprowadził J. Sętowski.

Regionalny Ośrodek Kultury obok różnorodnej aktywności nakierowanej na współpracę z placówkami kultury z terenu północnego subregionu województwa śląskiego, prowadził także własną działalność kulturotwórczą. Do najważniejszych przedsięwzięć realizowanych przez ROK należy zaliczyć: w zakresie literatury i teatru: Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej, Ogólnopolski Konkurs Recytatorski „Sacrum w literaturze”, Regionalne Spotkania z Poezją i Prozą „Wrażliwość na słowa”; w dziedzinie filmowej Ogólnopolski Konkurs Filmowy „Video, ergo sum – Widzę, więc jestem”; w ramach kultury ludowej: Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska”, Spotkania Folklorystyczne Etnostrada, Regionalny Konkurs Legend, Baśni, Podań „Legendy Jury”, Jurajski Przegląd Grup Kolędniczych Herody, Regionalny Konkurs na Palmę, Pisanek i Marzannę, Jurajski Przegląd Zespołów i Kapeli Ludowych „Obrzędy, zwyczaje, tradycje”; z zakresu plastyki: Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Papierowy świat”, Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Świat malowany plasteliną”, Jurajski konkurs plastyczny dla młodzieży i dorosłych na ilustrację do legend, baśni, podań; działania w dziedzinie fotografii: Międzynarodowy Konkurs Cyfrowej Fotokreacji Cyberfoto, wystawy w Galerii Art-Foto i Galerii Fotopobudka. Od 2015 r. prowadzony jest znaczący projekt edukacyjny – Mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki; są to realizowane przez instruktorów ROK warsztaty z różnych dziedzin: plastyki, muzyki, fotografii, filmu, teatru, tańca i choreografii, grafiki komputerowej, akustyki oraz kultury ludowej. W siedzibie instytucji odbywały się szkolenia dla pracowników kultury i konferencje popularnonaukowe.

Regionalny Ośrodek Kultury od kilku lat we współpracy z gminą Olsztyn organizuje Jurajski Festiwal Sztuki i Wina. Inną imprezą organizowaną przez ośrodek jest Jura ROK Festiwal, którego kolejne edycje odbywają się w gminach północnego subregionu województwa śląskiego.

Rozdział V

Dzieje siedziby Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie (1955–2020)

Juliusz Sętowski

Siedziba Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie – instytucji kultury samorządu województwa śląskiego znajduje się przy ulicy Ogińskiego 13 a. Nazwę – ulica Michała Kleofasa Ogińskiego nadano 1 I 1956 (uchwałą Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Częstochowie z dnia 5 XI 1955). Wcześniej droga ta nie posiadała nazwy. Mimo nadania urzędowo w roku 1956, to jeszcze w 1958 r. nie była ona używana, a budynek, w którym znajdował się Powiatowy Dom Kultury, przyporządkowany był do ulicy Sobieskiego (jako blok 26).⁴⁰²

Ośrodek mieści się na parterze budynku, który jest blokiem mieszkalnym.⁴⁰³ Od około roku 1954, kiedy wznoszony był blok, jego część zaprojektowana została tak, by znajdowało się w nim miejsce na placówkę o charakterze kulturalno-oświatowym. Od roku 1955 działał tu Powiatowy Dom Kultury (PDK), od 1963 r. Powiatowa Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej (PPPKO), w latach 1975–91 Wojewódzki Dom Kultury (WDK), później Wojewódzki Ośrodek Kultury (WOK), a od roku 2000 placówka funkcjonuje jako Regionalny Ośrodek Kultury (ROK).

Pierwotnie na działalność kulturalną przeznaczono w budynku parter, później także kilka pokoi na I piętrze; blok był komunalny, podlegał władzom powiatu częstochowskiego. Od II połowy lat 50. obok funkcjonujących tu instytucji kultury – PDK, a później PPPKO znajdowały się siedziby: komendy powiatowej hufca Związku Harcerstwa Polskiego, władz powiatowych Związku Młodzieży Wiejskiej, referatu kultury Rady Powiatowej, Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Częstochowskiej oraz Częstochowskiego Towarzystwa Cyklistów i Motocyklistów. Większość wymienionych tu organizacji i instytucji wyprowadziła się z budynku do roku 1960.⁴⁰⁴

W 1975 r., gdy w bloku funkcjonował WDK, poszerzono bazę lokalową; były to pokoje na piętrze oddane do dyspozycji pracowników, a także lokale w piwnicach,

---

⁴⁰² K. Budzowska, *Zmiany nazw miejsc publicznych w Częstochowie w latach 1945–2011*, „Rocznik Towarzystwa Genealogicznego Ziemi Częstochowskiej”, t. IV, 2011, s. 314; Witold Zembrzusi, *Przewodnik informator po Częstochowie i okolicy, z planem miasta*, Częstochowa 1958, s. 150.

⁴⁰³ Wspólne sąsiedztwo mieszkańców i placówki kulturalnej niejednokrotnie było kłopotliwe dla jednej i drugiej strony. Kilukrotnie pisali o tym dziennikarze prasy częstochowskiej.

⁴⁰⁴ Relacja Romualdy Chabrowskiej z 12 IX 2021 (w zbiorach autora).

gdzie zostało umieszczone archiwum. Po roku 1975 WDK zajmował 16 pomieszczeń, w tym kameralną salę; pokoje oraz sala zajmowały łącznie powierzchnię 430 m².⁴⁰⁵

Pomimo wydawałoby się stosunkowo dużego metrażu zajmowanego przez WDK nie było komfortu pracy w tejże placówce (chodzi o prowadzone zajęcia kulturalne). W roku 1981 poruszała ten temat dziennikarka „Życia Częstochowy” Małgorzata Szczodrowska: „podstawowym mankamentem Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie jest mała powierzchnia lokalu zajmowanego przez placówkę. Ciasnota paraliżuje szereg poczynań, a przede wszystkim uniemożliwia stworzenie centralnego domu kultury, tętniącego życiem, gdzie każdy mógłby przyjść potańczyć, pomajsterkować, rozegrać partyjkę tenisa stołowego lub szachów, wysłuchać ciekawego wykładu albo uczestniczyć w koncercie muzycznym. Od takiego modelu częstochowski WDK jest jeszcze bardzo daleko, trudno jednak czekać z założonymi rękami na radykalną poprawę warunków lokalowych.”⁴⁰⁶

W latach 80. zaplecze lokalowe WDK stanowiły pomieszczenia znajdujące się w piwnicy, na parterze i na piętrze budynku; na parterze były to: pokój dyrektora, pokoje Działu Informacji, Wydawnictw i Dokumentacji, pokoje dla instruktorów, dwa pomieszczenia biblioteczne oraz kameralna sala widowiskowa z kabiną projekcyjną, z kolei na piętrze znajdowały się: Dział Programowania i Organizacji Pracy, administracja, księgowość, dwa pomieszczenia amatorskiego ruchu artystycznego, a także pokój zastępcy dyrektora (dzielony z pracownikami Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”).⁴⁰⁷

W sali Wojewódzkiego Domu Kultury od roku 1976 do 1982 działała znana szkoła tańca Cze-Tan (prowadzona przez Henryka Warskiego, który był pracownikiem etatowym WDK), w sali kameralnej odbywały się kursy tańca towarzyskiego. Organizowano tu prelekcje, koncerty laureatów różnych konkursów wojewódzkich, systematycznie prowadzone były zajęcia z plastyki ruchu dla recytatorów oraz zajęcia zespołu recytatorskiego.⁴⁰⁸ Przez kilka lat (od października 1982 r. do roku 1986) sala służyła jako kinowa; odbywały się w niej seanse filmowe Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Lech”. W latach 1986–87 przeprowadzono gruntowny remont tego pomieszczenia; zlikwidowano wówczas fotele kinowe na widowni.

Z początkiem roku 1991, kiedy dokonana się już reforma administracyjna w Polsce, istniała obawa, że Wojewódzki Ośrodek Kultury zostanie rozwiązany. Ze względów oszczędnościowych dyrektor WOK Włodzimierz Krawczyński został zobowiązany do likwidacji części etatów, pozbył się też kilku pomieszczeń na piętrze bloku;

---

⁴⁰⁵ A. Woźniak, *Baza materialna [w:] 35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie 1975–2010*, praca zbiorowa pod red. A. Woźniak, Częstochowa 2010, s. 89.

⁴⁰⁶ M.S.[szczodrowska], *Imprezy w WDK. Mimo trudności lokalowych*, „Życie Częstochowy” 1981, nr 229 (2 X), s. 6.

⁴⁰⁷ Archiwum Państwowe w Częstochowie, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury za rok 1983, sygn. 695/o/-/23.

⁴⁰⁸ M.S.[szczodrowska], *Imprezy w WDK*, s. 6.

przekazano je zarządcy budynku.⁴⁰⁹ Siedziba instytucji została ograniczona tylko do części parterowej i piwnicy bloku. Stacjonarna aktywność WOK koncentrowała się później w ośmiu pomieszczeniach na parterze; pokoje zajmowali instruktorzy oraz pracownicy administracji, była tu sala kameralna, która służyła także jako sala teatralna, galeria WOK-Art, studio nagrań. Z kolei archiwum Ośrodka i pracownia fotograficzna znalazły swoje miejsce w piwnicy budynku. Ograniczona powierzchnia Ośrodka nie pozwalała na prowadzenie stałych zajęć dla dzieci i młodzieży.⁴¹⁰

Siedziba Regionalnego Ośrodka Kultury od czasów funkcjonowania Powiatowego Domu Kultury sąsiadowała z mieszkaniami prywatnymi w bloku mieszkalnym przy ulicy Ogińskiego 13a. Ta bliskość powodowała utrudnienia w życiu codziennym mieszkańców i pracy osiedla. Lokatorzy skarżyli się głównie na hałasy dobiegające z sali nagrań (gdzie próby miały miejscowe zespoły muzyczne). Poddawali też krytyce niepotrzebne i niebezpieczne (według nich) zatoczki i chodniki przed budynkiem. Swoje pretensje zgłaszali m.in. codziennej prasie częstochowskiej. Kierownictwo ROK na powyższe zarzuty odpowiedziało: „Istotnie, prowadzone u nas próby i nagrania muzyczne mogą zakłócać spokój lokatorom. Dotyczy to jednak przede wszystkim tych, którzy mieszkają nad salą prób. Innym muzyka nie przeszkadza aż w takim stopniu.”⁴¹¹

Siedziba WOK w latach 1996–99 była czterokrotnie zalewana przez mieszkańców bloku. Największe straty Ośrodek poniósł w listopadzie 1999 r. Wówczas to w wyniku awarii umywalki w mieszkaniu znajdującym się nad pomieszczeniami WOK zniszczone zostały pokoje, sprzęt i fotografie nadesłane na wystawę.⁴¹²

W latach 1994–2008 wykonano na terenie placówki szereg prac remontowych, które miały poprawić jakość jej funkcjonowania. Między innymi w roku 1994 założono nowy system oświetleniowy sceny, a w 1996 r. zmieniono oświetlenie w innych pomieszczeniach obiektu.

22 V 1996 podczas otwarcia wystawy fotograficznej Edwarda Hartwiga rozpoczęła działalność długo remontowana kameralna sala widowiskowa; wyposażono ją w profesjonalne oświetlenie, klimatyzację i nowe urządzenia nagłaśniające, powiększono scenę. Projekt wnętrza sali przygotował Roman Lonty, architekt wnętrz.⁴¹³

---

⁴⁰⁹ Wówczas dokonana się likwidacja biblioteki.

⁴¹⁰ Zob. szerzej w rozdziale III niniejszej monografii – Wojewódzki Ośrodek Kultury w Częstochowie (1991–1999).

⁴¹¹ „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 53 (16 III). Wspomniana sala prób było to studio Demo, które działało w WOK od 1990 r.; było dobrze wyposażone w sprzęt i zespoły mogły ją wynajmować za niskie stawki godzinowe – w porównaniu do innych miejskich sal. Ze studia nagrań korzystały m.in. takie zespoły jak: Formacja Nieżywych Schabuff, Danger Drive, Gush, Sir Thomas.

⁴¹² „Życie Częstochowy” 1999, nr 273 (23 XI).

⁴¹³ „Życie Częstochowy” 1996, nr 121 (24 V).

W roku 2008 dokonano termomodernizacji części budynku oraz wykonano elewację zewnętrzną Regionalnego Ośrodka Kultury. Ośrodek zyskał też nową sygnalizację przeciwpożarową i antywłamaniową.⁴¹⁴

Oprócz pomieszczeń wykorzystywanych przez placówkę w budynku przy ulicy Ogińskiego 13a, w latach 90. Wojewódzki Ośrodek Kultury wynajmował w bloku przy ulicy Sobieskiego trzy pomieszczenia na pracownię fotograficzną; były tam ciemnia, magazyn na odczynniki i studio fotograficzne.⁴¹⁵

Obecnie w Regionalnym Ośrodku Kultury znajduje się szereg lokali (o kubaturze 273 m²), które są użytkowane w pracy kulturalno-oświatowej i biurowej. Największym z nich jest kameralna sala widowiskowa na około 80 miejsc; sala ta służy celom wystawienniczym (dokonywane są tu prezentacje fotograficzne i z dziedziny sztuk plastycznych), odbywają się koncerty, konferencje, a także warsztaty (głównie plastyczne), jest też miejscem przeglądów, spotkań, konsultacji, konkursów wiedzy, wieczorów autorских. Hol jest przystosowany do organizowania wystaw fotograficznych (usytuowana tu jest Galeria Fotopobudka). Poza tym w Ośrodku znajdują się cztery pokoje dla pracowników merytorycznych i technicznych, pokój socjalny, sekretariat i pokój dyrektora.

---

⁴¹⁴ „Życie Częstochowy” 2001 (6–7 I), s. 6; – informacje znajdujące się w archiwum Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie.

⁴¹⁵ Informacja Sławomira Jodłowskiego z 14 V 2021.

Podsumowanie

Funkcjonujący od roku 1955 Regionalny Ośrodek Kultury stał się znaczącą placówką w rozwoju życia kulturalnego w regionie częstochowskim. Instytucja przechodziła różne fazy organizacyjne od Powiatowego Domu Kultury i Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej, które miały lokalny zasięg działania, poprzez Wojewódzki Dom Kultury i Wojewódzki Ośrodek Kultury – instytucje o randze wojewódzkiej (działające na terenie województwa częstochowskiego), aż do Regionalnego Ośrodka Kultury – instytucji samorządowej województwa śląskiego obejmującej swoimi działaniami północny subregion województwa.

Utworzony w roku 1955 Powiatowy Dom Kultury i powołana w 1963 r. Powiatowa Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej współpracowały ze świetlicami gromadzkimi, klubami „Rolnika” oraz klubami Prasy i Książki „Ruch”. W formie organizacyjnej i metodycznej, dzieląc się wiedzą wspierały działalność kulturalną placówek i rozwój amatorskiego ruchu artystycznego. Zadania realizowane przez ośrodki kultury w powiecie częstochowskim, później także w powiecie kłobuckim, były narzucane odgórnie. Zgodnie z przyjętym modelem polityki kulturalnej władze wspomagały rozwój amatorskiego ruchu artystycznego. Upowszechniane w ten sposób treści kulturalne spełniały w dużym stopniu rolę propagandową. Wspomniane wyżej świetlice i kluby funkcjonujące na terenach wiejskich były centrami tychże działań. Trzeba jednak przyznać, że życie mieszkańców wsi w sferze kultury ulegało pozytywnym zmianom.

Działający w latach 1975–90 Wojewódzki Dom Kultury obejmował swoimi działaniami obszar województwa częstochowskiego; sprawował opiekę i nadzór nad placówkami kulturalno-oświatowymi – miejskimi, gminnymi i wiejskimi ośrodkami kultury, zakładowymi domami kultury, świetlicami. WDK oferował wymienionym placówkom kulturalnym pomoc merytoryczną i organizacyjną, otoczył opieką metodyczną i repertuarową zespoły i twórców, zajmował się też upowszechnianiem ciekawych form

obchodów i imprez okolicznościowych. Niewątpliwie szereg tych działań wobec nacisków władz partyjnych na kierownictwo Domu Kultury miało wydźwięk ideologiczny. Niektóre ciekawe propozycje, w związku z wprowadzeniem stanu wojennego, nie zostały zrealizowane. Istotnymi inicjatywami, które wprowadzono w życie, a które warto przywołać, było utworzenie w 1982 r. Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Lech”, przejęcie w latach 80. opieki nad Zespołem Pieśni i Tańca „Częstochowa”, powołanie Dziecięcego Teatru Lalek, funkcjonowanie zespołów teatralnych i recytatorskich. Ważnym przedsięwzięciem były organizowane od 1978 r. Wojewódzkie Giełdy Programowe Ośrodków, Klubów i Domów Kultury. Prowadzono także różnorodne działania w zakresie plastyki, fotografii, muzyki, folkloru.

Po roku 1990 w wyniku zmian politycznych szeroko rozumiana kultura znalazła się w gestii samorządów lokalnych. Wówczas w wielu gminach powstały warunki do rozwijania aktywności w tej dziedzinie. Wojewódzki Ośrodek Kultury, a po nim Regionalny Ośrodek Kultury, dysponujące możliwościami organizacyjnymi, technicznymi i materialnymi oraz zespołami osobowymi, zgodnie z założeniami statutowymi, wspierały większość działań kulturalnych prowadzonych przez samorządy gminne. Wspierając różne działania artystyczne, twórców i zespoły WOK i ROK wykazywały różnorodną aktywność w kontaktach z placówkami kultury z terenu powiatów: częstochowskiego, kłobuckiego, myszkowskiego, lublinieckiego, zawierciańskiego. Dużym przedsięwzięciem WOK mającym formę przeglądu najcenniejszych zjawisk kultury w regionie częstochowskim była organizowana w latach 1991–93 Panorama Kulturalna Miast i Gmin Województwa Częstochowskiego.

Wojewódzki Ośrodek Kultury i Regionalny Ośrodek Kultury obok różnorodnej aktywności nakierowanej na współpracę z placówkami z terenu regionu częstochowskiego (od roku 2000 północnego subregionu województwa śląskiego), prowadziły także własną działalność kulturotwórczą. Pracownicy tychże placówek wykazywali inwencję i pomysłowość oraz umiejętności organizacyjne kreując szereg działań: festiwali, przeglądów, konkursów, wystaw. Do najważniejszych przedsięwzięć należy zaliczyć: w zakresie literatury i teatru: Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Haliny Poświatowskiej, Ogólnopolski Konkurs Recytatorski „Sacrum w literaturze”, Regionalne Spotkania z Poezją i Prozą „Wrażliwość na słowa”; w dziedzinie filmowej Ogólnopolski Konkurs Filmowy „Video, ergo sum – Widzę, więc jestem”; w ramach kultury ludowej: Spotkania Folklorystyczne „Z daleka i bliska”, Spotkania Folklorystyczne Etnostrada, Regionalny Konkurs Legend, Baśni, Podań „Legendy Jury”, Jurajski Przegląd Grup Kolędniczych Herody, Regionalny Konkurs na Palmę, Pisanek i Marzannę, Jurajski Przegląd Zespołów i Kapeli Ludowych „Obrzędy, zwyczaje, tradycje”; z zakresu plastyki: Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Papierowy świat”, Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Świat malowany plasteliną”, Jurajski konkurs plastyczny dla młodzieży i dorosłych na ilustrację do legend, baśni, podań; działania w dziedzinie fotografii: Międzynarodowy Konkurs Cyfrowej Fotokreacji Cyberfoto, wystawy w Galerii Art-Foto i Galerii Fotopobudka.

Regionalny Ośrodek Kultury od kilku lat we współpracy z gminą Olsztyn organizuje Jurajski Festiwal Sztuki i Wina. Inną realizacją jest Jura ROK Festiwal, którego kolejne edycje odbywają się w gminach północnego subregionu województwa śląskiego.

Od szeregu lat funkcjonuje znaczący projekt edukacyjny – Mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki; są to prowadzone przez instruktorów ROK warsztaty z różnych dziedzin: plastyki, muzyki, fotografii, filmu, teatru, tańca i choreografii, grafiki komputerowej, akustyki oraz kultury ludowej.

Regionalny Ośrodek Kultury przez lata działalności na rzecz upowszechniania kultury zdobył liczne wyrazy uznania. W roku 2010, przy okazji obchodów 35-lecia instytucji (które odbywały się pod patronatem Marszałka Województwa Śląskiego) kapituła odznaki honorowej „Za zasługi dla województwa śląskiego” Sejmiku Województwa Śląskiego nadała ROK w Częstochowie Złotą Odznakę. W tymże roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyznał Ośrodkowi Nagrodę Specjalną w uznaniu zasług instytucji dla kultury polskiej. W roku 2015 pracownicy Regionalnego Ośrodka Kultury otrzymali Statuetkę Przyjaźni, w podziękowaniu za promowanie twórczości niepełnosprawnych dzieci, a ten symbol wdzięczności przekazali wychowankowie Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 5 w Częstochowie. W 2019 r. Ośrodkowi w Częstochowie przyznano certyfikat w konkursie prezydenta miasta Częstochowy „Miejsce przyjazne rodzinom z dziećmi”.

Summary

The Regional Culture Centre, operating since 1955, has become a significant institution in the development of cultural life in the Częstochowa region. The institution underwent various organisational phases from the County Cultural Centre and the County Cultural and Educational Work Centre, which carried out local activities, through the Voivodship Cultural Centre and the Voivodship Cultural Institute - institutions of provincial rank (operating in the Częstochowa Voivodship), to the Regional Culture Centre - a local government institution of the Silesian Voivodship covering the northern sub-region of the Voivodship with its activities.

The County Culture Centre, established in 1955, and the County Cultural and Educational Work Centre, established in 1963, cooperated with the community centres, the "Farmer" clubs, and the "Ruch" Press and Book Clubs. They supported the cultural activities of the establishments and the development of the amateur artistic movement in the form of organisational and methodical sharing of knowledge. The tasks carried out by the cultural centres in the county of Częstochowa, later also in the county of Kłobuck, were imposed top-down. According to the adopted model of cultural policy, the authorities supported the development of the amateur artistic movement. The cultural content disseminated in this way fulfilled a largely propagandistic role. The above-mentioned common rooms and clubs operating in rural areas were the centres of these activities. However, it must be acknowledged that the life of the rural population in the cultural sphere was undergoing positive changes.

The Voivodship Cultural Centre, which operated from 1975-90, covered the area of Częstochowa Voivodeship; it cared for and supervised cultural and educational institutions - municipal, communal, and rural cultural centres, company cultural centres, community centres. Moreover, it offered the above-mentioned cultural institutions substantial and organisational assistance, provided methodical and repertoire care to ensembles and artists, and promoted interesting forms of celebrations and occasional events. Undoubtedly, a number of these activities in the face of pressure from the party authorities on the management of the Cultural Centre had ideological overtones.

Some interesting proposals, due to the introduction of martial law, were not carried out. Important initiatives that were put into practice and which are worth mentioning include the creation of the "Lech" Film Discussion Club in 1982, taking over the management of the "Częstochowa" Song and Dance Ensemble in the 1980s, the establishment of the Children's Puppet Theatre, and the operation of theatre and recitation groups. An important undertaking was the Voivodeship Programme Exchange of Centres, Clubs, and Cultural Institutes, organised since 1978. Various activities were also carried out in the fields of visual arts, photography, music, and folklore.

After 1990, as a result of political changes, culture in its broadest sense became the responsibility of local authorities. At that time, the conditions were created in many municipalities for the development of activities in this area. The Voivodship Cultural Institute and, after it, the Regional Culture Centre, with their organisational, technical, and material capacities and personnel teams, supported most of the cultural activities carried out by the municipalities in accordance with their statutes. Supporting various artistic activities, artists and teams of the Voivodship Cultural Institute and of the Regional Culture Centre, were diversely active in their contacts with cultural institutions in the county of Częstochowa, Kłobuck, Myszków, Lubliniec, and Zawiercie. A major undertaking in the form of a review of the most valuable cultural phenomena in the Częstochowa region was the Cultural Panorama of Towns and Municipalities of the Częstochowa Voivodeship, organised in the years 1991-93.

The Voivodship Cultural Institute and the Regional Culture Centre, in addition to their diverse activities aimed at cooperating with institutions in the Częstochowa region (since 2000 the northern sub-region of the Silesian Voivodeship), have also carried out their own creative cultural activities. The employees of these facilities demonstrated inventiveness and ingenuity as well as organisational skills in creating a range of activities: festivals, reviews, competitions, and exhibitions. The most important undertakings include: in the field of literature and theatre: the Halina Poświatowska National Poetry Competition, the National Recitation Competition "Sacrum in Literature", Regional Meetings with Poetry and Prose "Sensitivity to Words"; in the field of film: the National Film Competition "Video, ergo sum – I see, so I am"; in the field of folk culture: Folklore Meetings "From far and near", Folklore Meetings ETNOSTRADA, Regional Competition of Legends, Tales, Folk Tales "Legends of the Jurassic", Jurassic Review of Caroling Groups HERODY, Regional Competition for Palm, Easter egg and Marzanna, Jurassic Review of Folk Bands "Rituals, Customs, Traditions"; in the field of fine arts: Voivodeship Art Competition "Paper World", Voivodeship Art Competition "World Painted with Plasticine", Jurassic Art Competition for young people and adults for an illustration to legends, tales, folk tales; activities in the field of photography: the International Competition of Digital Photocreation CYBERFOTO, exhibitions in the Art-foto Gallery and the Fotopobudka Gallery.

The Regional Cultural Centre has been organising the Jurassic Festival of Art and Wine in cooperation with the municipality of Olsztyn for several years. Another project is the Jura ROK Festival, successive editions of which are held in municipalities in the northern sub-region of the Silesian Voivodeship.

A significant educational project has been in operation for several years – the Mobile University of Culture and the Arts; these are workshops conducted by the regional Culture Centre instructors in various fields: visual arts, music, photography, film, theatre, dance and choreography, computer graphics, acoustics, and folk culture.

The Regional Cultural Centre has received numerous recognitions over the years of its activities to promote culture. In 2010, on the occasion of the celebration of the 35th anniversary of the institution (which took place under the patronage of the Marshal of the Silesian Voivodeship), the awarding committee of the badge of honour "For Merits to the Silesian Voivodeship" of the Regional Parliament of the Silesian Voivodeship awarded the Regional Cultural Centre in Częstochowa the Golden Badge. In the same year, the Minister of Culture and National Heritage awarded the Centre a Special Award in recognition of the Institution's contribution to Polish culture. In 2015, the staff of the Regional Cultural Centre received the Friendship Statue, in gratitude for promoting the work of disabled children, and this symbol of gratitude was given by the pupils of the School and Educational Centre No. 5 in Częstochowa. In 2019 the Centre in Częstochowa was awarded a certificate in the competition of the Mayor of the City of Częstochowa "Family-friendly place with children".

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Państwowe w Częstochowie

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1975, sygn. 8/695/o/-/15.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1976, sygn. 8/695/o/-/16

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1977, sygn. 8/695/o/-/17.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1979, sygn. 8/695/o/-/19.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1980, sygn. 8/695/o/-/20.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1981, sygn. 8/695/o/-/21.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1982, sygn. 8/695/o/-/22.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1983, sygn. 8/695/o/-/23.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1984, sygn. 8/695/o/-/24.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1985, sygn. 8/695/o/-/25.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1986, sygn. 8/695/o/-/26.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1987, sygn. 8/695/o/-/27.

Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie za rok 1988, sygn. 8/695/o/-/28.

Wojewódzki Dom Kultury – wycinki prasowe z roku 1989, sygn. 8/695/o/-/160.

Archiwum Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie

Sprawozdania i plany Wojewódzkiego Ośrodka Kultury 1992–1999, afisze, zaproszenia, wycinki prasowe z lat 2000–2020.

Wydawnictwa zwarte, artykuły, przyczynki

- (aga), „Demo” także dla ciebie”, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 120 (23 VI).
- AW, *Pieśni trochę zakłócone*, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 91 (1 IV).
- A.Z., *Panorama kultury*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 160 (28 IX).
- Aktualności kulturalne*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 12.
- Amatorzy z Wrzosowej najlepsi w województwie*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 23.
- Bañcerk Anna, *Struktura społeczno-demograficzna kadry K-O i baza lokalowa miejskich, gminnych i miejsko-gminnych ośrodków kultury województwa częstochowskiego*, Częstochowa 1982.
- Bar Joanna, Nicer Joanna, *Dzieci (nie tylko) Częstochowy*, „Gazeta Częstochowska” 1998, nr 6 (12–18).
- Biblioteka Specjalistyczna WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1979, nr 6.
- Biblioteka Specjalistyczna WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 2.
- Brodowicz Lidia, Hadaś Magdalena, *Wrzosowa. Szkice monograficzne z dziejów miejscowości*, Wrzosowa 2007.
- Budzowska Katarzyna, *Zmiany nazw miejsc publicznych w Częstochowie w latach 1945–2011*, „Rocznik Towarzystwa Genealogicznego Ziemi Częstochowskiej”, t. IV, 2011.
- BK, *Pomogli*, „Gazeta Częstochowska” 1998, nr 8 (26 II–4 III).
- (BW), *Utrwalić urodę naszego pejzażu*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 43 (20 II).
- Chadryś Maja, *O istocie teatru nie tylko amatorskiego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1.
- (cz), *Goście „z za miedzy”*, „Trybuna Śląska” 1994, nr 220 (21 IX).
- Czechow, Gogol, *Puszkina w listopadowym festiwalu*, „Gazeta Częstochowska” 1965, nr 38.
- IV Wojewódzki Przegląd Plastyki Nieprofesjonalnej*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 12.
- DOR, *Samorządowi pracownicy kultury z wizytą we Lwowie*, „Życie Częstochowy” 1995, nr 276 (10 X).
- Dorośłowski Robert, *Jak Śmierć głowę Królowi ścinała*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 5 (1 I).
- Dorośłowski Robert, *Walka o przetrwanie*, „Gazeta Częstochowska” 1992, nr 34 (18 VIII).
- Dom Kultury „Wigolen” przykładem dobrej roboty*, „Życie Częstochowy” 1969, nr 132.
- II Wojewódzki Przegląd Plastyki Nieprofesjonalnej – założenia regulaminowe*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1978, nr 3.
- ECH, *Oferta kulturalna naszego regionu zawitała do Francji*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 144 (21 IV).
- Folaron Grażyna, *Majowa Nutka*, „Życie Częstochowy” 1999, nr 88 (15 IV).
- Gaiński Waldemar M., *Gdzie ten rozwój*, „Gazeta Częstochowska” 1996, nr 27 (4–10 VII).
- Gaiński Waldemar M., *Spacyfikować WOK*, „Gazeta Częstochowska” 1992, nr 18 (28 I).

- [Gierymski Tadeusz] (tg.), „Wysoka ściana”, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 44 (31 X–6 XI).
- Gierymski Tadeusz, *Metamorfoza jednego domu Kultury*, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 21.
- Gierymski Tadeusz, *Migawki i wrażenia z VII Konfrontacji*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1981, nr 2.
- Gierymski Tadeusz, *Po poetyckim sejmiku*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 7.
- Gierymski Tadeusz, *100 x 1 albo inaczej: Jubileusz Informatora Kulturalnego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1986, nr 6.
- G[iżyńska] U[rszula], *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie. Krzewi i rozwija kulturę*, „Gazeta Częstochowska” 2010 (9–22 XII).
- Gładysz Antoni, *Amatorski ruch artystyczny na ziemi częstochowskiej (wyniki badań Wojewódzkiego Ośrodka Kulturalno-Oświatowego w Katowicach przeprowadzonych w roku 1960)*, „Ziemia Częstochowska” t. VII, 1967.
- Gnaszyn sięga po wyższą rangę kulturalną, „Gazeta Częstochowska” 1963, nr 49.
- GRAF, *Majowa gala*, „Życie Częstochowy” 1999, nr 122 (27 V).
- Heromiński Ignacy, *Działalność kulturalna w powiecie*, „Ziemia Częstochowska”, t. X, 1974.
- Jadczyk Janusz, *Spółdzielczość wiejska w służbie kultury regionalnej*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 6.
- Jelonek Leon, *Z dziejów życia muzycznego w Częstochowie*, Częstochowa 1995.
- Jodłowski Sławomir, *Plener fotograficzny – Jura 85*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 5.
- JOL, *Biesiada w teatrze – mieszczechu wróć do korzeni*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 138 (14 VI).
- JOL, *Filmy komputerowe*, „Życie Częstochowy” 1995, nr 305 (9 XI).
- JOL, *Garaż 94. Okazja promocji dla młodych muzyków*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 41 (18 II).
- JOL, *Kształcenie kadr dla gminnych organów prasowych*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 45 (23 II).
- JOL, *Nasz wkład w obchody rocznicy urodzin wielkiego pisarza*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 33 (8 II).
- Kamińska-Koj Lidia, *Działania cykliczne*, [w:] *Działania Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie w zakresie ochrony i upowszechniania kultury ludowej na przestrzeni lat 1990–2015*, Częstochowa 2017.
- Klub „Klinkierek” – przodującą placówką pracy oświatowej w pow. częstochowskim, „Życie Częstochowy” 1970, nr 32.
- Kmieć Agnieszka, *Przegląd filmów science-fiction w Dyskusyjnym Klubie Filmowym „Lech”*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1983, nr 4.
- Knejczuk Roman, *Inteligencja wiejska – społecznym zapleczem placówek kulturalno-oświatowych*, „Gazeta Częstochowska” 1963, nr 41.
- Kołodziejski Janusz, *Dyskusyjny Klub Filmowy „Rumcajs” przy Politechnice Częstochowskiej*, Częstochowa 2011.

- Konkurs małych form literackich, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1981, nr 4.
- Kowalski Wojtek, *Trafione i zrealizowane*, „Życie Częstochowy” 1998, nr 6 (8 I).
- Krzewiciele kultury, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 31.
- Laureaci festiwalu, „Gazeta Częstochowska” 1965, nr 52.
- Legends Jury, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie, Częstochowa 2019.
- [Leszczyński Wiesław] WL, *Animatorzy kultury mogą zdobyć lalkarski dyplom*, „Życie Częstochowy” 1995, nr 79 (21 III).
- [Leszczyński Wiesław] WL, *Był Horowitz*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 212 (10 IX).
- Leszczyński Wiesław, *Jubileuszowy i rekordowy*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 271 (20 XI).
- [Leszczyński Wiesław] WL, *Liczy się intuicja*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 121 (24 V).
- [Leszczyński Wiesław] WL, *Ludowy festiwal*, „Życie Częstochowy” 1994, nr 292 (19–20 XI).
- [Leszczyński Wiesław] WL, *Pokłosie pleneru artystów fotografii*, „Życie Częstochowy” 1993, nr 264 (12 XI).
- [Leszczyński Wiesław] WL, *Z kulturalną wizytą*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 90/96 (16 IV).
- Leszczyński Wiesław, *Zalewa nas fala poezji*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 273 (22 XI).
- Lipski S., *Gush w Garażu*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 55 (18–20 III).
- (LP), *Co lepsze?*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 53 (16 III).
- Ławnikowski Jan, *Rok 1982 w kulturze województwa częstochowskiego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1983, nr 1.
- (m), *Szkolenie folklorystyczne*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 21 (31 I).
- Majer Ryszard, *Konieczność po 550 latach*, „Gazeta Częstochowska” 1993, nr 27 (6 VII).
- (MaK, TP), *Folklor górą*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 270 (19 XI).
- Malko Wanda, *Życie muzyczne Częstochowy w latach 1918–1939*, Częstochowa 2004.
- Malko Wanda, *70 lat Orkiestry Symfonicznej w Częstochowie. Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana 1945–2015*, Częstochowa 2015.
- Mielczarek Janusz, *20 lat województwa częstochowskiego*, Częstochowa 1995.
- Mielczarek Tomasz, *Od „Monitora” do „Gońca Reklamowego”. Dzieje prasy częstochowskiej 1769–1994*, Kielce 1996.
- Mielczarek Witold, *A jednak docięgnęliśmy do 100*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1986, nr 6.
- MJ, *Ile wiedzą o województwie?*, „Gazeta Wyborcza” 1995, nr 229 (2 X).
- Mochnacki Jerzy, *Konkurs recytatorski*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1986, nr 5.
- Moskwa Urszula, *IV Wojewódzki Przegląd Orkiestr Dętych*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 1–2.
- (MS), *Bogusław Kaczyński i jego gwiazdy*, „Trybuna Śląska” 1997, nr 153, (2–4 V).
- Nie lubimy się doskonalić?*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1982, nr 7.
- Nowości biblioteki specjalistycznej WDK*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 2.
- Od Biura Wystaw Artystycznych do Miejskiej Galerii Sztuki. Częstochowa 1977–2007. Kalendarium*

siedmiuset wystaw, red. Barbara Szyc, Katarzyna Morejska, Częstochowa 2007.

O kulturę na co dzień, „Gazeta Częstochowska” 1970, nr 50.

Panoramyczne kino ruchome, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 20.

(p), *Dogadał się*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 18 (20 I).

[Paszkowski Wiesław] (wp), *Warsztaty*, „Dziennik Częstochowski” 1998, nr 12 (15 I).

[Pawlikowski Janusz] (JP), *Bliżej kieleckiego*, „Dziennik Zachodni” 1995, nr 212 (2 XI).

[Pawlikowski Janusz] (tdc), *Cyberfoto*, „Dziennik Częstochowski” 1997, nr 44 (20 II).

[Pawlikowski Janusz] (tdc), *Dzieci Częstochowy*, „Dziennik Zachodni” 1998, nr 39 (16 II).

[Pawlikowski Janusz] tdc, *Fotograficzna katastrofa*, „Życie Częstochowy” 1999, nr 273 (23 XI).

[Pawlikowski Janusz] (tdc), *Pierwsze laury*, „Dziennik Częstochowski” 1996, nr 10 (16 XII).

Pawlikowski Janusz, *Scena pełna radości*, „Dziennik Częstochowski” 1997, nr 95 (26 V).

[Pawlikowski Janusz] (tdc), *Szansa dla amatorów*, „Dziennik Zachodni” 1995, nr 217 (9 XI).

[Pawlikowski Janusz] (tdc), *Targowisko poetyckie*, „Dziennik Zachodni” 1996, nr 227 (14 XI).

Pawlikowski Janusz, *Tworzyli na Roztoczu*, „Dziennik Częstochowski” 1997, nr 134 (4 VIII).

[Pawlikowski Janusz] (tdc), *Z komputera*, „Dziennik Częstochowski” 1997, nr 40 (13 II), s. 2.

[Piersiak Tadeusz] TP, *Chór z kolędami*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 7 (9 I).

Piersiak Tadeusz, *Festiwal ginącej tradycji*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 259 (7 XI).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Festiwal klezmerów*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 119 (23 V).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Fotografia nowej generacji*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 41 (18 II).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Gospel ze wsparciem*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 85 (10 IV).

P[iersiak] T[adeusz], *Historia ROK od 1954 r.*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 2010.

Piersiak Tadeusz, *Jazz bez granic*, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 279 (30 XI).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Jazz na wsi*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 291 (15 XII).

Piersiak Tadeusz, *Jura w gumie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 239 (12 X).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Kielecka rewizyta*, „Gazeta Wyborcza” 1995, nr 255 (2 XI).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Klasycy na Yamasze*, „Gazeta Wyborcza” (1998), nr 40 (17 II).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Kolędy i pastoralki*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 10 (12 I).

[Piersiak Tadeusz] T.P., *Konkurs w dyskotecce*, „Gazeta Wyborcza” 1992, nr 214 (26 IX).

[Piersiak Tadeusz] (tp), *Ktoś nam zazdrości*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 270 (21 IX).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Messis Kabaretowe*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 244 (18 X).

Piersiak Tadeusz, *„Messis” Oczekiwanie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 242 (15 X).

Piersiak Tadeusz, *Nestor i intuicja*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 120 (24 V).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Nie było miejsca dla ciebie*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 12 (15 I).

Piersiak Tadeusz, *Niepokoje końca wieku*, „Gazeta Wyborcza” 1998, nr 33 (9 II).

[Piersiak Tadeusz] TP, *Ocena folkloru*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 135 (12 VI).

[Piersiak Tadeusz] (T.P.), *Pałki i struny*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 131 (7 VI).

[Piersiak Tadeusz] T.P., *Pora na Kłobuck*, „Gazeta Wyborcza” 1992, nr 223 (22 IX).

Piersiak Tadeusz, *Przydrożni świadkowie*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 35 (11 II).

Piersiak Tadeusz, *Sacrum w cieniu Miłosza*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 122 (27 V).

- [Piersiak Tadeusz] TP, *100 lat Kaczyńskiemu*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 103 (5 V).
- [Piersiak Tadeusz] TP, *Sztuka z komputera*, „Gazeta Wyborcza” 1995, nr 159 (11 VII).
- Piersiak Tadeusz, *Śladami króla Stanisława*, „Gazeta Wyborcza” 1994, nr 175 (29 VII).
- [Piersiak Tadeusz] TP, *Śpiew i biznesmeni*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 213 (12 IX).
- Piersiak Tadeusz, *Świat odbity w obiektywie*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 282 (3 XII).
- Piersiak Tadeusz, *Święto poezji*, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 264 (12 XI).
- [Piersiak Tadeusz] TP, *Talenty potrzebne od zaraz*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 62 (14 III).
- Piersiak Tadeusz, *Trzy lata w niedzielę*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 225 (25 IX).
- Piersiak Tadeusz, *Woogie-boogie organisty*, „Gazeta Wyborcza” 1993, nr 299 (23 XII).
- [Piersiak Tadeusz] T.P., *Wymiana kulturalna – była czy będzie?* „Gazeta Wyborcza”, 1992 (14 XII).
- [Piersiak Tadeusz] TP, *Żywa koza z gwiazdą*, „Gazeta Wyborcza” 1996, nr 140 (18 VI).
- [Piersiak Tadeusz] TP, MK, *Talenty na scenę*, „Gazeta Wyborcza” 1997, nr 95 (23 IV).
- Płachecka A., *Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa”*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1.
- Pobratyn Agnieszka, *Zjawiska kultury teatralnej i filmowej w Częstochowie do 1939 roku*, Częstochowa 2016.
- PR, *Dyskotekowy profesjonalizm*, „Życie Częstochowy” 1996, nr 258 (4 XI).
- Przed finałową imprezą Festiwalu Twórczości Rosyjskiej i Radzieckiej*, „Gazeta Częstochowska” 1965, nr 47.
- (pw, zz), *Z działacza-menedżer*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993, nr 31 (4 II).
- Rakowska-Barciuk Agnieszka, *Są sposoby*, „Trybuna Śląska” 1999, nr 49 (27–28 II).
- Recytacje dojrzałe*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1981, nr 1.
- Regulamin II Wojewódzkiej Giełdy Programowej Domów, Ośrodków i Klubów Kultury Województwa Częstochowskiego*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1979, nr 1.
- (RoD), *Kapliczki w obiektywie*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 7 (15 II).
- (RoD), *Konieczpolskie spotkanie młodziutkich talentów*, „Gazeta Częstochowska” 1993, nr 46 (16 XI).
- (RoD), *Smutne święto regionalnej kultury?* „Gazeta Częstochowska” 1993, nr 40 (5 X).
- (RoD), *Zabytki w obiektywie*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 30 (26 VII–1 VIII).
- (rot), *Herody do Kłobucka!*, „Trybuna Śląska” 1999, nr 305 (31 XII–1 I).
- Seminarium w Dyskusyjnym Klubie Filmowym „Lech”*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 5.
- Skonieczna-Gawlik Dobrawa, *Misie z Niegowy – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 2016, nr 55.
- Strojec Ryszard, *Muzyka*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 1.
- Studium Wychowania Estetycznego w DK „Stradom”*, „Życie Częstochowy” 1963, nr 281.
- S.[zcodrowska] M.[ałgorzata], *Imprezy w WDK. Mimo trudności lokalowych*, „Życie Częstochowy” 1981, nr 229 (2 X).
- T.S., *Na wiejskiej scenie. W Kiedrzyńce znów grają*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 20.
- T.S., *W zapaskach do teatru. Giermkowie kultury z ul. Ogińskiego*, „Gazeta Częstochowska” 1966, nr 41.

- 35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie 1975–2010, red. Anna Woźniak, Częstochowa 2010.
- Tyras Waldemar, *Jak być lubianą*, „Gazeta Częstochowska” 1964, nr 40.
- W kręgu folkloru*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1978, nr 2.
- W rytmie walca, tanga, samby...*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1985, nr 5.
- W.J., *Obrazy winem malowane*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1994, nr 194 (6 X).
- (wj), *Szkolenie „pracujących” w kulturze*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1995, nr 55 (21 III).
- (wj), *Szkoła dla lalkarzy*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1995, nr 57 (23 III).
- Woźniak Anna, *Baza materialna*, [w:] *35 lat Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie*.
- Woźniczka Zygmunt, *Częstochowa w latach siedemdziesiątych*, [w:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 4, red. Krystyna Kersten, Częstochowa 2007.
- (wz), *Kościuszko (nie) znany?*, „Gazeta Częstochowska” 1994, nr 38 (22–28 IX).
- (x), *Talenty po raz drugi*, „Gazeta Częstochowska” 1997, nr 39 (2–8 X).
- Zakrzewski Andrzej, *Upowszechnianie kultury w województwie częstochowskim* [w:] *Společno-polityczne i gospodarcze dokonania władzy ludowej w latach 1944–1979 w województwie częstochowskim. Materiały z Konferencji Teoretyczno-Ideologicznej*, t. 4, red. Witold Mielczarek, Częstochowa 1980.
- Zaborowska Zofia, *O teatrze lalek słów kilka*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego” 1984, nr 2.
- Zembrzuski Witold, *Przewodnik – informator po Częstochowie i okolicy*, Częstochowa 1958.
- (zl) *Sejmik kobiet wiejskich radził w Częstochowie*, „Gazeta Częstochowska” 1957, nr 48 (28 XI–4 XII).
- Życie teatralne 1870–1945–1970*, praca zbiorowa pod red. Bolesława Lubosza, Częstochowa [1970].

Prasa

- „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 1993–1995.
- „Dziennik Częstochowski” 1995–1998.
- „Dziennik Zachodni” 1995, 1996, 1998.
- „Gazeta Częstochowska” 1960, 1992–2015.
- „Gazeta Wyborcza” 1992–1999, 2001, 2004, 2007, 2008, 2010.
- „Trybuna Śląska” 1994, 1997, 1999.
- „Tygodnik Katolicki Niedziela” 1994, 1995.
- „Życie Częstochowy” 1965, 1972, 1993–1996, 1998, 1999, 2001, 2010.
- „Życie Częstochowy i Powiatu Częstochowskiego” 2001.

Dokumenty

Uchwała nr I/23/3/2000 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 4 września 2000 r.
w sprawie zmiany nazw Wojewódzkich Ośrodków Kultury w Bielsku Białej
i Częstochowie na Regionalne Ośrodki Kultury i nadania Ośrodkom statutów.
Uchwała nr III/40/13/2009 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 8 lipca 2009 roku
w sprawie nadania statutu Regionalnemu Ośrodkowi Kultury w Częstochowie.
Zarządzenie nr 44/90 Wojewody Częstochowskiego z 15 listopada 1990 r.

Aneksy

Aneks 1. Biogramy osób kierujących Powiatowym Domem Kultury, Wojewódzkim Domem Kultury, Wojewódzkim Ośrodkiem Kultury i Regionalnym Ośrodkiem Kultury

Edward Staniowski, działacz kulturalny, kierownik Powiatowego Domu Kultury w Częstochowie. Ur. 11 X 1933. W latach 1956–57 kierował Powiatowym Domem Kultury w Częstochowie. Od 1950 śpiewał w Chórze „Pochodnia”. Był prezesem zarządu częstochowskiego Polskiego Związku Chórów i Orkiestr, prezesem Chóru „Pochodnia” w Częstochowie. Od 1989 r. organizował wyjazdy z chórami i orkiestrami z Częstochowy oraz chórami z Lublina, Bydgoszczy, Krakowa i Warszawy do Rezekne na Łotwie. Współorganizował transporty książek, lekarstw i ubrań do Polonii w Rezekne.

Romualda Chabrowska, dyrektorka Wojewódzkiego Domu Kultury. Ukończyła Państwowe Zaoczne Studium Oświaty i Kultury Dorosłych w Warszawie oraz pedagogikę kultury na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Zatrudniona była w Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej w latach 60. jako instruktorka, a od roku 1971 jako kierowniczką. 1 VI 1975 r. została dyrektorką utworzonego wówczas Wojewódzkiego Domu Kultury, stanowisko to zajmowała do 1981. Uhonorowana licznymi odznaczeniami: Srebrną Odznaką za Zasługi dla Rozwoju Województwa Katowickiego, Brązową Odznaką za Zasługi dla Województwa Częstochowskiego, Zasłużonego Działacza Kultury, odznaką honorową Zasłużony dla Kultury Polskiej, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi.

Zbigniew Jakubowski (1946–2002), dyrektor Wojewódzkiego Domu Kultury. W latach 1965–1970 studiował teologię i filozofię w Papieskim Instytucie Filozoficzno-Teologicznym w Krakowie, w 1973 r. ukończył Katolicki Uniwersytet Lubelski. W latach 1974–79 studiował w Belgii, następnie historię sztuki na Uniwersytecie w Monachium i w Instytucie Goethego. Po powrocie do kraju pracował w Częstochowie, w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków. W latach 1981–84 był dyrektorem Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie. Później był nauczycielem historii w Zespole Szkół Ekonomicznych. W 1986 r. uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Śląskim. Od 1987 r. był związany z ówczesną Wyższą Szkołą

Pedagogiczną (obecnie Uniwersytet im. J. Długosza) w Częstochowie, gdzie był organizatorem, a potem wieloletnim kierownikiem Zakładu Historii i Teorii Kultury oraz Zakładu Historii i Kultury Narodów Europy Środkowej i Wschodniej. Od 1974 r. współpracował z Instytutem Sztuki Czeskiej Akademii Nauk w Pradze. Autor kilkunastu książek i około 200 artykułów naukowych, które ukazały się w pismach polskich i zagranicznych. W 1991 r. był założycielem i redaktorem naczelnym „Biuletynu Instytutu Filozoficzno-Historycznego WSP w Częstochowie”.

Jan Stefan Sawicki (1949–1997), dyrektor Wojewódzkiego Domu Kultury w Częstochowie w latach 1984–86.

Krystyna Koziółek dyrektorka Wojewódzkiego Domu Kultury. Ukończyła Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Częstochowie, kierunek pedagogika pracy (1984). Kontynuowała naukę w Studium Podyplomowym na Uniwersytecie Warszawskim (kierowanie działalnością społeczno-kulturalną), które ukończyła w 1988 r. W latach 1987–91 była dyrektorką Wojewódzkiego Domu Kultury. W 1993 r. ukończyła Studium Reżyserii Teatralnej Ministerstwa Kultury i Sztuki w Warszawie (kierunek reżyseria teatralna). W 2010 r. ukończyła również (na studiach podyplomowych) psychologię w zarządzaniu w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, a w 2015 r. Akademię Coachingu w tejże uczelni. Ma na swoim koncie wiele kursów i szkoleń, związanych z zarządzaniem instytucjami kultury, umiejętnościami interpersonalnymi w relacjach zawodowych, sponsoringiem w instytucjach kultury. Pracowała w wielu instytucjach kultury na stanowiskach związanych z działaniami teatralnymi i edukacją kulturalną: w Miejskim Domu Kultury w Lublińcu, Miejskim Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Kłobucku, Gminnym Ośrodku Kultury w Mykanowie. W latach 2005–06 kierowała Działem Promocji w Teatrze im. A. Mickiewicza w Częstochowie. Od 1991 r. była właścicielką i menedżerką Teatru Otwartego KIM w Częstochowie. Od 2016 r. pełni funkcję zastępcy kierownika ds. społeczno-wychowawczych w Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Hutnik” w Częstochowie.

Włodzimierz Krawczyński muzyk, dyrygent chórów, dyrektor Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Częstochowie. Przez ponad 50 lat prowadził wiele częstochowskich chórów m.in. Basilica Cantans – chór Archikatedry i Wyższego Instytutu Teologicznego w Częstochowie, Cantate Deo, działający przy parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Częstochowie, Rzemieślniczy Chór „Pochodnia”, chór Cantores Czenstochoviensis, Żeński Chór Nauczycielski oraz jasnogórski chór Claromontana. Organizator Katedralnych Spotkań Chórów. W 1969 r. przy Liceum Ogólnokształcącym im. Juliusza Słowackiego w Częstochowie założył Zespół Pieśni Dawnej. W latach 70. XX w. był dyrektorem Festiwalu Jeunesses Musicales w Częstochowie. Przez kilka lat brał udział wraz z chórami, których był dyrygentem, w cyklu koncertów dla radia i telewizji w Katowicach. W latach 1975–81 był dyrygentem chóru Wydziału Wychowania Muzycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Od 1 XII 1990 do 31 X 1992 kierował Wojewódzkim Ośrodkiem

Kultury w Częstochowie. Laureat nagród Ministra Kultury, Ministra Oświaty oraz Kuratora Oświaty w Katowicach, a także laureat Nagrody dla Najlepszego Dyrygenta – XII edycji Festiwalu Legnica Cantat oraz Festiwalu Polskiej Pieśni Chóralnej w Katowicach.

Anna Operacz, dyrektorka Wojewódzkiego Ośrodka Kultury i Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie w okresie 1 XI 1992 – 3 IX 2000. Zainteresowania plastyczne rozwijała w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych im. Jacka Malczewskiego, a następnie na studiach. Po ich ukończeniu podjęła działalność zawodową jako instruktorka plastyki w Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej w Częstochowie, od 1975 r. pracowała w Wojewódzkim Domu Kultury. W 1992 r. została dyrektorką Wojewódzkiego Ośrodka Kultury, a potem do 2014 r. kierowała Regionalnym Ośrodkiem Kultury. Odznaczenia i nagrody: m.in. Zasłużony Działacz Kultury (1977), Brązowy Krzyż Zasługi (1979), Medal 40-lecia PRL (1985), Nagroda Prezydenta Częstochowy w dziedzinie Ochrony i Promocji Kultury (2009).

Małgorzata Majer, działaczka kulturalna, dyrektorka Regionalnego Ośrodka Kultury. Od 1996 pracowała jako koordynatorka w prywatnym teatrze – Studio Form Teatralnych w Częstochowie. Współpracowała również z Fundacją Śpiew i Taniec Ludowy organizując koncerty edukacyjne Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”. W 1997 r. związała się z Akademickim Centrum Kultury i Sportu (ACKiS) w Częstochowie. W Klubie „Politechnik” zorganizowała kilka cyklicznych wydarzeń kulturalnych, m.in. Ogólnopolskie Studenckie Festiwale Teatralne (siedem edycji) czy Akademickie Spotkania Muzyczne. W 2000 r. przyczyniła się do powstania Akademickiego Teatru Tańca, prowadzonego przez Włodzimierza Kucę, a także studenckich teatrów „4 razy lepsi” oraz „Trybik”. Przyczyniła się do reaktywacji Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Rumcajs”; w latach 2009–15 przewodniczyła Radzie DKF. W czasie gdy kierowała ACKiS, była organizatorką wielu wydarzeń kulturalnych, wernisaży, wystaw plastycznych i fotograficznych, koncertów, spektakli teatralnych czy ogólnopolskich festiwali teatralnych. W 2014 r. (po wygraniu konkursu) została dyrektorką Regionalnego Ośrodka Kultury w Częstochowie. Wprowadziła do realizacji swoje pomysły, m.in. Mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki, Jura ROK Festiwal, Konkurs „Legends Jury”, konkurs dla zespołów folklorystycznych „Etnostrada”, Jurajski Festiwal Sztuki i Wina (realizowany z Gminą Olsztyn). ROK współpracuje z gminami i ośrodkami kultury północnego subregionu Województwa Śląskiego, również z instytucjami takimi jak uniwersytety trzeciego wieku, działające w Częstochowie i regionie, lokalnymi placówkami kulturalnymi, a także oświatowymi (m.in. z Zespołem Szkół Muzycznych im. Marcina Józefa Żebrowskiego w Częstochowie). Z jej inicjatywy w 2012 r. powstało Stowarzyszenie Przyjaciół Częstochowskiego Teatru Tańca. Wyróżniona medalem „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (2012).

Aneks 2. Wykaz osób pracujących w Wojewódzkim Domu
Kultury, Wojewódzkim Ośrodku Kultury i Regionalnym
Ośrodku Kultury (oprac. Alina Drozd)

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Barszczewski Andrzej	2008–nadal	kierowca
Chebel Małgorzata	1984–nadal	starsza instruktorka ds. plastyki
Drozd Alina	1989–nadal	starsza księgowa
Gonera Izabela	1983–nadal	specjalistka ds. kancelaryjnych-kasjerka
Ignaszak-Stolarska Ewelina	2003–nadal	instruktorka ds. edukacji filmowej i marketingu
Jodłowski Sławomir	1983–1989 1994–nadal	główny instruktor ds. fotografii i filmu
Kołodzian Adam	2015–nadal	specjalista ds. organizacji pracy, dokumentacji kadr i administracji
Kosela Marzena	2021–nadal	instruktorka ds. etnografii
Kosielak Monika	2019–nadal	specjalistka ds. marketingu i promocji
Kuca Włodzimierz	2017–nadal	instruktor ds. tańca i choreografii
Kuchnia Bożenna	1996–nadal	obsługa, archiwum
Majer Małgorzata	2014–nadal	dyrektorka ROK
Mrugalska Karolina	2018–nadal	instruktorka ds. muzyki
Musiał Dorota	2003–nadal	starsza instruktorka ds. teatralnych i literackich
Ogonek Tadeusz	2017–nadal	plastyk
Pałczyńska Maria	2011–nadal	główna księgowa
Wieczorek Wadim	2020–nadal	informatyk
Wójcik Krystyna	2018–nadal	księgowa
Anacka Teresa	1982–1983	referentka ds. technicznych i zaopatrzenia

Banaszkiewicz Eugeniusz	1988–1989	konserwator
Bańcerek Anna	1979–1984	starsza instruktorka ds. analiz i sondaży socjologicznych
Barton Ireneusz	1989–2017	akustyk
Błaszczak Wojciech	1975–1977	kierowca
Błaszczyk Zbigniew	1988–1989	asystent kulturalno-oświatowy – muzyk
Boral-Żebrowska Janina	1980–1988	starsza referentka ds. administracji
Bubel Dorota	1989–1995	instruktorka ds. kulturalno-oświatowych
Bzura Tomasz	1989–1992	kierowca
Chabrowska Romualda	1960–1981	od 1971 kierowniczką Powiatowej Poradni Pracy Kulturalno-Oświatowej, 1975–1981 dyrektorka WDK
Chadryś-Engelking Maria	1977–1995	główna instruktorka ds. teatru
Chład Maria	1995–1996	młodsza instruktorka ds. dokumentacji i programowania
Chrzanowski Jakub	1985–1986	choreograf
	1988–1988	instruktor ds. choreografii
Churas Halina	1975–1988	starsza instruktorka kulturalno-oświatowa, kierowniczką działu organizacji imprez
Cichobłaziński Leszek	1986–1986	sociolog
Cupiał Marta	2016–2017	starsza instruktorka ds. muzyki
Cyndecki Janusz	1976–1977	starszy instruktor ds. muzyki
Czernik Alicja	1975–1976	sekretarka
Danek Andrzej	1979–1980	starszy instruktor kulturalno-wychowawczy
Drosik Iwona	1988–1988	księgową – kasjerka
Dudek Natalia	1982–1983	magazynierka

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Dudek Zygmunt	1978–1981	redaktor „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”
Dworzak Julita	1987–1988	księgowa
Dymek Lilianna	1979–1983	młodsza instruktorka kulturalno-oświatowa
Faltyn Małgorzata	1994–1995	sekretarka – maszynistka
Faret Grażyna	1977–1980	kasjerka – księgowa
Fedecka-Węgrzyn Jolanta	1979–1981	młodsza instruktorka kulturalno-wychowawcza
Feret Marian	1980–1980	kierowca
Figiel Józef	1977–1982	od 1981 wicedyrektor WDK
Figiel Leszek	1978–1980	redaktor techniczny „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”
Filipski Jarosław	1995–1999	główny instruktor ds. teatralnych i literackich
Frankiewicz Iwona	1986–1989	instruktorka ds. plastyki
Frukacz Tomasz	1991–1992	portier
Gajewski Kazimierz	1978–1981	korektor „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”
Gajosek Janina	1978–1979	starsza portierka
Galardziak Grażyna	1983–1986	starsza księgowa
Głowacki Lech	1985–1985	asystent p.o. kierownika organizacyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”
Głowinkowska Krystyna	1991–1992	księgowa – kasjerka
Gołaszewska Janina	1978–1981	starsza portierka
Gołdy Marek	1991–1991	akompaniator Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”
Gonera Rafał	2009–2012	informatyk

Gorzelał Tadeusz	1982–1984	kierownik artystyczny Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”
Górawski Janusz	2007–2015	specjalista ds. administracyjnych i gospodarczych
Grabiec Grażyna	1984–1985	asystentka
Grabowska Alicja	1987–1992	referentka ds. administracji
Grabowska Ewa	1984–1985	instruktorka ds. filmu
	1986–1988	
Grudzień Jerzy	1984–1985	starszy operator sprzętu audiowizualnego
Grzybek Wojciech	1988–1991	starszy referent ds. obronnych i bhp
Grzybowska Halina	1976–1977	instruktorka kulturalno-wychowawcza
Guzy Wanda	1979–1981	starsza maszynistka
Hadzicki Paweł	1986–1987	specjalista ds. obronnych
Hadzicki Ryszard	1979–1989	kierowca
Hała Urszula	1989–1991	księgowa – kasjerka
Ibek Aleksandra	1978–1978	młodsza instruktorka kulturalno-wychowawcza ds. upowszechniania sztuk plastycznych
Idasiak Stefan	1979–1980	starszy portier
Jabłoński Kamil	2005–2006	kierowca
Jadczyk Janusz	1991–1992	instruktor ds. muzyki
Jakubowski Zbigniew	1981–1984	dyrektor WDK
Jankowski Marek	1987–1988	młodszy instruktor ds. programowania
Jaros Halina	1976–1978	młodsza instruktorka kulturalno-oświatowa
Jasińska Izabela	1986–1987	młodsza instruktorka ds. muzycznych
Jędrecka-Posyńnik Anna	1989–1990	instruktorka ds. informacji
Józefowska Małgorzata	2015–2016	instruktorka ds. muzyki

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Juszczak Józef	1991–1992	specjalista ds. technicznych
Juszczak Józef	1981–1983	portier
Jurczak Julian	1976–1976	kierownik działu informacji, wydawnictw i dokumentacji
Kacperczyk Dorota	1975–1976	instruktorka kulturalno-wychowawcza
Kaczmarzyk Aleksandra	1986–1994	starsza instruktorka kulturalno-oświatowa
Kaleta Stanisław	1976–1977	elektromonter – ślusarz w dziale administracji
Kalota Waldemar	1977–1978	instruktor ds. kulturalno-wychowawczych z funkcją p.o. kierownika w dziale informacji, wydawnictw i dokumentacji
Kała Teresa	1988–1988	pracowniczka kultury
Kamińska-Koj Lidia	1981–2018	główna instruktorka ds. kultury ludowej
Kawecka Jadwiga	1976–1984	instruktorka ds. organizacji szkolenia zawodowego i kulturalno-oświatowa, kierowniczką działu imprez
Kępska Beata	2012–2020	informatyczka
Kierach Bogdan	1987–1988	asystent ds. muzyki
Kłoś Andrzej	1983–1984	instruktor ds. muzyki
Kłosek Kazimierz	–1980	
Kmieć Agnieszka	1983–1983	młodsza instruktorka ds. upowszechniania kultury filmowej
Knapik Sławomir	1987–1990	instruktor ds. muzyki
Koła Danuta	1978–1980	młodsza instruktorka kulturalno-wychowawcza
	1985–1987	instruktorka kulturalno-wychowawcza
Komar Longin	2018–2018	instruktor ds. kultury ludowej
Koper Marek	1982–1985	instruktor ds. muzyki

Koralewski Karol	2017–2018	akustyk
Kosowski Wiesław	1983–1983	referent ds. gospodarki administracyjnej
Kośmider-Bielska Wiesława	1988–	
Kowalczyk Bożena	1981–1985	starsza księgowa
Kowalczyk Zdzisław	1978–1982	kierowca
Kowalik Elżbieta	1982–1983	kasjerka – księgowa
Kozakiewicz Zdzisława	1988–1988	asystentka kulturalno-oświatowa
Kozieł Andrzej	1982–1985	starszy mistrz
	1986–1986	
Koziołek Krystyna	1987–1991	dyrektorka WDK, 1991–1991 główna instruktorka
Krajewski Jacek	1987–1990	radca prawny
Krawczyk Beata	1985–1986	sekretarka
Krawczyk Teresa	1996–2002	referentka ds. programowania
Krawczyk Zdzisław	1978–1982	kierowca
Krawczyński Włodzimierz	1985–1986	instruktor ds. muzyki
	1990–1992	dyrektor WOK
Kręciwilk Jerzy	1978–1981	kierowca
Kropielnicki Janusz	1978–1982	kierowca
Kropornicki Tomasz	1977–1980	instruktor kulturalno-wychowawczy
Królicki Ryszard	1980–1980	młodszy instruktor kulturalno- -wychowawczy ds. filmu
	1982–1985	
Kubica Jan	1988–1989	choreograf
Kubicka Stanisława	1979–1980	starsza portierka
Kubicki Alojzy	1971–1974	instruktor muzyk
Kudlik Zbigniew	1977–1979	konserwator

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Kukuła Maria	1980–1981	księgowa
Kulig Janina	1978–1988	instruktorka ds. upowszechniania plastyki
Kupczak Piotr	2018–2018	informatyk
Kwiatkowski Andrzej	1986–1986	akompaniator
	1990–1991	instruktor ds. muzyki
Kwiecień Stefania	1971–1990	starsza woźna, pracowniczka obsługi
Lach Tadeusz	1975–1975	artysta muzyk
Langier Barbara	1976–1981	kierowniczka działu administracji
Lassota Ryszard	1978–1981	instruktor kulturalno-oświatowy
Ledecki Lech	1982–1986	kierownik działu amatorskiego ruchu artystycznego
Lewandowski Grzegorz	1975–1976	instruktor teatralny
Libel Danuta	1962–1986	kierowniczka działu społecznego uczestnictwa w kulturze
Lipińska Agnieszka	2000–2003	instruktorka ds. teatru
Lipiński Edward	1999–2005	kierowca
Lisowska-Stach Anna	1977–1978	instruktorka kulturalno-oświatowa
Litwiniak Elżbieta	1988–1990	księgowa
Lubaszka Grażyna	1984–1985	instruktorka ds. plastyki
Łokoć Jarosław	1984–1992	instruktor kulturalno-oświatowy
Łowicka Czesława	1978–1980	starsza księgowa
Łysak Jan	1977–1979	starszy portier
Łysak Józefa	1977–1978	starsza portierka
Maciejewski Daniel	2016–2017	akustyk/kierowca
Majcher Jacek	1983–1988	starszy referent ds. technicznych i zaopatrzenia
Majcher Jan	1982–1987	kierowca

Malewska Krystyna	1977–1978	młodsza instruktorka kulturalno- oświatowa
	1985–1986	instruktorka ds. planowania i programowania działalności kulturalno- oświatowej
Maludzińska Anita	1994–1995	księgową – kasjerka
Marcinkiewicz Beata	1989–1990	młodsza instruktorka kulturalno- oświatowa
Masłoń Zenona	1982–1984	rzemieślnik garderobiana
Maślanka Elżbieta	1980–1991	bibliotekarka
Matras Mieczysław	1991–1992	portier
Matuszewska Bożena	1989–1992	maszynistka
Mermer Maria	1976–1992	główna instruktorka ds. wydawnictw
Mędrala-Młyńska Ewelina	2015–2018	instruktorka ds. kultury ludowej
Michalczyk Wiesława	1980–1980	starsza portierka
Mikulicz Danuta	1985–1986	starsza instruktorka
Milewska Danuta	1988–1989	sekretarka
Miszczyńska Elżbieta	2018–2021	instruktorka ds. etnografii
Młodkowski Andrzej	1982–1983	instruktor kulturalno-wychowawczy
Molewska Krystyna	1986–1986	instruktorka kulturalno-oświatowa, p.o. kierownika Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”
Monczka Czesława	1987–1988	starsza instruktorka ds. teatru
Morawska Danuta	1984–1992	starsza instruktorka kulturalno-oświatowa
Moskwa-Kotowicz Urszula	1979–1987	starsza instruktorka kulturalno-oświatowa
	2003–2003	referentka ds. programowania
Motyka Jerzy	1977–1978	kierowca
Mrożek Szymon	1990–1991	instruktor ds. muzyki, akompaniator

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Mrzygłód Ewa	1985–1987	instruktorka choreografka
	1981–1982	starsza instruktorka, kierowniczkakulturalno-oświatowa
Mucha Lidia	1987–1988	księgową – kasjerka
Musiał Jan	1989–2000	kierowca zaopatrzeniowiec
Musiałkowski Mieczysław	1987–1989	kierowca
Myślikowski Roman	1979–1981	kierowca
Nabrdalik Krystyna	1976–1985	samodzielna referentka ds. technicznych i zaopatrzenia
Nabrdalik Tomasz	1976–1977	kierowca
Nagłowska Ludmiła	1990–1991	instruktorka ds. teatru lalek
Nieżgoda Alina	1985–1989	maszynistka
Nocuń Stanisław	1980–1982	starsza instruktorka kulturalno-wychowawcza
Nowak Ewa	1980–1988	bibliotekarka
Nowak Jolanta	1996–2015	specjalistka ds. księgowych – kasjerka
Nowak Stanisław	1985–1985	instruktor choreograf
Ocias Bolesław	1987–1988	instruktor ds. muzyki,
Ogiński Zbigniew	1974–1977	instruktor kulturalno-oświatowy
Ogłaza Maria	1978–1983	główna instruktorka ds. plastyki
	1989–1991	
Olczak Anna	1988–1988	księgową kasjerka
Opala-Spisak Jadwiga	1982–1985	instruktorka choreografka
Opara Wojciech	2015–2016	akustyk
Operacz Anna	1962–2014	instruktorka ds. plastyki, dyrektorka WOK i ROK
Ordon Lucyna	1978–1980	starsza referentka ds. administracji

Ordon Grażyna	2010–2010	instruktorka, socjolożka
	1984–1985	socjolożka
Orłowska Wiesława	1975–1978	kierowniczka działu administracji
Ostalska Anna	1983–1984	młodsza instruktorka kulturalno-oświatowa
Ożóg Waldemar	1976–1977	instruktor kultury i wychowania – muzyk
Parkitna Barbara	1980–1982	kasjerka
Pawlak Artur	1987–1987	kierowca
Pęciak Bożena	1979–1979	instruktorka kulturalno-oświatowa
Piaszczyk Beata	1987–1988	asystentka kulturalno-oświatowa
Piersiak Tadeusz	1978–1978	instruktor ds. wydawnictw
	1991–1991	główny instruktor
Pięta Katarzyna	1986–1988	asystentka kulturalno-oświatowa
Pikuła Bożena	1975–1980	starsza księgowa
Plewka Elżbieta	1984–1985	kierowniczka działu administracji
Płachecka Anna	1982–1985	zastępca dyrektora Wojewódzkiego Ośrodka Kultury
Płusa Roman	1990–1991	starszy referent ds. zaopatrzenia
Połącik Aleksandra	1985–1988	młodsza instruktorka ds. doskonalenia kadr
Popadziuk Grażyna	1977–1980	kasjerka
Pożarlik Anna	1991–	sprzątaczką
Prokop Małgorzata	1982–1985	instruktorka ds. kulturalno-oświatowych
Puto Bożena	1991–1991	instruktorka choreografka
Pyka Eugeniusz	1977–1978	kierowca
Radecka Elżbieta	1977–1982	sekretarka
Recha Ewa	1990–1993	radca prawna
Resel Izabela	1980–1986	instruktorka ds. filmu

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Ręszmit Sylwester	1978–1981	korektor „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”
Robak Jolanta	1986–1987	księgowa
Rudecka Magdalena	1978–1982	instruktorka ds. kultury
Rumin Stanisław	1991–1991	instruktor ds. choreografii
Rykała Wiesław	1978–1979	starszy instruktor kulturalno-wychowawczy
Ryng-Śmiałowski Wiktor	1989–1991	choreograf
Salomon Wojciech	1982–1982	akompaniator Zespołu Pieśni i Tańca „Częstochowa”
Sętowska Joanna	1975–1978	kierowniczka działu merytorycznego
Siadul Anna	1983–1992	młodsza instruktorka
Sikora Maria	1981–1984	starsza instruktorka ds. organ. weryf. szkoleń
Sikora Walter	1981–1992	starszy mistrz poligrafii
Sitak Jan	1976–1994	specjalista ds. fotograficzno-filmowych
Siudak Robert	1975–1976	pracownik administracji
Siwek Grażyna	1982–2015	specjalistka ds. organizacji pracy, dokumentacji, kadr
Skolik Anna	1981–1983	młodsza instruktorka kulturalno-oświatowa
Skorupa Krystyna	1979–1982	kierowniczka redakcji „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”
Skroban Blanka	1987–1989	asystentka ds. dokumentacji
Sobczyk Anna	1975–2010	główna księgowa
Sołtysik Elżbieta	1975–1978	kierowniczka działu doskonalenia kadr
Sołtysik Jerzy	1981–1983	instruktor studium piosenki
	1988–1989	
Sowińska Dorota	1988–1989	młodsza instruktorka ds. doskonalenia kadr
Sowińska Żaneta	1982–1983	maszynistka

Srokosz-Sojka Anna	1983–1991	główna instruktorka
Stawiarski Jacek	1981–1982	akompaniator
	1985–1985	
Strojec Ryszard	1983–1985	specjalista ds. muzyki
	1992–2002	
Stryjniak Leszek	1984–1984	referent ds. administracyjnych
Sufin Maria	1975–1981	maszynistka
Swat Anna	1988–1989	instruktorka ds. kulturalno-oświatowych
Szmigielska Teresa	1979–1983	młodsza bibliotekarka
Szostek Małgorzata	2003–2006	instruktorka ds. muzyki
Sztołcman Barbara	1980–1980	młodsza bibliotekarka
Ścigała Emilia	1991–1992	sprzątaczką
Ścigała Józef	1991–1992	pracownik obsługi
Ślęzak Jacek	1975–1976	kierowca
Śpiewankiewicz Ewa	1987–1990	asystentka kulturalno-oświatowa
Świątek Jan	1985–1986	instruktor ds. muzyki
Tatarek Krzysztof	1979–1986	starszy instruktor ds. szkoleń
Tobolewski Wojciech	1981–1982	redaktor techniczny „Informatora Kulturalnego Województwa Częstochowskiego”
Trojanowski Maciej	1976–1979	kierowca
Wagner Ewa	1978–1978	sekretarka
Walichowska Barbara	1986–1988	kierowniczka doskonalenia kadr
Warska Grażyna	1982–1982	instruktorka ds. tańca towarzyskiego
Warski Henryk	1976–1982	instruktor ds. tańca towarzyskiego
Wieczorek Zbigniew	1976–1987	radca prawny
Wilczyński Grzegorz	1999–2000	instruktor ds. teatru
Witeszczak Damian	1975–1976	instruktor kulturalno-wychowawczy
Włudzik Marta	1983–1984	młodsza instruktorka kulturalno-wychowawcza
Wnuk Anna	1976–1978	instruktorka kulturalno-wychowawcza

Pracownicy	Lata pracy	Stanowisko
Wojtasik Barbara	1975–1982	maszynistka
Woźniak Anna	1983–2014	główna instruktorka ds. animacji i współpracy kulturalnej
Woźniak Ryszard	1982–1984	kierowca
Woźniak Teresa	1983–1991	garderobiana
Wójcik Halina	1975–1978	starsza referentka ds. socjalnych
Wróbel Ryszard	1981–1982	instruktor kulturalno-wychowawczy
Wysocki Jerzy	1979–1979	kierowca
Zaborowska Zofia	1978–1992	instruktorka kulturalno-wychowawcza
Zadrosz Janina	1978–1978	starsza portierka
Zakrzewski Andrzej	1979–1979	starszy instruktor kulturalno-wychowawczy
Zarzycka Paulina	2017–2018	instruktorka ds. muzyki
Zielińska Alicja	1991–1991	choreografka
Zielińska Helena	1989–2008	specjalistka ds. administracyjno-gospodarczych
Zieliński Karol	2018–2023	akustyk
Zielonka Agnieszka	1988–1990	księgowa-kasjerka
Zjawiona Irena	1986–1992	instruktorka ds. choreografii
Żak Stanisława	1985–1990	kierowniczką działu administracji

Indeks nazwisk

A

Adamczyk Damian 122
Andre Robert 144
Andrzejewska Ana 152

B

Bača Vlado 141
Bagiński Tomasz 143
Banaszak Hanna 110
Bańska Małgorzata 115
Barański Tomasz „Aztzente” 113
Barbosa Sandro 86
Barciś Artur 70,108
Bardela Michał 152
Barton Ireneusz 93
Barylski Wojciech 20
Basiński Grzegorz 149,150
Bator Mateusz 114
Bay Bernard 141
Beczala Piotr 139
Beksiński Zdzisław 141
Belica Arkadiusz 140,141,144
Bennia Mokdad 141
Berdak Jan 75
Bernacka Emilia 138
Biederman-Pers Monika 138
Biegas Ewa 128
Biegas Grzegorz 129
Biernacka Anna 113
Bizoń Marta 128
Błaut Sławomir 149
Błońska Barbara 59
Bochaczek-Trąbska Joanna 119
Bodnar Anna 141
Bombolewski Zdzisław 18
Borkowski Kasjan 140
Borzym Andrzej 91
Boukołowski Henryk 63
Broda Aleksander 73
Brożek Maksymilian 20
Brzeziński Michał 143
Brzoza Adam 141
Brzozowski Radosław 141
Brzukała Maria Róża 138
Buchwald Jutta R. 119
Bułhak-Rewak Ewa 128

C

Caban Miłosz 138
Čambala Rast'o 141
Chabrowska Romualda 22,23,43,159,177
Chadryś Maja 36,37,49,63,67,68,100
Chojnacki Jarosław 123,128
Chybalska Romana 49
Chyla Bartłomiej 131
Cieciura Elżbieta 119
Cielecka Magdalena 115
Cierpiat Dariusz 141
Cuglewski Ireneusz 17,18
Cwynar Krzysztof 91
Cybula Karolina 69
Czerniejewska Katarzyna 119
Czernow Ryszard 141
Czonkow Borys 140
Czubówna Krystyna 123
Czyżykiewicz Mirosław 110

D

Danel Renata 147
Daroch Tomasz 128
Dąbrowski Zdzisław 63
Derebecki Zdzisław 31
Deszcz Katarzyna 108
Dędek Jacenty 77,140
Dłubak Piotr 141
Długosz Leszek 112
Długosz Małgorzata 92
Dobrowolski Ireneusz 142
Domańska Małgorzata 119
Doroślawski Robert 65,68,113
Drozd Alina 139,147
Drynda Krzysztof 123
Drzewucki Janusz 114
Dubaj Ewa 149
Ducruet Diane 122
Dudek Zygmunt 49
Dumała Piotr 142
Dumański Jarosław 144
Dymna Anna 123
Dziewońska-Chudy Ewelina 144
Dzwonkowski Tomasz 141
Dzwonowski Jacek 138

E

Engelking Leszek 68,111,113

F

Fabiańska Zofia 117

Fajer Zenon 113

Fidos Olga 128

Figiel Leszek 49

Filipski Jarosław 67,68

Florek Marian 113,147

Folfasiński Sławomir 49

Fortecka Zofia 108

Frankiewicz Iwona 70

Friedrich Dominika 153

Fus Dawid 141

G

Gaiński Waldemar 65

Galicki Włodzimierz 115

Garstka Robert 123

Gawroński Dariusz 141

Gawrysiak Janusz 69

Gembalowski Julian 128

Georgiewa Walentyna 140

Giebuta Wojciech 152

Gierymski Tadeusz 8,18,20,35,49

Ginał Elżbieta 119

Gliński Robert 138

Gładysz Antoni 8,19

Głowacki Andrzej 67,68

Gorini Miłkoła 101

Gorzelał Tadeusz 32

Goszczyńska Lidia 94

Gotz Artur 147

Górkiewicz Agnieszka 122

Grabowska Ewa 49,128

Grabowski Wojciech 141

Grausz Marek 72

Grąđman Ludomira 108,127,128

Groniec Katarzyna 108

Grzegorzewska Wioletta 113

Grzybek Konrad 144

Guła Jerzy 56,59,64,84,100

Gut Grzegorz 140

H

Hadrian Leszek 93

Hadyna Stanisław 87

Hajduga Adam 149

Hartwig Edward 74,75,161

Hasior Władysław 99

Hass Wojciech 48

Hebda Paulina 141

Hejke Krzysztof 75

Heromiński Ignacy 8,14,15,16

Hiller Aldona 128

Hłond Mieczysław 131

Horowitz Ryszard 75

Hurnik Elżbieta 111

I

Iber Cezary 143

Iwański Janusz „Yanina” 89

J

Jabłczyńska Ewa 128

Jabłońska Helena 59

Jakubczyk Bartosz 131

Jakubowski Zbigniew 177

Jama Waldemar 72

Jamróż Katarzyna 93,128

Janda Krystyna 65

Janicki Marek Eligiusz 140

Jarczewski Rafał 128

Jaros Kazimierz 18

Jarosik Zygmunt 18

Jarosiński Witold 88

Jasnos Marta 128

Jaśkiewicz Aleksander 49

Jędrał Karolina 138

Jędrzejewski Zbigniew 35

Jirnovsky Petr 92

Jodłowski Robert 144

Jodłowski Sławomir 40,74,141,144,162

Józefowski Paweł 92

Jóźwik Irena 119

Jurek Agnieszka Karolina 141

K

Kaczmarek Tomir 128

Kaczorowska Teresa 59

Kaczyński Bogusław 92,106

Kalina Jerzy 143

Kalinin Andrzej 63,64

Kała Elżbieta 121

Kamińska-Koj Lidia 73,86,120

Kamiński Jacek 140

Kani Renata 140

Karaśkiewicz Barbara 128

Kári Dagur 143

Karma Job 124

Karolák Tomasz 61

Karpiłowski Leonard 73

Karzełek Piotr 138

Kasprzak Anna 117

Kass Wojciech 113,114,150

Kawulok Irena 122

Kaźmierczak Agnieszka 128

Kędzia Marcin 138

Kiepora Jan 136

Kierat Agnieszka 119

Kierat Grzegorz 138

Kierc Bogusław 108

Kisiel Joanna 115

Kisiel Marian 115

Kita Z. 19

Kiwacki Józef 151

Klepacz Olek 152

Klimczak Jerzy 119
Kłoś Andrzej 32
Kmieciak Magdalena 144
Knejczuk Roman 17,22
Kolasa-Hladikowa Monika 128
Kolberger Krzysztof 108
Kolman Łukasz 141
Kołosut Wojciech 142
Komar Wioletta 113
Komasa Wiesław 63,113
Komorowski Piotr 75
Kondratowicz Janusz 96,134
Kondratowicz Jerzy 106
Konwicki Tadeusz 48
Konopka Bartosz 142,143
Koper Marek 32
Korzeniowska Janina 63
Kosowiec Marek 142
Kowalczyk Jurij 141
Kozera Ireneusz 83
Koziołek Krystyna 34,178
Kozłowski Leopold 93
Krawczyński Włodzimierz 56,57,160,178
Kreis Antoni 122
Krej Joanna 140
Królicki Ryszard 48,49
Królikowski Wojciech 138
Krzyszowicz Szymon 128
Krzysztoń Antonina 63
Krzyżak Stanisław 18
Kuca Włodzimierz 179
Kucharski Leon 49
Kudła Janusz 94
Kukulski Jarosław 106,134
Kunikowska-Mikulska Marta 119
Kupiński Dariusz 128
Kurowska Halina 19
Kusztal Maciej 140
Kuśnierczyk Andrzej 150
Kutynia Ewa 61
Kutz Kazimierz 143
Kuźma Rafał 138

L

Lach Tomasz 131
Lamch-Łoniewska Marzena 147
Langner Marcin 128
Lasota Maciej 140
Lechowicz Lech 76
Ledecka Elżbieta 119
Ledecki Lech 119
Ledwoń Urszula 128
Legierska Beata 122
Legierska Teresa 119
Leszczyńska Altea 113,141
Lewandowski Grzegorz 87,98
Lewandowski Zdzisław 94

Libel Danuta 22
Liboski Tomasz 122
Lipiec Wiesław 72
Lipiński Jan 35
Lis D. 128
Lis E. 128
Lizoń Arleta 131
Lonty Roman 75,161
Lubelski Tadeusz 48
Ludwin Zdzisław 56,73,87
Lucas George 48

Ł

Łaskota Zbigniew 117
Ławrywianiec Arkadiusz 141
Łęk Czesław 89
Łosokiewicz Jan 88
Łowicki Paweł 138
Łoziński Marian 19

M

Mackiewicz Dawid 124
Madej Jolanta 117,119
Majer Małgorzata 6, 9,106,126,138,148,179
Majerski Paweł 114
Makowski Grzegorz 34
Maleńczuk Maciej 63,108
Malko Wanda 49
Mann Wojciech 106
Marjańska Ludmiła 110
Markowski Stanisław 108
Marley Bob 124
Marley Ky Mani 124
Matwiejczyk Dominik 142
Matwiejczyk Piotr 143
Matyjaszczyk Krzysztof 61,137
Matyjaszkowicz Karolina 119,152
Mazurek Aneta 152
Mazuś Nina 144
Mądzik Leszek 69
Michalik Roman 90,91
Michalski Paweł 149,150
Miczka Tadeusz 48
Mielczarek Witold 49
Mieliński Karol Bonawentura 138
Miernikiewicz Karol 128
Migas Mariusz 138
Milewska Ilona 140
Miller Bogdan 18
Miłosz Czesław 63,64
Misiewicz Grzegorz 123
Miszczyńska Elżbieta 149
Mitrowska Kinga 92
Młynarczyk Irena 119
Mocarski Tadeusz 36
Mochacki Jerzy 49
Modrzejewski Artur 115
Monczka Czesława 114

- Mońka Daniela 59
 Moroz-Derebecka Czesława 49
 Moskwa Urszula 49
 Mostowik Monika 143
 Motylski Janusz 119
 Mrzygłód Ewa 32
 Muchowa Maria 49
 Mueller Joanna 114
 Musik Stanisław 18
 Muskalski Krzysztof 140,141,145,153
- N**
- Nagłowski Jacek 141
 Nahorny Włodzimierz 111
 Napieraj Janina 70
 Nenowa Angela 140
 Niemen Natalia 123
 Nowakowska-Karczewska Małgorzata 114
 Nowakowski Lucjan 90
- O**
- Odrzywolska Anna 151
 Ogiński Bazyli 144
 Olbrycht Jan 101,102
 Onysek Tomasz 92
 Onysyk Katarzyna 119
 Onysyk Krystyna 119
 Opala-Spisak Jadwiga 32
 Operacz Anna 22,57,64,72,83,87,100,101,102,106,147,179
 Orliński Marcin 114
 Orska Joanna 114
 Orzechowska Patrycja 140
 Osińska Dorota 111,128
 Osipa Mirosław 131
 Osławska Anna 67
 Ostrowski Piotr 131
 Otremba Małgorzata 128
 Otręba Andrzej 128
- P**
- Pabich Łukasz 149
 Pachnik Ewelina 138
 Pacuda Janusz 144
 Palacz Wanda 128
 Paluch Wiesław 143
 Panek Marian 73
 Papalski Grzegorz 91
 Pawlikowski Janusz 8
 Pepola Michał 115
 Pestka Wojciech 35
 Piątek Jerzy 140,144
 Piersiak Rajmund 35,49
 Piersiak Tadeusz 8,35,49,65
 Pierściński Paweł 75
 Pierzgalski Krzysztof 140
 Pietras Moron 146
 Pięta Bartłomiej 94
 Pikiewicz Adam 46
 Pikuła Marian 59
- Pilichowska Edyta 141
 Piwowarski Jerzy 141
 Piwowski Marek 48
 Pleśniak Dariusz 144
 Płaneta Włodzimierz 141
 Podgórski Paweł 69
 Podolski Lesław 138
 Podsiadło Zbigniew 122
 Polaczek Gabriela 119
 Polak Krzysztof 140,144
 Polak Monika 140
 Polanowski Edward 35
 Polański Roman 48
 Polegaj Rafał 131
 Popowska Marta 128
 Pospieszalska Lidia 146
 Pospieszalski Marcin 146
 Pośpiech Krzysztof 94,132
 Poświatowska Halina 35,36,37,109,111,135,147,148
 Półtola Agnieszka 72
 Prażmowski Wojciech 71
 Prus Wojciech 140
 Przewłocka Anna 119
 Przybylska Anna 140
 Przybysz Anna Edyta 141
 Pszoniak Wojciech 109
 Pułkownik Maciej 140
 Purchała Zdzisław 59,122
 Pyda Wojciech 128
 Pydińska Maria 18
 Pyziak Andrzej 89
- R**
- Radek Janusz 111,115
 Radu Pantea Teodor 141
 Radziwołek Władysław 18,20
 Raso Susana 128
 Raulin Bogumiła 141
 Rawik Joanna 92
 Raymond Lily 97
 Repsz Ewa 63
 Ridel Ryszard 63
 Rinaldi Sue 108
 Rorat Michał 128
 Rosińska Edwarda 66
 Rosołowski Piotr 143
 Ruciński Sebastian 131
 Rudzka Paulina 150
 Rut Antoni 141
 Rycerska Jolanta 141
 Rysanow S. 108
 Rzepka Michał 114
- S**
- Salwierak Marta 149
 Sapija Andrzej 143
 Sarodnick Felicitas 136
 Sawicki Jan Stefan 178

Sebyła Władysław 35,115
 Sendecki Marcin 114
 Seniuk Anna 111
 Sętowska Małgorzata 114,138
 Sętowski Juliusz 136,147,149,150,154
 Sidorowicz Joanna 144
 Siemion Wojciech 36
 Sierpiński Zdzisław 138
 Sikora Tomasz 75
 Sitak Jan 72
 Siudeja Karolina 114
 Siwczyński Stanisław 49
 Siwiński Stanisław 49
 Skorupa Krystyna 49,50
 Skotnicki Jan 70
 Skubis Halina 128
 Smaszcz Waldemar 123
 Smoliński Krzysztof 124
 Sobczak Joanna 140
 Sobera Stanisław 126
 Sobolewski Andrzej 140
 Sojka Stanisław 63,67
 Sosa Aaron 131
 Sowa Cezary 119
 Sowa Elżbieta 119
 Sowińska-Gogacz Jolanta 113
 Spaliński Tomasz 128
 Stabro Stanisław 65
 Stachura Anna 128
 Staniowski Edward 21,94,177
 Staszczyk Muniek 90
 Stawiarski Jacek 147
 Stawicka Ewelina 114
 Stefanowicz Szymon 64
 Stępień Janusz 140,144
 Stępnia Anna 128
 Stolarski Janusz 108
 Stolarski Paweł 108
 Straub Jacques 71
 Strobel Janusz 111
 Strojec Ryszard 31,46,88,89,90,92,93,94,96,106,128
 Strokosz-Michalak Regina 127
 Strug Adam 137
 Styczeń Marcin 123,128
 Supkowska Dorota 119
 Suska-Zagórska Katarzyna 128,138
 Sykut Mariusz 146
 Szalapak Anna 128
 Szczepańczyk Andrzej 36
 Szczepkowska Joanna 108
 Szczęsna Małgorzata 136,149
 Szczodrowska Małgorzata 8,49,160
 Szendzelorz-Jungiewicz Gabriela 127
 Szłapa Krzysztof 144
 Szlęzak Andrzej 141
 Szmidla Piotr 114
 Szmidt Jakub 138
 Szulkin Piotr 48
 Szwejkowska-Belica Aleksandra 128,136
 Szwed Elżbieta 128
 Szyc Barbara 70
 Szymański Roman 122
 Szymczyk Jarosław 58
 Szymonik Kazimierz 91
Ś
 Ślazyk Agata 115
 Śliwiak Tadeusz 35
 Śliwiński Grzegorz 58
 Śliwonik Roman 36
 Ślosarski Marek 114,123
 Świertok Krzysztof 141
 Świetlicki Marcin 115
 Świętochowski Szymon 131,140
T
 Tabor Grażyna 113
 Talar Henryk 68
 Taliga Aleksander 92
 Tarczyńska Anna 117
 Tarczyński Czesław 117
 Tavernier Bertrand 48
 Teleszyński Marek 119
 Tischner Józef 63
 Tkacz Mieczysław 87
 Toeplitz Jerzy 48
 Tomala Czesław 152
 Tomaszczuk Zbigniew 73,74,141
 Tomaszewski Grzegorz 123
 Torbus Mateusz 141
 Trebuni-Wyrostek Anna 122
 Treliński Mariusz 139
 Trochowski Mirosław 123
 Trzepizur Cezary 119
 Turalik Jacek 98
 Turnau Grzegorz 152
 Turno Wiesław 140
 Turowski Alfons 140
 Twardowski Jan 63,123
 Tylicki Czesław 73
U
 Umer Magda 67
W
 Wajda Andrzej 48,142
 Walaszczyk Karol 140
 Walicki Olo 131
 Waliczek Damian 140
 Wałęsa Lech 48
 Warski Henryk 31,160
 Warykiewicz Beata 128
 Warzycki W. 19
 Wcisło Edward 88
 Wereszczyńska Wanda 20
 Werner Andrzej 48

Węgielska Grażyna 119
Wideman Adam 66
Widmańska Katarzyna 123
Wieczorek Tomasz 138
Wierny Agata 154
Wierzbicka Barbara 147
Wilk Andrzej 98
Wilson Roy 140
Winiarski Jakub 113
Wiśniewska Dorota 128
Wiśniowski Jan 128
Wnuk Anna 49
Wojnarowska Elżbieta 114
Wojtal Jerzy 94
Wolska Renata 117
Wołowicz Bogdan 34
Wosik Jadwiga 117
Wowkotrub Olga 131,138
Wowkotrub Sergiej 128
Woźniak Anna 36,59,65,147
Woźniak Sandra 144
Wójcicki Jacek 153
Wójcik Magda Teresa 63

Wrona Tadeusz 64
Wrońska Agata 114
Wróbel Elżbieta 9,115
Wrześniewska Agata 128
Wtorkowska Elżbieta 147
Wyględowski Mieczysław 149

Z

Zaborny Piotr 98
Zagórski Maciej 123,128
Zajac Tomasz 145
Zaskórska Krystyna 68
Zaskórski Michał 68,69
Zawadzki Wojciech 73
Zawieyski Jerzy 20
Zieliński Stanisław 93
Zmarzły Anna 128
Zwoliński Mirosław 149
Zygmuntowicz Andrzej 72

Ż

Żivković Marzena 124
Żmigrodzki Piotr 49
Żmigrodzki Zbigniew 49